

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**ARTVİN EĞİTİM TARİHİ
(1923-2015)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özten BİTON

**Danışman
Doç. Dr. Ahmet ATALAY**

ARTVİN-2018

**T.C.
ARTVİN ÇORUH ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI**

**ARTVİN EĞİTİM TARİHİ
(1923-2015)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Özten BİTON

**Danışman
Doç. Dr. Ahmet ATALAY**

ARTVİN-2018

TEZ BEYANNAMESİ

Artvin Çoruh Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “ARTVİN EĞİTİM TARİHİ (1923-2015)” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Artvin Çoruh Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Artvin Çoruh Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin ...yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

12/06/2018

İmza

Özten BİTON

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Ahmet ATALAY danışmanlığında, Özten BİTON tarafından hazırlanan bu çalışma/....../ 2018 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Tarih Anabilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan Doç. Dr. Fatih Demirel İmza: F. Demirel
Jüri Üyesi Doç. Dr. Ahmet Atalay İmza: A. Atalay
Jüri Üyesi Doç. Dr. Ömer Şafakcı İmza: O. Şafakcı
Jüri Üyesi : İmza:
Jüri Üyesi : İmza:
Jüri Üyesi : İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir.

14.06.2018

Dr. Öğr. Üyesi Hamit Şafakcı

Enstitü Müdürü

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü V.
Dr. Öğt. Üyesi Senem YÜCETÜRK
S. Yücetürk

İÇİNDEKİLER

TEZ BEYANNAMESİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLO LİSTESİ.....	VII
GRAFİK LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR.....	X
ÖZET	XI
SUMMARY.....	XII
ÖN SÖZ.....	XIII
GİRİŞ.....	- 1 -
I. Artvin'in Tarihi	- 2 -
II. Artvin'in İdari Yapısı	- 6 -
III. Artvin'in Coğrafi Konumu, Nüfusu ve Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	- 7 -

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE EĞİTİM VE ÖĞRETİM ANLAYIŞI

1.1. Osmanlı Devleti Dönemi'nde Eğitim ve Öğretim	- 11 -
1.2. Cumhuriyet Dönemi'nden Günümüze Eğitim ve Öğretim.....	- 23 -
1.2.1. Maarif Kongresi'nin Toplanması	- 25 -
1.2.2. Tevhid-i Tedrisat Kanunu	- 30 -
1.2.3. Harf İnkılâbının Kabul Edilmesi	- 31 -
1.2.4. Millet Mekteplerinin Açılması	- 32 -
1.2.5. Halkevlerinin Açılması	- 32 -
1.2.6. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nun Açılması	- 34 -
1.3. Cumhuriyetten Günümüze Örgün Eğitimde Yaşanan Gelişmeler.....	- 34 -
1.3.1. Okul Öncesi Eğitim.....	- 35 -

1.3.2. İlköğretim	- 37 -
1.3.2.1. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO).....	- 40 -
1.3.2.2. Taşınalı İlköğretim	- 41 -
1.3.3. Ortaöğretim	- 42 -
1.3.3.1. Genel Ortaöğretim	- 42 -
1.3.3.2. Ortaokullar.....	- 45 -
1.3.3.3. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim.....	- 46 -
1.3.4. Yükseköğretim	- 47 -
1.3.5. Özel Öğretim.....	- 49 -
1.3.5.1. Özel Eğitim.....	- 51 -
1.4. Cumhuriyetten Günümüze Öğretmen Yetiştirmede Yaşanan Gelişmeler	- 53 -
1.4.1. İlkokul ve Ortaokullara Öğretmen Yetiştirilmesi.....	- 54 -
1.4.2. Mesleki ve Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirilmesi	- 55 -
1.4.3. Liselere Öğretmen Yetiştirilmesi	- 55 -
1.4.4. Köy Enstitülerinin Açılması.....	- 57 -
1.5. Cumhuriyetten Günümüze Yaygın Eğitimde Yaşanan Gelişmeler	- 60 -

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE ARTVİN'DE EĞİTİM VE ÖĞRETİM

2.1. Osmanlı Devleti Döneminde Artvin'de Eğitim ve Öğretim.....	- 62 -
2.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Artvin'de Eğitim ve Öğretim.....	- 64 -
2.3. Artvin'de Örgün Eğitimde Yaşanan Gelişmeler.....	- 68 -
2.3.1. Okul Öncesi Eğitim.....	- 68 -
2.3.2. İlköğretim (İlkokul-Ortaokul)	- 71 -
2.3.2.1. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO).....	- 78 -
2.3.2.2. Taşınalı İlköğretim	- 81 -

2.3.3. Ortaöğretim	- 84 -
2.3.3.1. Genel Ortaöğretim	- 84 -
2.3.3.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim.....	- 85 -
2.3.3.3. Taşımali Ortaöğretim.....	- 90 -
2.3.4. Özel Öğretimde Yaşanan Gelişmeler	- 93 -
2.3.4.1. Özel Türk Okulları.....	- 93 -
2.3.4.2. Özel Eğitim.....	- 95 -
2.3.4.3. Özel Yurtlar	- 99 -
2.3.5. Öğretmen Yetiştirme Alanında Yaşanan Gelişmeler	- 99 -
2.4. Artvin’de Yaygın Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler	- 101 -
2.4.1. Halk Eğitim Merkezi (HEM) ve Mesleki Eğitim Merkezi (MEM)	- 102 -
2.4.2. Özel Dershaneler	- 106 -
2.4.3. Özel Kurslar	- 107 -
2.4.4. Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri	- 107 -
2.4.5. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri	- 107 -
2.5. Artvin’de Tarihsel Kimliği Bulunan Eğitim Kurumları	- 109 -
2.6. TBMM Artvin Milletvekillerinin Eğitime Dair Çalışmaları	- 111 -

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARTVİN’DE YÜKSEKÖĞRETİMDE YAŞANAN GELİŞMELER

3.1. Artvin’de Yükseköğretim	- 121 -
3.2. Artvin Çoruh Üniversitesi (AÇÜ)’nin Kurulması	- 122 -
3.2.1. Fakülteler.....	- 123 -
3.2.2. Enstitüler	- 126 -
3.2.2.1. Fen Bilimleri Enstitüsü.....	- 126 -
3.2.2.2. Sosyal Bilimler Enstitüsü	- 127 -

3.2.3. Yüksekokullar	- 128 -
3.2.4. Meslek Yüksekokulları	- 128 -
3.2.5. Araştırma Merkezleri	- 132 -
3.3. AÇÜ Bünyesinde Yapılan Çalışmalar	- 133 -
SONUÇ	- 137 -
KAYNAKLAR	- 140 -
EKLER	- 157 -
ÖZGEÇMİŞ	- 187 -

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1: Heyet-i İlmîyeler ve Ele Alınan Konular	- 29 -
Tablo 2: Örgün Eğitim Kurumları	- 35 -
Tablo 3: Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (1923-2015).....	- 37 -
Tablo 4: Ülkemizde İlköğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1923-2015)	- 41 -
Tablo 5: Ülkemizde Genel Ortaöğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1923-2015)	- 44 -
Tablo 6: Ülkemizde Yükseköğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1923-2015).....	- 49 -
Tablo 7: Özel Öğretim Kurumları.....	- 51 -
Tablo 8: 1921-1922 Yılları Arasında Artvin'de Açılan Mektepler	- 65 -
Tablo 9: Artvin'de Eğitim Kurumlarına Göre Okul ve Öğrenci Sayısı (1923-1924).....	- 66 -
Tablo 10: Artvin'de Eğitim Kurumlarına Göre Öğretmen Sayısı (1923-1924).....	- 66 -
Tablo 11: Artvin'de Genel İlkokulların Sınıf Sayısına Göre Dağılımı (1923-1924).....	- 66 -
Tablo 12: Artvin'de Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (1984-2000).....	- 69 -
Tablo 13: Artvin'de Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2010-2015).....	- 70 -
Tablo 14: Artvin'de Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (2004-2015).....	- 70 -
Tablo 15: Artvin'de Resmi Ortamekteplerin Durumu (1931-1940).....	- 73 -
Tablo 16: Artvin'de İlkokulların Durumu (1937-1940).....	- 73 -
Tablo 17: Artvin'de Millet Mekteplerinin Faaliyetleri (1937-1948).....	- 74 -
Tablo 18: Artvin'de İlköğretimde Sayısal Gelişmeler (1998-2015).....	- 76 -
Tablo 19: Artvin'de İlköğretimde Okullaşma Oranının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2000-2015).....	- 77 -
Tablo 20: Artvin'de İlköğretimde Okul-Şube-Öğretmen-Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2006-2015).....	- 78 -
Tablo 21: Hopa Köy Yatı Mektebinde Öğrenci Sayısı (1927-1930).....	- 79 -
Tablo 22: Artvin'de YİBO'lardaki Sayısal Gelişmeler (1987-1998)	- 80 -

Tablo 23: Artvin'de Taşınmalı İlköğretimin Durumu (2006-2015)	- 82 -
Tablo 24: Artvin'de Genel Ortaöğretimde Sayısal Gelişmeler (1950-1972).....	- 84 -
Tablo 25: Artvin'de Ortaöğretimde Sayısal Gelişmeler (1998-2015)	- 86 -
Tablo 26: Artvin'de Ortaöğretimdeki Okullaşma Oranının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2000-2015)	- 87 -
Tablo 27: İlde Ortaöğretimde Okul-Şube-Öğretmen-Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2006-2015).....	- 88 -
Tablo 28: İlde Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin ÖSS Sonuçlarına Göre Fakülte-Yüksekokullara Yerleşme Durumu (2000-2005)	- 89 -
Tablo 29: İlde Ortaöğretimdeki LYS Durumu (2013-2015).....	- 90 -
Tablo 30: Pansiyonlu Okullarda Kalan Öğrenci Sayısı ve Kapasitesi (2010-2015).....	- 92 -
Tablo 31: İldeki Hususi İlkmekteplerin Durumu (1937-1940)	- 93 -
Tablo 32: İlde Özel İlköğretim Faaliyetleri (2011-2015)	- 94 -
Tablo 33: Artvin RAM Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama (2015).....	- 97 -
Tablo 34: İlde İlköğretim Özel Eğitimindeki Sayısal Gelişmeler (2004-2015)	- 98 -
Tablo 35: Artvin İlköğretmen Okulunun Durumu (1955-1972).....	- 100 -
Tablo 36: Artvin'de Açılan Resmi Kurslar (1955-1972).....	- 103 -
Tablo 37: İlde Çıraklık Eğitim Merkezi Faaliyetleri (1995-2003).....	- 104 -
Tablo 38: İlde Yaygın Eğitimdeki Sayısal Gelişmeler (2006-2012)	- 108 -
Tablo 39: Artvin'de Yükseköğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1999-2005).....	- 122 -
Tablo 40: AÇÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Faaliyetleri (2010-2015).....	- 126 -
Tablo 41: AÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Faaliyetleri (2013-2015)	- 127 -
Tablo 42: AÇÜ'deki Sayısal Gelişmeler (2007-2014).....	- 130 -
Tablo 43: 2015 Yılı AÇÜ Öğrenci Kontenjanları	- 130 -
Tablo 44: Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurtlarda Öğrenci Sayısı ve Kapasitesi (2007-2015)	- 131 -
Tablo 45: 2015 Yılı AÇÜ Kapalı Alanların Dağılımı.....	- 132 -

GRAFİK LİSTESİ

Sayfa No

Grafik 1: Artvin Nüfus Gelişimi (1927-2015).....	- 8 -
Grafik 2: İlçelere Göre Taşınmalı İlkokul-Ortaokul Kapsamındaki Öğrenci Sayısı (2013-2015).....	- 82 -
Grafik 3: Artvin'de İlkokul-Ortaokul Taşınmalı Eğitim Maliyeti (2012-2014)	- 83 -
Grafik 4: İlçelere Göre Taşınmalı Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı (2013-2015).....	- 91 -
Grafik 5: İldeki Taşınmalı Ortaöğretim Maliyeti (2012-2014)	- 92 -

KISALTMALAR

AÇÜ	: Artvin Çoruh Üniversitesi
agd	: Adı geçen dergi
age	: Adı geçen eser
agm	: Adı geçen makale
AİHL	: Anadolu İmam Hatip Lisesi
AKDITYK	: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
AL	: Anadolu Lisesi
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BİUM	: Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü
ÇPAL	: Çok Programlı Anadolu Lisesi
LYS	: Lisans Yerleştirme Sınavı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
METK	: Milli Eğitim Temel Kanunu
ÖSS	: Öğrenci Seçme Sınavı
RAM	: Rehberlik Araştırma Merkezi
RG	: Resmi Gazete
s	: Sayfa
S	: Sayı
TBMMZC	: Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

ÖZET

ARTVIN EĞİTİM TARİHİ (1923-2015)

Artvin 1924 yılında vilayet olmuştur. 1933-1956 yılları arasında Çoruh vilayeti adı altında varlığını devam ettirmiştir. 1956 yılında yapılan yeni düzenlemeyle ise, Çoruh ismi Artvin olarak değiştirilmiştir. Araştırma konumuz Artvin eğitim tarihi ele alınmadan önce; Artvin'in tarihine, idari yapısına, coğrafi konumuna, nüfus ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Bu doğrultuda; Osmanlı Devleti'nden günümüze dek eğitim ve öğretim anlayışı ele alınmış olup örgün ve yaygın eğitim alanındaki gelişmeler genel hatlarıyla araştırılmıştır. Çalışmamızda Osmanlı Devleti'nden günümüze değin Artvin'in eğitim ve öğretim durumu ele alındı. Ülke genelindeki eğitim durumuyla karşılaştırmalar yapıldı. Bununla ilgili olarak ildeki örgün ve yaygın eğitim konu başlıkları altında istatistiki bilgilere yer verildi. Ayrıca ilde tarihsel kimliği bulunan eğitim kurumlarına ve Artvin Milletvekillerinin ilin eğitimine dair faaliyetlerine yer verildi.

Artvin Eğitim Tarihi (1923-2015) bilimsel bir çerçeve izlenerek ele alındı. Artvin'i ele alan yayınlanmış eserlerde kısmen eğitime değinilmiş olup sınırlı sayıdaki bu eserlerin kronolojik olarak bütünlük sağlamadığı anlaşılmıştır. Özellikle birinci elden kaynakların, arşiv belgelerinin, tespit edilerek incelenmesi ve resmi yayınlar ile diğer kaynak eserlerin irdelenmesiyle konu kronolojik bütünlük içerisinde ele alınmıştır. Tez çalışmasındaki diğer sıkıntılar, titiz yapılan kaynak taraması neticesinde en aza indirgenerek yayınların tespitine ve elde edilmesine gayret gösterilerek giderildi.

Anahtar Kelimeler: Artvin, Artvin Çoruh Üniversitesi, Artvin'de Eğitim, Artvin'de Yükseköğretim, Eğitim.

SUMMARY

THE EDUCATION HISTORY OF ARTVIN (1923-2015)

Artvin has become a province in 1924. It had been continued one's existence as province of Çoruh between 1933-1956. In 1956, with a regulation, the name Çoruh was changed as Artvin. Before discussing about this thesis topic, we took into consideration of Artvin's history, administrative structure, geographical location, population and economic situation.

In this respect, the attitude of education and training from Ottoman period to today education has been studied and the developments in the field of formal and non-formal education have been investigated in general terms. In this research, Artvin's educational training system and administrative structure from Ottoman period to present were analyzed. Comparisons were made with educational status across the country. In relation to this, statistical information was given under the headings of formal and common education in the province. In addition, the educational institutions which has historical identities and the activities of Artvin deputies about education of the province were included.

Following a scientific framework Artvin's Educational History (1923-2015) was studied. In the published works about Artvin, education was partly referred and it was realised that these limited works didn't harmonize as cronologically. The subject was covered in chronological integrity with determination and examination of especially respect to first hand resources and examination of official publications and other source materials. Other difficulties in the thesis work were corrected by minimizing the resource scan and by making an effort to derect and dorain publications.

Keywords: Artvin, Artvin Çoruh's University, Education in Artvin, Higher Education in Artvin, Education.

ÖNSÖZ

Eğitim; toplumların ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmelerini sağlamakla beraber bireylerin mutlu ve huzurlu olmasını, geleceğe güvenle bakmalarını sağlayan en önemli güçtür. İnsan haklarına duyarlı, demokratik ve akılcı düşünebilen, ulusunun kültürel değerlerini benimseyip koruyan ve geliştiren, bilimsel bilgi ve çağdaş teknolojiyi kullanabilen bireylerin yetiştirilmesinde eğitimin önemli bir yeri vardır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Kurtuluş Savaşı Dönemi'nde en kritik anlarda dahi "Milli Eğitim" konusuna eğilerek Türk Milletinin gerçek kurtuluşunun eğitimle olacağını belirtmiş, sosyal yaşamdaki ihtiyaçları göz önünde bulundurmuş ve çağın gereklerine uygun eğitim politikası uygulamaya çalışmıştır.

Çalışmada, Osmanlı Devleti Dönemi'nden günümüze kadar ülkemizde sürdürülen eğitim politikası ve yaşanan gelişmeler göz önünde bulundurularak Artvin'deki okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim ve özel öğretim alanındaki gelişmelere değinilmiştir. Ayrıca ildeki halk eğitiminde yaşanan gelişmeler ortaya konulmuştur. Artvin'de tarihsel kimlikleri bulunan eğitim kurumlarına ve TBMM Artvin milletvekillerinin ildeki eğitime dair çalışmalarına yer verilmiştir.

Artvin üzerine yapılmış tezlerde genel olarak ilin yeryüzü şekilleri ve iklimine yönelik çalışmaların olduğu tespit edilmiştir. Artvin eğitimini ele alan çalışmaların ise yeterli olmaması "Artvin Eğitim Tarihi (1923-2015)" konusunu seçmemi sağlamıştır. Araştırmada Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerinden yararlanmakla beraber Milli Kütüphane, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Ankara Gazi Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde literatür taraması yapıldı. Araştırma esnasında Türkiye İstatistik Kurumuna da gidildi. Ancak yetkililer tarafından konuya dair bilgilerin web adreslerinde bulunulabileceği ifade edildiğinden TÜİK'in resmi yayınlarına web sitelerinden ulaşıldı. TÜİK (DİE)'e ait Tarihi İstatistikler Dizisi'nden konuya ilişkin yayınlar temin edildi.

Bu kurumların dışında Artvin İl Halk Kütüphanesi, Artvin Çoruh Üniversitesi ve Kütüphanesi ile Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü ve birimlerinden yararlanıldı. Bunun yanı sıra Kütüphanelerarası Ödünç Verme (ILL) Hizmetinden yararlanılarak Ardahan Üniversitesi Merkez Kütüphanesi ve Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesindeki bazı kaynak eserlere ulaşıldı. Artvin'in Sesi Gazetesi arşivinden faydalanıldı ve kaynakçadaki

faýdalandığımız eserler incelendi. Ayrıca ilde öğretmen yetiştirme alanında yaşanan gelişmeler hakkında emekli öğretmenler Nizamettin AKIN, Özkemal AVCI ve Yalçın TEMİZ'in bilgilerinden faydalanılmıştır. Artvin Valiliği ve Artvin İl Kültür Turizm Müdürlüğündeki arşivlerin yeterli olmaması nedeniyle bu kurumlardaki çalışmam yetersiz kalmıştır.

Tezin hazırlanmasında yardımını esirgemeyen danışmanım Doç. Dr. Ahmet ATALAY'a ve katkıları için Doç. Dr. Fatih DEMİREL'e teşekkürlerimi sunuyorum. Ayrıca yardımları için Türkçe Öğretmeni Öznur YALÇIN'a, arkadaşım Kübra ÇAĞLAR'a, kardeşim Ahmet BİTON'a ve maddi manevi desteklerini esirgemeyen her zaman yanımda olan aileme çok teşekkür ediyorum.

Özten BİTON

Artvin 2018

GİRİŞ

Ülkelerin gelişmesi ve kalkınmasında en önemli güç eğitimidir. Sosyo-ekonomik açıdan kalkınmada ve çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmada izlenecek ilk yol nitelikli insanların yetiştirilmesinden geçmektedir. Bunun farkına varan ülkeler eğitimi itici güç olarak kullanmaktadır¹.

Eğitim; kişinin bedensel, duygusal, zihinsel ve toplumsal yeteneklerinin, davranışlarının istenilen doğrultuda geliştirilmesi; ona birtakım amaçlara yönelik yeni yetenekler, davranışlar, bilgiler kazandırılması yolundaki çalışmaların tümüdür. Eğitim; yaşam boyu sürmenin yanı sıra planlı ya da tesadüfi gerçekleşebilir. Öğretim; öğrenmenin gerçekleşebilmesi adına yapılan planlı çabaların tümüdür. Eğitimin bir parçası olup öğretilen şeyler kişinin davranışlarında olumlu değişiklikler meydana getirmişse eğitim haline dönüşür².

Cumhuriyet Dönemine kadar halkın eğitim ihtiyacını mahalle mektepleri ve medreseler karşılamaktaydı. Bu kurumlarda verilen eğitim dini esaslara dayalıydı. Osmanlı Devleti'ndeki reform yılları süresince de medreseler ve vakıf ilkokullarında değişiklik yapılmaya cesaret edilememişti. Tanzimatla birlikte ülkede yeni okullar açıldığı gibi dini esaslara dayanan okulların varlığı devam etmiş ve bundan dolayı ülke eğitiminde ikilikler yaşanmaya başlamıştı. İkinci Meşrutiyet sonrasında ise; medreselerin idaresi Evkaf Bakanlığından alınmış ve dini makam olan Bâb-ı Meşihat (Şeyhülislamlık)'a bırakılmıştı. Genel itibariyle ülkedeki çocukların büyük bir kısmı da eğitim olanaklarından yoksundu³.

Millî Mücadele ve çağdaşlaşma düşüncesi Türk inkılâbı doğrultusunda şekillenmiştir. Türkler için var olma, onurlu ve bağımsız olarak yaşamak, çağdaş medeniyetler seviyesine çıkmakla mümkün olacaktı. Çağdaş Türkiye olmak için de aşılacak engeller vardı: İlk olarak Türkleri dünya siyasetinden yok etmek isteyen emperyalist güçleri ve Anadolu'da bu güçlere ait silahlı kuvvetlerini yenmek gerekliydi. İkincisi, ömrünün

¹ Şakir Canöz, "Türk Millî Eğitim Sisteminde Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO)", *Prof. Dr. Yahya Akyüz'e Armağan Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları*, Ankara 2011, s. 529.

² Cemil Öztürk, *Türk Tarihi ve Kültürü*, Ankara 2006, s. 345.

³ İhsan Doğramacı, "Atatürk ve Eğitim", *Atatürk Araştırma Merkezi (AAM) Dergisi*, C. 1, S. 3, Ankara 1985, s. 655.

sonuna gelen Osmanlı Devleti'ni ve kurumlarını dağıtmak; üçüncüsü dağıtılan kurumlar yerine çağdaş uygarlık ürünü olan devlet ve kurumları getirmek gerekliydi. Engellerin birincisi, Kurtuluş Mücadelemizle tamamlanarak yeni devletin temelleri atılmıştır⁴.

Cumhuriyet Dönemi'nin başlarında nüfusun %10'u dahi okuryazar değildi. Osmanlı Devleti'nden yetersiz bir eğitim sistemi devralınmıştı. Yapılacak inkılapların başarılı olabilmesi ve toplum tarafından kabul görmesi için öncelikle eğitimin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine lüzum vardı. Bu sebeptendir ki Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime dair konulara öncelik verilmiştir. 3 Mart 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla bütün okullar Maarif Vekaletine bağlanmış, ardından medreseler kaldırılmıştı. 1928 yılında Latin Harfleri kabul edilmiş, Gazi Mustafa Kemal Başöğretmen unvanıyla kara tahta önünde dersler vermiş ve halkın eğitim seviyesini yükseltmek için çaba sarf etmişti. Millet mekteplerinin ülkede yaygınlaşmasıyla okuma yazma seferberliği başlamış oldu. 1932 yılında açılan halkevleriyle ülkemizde halk eğitimi yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Ayrıca eğitimin geliştirilmesi adına dışarıdan uzmanlar çağrıldığı gibi yurtdışındaki eğitim faaliyetlerini izlemeleri için öğrenciler ve öğretmenlerin gönderildiği dönemler olmuştur. Ülkede karma eğitimi gerçekleştirmek için girişimlerde bulunulmuştur⁵.

Öğretmen okullarının sayısı azdı. Cumhuriyetin ilk zamanlarında öğretmenlere ait giderler mahalli idarelerce karşılanmaktaydı, akabinde çıkarılan kanunla öğretmen okulları Maarif Vekaleti bütçesine dahil edilmiş ve bu alandaki nitelik arttırılmaya çalışılmıştı⁶. Cumhuriyet sonrasında yapılan reformların özünde milli, demokratik, laik ve çağdaş görünümlü eğitim ve öğretime sahip olmak vardır. Eğitimde yapılacak tüm gelişmeler Türk Eğitim Tarihi'nin ortaya çıkmasını sağlamıştır. "Artvin Eğitim Tarihi" coğrafi konumu, tarihi süreçte meydana gelen gelişmeler, sosyal ve kültürel etkiler sonucunda şekillenmiş ve Türk Eğitim Tarihi doğrultusunda günümüze kadar gelmiştir.

I. Artvin'in Tarihi

Artvin milattan öncesinde Coroksi, Çorok, Kolkis olarak anılıyordu. Bugünkü Çoruh Irmağı'na bu adı, buraya yerleşmiş Gürcü kabileleri vermişti. Osmanlı Dönemi'nde ise

⁴ Ergün Aybars, "Millileşme ve Çağdaşlaşma Lideri Atatürk", *AAM Dergisi*, C. 1, S. 3, Ankara 1985, s. 868.

⁵ Öztürk, *age.*, s. 364-365.

⁶ Hasan Cicioğlu, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi)*, Ankara 1983, s. 302.

Livane adı verilmiş olup Hurri ve Ermeni dillerindeki Nigali' nin dönüşümüyle oluşmuştu. Artvani, Artvini olarak kullanılan ad son olarak Artvin biçimini almıştı⁷.

Artvin, Osmanlı Devleti'nin hakimiyetine girdikten sonra ilk oluşturulan yönetim birimi Ardanuç sancağı (1551) olurken sonrasında Livana sancağı kurulmuştur. Ardanuç kırktan fazla görevli bulunmamak şartıyla zeamet ve tımar olarak, Livane babadan oğula ve torunlara geçmek şartıyla yurtluk ve ocaklık olarak ifade edilmiştir. Ahıska ve Ahılkelek bölgelerinin de Osmanlı hakimiyetine alınmasıyla Acara-Maçahel, Ardanuç, Artvin, Oltu, Pert-Eğrek ve Şavşat'ı da içine alan Ahıska merkezli Iğdır eyaleti oluşturulmuştu. 1828 yılında Ahıska Savaşı sonrasında imzalanan Edirne Antlaşması gereğince Çıldır eyaleti dağılmış ve 1830 yılında yapılan düzenlemeyle Ardanuç, Artvin, Borçka, Şavşat ve Yusufeli' yi kapsayan Çıldır sancağı teşkil edilerek Erzurum eyaletine bağlanmıştır. Acara, Arhavi ve Hopa ise; Batum sancağı içerisinde Trabzon eyaletine bağlı kalmıştır. Batum sancağının dağılmasından sonra Arhavi ve Hopa, Trabzon eyaletinin Lazistan sancağı içerisinde yer almıştır⁸.

Bilindiği üzere; 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında 3 Mart 1878 tarihli Ayastefanos Antlaşması ile Kars, Ardahan(Çıldır), Batum ve Bayezid sancakları Rusya'ya bırakılmıştı. 13 Temmuz 1878 tarihli Berlin Antlaşması ile de Bayezid sancağı Osmanlı'ya iade edilerek sınırda düzenlemeler yapıldı⁹. Batum eyaleti içerisindeki Artvin, Ardanuç, Borçka, Kemalpaşa ve Şavşat Rus yönetimine girmişti. Artvin ve çevresi Birinci Dünya Savaşı sonuna kadar Rusların yönetiminde kalmış,¹⁰ Birinci Dünya Savaşında Artvin'de milis güçler oluşturularak Ruslara karşı bağımsızlık mücadelesi verilmişti. 2 Kasım 1914 yılında geçici olarak kurtuluş sağlanmış Ruslar Artvin'i yeniden ele geçirmişlerdir. Arhavi, Hopa ve Yusufeli (Kiskim)'den mücadele yürütülmeye çalışılmıştır¹¹. 1917'de Bolşevik Devrimi ile Çarlık yönetimi yıkılmış, yerine gelen Sovyet hükümetiyle 18 Aralık 1917'de imzalanan Erzincan Ateşkes Antlaşması gereğince Ruslar Artvin'i boşaltmıştı. Birinci Dünya Savaşının sonlarında imzalanan 3 Mart 1918 tarihli Brest-Litovsk Antlaşması ile

⁷ Yurt Ansiklopedisi, "Artvin", C. 2, İstanbul 1982, s. 899.

⁸ Artvin Valiliği, *Göge Komşu Topraklar: Artvin Tarihi*, Ankara 2007, s. 47-48; Yurt Ansiklopedisi, "Artvin", s. 904-905.

⁹ Muammer Demirel, "Doğu Anadolu'da İdari Yapılanma (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan Sonra)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 37, Erzurum 2008, s. 249.

¹⁰ Artvin Valiliği, *19 ve 20. Yüzyıl Belgelerinde Artvin Göge Komşu Topraklar*, Ankara 2008, s. 53.

¹¹ Yahya Yeşilyurt, *Osmanlı Devleti'nde Livaneliler*, İstanbul 2014, s. 31-32.

Sovyetler Birliği, Türkiye arasındaki sınırın 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı öncesindeki şekline getirilmesini kabul etti. 1918 yılının mart ayında Osmanlı birlikleri tekrar Artvin'e girdiler. Fakat Artvin Türklerin hakimiyetinde uzun süre kalamadı.30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi¹²gereğince Artvin boşaltıldı ve 17 Aralık 1918'de İngilizler tarafından işgal edildi¹³. Bu arada millî teşkilatlar oluşturulmaya başlanmıştı. Bunlardan en önemlisi 5 Kasım 1918'de Piroğlu Fahreddin Bey Başkanlığında kurulan Kars Millî İslâm Şurasıydı. Bu şuranın amacı; Kars, Ardahan ve Batum'un boşaltılan topraklarında idari ve askeri teşkilatlar oluşturarak buraları Gürcü ve Ermenilere teslim etmemek için mücadele etmektir. İkinci Kars Kongresinde Kars Millî İslâm Şurası Hükümeti kurulmuş, Üçüncü Kars Kongresinin ardından Şura Hükümetinin adı Cenubi Garbi Kafkas Hükümet-i Muvakkata-i Milliyesi olarak değişerek etkinlik alanı genişletilmişti. Kongre sonrasında Gürcülerle sürecek bir mücadele dönemi başlamıştı.

13 Nisan 1919'da Şura İngilizlerin saldırısına uğramıştı. Üyelerin bir kısmı hapse bir kısmı Malta'ya sürgüne gönderilmişti. Kars ve Ardahan İngilizlerin desteğiyle Ermenilere verilirken Artvin ve çevresinde Gürcüler desteklenmişti¹⁴. Bu sıralarda Nuri Paşa Batum'dan Oltu'ya gelmiş, sonrasında Erzurum'da 15. Kolordu Komutanlığı'nı yürütmekte olan Kâzım Karabekir Paşa'ya çevrenin durumu ve kurtarılması için gerekli tedbirler hakkında bir rapor sunmuştu. 4 Eylül 1919 tarihli raporunda; "*Ardanuç, Artvin, Şavşat ve Acara Ermeniler veya Gürcülerce işgal edilmeden tarafımızdan işgal edilmeliydi. Bölgede Gürcüler vasıtasıyla propaganda yapılmaktaydı. Buraların kurtarılması için yüzer kişilik iki bölük asker yeter. Üç-Sancak için Üç İl Cumhuriyeti kurmak yerinde olur. Aksi halde başarı Gürcülere geçer*"¹⁵ denmişti. Karabekir Paşa ise; "*Şimdilik Üç-Sancak işleriyle böyle açık ve canlı şekilde uğraşmaya imkan olmadığını*" belirtmişti. Bu olaylar sürerken 28 Ocak 1920 tarihinde Son Osmanlı Mebusan Meclisi Misak-ı Millî'yi kabul etmişti¹⁶. 23 Nisan 1920'de Büyük Millet Meclisi açılmış ve Batum livasından katılım gösteren mebuslar olmuştur.

¹² Mütareke'nin Elviye-i Selase bölgelerini ilgilendiren başlıca hükümleri: Müttefik devletler, güvenliklerini tehdit edecek bir durum karşısında herhangi bir noktayı işgal edebilecekti. İran'ın kuzeybatı kesimindeki Türk kuvvetleri derhal savaştan önceki hudut gerisine çekilecekti. Osmanlı Hükümeti Batum ile Bakü'nün işgaline itiraz etmeyecekti. Beşinci madde gereğince terhis edilecek Türk kuvvetlerine ait silahlar ile donatım, cephane ve taşıtların kullanılış tarzı müttefik devletlerin verecekleri talimatla tespit edilecek, Osmanlı bu talimata uyacaktı. Türk savaş esirleri itilaf devletleri emrinde muhafaza edilecekti. (M. Adil Özder, *Artvin ve Çevresi 1828-1921 Savaşları*, Ankara 1971, s. 185-186.)

¹³ Metin Tuncel, "Artvin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (TDVİA)*, C. 3, İstanbul 1991, s. 421.

¹⁴ Artvin Valiliği, *19 ve 20. Yüzyıl*, s. 84-85.

¹⁵ Halit Özdemir, *Artvin Tarihi*, Ankara 2002, s. 291-292.

¹⁶ _____, *age.*, s. 292.

Ancak bu gelişmeler öncesinde Artvin ve Şavşat'ın işgal edildiğini, TBMM başkanı sıfatıyla Mustafa Kemal protesto etmişti. Bu protestonun sonrasında Ermenilerin Ruslardan aldığı destekle Türk sınırlarına yapılan olumsuz girişimlerin artması üzerine, Mustafa Kemal 20 Eylül 1920 tarihinde Doğu harekâtının başlaması için emir verdi. Bu emir üzerine Kazım Karabekir, Kars'a doğru hareket ederek şehri geri aldı. Ardından Türk ordusu Gümrü'ye girdi ve 3 Aralık 1920'de Ermenilerle Gümrü Antlaşması'nın imzalanması sağlandı.

1921 yılının şubat ayında Gürcü-Rus savaşı başlamak üzereydi. Kızıl Ordunun saldırı olasılığı Batum için tehlike oluşturacağından Türk Hükümeti sorunu Gürcistan'la barışçıl yollardan çözmeye karar verdi. Bu yöntemin başarısızlık olasılığına karşı yine askeri hazırlıklara devam edildi. Kazım (Karabekir) Paşa, Genelkurmay Başkanlığına yazdığı harp raporunda gereken tedbirlerin alındığını ifade etmişti. Gönderdiği diğer bir rapordaysa, Artvin ve Ardahan'ın alınması için Gürcistan'la yapılması düşünülen barış sözleşmesinde acele edilmesini istemişti¹⁷. Gürcistan sefiri Simon Medivani Ankara'ya gelerek, 8 Şubat 1921 tarihinde Ankara'ya güven mektubu sunmuştu. Gürcü elçiyle Türkiye-Gürcistan antlaşması için görüşmelere başlandı¹⁸. Görüşmeler birkaç gün sürdü. Gürcistan Sefirinin oyalama davranışları fark edilince Türk Dışişleri Bakanlığı'nca kendilerine nota verildi. Verilen notaya cevap gelmedi. En son 23 Şubat 1921'de verilen ultimatoma üzerine Artvin, Ardahan ve Batum'un Türkler tarafından ilhak edilmesi kabul edildi¹⁹.

Alınan bu karar üzerine Gürcistan sefiri Medivani, Ardahan ve Artvin kazalarının TBMM'ye terk edileceğini duyurdu. Kazım Karabekir bu durumu şöyle dile getirir: "*Halkı Müslüman olan Ardahan ve Artvin kazalarının TBMM'ye terk edildiği, bugün 23.2.1921 tarihinde Gürcü sefiri tarafından Dışişleri Bakanına bildirildi. Adı geçen bölgeler zaten Türklerin meşru hakkıydı. Bundan dolayı mutlu haberin her yere tebliğ edilmesi ve her yerde şenlikler yapılması lazımdır. Bu olayı kutlamak üzere bugün saat 12'de Kars'ta 21 pare top atışı yapılacaktır*"²⁰.

23 Şubat 1921'de ilhak kararı çıkmış olsa da Türk ordusu Artvin'e 6 Mart 1921 tarihinde saat 15.00'te girmişti. Artvin'e gelen hat üzerinde yer alan Borçka'ya bir bölük

¹⁷ Artvin Valiliği, *19 ve 20. Yüzyıl*, s. 85-87.

¹⁸ Gazi Mustafa Kemal (Atatürk), *Nutuk-Söylev*, C. II, Ankara 2012, s. 657.

¹⁹ _____, *age.*, s. 657.

²⁰ Artvin Valiliği, *19 ve 20. Yüzyıl*, s. 89- 90.

bırakılmış, Ardanuç 7 Mart'ta ilhak olunmuştu. 13 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Kars Antlaşması ile Batum'un boşaltılmasını teyit ettik. Böylece Kars, Ardahan ve Batum'un 1878-1921 yıllarına kadar süren anavatana kavuşma özlemi nihayete erdirilmiş, yapılan anlaşmayla Batum hariç bölgenin tamamı Türk topraklarına dâhil edilmişti²¹.

II. Artvin'in İdari Yapısı

Artvin ve çevresinin 1921 yılında anavatana katılmasıyla Artvin ve Şavşat kazaları, dört buçuk ay süreyle Ardahan Sancağı'na bağlanmıştı. Bu dönemde Yusufeli (Kiskim) kazası Erzurum, Hopa kazası Rize sancağı sınırları içerisinde yer alıyordu. 7 Temmuz 1921 tarihli ve 133 numaralı kanunla Artvin sancağı oluşturuldu²². 1924 yılında Anayasada yapılan idari değişiklikler neticesinde sancaklara vilayet denilmiş, Artvin de vilayet olmuştur. Vilayet; Artvin, Şavşat ve Borçka kazalarından meydana gelmişti. Bu durum 1925 yılına kadar sürdü. 1926 yılında Borçka Artvin kazasında bir nahiyeye dönüştürüldü. Yusufeli kazası Erzurum vilayetinden alınarak Artvin vilayetine bağlanmıştır. Böylece 1926-1927 yıllarında Artvin'in kazaları; Artvin, Şavşat ve Yusufeli' den ibarettir. 1928'de Borçka tekrar kaza yapıldı. 1933'e kadar Artvin'deki kaza sayısı dörde çıktı.

1933'te Rize merkezli Çoruh vilayeti teşkil edildi. Artvin'in kaza oluşuyla Yusufeli tekrar Erzurum vilayetine bağlanmıştı. Çoruh vilayetinde; Rize, Artvin, Şavşat, Atina (Pazar), Borçka, Hopa kazaları vardı. 1936 yılında ise, Çoruh vilayetinin merkezi Artvin olmuştur. Artvin, Şavşat, Borçka, Hopa, Yusufeli (Erzurum'dan tekrar nakledildi.) kazaları kaldı. Beş kazalı Çoruh vilayeti 1944 yılına kadar devam etti. 1945'te Ardanuç, 1947'de Fındıklı kazaları ilave edildi. 1947-1953 yılları arasında Çoruh ilinde yedi kaza vardı. Ancak 1953'te Fındıklı, Rize iline aktarıldı. 1954'de Arhavi, Çoruh iline bağlı ilçe yapılarak ilçe sayısı tekrar yedi oldu. 1956'da Çoruh ilinin adı Artvin olarak değiştirildi²³. 1987'de Murgul (Göktaş) isimli bir kaza oluşturuldu. Böylece Artvin'deki mevcut kazalar Artvin, Borçka,

²¹ Artvin Valiliği, *19 ve 20. Yüzyıl*, s. 91; Yaşar Semiz- Ömer Akdağ, *Yenibahçeli Şükrü Bey'in Hatıraları*, Konya 2011, s. 227-228.

²² Nurşen Gök, "Artvin Livası'nın Anavatan'a Katılışı Sırasındaki Durumuna İlişkin Belgeler", *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 41, Ankara 2008, s. 91; Musa Şaşmaz, *Türkiye'nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C. III, Ankara 2014, s. 113.

²³ Çoruh Vilayeti Adının (Artvin) Olarak Değiştirilmesi Hakkında Kanun, (*T.C. Resmi Gazete*), S. 9243, 25 Şubat 1956, s. 13641; Muammer Demirel, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Yusufeli'nde İdari Yapı", *Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 2010, s. 9-10.

Şavşat, Hopa, Yusufeli, Ardanuç, Arhavi ve Murgul olmak üzere sekiz adetti²⁴. 2017 yılında ise Kemalpaşa'nın ilçe olmasıyla ildeki ilçe sayısı dokuza çıkmıştır²⁵.

III. Artvin'in Coğrafi Konumu, Nüfusu ve Sosyo-Ekonomik Yapısı

Karadeniz Bölgesinin Doğu Karadeniz Bölümü'nde yer almakta olup Doğu Karadeniz Dağları üzerinde yer alan Artvin'in batısında Rize, Kuzeybatısında Karadeniz, kuzeyinde Gürcistan, doğusunda Ardahan ve güneyinde Erzurum bulunmaktadır. 7.436 km² yüzölçümüne sahiptir. Artvin'in dokuz ilçesi vardır: Merkez, Ardanuç, Arhavi, Borçka, Hopa, Kemalpaşa, Murgul, Şavşat ve Yusufeli' dir²⁶.

Genel itibariyle şehir dağlık bir araziye sahiptir. Arhavi ve Hopa ilçeleri dar bir düzlük alana kurulmuştur. Kıydan iç bölgelere gidildikçe arazinin birden yükseldiği görülür. Kıyı şeridindeki alüvyal düzlükler hariç ova olarak nitelendirilecek alanlar yoktur²⁷. Sınırlarımız dâhilinde Çoruh Nehri ve kolları yer almaktadır, ayrıca irili ufaklı çok sayıda göl vardır. İlimiz toprakları maden yatakları oluşumuna elverişli bölgede yayılmıştır. Ülkemizdeki zengin bakır maden yatakları Artvin'de bulunmaktadır. Maden Tetkik ve Arama Enstitüsünce Merkez ilçede altın, Ardanuç ilçesinde manganez, Borçka ve Murgul ilçelerinde bakır, pirit ve manganez, Şavşat ilçesinde bakır, kurşun, çinko ve manganez; Yusufeli ilçesindeyse linyit kömürü bakımından zengin rezervlerin olduğu tespit edilmiştir²⁸.

Muvahhid Zeki²⁹ Artvin Vilâyeti Hakkında Ma'lûmât-ı Umûmîye eserinde; Artvin vilayeti dâhilinde 1926 yılına kadar nüfus sayımı yapılmadığı ve bu konuda güvenilir bir istatistik tutulmadığından doğum ve ölümler hakkında kesin bir oran tespit edilemeyeceğini belirtmiştir³⁰. 1927'de yapılan ilk genel nüfus sayımında il nüfusu 90.066 olarak tespit

²⁴Şaşmaz, *age.*, C. III, Ankara 2014, s. 113.

²⁵Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında KHK (694), (*T.C. Resmi Gazete*), S. 30165, 25 Ağustos 2017, s. 112.

²⁶Artvin Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *Artvin Kültür Envanteri 2012*, Ankara 2012, s. 16.

²⁷Artvin Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, *age.*, s. 16.

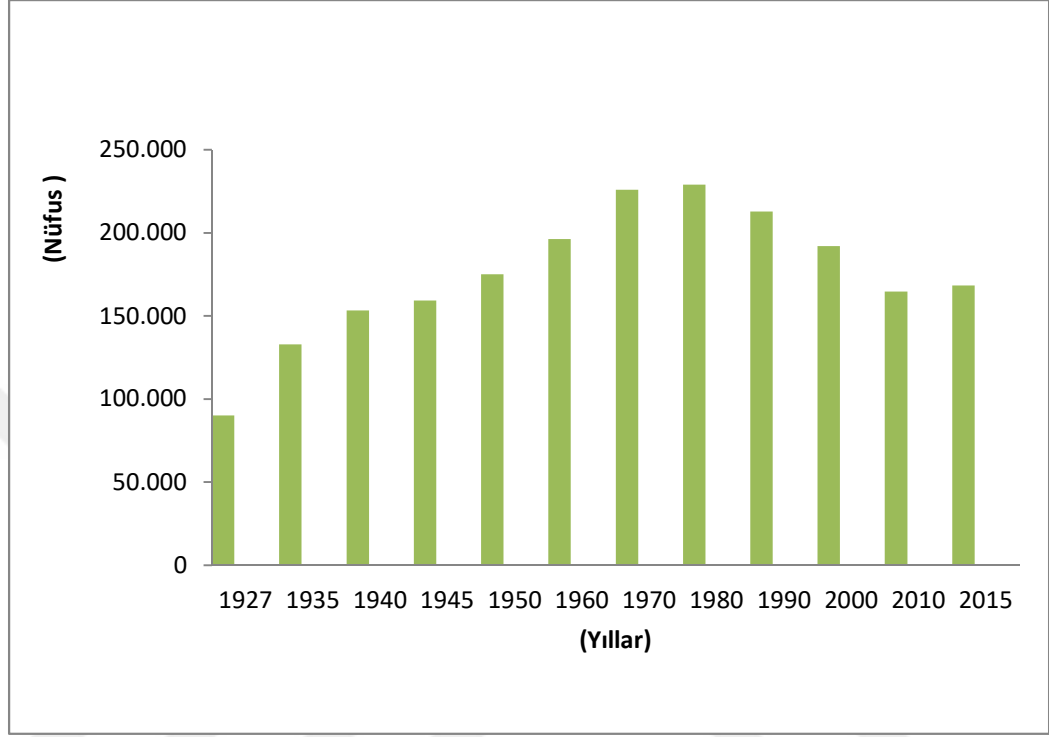
²⁸Artvin Valiliği, *Göğe Komşu Topraklar Artvin Tarihi*, Ankara 2007, s. 13.

²⁹ 1924 yılında Artvin vilayeti Maarif idaresine İlk Tedrisat Müfettişi olarak tayin edilmiş, 1927 yılına kadar yaklaşık üç yıl Artvin'de bu görevini sürdürdükten sonra başka bir vilayete tayin edilmişti. (Muvahhid Zeki, *Artvin Vilayeti Hakkında Ma'lumat-ı Umumiye*, (Yay. Haz. Muammer Demirel), İstanbul 2010, s. 10.)

³⁰ Zeki, *age.*, s. 123.

edilmiş³¹, 1935’de yapılan genel nüfus sayımına göre ise ilin nüfusu (Artvin, Hopa, Borçka ve Şavşat dâhil) 112.359 kişiden oluşuyordu³².

Grafik 1: Artvin Nüfus Gelişimi (1927-2015)

(Kaynak: Artvin İl Yıllığı 1967, Artvin Valiliği Artvin İl Gelişme Planı (AGEP), www.tuik.gov.tr)

İlin 1927 yılındaki nüfus sayısı 90.066 olup en yüksek seyri 1980 yılında 228.997 nüfus sayısına ulaşarak göstermiştir. (Grafik 1)

İlin 2000 yılına ait nüfusu 191.934 kişi olup bu nüfusun 174.629’u okuryazardır. Nüfus içerisinde altı yaş ve üzeri okuma yazma oranı % 86,8’dir. 2015 yılında nüfus 84.679 erkek ve 83.691 kadın olmak üzere toplamda 168.370 kişidir. Altı yaş ve üzeri okuma yazma bilenlerin sayısı 149.387’dir. Okuma yazma bilenlerin oranı kadınlarda % 93,07 iken erkeklerde % 98,74’tür. Toplamda okuryazar oranı % 95,90’dır. 37.448 kişi ilköğretim mezunu, 17.244 kişi ilköğretim, 34.764 kişi lise ve dengi, 18.809 kişi yüksekokul veya fakülte mezunudur. Yüksek lisans mezunu 857 ve doktora mezun sayısı da 230 kişidir³³.

³¹ Artvin Valiliği, *Artvin İl Yıllığı 1967*, (Haz.: Ç. Parçalı-H. Saral- M. Yıldırım), Artvin 1967, s. 63.

³² T.C. Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Çoruh Vilayeti*, C. 15, İstanbul 1937, s. 6.

³³ “Bölgesel İstatistikler”, www.tuik.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 27.02.2018, İndiriliş Saati: 00.19)

Ülkemizde genel olarak il merkezleri daha fazla nüfus barındırırken Artvin’de durum tam tersi işlemiştir. Artvin’in ilçelerinde, özellikle Borçka ve Murgul’da, tarım, orman ürünleri ve maden sanayi geliştiğinden nüfus yoğunluğu fazlaydı³⁴. Ayrıca ülkemizde iş olanaklarının daha geniş olduğu sanayi ve ticaret merkezlerine, iklim koşullarının elverişli olduğu turizm merkezlerine az gelişmiş yerlerden yoğun iç göç yaşanmaktadır. Artvin bu iller arasında olup nüfusunda meydana gelen bu değişimler yaşanan göçün bir sonucu olarak değerlendirilebilir³⁵. İldeki tarımsal faaliyetler fazla gelişmemiştir. Gelişmenin önündeki faktörler; coğrafi konum, iklim koşulları ve toprak yapısıdır. Ayrıca arazilerin sınırlı olması ve parçalı olması makinelili tarımı engellemektedir. Sulama, gübreleme, ilaçlamanın da düşük gelire sahip kişilerce yetersiz kullanılıyor olması tarımdaki verimi düşürmektedir. Fındık ve çay dışındaki tarımsal ürünlerin üretimi geçimlik olarak gerçekleştirilir. Hayvancılığın ise; ilin ekonomik ve toplumsal yapısında önemli bir yeri yoktur. Bitkisel üretime bağlı olarak sürdürüldüğünden gelişmiş bir yapı göstermez ve aile hayvancılığı biçiminde devam eder. Ancak orman köylerinde yapılan arıcılık ve bal üretiminin önemli bir yeri vardır³⁶.

Artvin’in hammadde ve tüketim pazarına uzak oluşu, sanayi tabanının zayıf olması gibi özellikler ildeki sanayi sektörünün gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle yatırım yapılması konusunda özel sektör de pek istekli olmamıştır³⁷. İlde devlet öncülüğünde yapılan yatırımlar; 1930’lu yıllarda Kuvayrşan ve Murgul’da bakır rezervleri işletilmektedir. 1950’lerden sonra ilde orman ürünleri ve çaya dayalı sanayi kurulmuş, 1970’lerde kurulan diğer bir sanayi kuruluşu ise; Artvin Lif-Levha Fabrikası’dır³⁸.

İldeki arazinin engebeli olması ve ormanlık alanların fazla yer kaplıyor olması sanayi tesislerinin kurulabileceği uygun alanları sınırlandırmıştır. İlçelerdeki belediyelerin kendi imkânlarıyla yaptığı küçük sanayi sitesi benzeri işyerleri vardır. Ancak yetersiz alt yapıları ve büyüklükleri itibarıyla günümüz ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte değildirler. Sanayi alt yapısının zayıf olması; sanayinin çeşitli kollarında faaliyet gösteren girişimcilerin birbirleriyle bilgi, teknoloji alışverişini bazı üretim araç gereçlerinin ortak kullanılma imkânlarını ve sanayileşme atmosferinin oluşturulmasını engellemektedir. İhtiyaç duyulan

³⁴ Yurt Ansiklopedisi, “Artvin”, s. 895.

³⁵ Artvin Valiliği, *Artvin İl Gelişme Planı (AGEP)*, Artvin 2005, s. 23.

³⁶ Yurt Ansiklopedisi, “Artvin”, s. 914-923.

³⁷ Artvin Valiliği, *AGEP*, s. 37.

³⁸ Yurt Ansiklopedisi, “Artvin”, s. 924-926.

sanayi ürünleri ve kimyasal ürünler ilimiz dışından temin edilmektedir. Madencilik sektörü dışında üretilen sanayi ürünlerine ise rastlanılmamaktadır³⁹.

Artvin beş bin yıllık tarihi geçmişi boyunca coğrafi konumu nedeniyle değişik medeniyetlerin yaşadığı en eski yerleşim yerlerinden olmuştur. İldeki tarih doğayla bütünleşmektedir. Çeşitli doğal değerleri, yerel yaşam tarzı ve gelenekleri, geleneksel mimarisi, arkeolojik kalıntıları, dini yapıları, folklorik değerleri, iklimi v.b. değerleriyle zengin bir turizm potansiyeline sahiptir. İlde kırsal turizm, kültür-tarih turizmi, sportif amaçlı turizm ve doğa turizmi gerçekleştirilmektedir.

Ticaret sektörü, il sınırları dışından sağlanan ara veya nihai malların el değiştirmesi ve ildeki tarım ve hizmet sektörü kapsamında yürütülmekte olan ticari faaliyetlere dayanmaktadır. Sarp Sınır Kapısı ve Hopa Limanı'na bağlı olarak yürütülmekte olan dış ticaret faaliyetleri de ticaret sektörü bağlamında üzerinde durulması gereken bir konudur⁴⁰.

³⁹ Artvin Valiliği, *AGEP*, s. 39-64.

⁴⁰ Artvin Valiliği, *AGEP*, s. 46-64.

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE EĞİTİM VE ÖĞRETİM ANLAYIŞI

1.1. Osmanlı Devleti Dönemi'nde Eğitim ve Öğretim

Osmanlı Devleti'nde, klasik dönem eğitim ve öğretim kurumları vakıflar tarafından yapılmıştır. Osmanlı toplumunda önemli yeri olan sıbyan mektepleri, hayırseverlerin yardımıyla uzun süre ayakta durabilmiştir. Hocalar, mekteplerde eğitim ve öğretim hizmeti sundukları gibi mekteplerin çevresindeki halkın doğumlarından ölümlerine kadar yanlarında olmuşlardı. Buna karşılık halk, hocalara karşı büyük bir saygı duymuş ve burayı adam olmada ilk basamak olarak görmüşlerdir⁴¹.

Sıbyan mektepleri; en eski eğitim kurumları arasında yer almıştır. Devletin her yöresinde köylere varıncaya dek bu mekteplere rastlanılmaktadır. Çünkü İslâmiyet, dini eğitime çok önem vermekteydi. Kadın ve erkek için okumak ve öğrenmek dinin emrettiği işlerden sayılmıştır. Aynı zamanda bunlara mahalle mektebi de denilmiştir. Hayır sahiplerince cami ve mescitlerin yanında yaptırılmıştır. Ayrıca her okulun medrese tahsili gören bir de öğretmeni olurdu. Öğretmenlerin çoğu imam ve müezzinlerdi. Sıbyan mekteplerine dört yaşından itibaren başlandığı için Ana Okulu karakteri de göstermiştir⁴².

Sıbyan mekteplerinin merkez tarafından denetimi yoktur. Mektepte öğrencilerin yaş ve seviye durumuna bakılmaksızın tek bir odada eğitim almaları sağlanmıştır. Ayrıca yararcı eğitim anlayışından uzak olmakla beraber öğretim yöntemi ezberdir ve öğrencilere okuma yazma becerisinin kazandırılması amaçlanmıştır. Bu kurumlardaki ilk değişim 1824-1825 yıllarındaki ferman ile olmuştur. Buna göre ilköğretim zorunluluğu getirilmiş, ancak bu durum İstanbul ile sınırlı kalmıştı. Tanzimatla beraber öğretmen niteliklerinin yükseltilmesi, sınıf sisteminin kabulü ve ders sayılarının artırılması konularına değinilmiştir. Bu yönüyle yenilikçi görünse de ilköğretim dini çevrelerin hâkimiyeti altında kalmıştır. Öğrencilerin dini konular hakkında bilgilendirilmesine devam edilmiştir. 1857'de Maarif-i Umûmiye

⁴¹Yasemin Balkan, *Kırıkkale Eğitim Tarihi (1923-2014)*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014, s. 14.

⁴²Enver Ziya Karal, *Islahat Fermanı Devri 1856-1861*, C. VI., Ankara 2011, s. 170-171.

Nezaretinin kurulmasıyla askeri okullar ve medreseler dışındaki tüm eğitim kurumları tek bir merkezi denetim altında teşkilatlandırılmıştır⁴³.

1869'da yayımlanan nizamnameyle ülke genelindeki okullaşmanın artırılması, ayrıca öğretim ve öğretmenlerin niteliksel yönden gelişimleri hedeflenmiştir. Bu dönemde modern ilköğretim kurumları açılmaya başlamıştır. Maarif idaresi tarafından ibtidai mekteplerinin açılması kararlaştırılmıştır. Buna göre; her kasaba ve köy merkezinde yahut her iki kasabada bir ibtidainin kurulması, kızlarda zorunlu öğrenim yaşınının 6-10, erkeklerde ise 7-11 yaş olması kabul edilmiştir. Öğrenin çağına gelen öğrenciler aileleri tarafından okula gönderilmedikleri takdirde uyarılacağı ve hukuki yaptırımlara maruz kalacakları ifade edilmiştir. İbtidai mekteplerinde usul-u cedideye göre öğretim yapılacağı, ücretsiz verilecek materyallerle de eğitime devam edileceği belirtilmiştir. Bu okullardan olumlu sonuç alınca yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır. Ayrıca sıbyan mekteplerinin ibtidailere dönüştürülmesi kararı alınmıştır.⁴⁴Sıbyan okullarına öğretmen yetiştirmek için açılan Darülmualimin-i Sıbyan, sonraları Darülmualimin-i İptidai olarak ismi değişmiştir. Kızların öğrenim göreceği okullar ise 1870 yılında Darülmualimat adıyla açılmıştır⁴⁵.

Medreseler; İslami eğitim sisteminin temel kurumları arasında yer almıştır. Fiziki şartları, mimari özellikleri ve programı Osmanlı Devleti'nde gelişmeler göstermiştir. Sıbyan mektebinden sonra orta, lise, yüksekokul ve üniversite eğitimine denk gelmektedir. İslami kimliğe sahip oldukları için Müslümanların devam ettiği bir eğitim kurumu özelliğini taşımıştır⁴⁶.Medreselerin temeli de vakıf sistemine dayandırılmıştır. Öğretmen kadrosu ve personel maaşlarının yanı sıra öğrencilere ait yeme, içme, barınma ve eğitim masrafları vakıflar tarafından karşılanmıştır. Gelir düzeyi düşük ailelerin çocukları, devlet himayesinde öğrenim görme olanağına sahip olmuş, tüm ihtiyaçları karşılanmış ve böylece eğitimde fırsat eşitliği sağlanmaya çalışılmıştır. Medreselerde cer metodu uygulanmıştır. Üç aylar olarak bilinen Recep, Şaban ve Ramazan aylarında öğrencilerin tatili başlar, ülkedeki değişik bölgelere giderek halkı bilgilendirmeye çalışmışlardır. Böylece medreselerin halkın ayağına gitmesi sağlanmıştır. Öğrenciler öğrendiklerini uygulamaya geçirmiştir. Öğrencilerin

⁴³Arzu M. Nurdoğan, *Modernleşme Döneminde Osmanlı'da İlköğretim (1869-1914)*, İstanbul 2016, s. 21-41.

⁴⁴_____, *age.*, s. 74-108.

⁴⁵ Mehmet Ö. Alkan, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924*, C. 6, Ankara 2000, s. 5.

⁴⁶Mehmet İpşirli, "Medrese", *TDVİA*, C. 28, Ankara 2003, s. 327.

barınma, yeme ve içme masrafları o yerdeki halk tarafından karşılanmıştır. Ayrıca aldıkları harçlıklarla eğitim giderlerinin bir kısmını karşılamışlardı. Cer uygulamasıyla toplumsal kaynaşma sağlanmıştı⁴⁷.

Ülke sınırlarının genişlemesiyle diğer ülkelerden gelen ilim ve bilim insanları devlet içindeki ihtiyacı karşılayamaz hale gelmiştir. Bu durum yeni eğitim kurumlarının açılmasını gerektirmiştir. Böylece ilim insanları ve devlet adamları yetiştirilebilecekti. Bu amaç doğrultusunda medreseler açılmaya başlamıştır. Padişahların ilime önem veriyor olmaları, ülkedeki ilim hayatının da gelişmesini sağlamıştır. Kurulan ilk medreselerde; imam, müftü, müderris ve kadı gibi dini, idari ve adli personel yetiştirmek amaçlandığı gibi fethedilen yeni yerlerde İslâm kültürünü yerleştirerek Osmanlı İslâm Birliği oluşturmak istenmişti. Müderrisler ise, medrese eğitiminin belkemiğini oluşturuyordu. İlk dönemler öğrencilerin hangi hocadan ders aldıkları önemli olmuştu. Medrese yönetiminde etkin olmanın yanı sıra okutulacak eserlerin seçiminden de sorumlu olmuşlardı. Medreselerde dini ve akli ilimler okutulmuştur. Öğretim yöntemi olarak ezber, tartışma, konuşma, takrir, tekrar, soru-cevap, münazara, imla, yorumlama gibi birçok yöntem kullanılmıştır⁴⁸.

17. ve 18. yy' da Avrupa'da siyasi ve sosyal değişimin yanı sıra dini, sanat ve fikir alanında büyük gelişmeler yaşanmıştı. Bu gelişmeler Avrupa öğretim kurumlarını da şekillendirmişti. Osmanlıda ise, durum tam tersi olmuştur. Önceleri askeri zaferler kazanan Osmanlı, siyasi dönemini kapattığı gibi kültürel kurumları bakımından zayıflamıştı. Medreseler; öğretim kadrosu, program ve yöntem yönünden kendisini yenileyememiş, gelişmelerin gerisinde kalmış, akıl ve araştırmaya dayalı bilimler programlardan kaldırılmaya başlanmış, dini ilimlere dayalı olarak eğitime devam edilmiştir⁴⁹.

Osmanlı Devleti'nde bir diğer önemli eğitim kurumu Enderun Mektepleridir. Bu mekteplerde mülki ve askeri idareciler yetiştirilmiştir. Buradan yetişen devlet adamları devletin üst kademelerinde etkili olmuşlardır. Mektepte üstün zekâ ve yeteneğe sahip bireyler yetiştirildiğinden bu yönüyle özel eğitim kurumu niteliği taşımaktadırlar. Üstün yetenekli kişilerin eğitiminden sorumlu olan bu okullar dünyada ilk kez Osmanlı Devleti'nde

⁴⁷Betül Can, *Fatih Döneminden Tanzimat'a Kadar Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s. 47.

⁴⁸_____, *age.*, s. 48-67.

⁴⁹Refik Turan, "Eğitim ve Öğretimdeki Gelişmeler: Yeni Devlet Yeni Eğitim", *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Ankara (Tarihsiz), s. 102-103.

gerçekleştirilmiştir. Ayrıca öğretimde öğrencilerin bireysel farklılıklarına öncelik verilmiştir⁵⁰. Mekteplerde öğretim süresi on dört yıldır. Mektep talebelerine ağı denmiştir. Mektepten mezun olanlar; dürüst, bilgili ve iyi konuşan kimseler olacaktır. Okutulan dersler arasında; Türkçe, Arapça, Farsça, dil bilgisi, matematik, müzik, İslam Dini, Kur'an ve yorumu, hukuk ve Türk tarihi yer almıştır⁵¹. Enderun sistemi; sonraları kendini yenileyememiştir. Kendi sisteminin çökmesi devlet sisteminin de çökmesine sebep olmuştur⁵². Osmanlı Devleti'nde askeri ve diğer okulların açılmasıyla Enderun mektebinde öğrenim görme ikinci plana düşmüştür. Sultan Abdülmecit döneminde Enderun mektebi iyice zayıflamış, istenen nitelikte kişiler yetiştiremeyecek hale gelmişti. II. Abdülhamit döneminde ise ihmal edilmiş ve giderek önemini yitirmişti⁵³.

Eğitimde çağdaşlaşma doğrultusunda eğitimi planlayacak Meclis-i Umur-ü Nafia oluşturulmuştu. Bu komisyonun hazırlamış olduğu raporda; *“Bütün sanatlar bilimle ortaya çıkar. Dini bilgiler kişileri ahiret hayatına hazırlarken fen ilmi insanlık hayatının gelişimine yardım eder. Halkı cahil olan ülkelerde kazanç sağlanmaz, pratikte meydana getirdikleri sanayi ilerlemez. Halkı cahil olan toplumlar yurtseverliğin ne olduğunu bilmezler. Bir ülkede hedef ve isteklerin başında şüphe yoktur ki bilimler ve uzmanlaşma gelmektedir. Ayrıca türlü okullar açıldığı halde, bu okullara bir kitap okuyacak kadar bile bilgisi olan öğrencilerin bulunamadığı, alınan kişilerinde temel bilgilerden yoksun olduğu belirtilir. Bilimler edinilmeden ilerleme sağlanamaz. Okullara çekidüzen verilmelidir. Mahalle mekteplerindeki hocaların bilgileri sınanmalı, dersler ve öğretim birleştirilmeli, sınıf yöntemi uygulanmalı, çocukların ilkökul eğitimi zorunlu tutulmalı, fakir ve suçlu çocuklara yönelik özel okullar açılmalı, okuma yazma öğrenmeden çocukların mekteplerden alınması yasaklanmalıdır.”*denilmektedir. Dönemin hayat şartları göz önüne alınırsa, bahsi geçen raporun ileri düzeyde bir rapor olduğu düşünülebilir. Bu raporun hemen akabinde ise Rüştüye okullarının açılması kararı alınmıştır. Böylece ilkökullara öğretmen yetiştirilmesi, tıbbiye ve harbiye gibi okullara okuryazar öğrenci kazandırılacaktır⁵⁴. Ayrıca bu tür okullara rüştüye denilmesinin nedeni; çocukların eğitimlerinin rüştlerini kanıtlayıncaya dek süreceğinden

⁵⁰Erol Kömür, *Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 41-90.

⁵¹Murat Oğuz, *Osmanlı Devletinin Yükselme Döneminde Enderun Saray Okulunun Yeri ve Önemi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008, s. 28-29.

⁵²Kömür, *age.*, s. 124.

⁵³Oğuz, *age.*, s. 31.

⁵⁴Niyazi Berkes, *Türkiye'de Çağdaşlaşma*, (Yay. Haz. Ahmet Kuyaş), İstanbul 2013, s. 181-183.

kaynaklanmıştır. Rüştîyeleri denetim altında tutabilmek için ise, Mekâtib-i Rüştîye Nezareti'nin kurulması öngörülmüştür. Ancak bu okulların ülke geneline yaygınlaştırılması için uzunca bir süre geçecektir⁵⁵.

Sultan Abdülmecit döneminde; devletin çöküşünü durdurmak ve yeniden canlılık kazandırmak için batı hukuk kuralları uygulanmaya başlanmıştır. Çünkü Osmanlı Devleti'ni yeniden bir hukuk devleti haline getirme yönteminin batılı eğitim sistemiyle gerçekleştirilebileceği düşünülmüştür⁵⁶. Tanzimat Fermanı'nda birebir bilimle ilgili bir hedef gösterilmediği gibi milli eğitim konusuna değinilmemiştir. Ancak, Fermanda yazı ve alfabeyle ilişkin ifadeler söz konusudur: Öğretim yöntemlerindeki yetersizliğe dayalı olarak merkezde ve taşradaki okullarda iyi yetişen öğrenci sayısı az olmaktadır. Öğrenciler anadillerine ait alfabe ve grameri iyi bilmediklerinden kendilerine göre yazmakta ve genelde yanlış yazmaktadırlar. Bu tespitten yola çıkılarak diğer dillere ait öğretim yöntemleri gözden geçirilmeli, Türkçeye uygun alfabe düzenlenmeli, dilbilgisiyle alakalı kitaplar hazırlanmalıdır. Böylece mahalle mekteplerinin yanı sıra sivil okulların öğretim yöntemlerinin değiştirilmesi önerilmiştir. Alfabe sorunu genel eğitim sorununun bir parçası olarak ele alınmış, eğitim ve öğretimi kolaylaştırmak için yazının düzeltilmesi, değiştirilmesi gerektiği belirtilmiştir⁵⁷.

İyi yöndeki bu düşüncelere rağmen eğitimde istenen hızda gelişmelerin olmaması üzerine, yeni planlamalar yapmaları için her sınıf devlet bürokratından oluşan Meclis-i Maârif-i Muvakkat adıyla geçici bir maarif meclisi oluşturulmuş ve eğitim sistemi; ilk, orta ve yükseköğretim olarak ayrılmıştır⁵⁸. Yapılan müzakereler sonucunda alınan kararlara göre; ilmiye kontrolündeki mekteplerin idaresinin hükümete geçirilmesi, ortaokulların açılması ve Dâru'l-Fünûn kurulması gerektiği belirtilmiştir. İlkokulların ise aynen bırakılması, bedava ve zorunlu olması, ayrıca Rüştîyedeki eğitimin de bedava olacağı belirtilmiştir. Bunun üzerine söz konusu okulların kitaplarını yazacak ve belirli bir yönetmelik çerçevesinde çalışacak bir uzmanlar topluluğu olan Encümen-i Dâniş oluşturuldu. Ayrıca eğitim işlerinin yakından takip edilmesi amacıyla Meclis-i Maarif-i Umûmiyye'nin kurulması ve işine bir

⁵⁵İlhan Tekeli-Selim İlkin, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Ankara 1999, s. 62.

⁵⁶ Enver Ziya Karal, *Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri 1876-1907*, C. VIII, Ankara 2011, s. 375.

⁵⁷ Cengiz Dönmez, *Tarihi Gereçekleriyle Harf İnkılabı ve Kazanımları*, Ankara 2008, s. 90-92.

⁵⁸Rıfat Okçabol, *Türkiye Eğitim Sistemi –Tarihsel Gelişim, Sistemin Betimlenmesi, Çözümlemesi ve Yeniden Yapılanması-*, Ankara 2005, s. 26; Ekmeleddin İhsanoğlu, “Dârülfünun”, *TDVİA*, C. 8, İstanbul 1993, s. 521.

an evvel başlaması kararlaştırılmıştı. 1846'da kurumun faaliyetlerine başlamasıyla Dârülfünun kurulması için de adımlar atılmaya başlamıştır⁵⁹.

1856 Islahat Fermanı'na göre ise, Osmanlıdaki tüm azınlıklar okul açmak hakkını elde etmişlerdir. Osmanlı Devleti'nde açılmış bulunan sivil ve askeri tüm okullara Müslüman olanlar gibi gayrimüslimler de alınmışlardır. Ayrıca eğitim işlerinin, Müslüman ve gayrimüslimden oluşan karma bir komisyon olan Meclis-i Maarifçe denetleneceği ifade edilmiştir⁶⁰.

Eğitim alanındaki düzenlemeleri yapması için oluşturulan Meclis-i Maarif-i Umumiye'nin merkez dışında diğer vilayetlerde de rüştiyelerin açılması kararı ancak 1856 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu dönemde kızların da modern bir eğitime dâhil edilmesi düşünülerek Kız Rüşdiyesi açılmış, ancak katılım olmamıştı. 1869'da yayımlanan nizamnamede; rüştiyelerin açılacağı yerlerin özellikleri, eğitim ve öğretim durumu, okul masraflarının vilayet maarif idarelerince karşılanacağı ve öğretim süresinin dört yıl olacağı ifade edilmiştir. Söz konusu nizamnamede, kız rüştiyelerinin açılması ve öğretimi konuları da karara bağlanmıştır⁶¹.

İdadilerin ortaöğretim kurumu olarak açılması, 1869'da yayımlanan nizamname doğrultusunda olmuştur. Buna göre, nüfusu bin haneyi geçen, hal ve mevkileri göz önünde bulundurularak uygun yerlere idadilerin açılması kararı alınmıştır. Böylece rüştiyelerle yükseköğretim arasındaki boşluk doldurulmuş olacaktı. Bu doğrultuda numune olarak ilk idadi 1874 yılında açılmıştır. Bu zamana kadar da açılmamış olmaları eğitim ve öğretimdeki ilerlemeyi de engellemiştir. Bu mekteplerde dini açıdan karma eğitim verilmiştir. Yani Müslüman ve gayrimüslimlerin çocukları aynı mektepte birlikte eğitim görmüşlerdir. Kaza merkezlerindeki idadilerde öğretim süresi beş yıl olup gündüzlü eğitim verilirken, vilayet merkezlerindeki idadilerde öğretim süresi yedi yıl olup yatılı eğitim sunulmuştur.⁶² Rüştiyelerin öğretmen ihtiyacı, kurulan Darülmualimin-i Rüştiden sağlanırken İdadilerdeki öğretmen ihtiyacını karşılayabilmek için bu okul bünyesinde İdadi Şubeleri açılmıştır.

⁵⁹Ejder Okumuş- Ahmet Cihan- Mustafa Avcı, *Osmanlı Devleti'nde Eğitim Hukuk ve Modernleşme*, İstanbul 2006, s. 305-307; İhsanoğlu, agm., s. 521.

⁶⁰İbrahim Ethem Başaran, *Türkiye Eğitim Sistemi*, Ankara 1996, s. 13-14.

⁶¹Muammer Demirel, "Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri", *Türkler Ansiklopedisi*, C. 15, Ankara 2002, s. 74-82.

⁶²Fatih Demirel, *Mekteb-i İdâdi*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2010, s. 13-169.

Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde belirtilen İstanbul Darülmuallimin-i ise aynı yıl açılmış ve Darülmuallimin-i Rüştî'yle birlikte İdadi Şubesi de bu okula aktarılmıştır⁶³.

Ortaöğretimde ikinci kademe olarak düşünülen kurum Sultaniler olmuştur. Sultaniler, Tanzimat döneminin modern kuruluşları arasında yer almıştır. İlk olarak, özellikle Fransa'nın etkisiyle, 1868 yılında Galatasaray Sultanisi açılmıştır⁶⁴. Rüştîyeler ortaöğretim kademesindeki ihtiyaca cevap veremediğinden bu okul açılmıştır. Her düzeyden Osmanlı tebaasının çocuklarının eğitim görebileceği ve mezun olan öğrencilerin yüksekokullara gidebileceği, öğretim süresinin beş yıl olup öğrencilerin yapılan sınavlar neticesinde sınıflara yerleştirileceği ifade edilmiştir. 1869'da yayımlanan Maârif-i Umûmiye Nizâm-nâmesiyle okullar kademelere ayrılmıştır. Buna göre, ortaöğretimi idâdî ve sultâniler oluşturmuştur. Ayrıca vilayet merkezlerinde bu okulların açılacağı belirtilmiştir. Âdî ve Âlî kısımlarında yapılacak olan öğretimin toplam süresi de altı yıldır. Bu mekteplere öğrencilerin bir kısmının ücretsiz diğer bir kısmının ücretle alınacağı, ayrıca gündüzlü ve yatılı olabileceği ve okullarda sadece erkek öğrencilerin okuyabileceği ifade edilmiştir⁶⁵.

Yükseköğretimde; 19.yy'ın sonlarına kadar çağdaş denebilecek bir uygulama olmamıştır. Dârülfünûn açılması fikri ilk kez Meclis-i Maarif-i Muvakkat programlarında yer almıştı. Binası yapıldığı halde açılması yönünde hiçbir girişimde bulunulmamıştır. 1863'te konferans şeklinde serbest derslere başlanmıştır. 1865 yılında yapımı tamamlanan binaysa büyük olması sebebiyle Maliye Nezaretine devredilerek yeni ve küçük bir binanın yapılması gerektiği yönünde karar alınmıştır. 1869 yılında yayımlanan nizamnameyle, Batı sistemine uygun bir eğitim modeli ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda Dârülfünun-ı Osmânî adıyla yüksekokul kurulması, ayrıca hikmet ve edebiyat, hukuk, Ulûm-i Tabiiyye ve Riyâziyyât olarak üç şubeden oluşacağı belirtilmiştir. Üç yılı öğretim ve bir yılı bitirme tezi olarak dört yıllık eğitim verileceği ifade edilmiştir. Büyük bir törenle Dârülfünun-ı Osmânî 1870 yılında açılmıştır⁶⁶. Darülfünun'da fakültelere kendi dekanlarını seçme hakkı tanınırken, rektör Eğitim Bakanı'nın önerisiyle padişah tarafından atanır

⁶³ Alkan, *age.*, s. 6-7.

⁶⁴ Hasan Ali Koçer, *Türkiye'de Modern Eğitimin Doğuşu (1773-1923)*, Ankara 1987, s. 102.

⁶⁵ Alkan, *age.*, s. 7; Fatih Demirel, "II. Meşrutiyetten Sonra Osmanlı'da Orta Öğretim: Sultâniler", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. XXVII, S. 2, İzmir 2012, s. 340-341.

⁶⁶ Enver Ziya Karal, *Islahat Fermanı Devri 1861-1876*, C. VII., Ankara 2011, s. 204-205; İhsanoğlu, *agm.*, s. 522-523.

denmektedir. Bir yıl sonra kapatılan Darülfünun bir süre Galatasaray Sultanisi içerisinde açılmış, ancak varlığını fazla sürdürememişti.

Mesleki ve teknik öğretimde; Tanzimat Dönemine kadar bu alana yönelik neredeyse hiçbir girişim olmamıştır. Bu dönemin getirisi olan bürokrasi, yeni bilgi ve becerilerle donanmış memurlara ihtiyacı arttırmıştır. Bu doğrultuda rüştiye ve idadi düzeylerinde bazı katip okulları açılmıştır⁶⁷. Açılan meslek okulları; Lisan Mektebi, Eczacı Mektebi, Kaptan ve Çarkçı Mektebi, Muallim ve Muallime Mektepleri, Sanat Mektebi ve Mülkiye Mühendis Mektebi'dir. Bu okulların açılışındaki en etkili isim Mithat Paşa'dır. Islahane adıyla bir sanat okulu açarak bu okula yetim ve öksüz çocukların alınmasını sağlamış, ayrıca erkek ve kızlar için sanayi mektepleri açmıştır⁶⁸.

Özel öğretim alanında; Osmanlı Devleti'nde en fazla yararlanan azınlıklar ve yabancılar olmuştur. Verilen kapitülasyonlarla birlikte okulları ülkede yayılmış, Tanzimat ve Islahat Fermanıyla yabancı okullar kendilerini daha da güçlendirmişlerdir. Bu okulların devlet tarafından denetimi yoktur. Türklerde ise; 1864 yılına kadar bu alanda herhangi bir girişim olmamıştır. Bu alanda ilk adım 1864 yılında atılmış ve Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiye kurulmuştur⁶⁹. Oluşturulan bu cemiyetin ve halkın yardımıyla Darüşşafaka eğitim kurumu meydana getirilmiştir. Önceleri Darüşşafakada, İstanbul'da büyük çarşının esnaf çırakları için dersler düzenleniyordu. Ancak bu girişim tahminlerin üstünde bir ilgi gördüğünden yetim Müslüman çocukları için Darüşşafaka adıyla bir okul açılmasına karar verilmiş ve 1873 yılında lise düzeyinde öğretim yapan bir okul olarak açılmıştır⁷⁰. Özel eğitim alanında ise; Osmanlı Devleti'nde çeşitli dönemlerde korunmaya muhtaç çocuklar için çalışmalar yapılmıştır. Mithat Paşa'nın açtığı Islahane ve özel bir cemiyet ve halkın yardımlarıyla açılan Darüşşafaka da alana yönelik gerçekleştirilen çalışmalar olmuştur⁷¹.

Tanzimat Dönemi (1839-1876); devletin içinde bulunduğu şartlar ve dönemin zorlukları, değişik kanun ve yönetmeliklerle yapılan ıslahatlar olduğu gibi nizamnameyle yapılacak ıslahatların başarıya ulaşmasına imkan vermemiş ve eğitime yeni bir yapı getirememiştir. İlk, orta, yükseköğretim, mesleki ve teknik eğitim alanlarında teoride önemli kararlar

⁶⁷ Başaran, *age.*, s. 89-95.

⁶⁸ Karal, *Islahat Fermanı Devri 1861*, s. 207- 211.

⁶⁹ Koçer, *age.*, s. 115.

⁷⁰ Karal, *Islahat Fermanı Devri 1861*, s. 211- 212.

⁷¹ Cicioğlu, *age.*, s. 323.

alındığı; fakat uygulamada başlangıç aşamasında kaldığı ifade edilebilir⁷². Açılan yeni okullarla da laik ve bilimsel eğitime geçilememiş ve öğretim birliği sağlanamadığından beklenen aydınlanma gerçekleşmemiştir. Ayrıca II. Abdülhamit'in batı karşıtı olan görevlileri işbaşına getirmesiyle batılılaşma sürecinde duraklama dönemine girilmiştir⁷³.

1876 yılında ilan edilen Kanun-i Esasiyle; Osmanlı Devleti dâhilindeki her milletin kendi geleneklerine göre okullar açmasına izin verilmiş, ayrıca bütün okulların denetim yetkisinin Osmanlı Devleti'nde olduğu belirtilmiştir. Ancak, yabancı okullar için denetleyici bir kural getirilmemiştir⁷⁴. Bu dönemde her kademedeki okul sayısı ve okullaşma oranında artış olmuştur. Geleneksel eğitim yapan sıbyan okulları iptidailere çevrilirken yeni iptidailer de açılmıştır. İptidailer, devlet denetiminde olan ve modern eğitim yapan kurumlardır. Kanun-i Esasi, Osmanlı tebaasının kız olsun erkek olsun hepsinin ilköğretimini zorunlu hale getirmiştir. İlk düzey okul öğretmenlerinin devlet denetimindeki öğretmen okullarından olmasına da özen gösterilmiştir. Rüştüyelerin bir kısmı idadilerle birleştirilerek üç yıl eğitim veren kurumlar haline dönüştürülmüştür. İdadilerin eğitim süresi dört yıla çıkarılırken gündüzlü eğitim verecek taşra idadilerinde bu süre beş yıl idi. Fakat bu beş yılın ilk üç yılında rüştiye eğitimi verilirdi. Yatılı olan idadilerdeyse süre yedi yıl olup ilk üç senede rüştiye eğitimi verilirdi⁷⁵.

Osmanlı'da ilk açılan Sultani Galatasaray Sultanisiydi ve II. Abdülhamit döneminde bu okula bir yenisi eklenmemiştir. Söz konusu dönemde ortaöğretimde olumlu gelişmeler sağlanamamıştır. Darülfünun fikri benimsenmediği gibi Galatasaray Sultanisi bünyesindeki şubeler tasarruf amaçlı düşünüldüğünden kapatılmıştır. Buna karşın Sadrazamın Darülfünun açılması yönündeki ısrarlı teklifleri de olumlu bulunmuştur. Ülkedeki gençler de bunun önlemini izinli olarak veya kaçarak yurt dışına gitmekle almış ve üniversite eğitimlerini orada tamamlamışlardır. Bu bakımdan Heyet-i Vükela'nın Padişaha sunduğu bir yazıda, yurt dışına giden gençlerin düşünce ve ahlaklarının bozulduğu öne sürülmüş, bundan sonra yurt dışına öğrenci gönderilmemesi ve İstanbul'da eğitimlerini sürdürebilmeleri için Darülfünun'un yeniden açılması teklif edilmiştir. 1900 yılında Dârülfünun-ı Şâhâne kurulmuştur. Böylece beş şubeli (Edebiyat-Hikmet, Ulûm-i Riyaziyye-Tabiyye, Ulûm-ı

⁷² Dönmez, *age.*, s. 95.

⁷³ Okçabol, *age.*, s. 35.

⁷⁴ Başaran, *age.*, s. 15.

⁷⁵ Alkan, *age.*, s. 8-9.

Adiye-i Diniyye, Tıbbiye, Hukuk) modern Osmanlı üniversitesinin kuruluşu gerçekleştirilmiştir.⁷⁶.

Mesleki ve teknik eğitim alanında, hükümetçe bir plan ve program meydana getirilememiştir. Padişah II. Abdülhamit tüm dikkatini baskıcı rejim üzerinde topladığından eğitimin bu yanı eksik kalmıştır. Yine de birtakım gelişmeler olmamış değildir. Hatta mülkiye, maliye, hukuk, ticaret, baytar ve güzel sanatlar mektepleri açılmıştır⁷⁷.

Bu dönemde özel öğretim alanında, özellikle özel okul sayılarında artış yaşanmıştır. Müslümanların yanı sıra gayrimüslimlerin de okul açma hakları vardır. Bu okulların bazıları Fransızca bazıları Arapça öğretim yapmaktaydılar. Özel eğitim alanında da önemli gelişmeler olmuştur. İlk kez özürülüler için eğitime başlanmıştır. 1889 yılında dilsiz ve sağırlar için, 1891 yılında körler için eğitim birimleri oluşturulmuştur⁷⁸. Genel itibariyle II. Abdülhamit döneminde eğitimde nicel olarak artış sağlandığı, ancak niteliğin yüksek olmadığı belirtilmektedir. Buna sebep de ders programları ve kitaplarda dinsellemenin artmış olmasıdır. II. Meşrutiyet'in ilanı ile eğitim sorunları önemli derecede artmıştır. Bu doğrultuda tüm eğitim sistemini düzenlemek için çeşitli raporlar hazırlanmış, ancak iç ve dış siyasi sorunlar nedeniyle yasal hale gelemeyeceği anlaşıldığından gerçekleşen ilk uygulama ilköğretimin düzeltilmesi olmuştur⁷⁹.

Okul öncesi eğitim konusunda yapılan çalışmalar II. Meşrutiyet sonrasında gerçekleştirilmiştir. 1913 yılındaki Tedrisat-ı İptidaiyye Kanun-i Muvakkati'ye dayanmaktadır. İlgili Kanuna göre; ilköğretime bağlı olarak bu okulların düzenlenmesi gerektiği, ayrıca ülkenin her tarafında açılacağı belirtilmişti. 1915 yılında yayınlanan Anaokulları Yönetmeliği ile de anaokulu ve ana sınıfları açılmaya başlamıştır. Bu eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirmek amacıyla Ana Öğretmen Okulları açılmış, ancak adı geçen okullar nedeni nedir bilinmez 1919 yılında kapanmıştır. Ana Öğretmen Okullarının kapanmasıyla devletin açtığı resmi anaokulları da kapanmıştır⁸⁰.

⁷⁶ Karal, *Birinci Meşrutiyet*, s. 392- 394; İhsanoğlu, agm., s. 524.

⁷⁷ _____, *Birinci Meşrutiyet*, s. 392- 400.

⁷⁸ Tekeli-İlkin, *age.*, s. 76.

⁷⁹ _____, *age.*, s. 84-86.

⁸⁰ Cicioğlu, *age.*, s. 21.

II. Meşrutiyet döneminde Maarif Nezareti özellikle ilköğretim alanıyla ilgilenmiştir. Ortaöğretim kademesi olarak sayılan rüştiyeler bu dönemde ibtidailerle birleştirilerek ilköğretime dahil edilmiştir. 1913 yılında uygulamaya konulan Tedrisat-ı İbtidaiye Kânûn-u Muvakkati ile ilköğretimin süresi altı yıl olarak belirlenmiş ve böylece rüştiyelerin kaldırılacağına da sinyalleri verilmiştir⁸¹.

Ortaöğretimde ise, Maarif-i Umumiye Nizamnamesi tekrar gözden geçirilmiş ve yeni düzenlemelere gidilmiştir. 1913 yılından sonra bu kademedeki gözle görünür bir canlanma görülmüştür. Rüşdiyeler kaldırılmış ve yerine altı yıllık ilkokullar kurulduğundan bu yapılmaya uygun olarak idadilerin kurulması zarureti ortaya çıkmıştır. Sonuçta idadilerde yeniden düzenlenmeye gidilmiştir. Buna göre İdadiler son iki yılında ziraat, ticaret ve sanat kollarına ayrılmış ve öğrenciler devam ettikleri şubeye göre diploma alma hakkına sahip olmuşlardır⁸². İdadilere önceleri erkek öğrenci alınırdı. Bu düşünce İkinci Meşrutiyetle birlikte değişmiş ve ilk kez İstanbul'da İnas İdadisi açılmıştır. Sonraları kimi idadilerin adı Sultani olmuştur⁸³.

Yükseköğretim alanındaki yeni yapılanmalar bu kademedeki kendini hissettirmiştir. II. Meşrutiyetle beraber daha sistemli bir eğitime geçilmiştir. Darülfünun'a bu dönemde oldukça yüksek başvuru yapılmıştır. Kapasitesi yeterli olmayan bu okula 1909 yılında ek bina tahsis edilmiştir. Öğretim araç ve gereçleri de zenginleştirilmiştir. 1911 yılından sonra akademik alandaki çalışmaları düzenlemek için Profesörler Kurulu oluşturulmuştur. 1912 yılında Dârülfünun'da ıslahat programı uygulanarak şubelere fakülte denmiş, muallimlere müderris unvanı verilmiştir. Ayrıca okula devam ve disiplin kuralları da düzenlenmiştir.⁸⁴ Önceki dönemlere nazaran bir canlılık yaşanmaya başlamıştır. Darülfünundaki hocaların düşüncelerine bakılmaksızın 1915 yılında Macar ve Alman profesörler getirilmiştir. Yabancı öğretim üyeleri, Türkçe öğrenmeyi ve akabinde Türkçe ders vermeyi kabul ederek gelmişlerdir. Türk öğretim üyelerinin maaşları artırılmış ve Darülfünun'a bağlanmalarına çalışılmıştır. Yabancı öğretim üyeleri kürsüler halinde örgütlenme yapmış, araştırma enstitüleri ve laboratuvarlar kurulmuş, böylece deneysel bilim dönemi başlamıştır. Ancak genel savaş içerisinde yer alındığından istenen sonuçlar

⁸¹Mustafa Ergün, *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ankara 1996, s. 275-301.

⁸² Dönmez, *age.*, s. 143.

⁸³ Başaran, *age.*, s. 86.

⁸⁴ Dönmez, *age.*, s. 144; İhsanoğlu, *agm.*, s. 524.

alınamamıştır. Buna paralel olarak öğrenci sayılarında azalma olmuş, eğitim yapılamamıştır. İnas Darülfünun'u ise, savaş dönemindeyken açılmıştır. Bu okullarda önceleri serbest konferans şeklinde eğitim yapılmış, sonrasında özel sınıflar oluşturulmuştur. Fakat burada okuyan kızlar derslerini boykot etmiş ve erkeklerin dershanelerine devam etmişler ve nihayet İnas Darülfünun'a son verilmiştir⁸⁵.

İkinci Meşrutiyetten önce mesleki ve teknik eğitimle Islahhane Komisyonları ilgilenmekteydi. Bu alandaki okullar 1913 yılında çıkarılan özel idareler kanunuyla vilayetlere bağlanmış ve vilayetlerin ihtiyaçlarını giderecek okullar açmışlardır. Bu yeni düzenlemeye göre birçok okul açılmıştır. Polis Mektebi, Sıhhiye Memurları Mektebi, Darülbedayi ve Darülelhan bu mekteplere örnek verilenlerdir. Bu dönemde özel öğretim kurumlarında artış yaşanmıştır. 1915 yılında Hususi Mektepler Talimatnamesi yayınlanmıştır. Yabancı okullardaki eğitim sistemi Osmanlıdaki eğitimi etkilemiştir. Ödül ve ceza, öğrenciyi tanıma gibi kavramlar eğitim sistemimize dâhil edilmiş ve yabancı okullara Türk öğrenciler de gönderilebilmiştir⁸⁶.

Osmanlı Devleti'nde halk eğitimi çalışmalarına ise her dönemde rastlanılmıştır. Çünkü bu kurumlar sosyal yapının oluşmasına ve devlet geleneklerinin yerleşmesine önemli katkıda bulunmaktadır. Dolayısıyla medreseler ve bünyesindeki kitaplıklar, bakımevleri, hastaneler, imarethaneler halka yönelik yardım kuruluşlarıdır⁸⁷. Osmanlı padişahları ve devlet adamları kütüphane vakfedilmesinde önemli rol oynamışlar ve birçok kitap vakfederek ilim hayatının gelişmesini desteklemişlerdir. Camilerdeyse cemaat, ibadetin yanı sıra memleket ve mahalleye dair işleri görüşüp karara bağlamışlardır. Bu nedenle camilerin yanında bulunan imarethaneler, darüşşifalar, sebiller gibi sosyal ihtiyaçların karşılandığı binalar inşa edilmiştir. Ayrıca toplumu millî sorunlarda bilinçlendirmede camilerden yararlanılmıştır. Tekkelerdeki tasavvuf anlayışı da halka terbiyenin aşılandığı yerlerdir. Zaviyelerde ise, gaza ve yerleşme faaliyetine katkı sağlanırdı. Bu konuda tekke ve zaviyeler birlikte eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunmuşlardır⁸⁸. Bunların dışında her türlü iş ve meslek alanındaki usta çırak ilişkisi, ahi ve lonca teşkilatlarında görülen dini ve mesleki eğitim etkinliklerinin

⁸⁵ Tekeli-İlkin, *age.*, s. 96- 98.

⁸⁶ Cengiz Dönmez-Şahin Oruç, *II. Meşrutiyet Dönemi Tarih Öğretimi (Tedisât-ı İptidâiye Mecmuâsına Göre)*, Ankara 2006, s. 22.

⁸⁷ Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı (MEGGSB) Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, *Türkiye'de Yaygın Eğitim*, Ankara 1985, s. 1.

⁸⁸ Kömür, *age.*, s. 19-21.

yanı sıra cami, dergâh, tekke ve zaviyelerde görülen dinî etkinlikler yetişkin eğitime yönelik uygulamalardır. Cemiyet-i Tedrisiye-i İslamiyenin açtığı Çırac Okulları; çalışan kesime okuma-yazma, matematik ve İslâm dinini öğretmek bugünkü anlamda yetişkinlere eğitim hizmeti verme faaliyeti olarak algılanmalıdır⁸⁹.

II. Meşrutiyetle beraber Osmanlı Devleti'nde yoğun bir halk eğitimi çalışmaları başlamıştır. Milliyetçiliğin daha da yayılması üzerine Türkler, Türklük bilincini geliştirebilmek ve yaymak amacıyla 1912 yılında Türk Ocakları'nı kurmuşlardır. Buralarda gece kursları, konferanslar ve basın yoluyla halk eğitime yönelik çalışmalar yapılmıştır. Etkili yürütülen çalışmalardan olan gece dersleri, okuma yazma bilmeyenlerin yanı sıra tahsilli kişilere de açılmıştır. Ücretli ve ücretsiz kurslar olmuştur. Özellikle Tedrisat-ı İbtidaiye, Ticaret ve Lisan alanlarına yönelik bir eğitim programı uygulanmıştır. Ayrıca 1913 yılında kabul edilen Tedrisat-ı İbtidaiye Kânûn-u Muvakkati ile ilköğretim yaşını geçmiş yetişkinlere yönelik bilgi, tarım, ticaret ve sanat konularında kurslar açılması gerektiği belirtilmiştir⁹⁰.

Osmanlı Devleti'nde eğitimde modernleşme çabalarının başlangıcı olan Tanzimat Dönemi'nde ve İkinci Abdülhamit ile gelen Meşrutiyet Dönemleri'nde birtakım yeniliklere girişilmişse de I. Dünya Savaşı'nın getirdiği olumsuz ortam eğitim alanındaki gelişmeleri kesintiye uğratmıştır.

1.2. Cumhuriyet Dönemi'nden Günümüze Eğitim ve Öğretim

Osmanlı İmparatorluğu devlet yönetiminde görülen başarısızlıklar, sömürgeci devlet ve milletleri harekete geçirmişti. Osmanlı'yı parçalamak ve daha iyi pay almak için faaliyette bulunmuşlardı. Ekonomik, teknik ve yetişmiş insan gücü bakımından sıkıntılarla karşılaşan Osmanlı Devleti 1912-1913 yılında Balkan Savaşları ve 1914-1918 yıllarında gerçekleşen I. Dünya Savaşı sonrasında zor durumla karşılaşmıştı⁹¹. 1918 yılında imzalanan Mondros Mütarekesi'yle yenik sayılan ülkenin birçok yeri işgal edilmeye başlamıştı. Müttefik devletler Osmanlı'yı parçalama ve pay almanın yanı sıra Türkleri esaret etmeyi

⁸⁹ Okçabol, *age.*, s. 29.

⁹⁰ MEGSB Çıracılık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, *age.*, s. 4; Ergün, *age.*, s. 476-477.

⁹¹ Serhat Çınar, *Eskişehir Eğitim Tarihi (1876-2004)*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2005, s. 67.

amaçlamışlardı. Her zaman hür yaşayan Türkler esareti kabul etmemiş ve Mustafa Kemal önderliğinde Kurtuluş Savaşı'na girişerek bağımsızlıklarını korumaya çalıştılar.

15 Mayıs 1919 tarihinde İzmir işgal edilmiş ve buna yönelik mitingler, kongreler yapılmıştır. Bu faaliyetlerin düzenlenmesinde olduğu gibi TBMM'nin kuruluşunda öğretmenlerin etkisi fazladır. Düzenli ordunun kurulmasına kadar millî direnişi sağlamak adına silahlı örgütlenmeye ve mücadeleye katılan gönüllü öğretmenler de çoğunluktadır. İstanbul'da ise, öğretmenler baskı altına alınarak millî hareketin önüne geçilmek istenmiştir. Fakat baskılara rağmen öğretmenlerin çoğunluğu millî mücadele hareketine bağlıdırlar. İşgalciler ise; Türk eğitimini ortadan kaldırmak ve onları yok edebilmek için kendi eğitim, propaganda ve yıldırma faaliyeti içindedirler⁹².

Mustafa Kemal'in başlattığı Millî Mücadele, İstanbul Hükümeti ve işgalci güçlere rağmen yol kat etmektedir. İşgalcilerin İstanbul'u işgali ve Meclisi Mebusan'ı dağıtmasıyla yeni bir meclisin açılması fikrinin haklılığı yeniden anlaşılmıştır. Ankara'da 1920'de açılan TBMM ile Anadolu'daki hareket yeni bir ivme kazanmıştır. Ankara Hükümeti ülkenin kurtuluşunu sağlamaya çalışırken, İstanbul merkezli hükümet işgalci devletlerin emirlerini uygulamış ve ülkenin bitmesi sürecine girmesi için çalışmıştır⁹³. Böylesi bir ortamda ülkede iki eğitim bakanlığı vardı: Ankara'daki TBMM'ye ait Maarif Vekâleti ve İstanbul'da Osmanlı Hükümeti'ne ait Maarif Nezareti idi. İstanbul'daki bu kurum 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla son bulmuştur⁹⁴. TBMM'de oluşturulan ilk Bakanlar Kurulu, 2 Mayıs 1920 tarihinde üç numaralı kanunla kurulmuş ve Milli Eğitim Bakanlığına Sinop vekili Dr. Rıza Nur seçilmişti. Yeni hükümetin 9 Mayıs 1920'de TBMM'de okunan Bakanlar Kurulu programında eğitimle ilgili belirlenen hedefler şunlardır:

“Eğitimi dini ve milli hale koymak, hayat mücadelesinde çocuklarımızı başarılı kılacak ve dayanağını kendi güç, girişim ve güvende bulacak, üretici düşünce ve bilinç uyandıracak bir seviyeye ulaştırmak gereklidir. Öğretim programlarını bilimsel ve modern esaslar, sağlık kuralları doğrultusunda yeniden düzenlemek, Milli tarih ve geleneklerimize, coğrafi şartlar ve sosyal yapımıza uygun bilimsel ders kitapları hazırlamak lazımdır. Toplumumuza ait sözcüklerin toplanmasını sağlayarak dilimize ait büyük bir sözlük meydana getirme ve

⁹² Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö.1000- M.S.2010)*, Ankara 2008, s. 317-319.

⁹³ Yaşar Akbıyık - Cezmi Eraslan, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Ankara 2009, s. 2.

⁹⁴ Akyüz, *age.*, s. 320.

uzmanlara milli ruhumuzu geliştirecek tarihi, edebi ve sosyal eserlerin yazdırılması gereklidir. Ayrıca eski eserlerimizi kütüğe geçirip korumak, Doğu ve Batıdaki bilim ve fen kitaplarını tercüme ettirmek, hâlihazırdaki okulları iyi yönetmek” belirlenen hedefler olmuştur. Bu programla ileride ele alınacak konuların tasarlanmış olduğu, ancak savaş ortamında bulunulması sebebiyle mevcut eğitim kurumlarıyla yetinileceği ifade edilmiştir”⁹⁵.

1.2.1. Maarif Kongresi’nin Toplanması

Türk Milli eğitiminin oluşturulmasında, 15-21 Temmuz 1921 tarihinde düzenlenen Maarif Kongresi’nin önemli bir yeri vardır. Bu dönemde ülkemiz Sakarya Savaşı’na doğru giderken Yunan ordusu ise doğuya doğru ilerlemekteydi. Böylesine kritik bir dönemde kongre toplanmıştır⁹⁶. Savaşta olduğumuz için bütçenin % 90’ı cephedeki ihtiyaçlara ayrılmaktaydı. TBMM Hükümeti’nin eğitimi yeniden kurmak ve yayması için bütçesi yeterli değildir. O nedenle, eğitim kongresinin açılması daha bir önem kazanmıştır. Kongre açılmadan bir gün önce Hakimiyet-i Milliye Gazetesinde; “*Maarif Kongresi yarın saat üçte Mustafa Kemal Paşa’nın nutuklarıyla açılacaktır. Çeşitli eğitim kurulları arasında görüş alışverişinde bulunmak için Ankara’da Erkek Öğretmen Okulu konferans salonunda açılacaktır. Eğitim ve öğretim yöntemleri üzerine tartışma yapılacağı gibi maarif müdürlerinden eğitim yerel teşkilatının gelişme durumu, ticaret ve sanayi yeterliliğinin seviyeleri hakkında gelen raporlar üzerine tartışma yapılacaktır. Kongreye katılımın şu anda otuz sekiz kişi olduğu ve ulaşım zorlukları nedeniyle henüz gelememiş olanların da toplantıya yetişmeleri beklenmektedir*”⁹⁷denilmiştir.

Mustafa Kemal Paşa kongre açış konuşmasında: “*Genel savaşta yenilmiştik. Düşmanlarımız bunu fırsat bilerek milletimizi tamamen yıkmak istediler. Yaşama hakkımızı savunmak üzere TBMM Ankara’da toplandı. Bugün milli eğitimi yeniden kuracak olan bu kongrenin toplanma yeri olarak da Ankara tek uygun yerdi. Güçlerimizin tümünü ilk olarak düşmanlarımıza karşı kullanmak durumundayız. Ancak elverişli şartlarda araçları elde edene dek özenle işlenmiş milli eğitim programı yapmaya ve mevcut eğitim kurumlarını*

⁹⁵ Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı, *Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)*, Ankara 2010, s. 9-11.

⁹⁶ Burhan Göksel, “Atatürk’ün Eğitim Hakkında görüşleri ve Misak-ı Maarif”, *AAM Dergisi*, C. 1, S. 3, Ankara 1985, s. 930-931.

⁹⁷ Zeki Sarıhan, *1921 Maarif Kongresi*, Ankara 2009, s. 9-67.

verimli hale getirecek esasları hazırlamaya bakmalıyız. Eski çağdaki asılsız uydurmalarından ve yaradılışımıza hiç de uymayan yabancı düşüncelerden, Doğu'dan ve Batı'dan alınmış tüm etkilerden uzak, ulusal ve tarihimize uygun bir kültürü öne sürüyorum. Bu elverişliliği geliştirmek sizlere düşüyor. Öğretmenlerimize sağlanan koşulların iyi olmadığını bilirim. Ama her türlü zorluğa karşın bu yolda sarsılmadan ilerleyeceğinize güvenim vardır"⁹⁸ diye konuşmuştur.

Kongrede alınan kararlar ise şunlardır: "Halk mektepleri hakkında düzenlenen bir proje tartışılmış, çocukları hayat içerisinde başarılı kılmak adına programlar hazırlanmasına ihtiyaç olduğu belirtilmişti. Altı yıl olan ilköğretimin süresinin dört yıla düşürülmesi uygun görülmüştü. Uygulanan ilköğretim programlarının uygulanabilir olmadığı, altı senelik iptidai okullarında okutulan bazı derslere gerek olmadığı; halk eğitimindeyse ihtiyaca yönelik dil, din ve hesap gibi derslerin okutulmasıyla yetinilmesi gerektiği, köy ve şehirlilerin ihtiyaçları farklı olması sebebiyle ilkokul programlarının ayrı düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Proje kapsamındaki meslek derslerinin ilkokullarda tamamen öğretilmesinin mümkün olmadığı, ancak sanat ve bir iş için yeteneklerin esas olduğu ve kızlara yönelik okullarda kızların ev hanımı olabilmeleri için gereken pratik bilgilerin programlara eklenmesi ifade edilmiştir. Ayrıca ortaöğretimde, orta dereceli okul programları ve idari teşkilatı incelenmişti"⁹⁹.

Kongre sonunda ilk ve ortaöğretimin hedef ve programı konusunda görüş birliğine varılmış, ayrıca eğitimi sadeleştirmek ve uygulanabilir hale getirmek ve mahallileştirmek konularında görüş birliği içerisinde olunmuştur. Maarif vekili Hamdullah Suphi Bey kongre kapanışında; "İlk oturumdan bugüne kadar ilk ve ortaöğretim konusundaki tartışmalara iki yüz elliden fazla bay ve bayan öğretmenin katılımı olmuştur. Yapılan tartışmalarda görüş birliği olduğu ortaya çıkmıştır. Üniversitenin öğretim teknikleri konusunda yapılan açıklamalarsa güzel bir etki uyandırmıştır. Dış düşmanlardan ziyade içteki unsurların mücadelesinde diğerlerine karşı iktisadi zafer sağlayamazsak tüm emeklerin boşa gideceğini, savaş nedeniyle babasız kalan çocukların babalarının herkesten önce öğretmenlerin olması gerektiği ve onları hayat mücadelesinde kendi güç ve yeteneğine kavuşturmak görevinin esas olduğunu ifade etmiştir. Gelecek yıl yapılacak toplantının

⁹⁸ Cavit Binbaşıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*, Ankara 2014, s. 416-418.

⁹⁹ Sarıhan, *age.*, s. 104.

ülkedeki bay ve bayan tüm öğretmenleri toplayabilmesini ve öğretmenliği hayatta kazanılacak şereflerin en büyüğü olarak kabul etmiş ve meslek arkadaşlarına başarılar dilemiştir”¹⁰⁰ ifadelerine yer verilmiştir.

Maarif Kongresiyle, eğitimde değişiklikler meydana geldiği gibi buna bağlı olarak 1922’de çıkarılan Maarif Tedrisat ve Teşkilatında Tadilat Kanunu teklifinde yer alan maddeler şöyledir: Öğrenim zorunlu ve ilkokullarda eğitim süresi dört yıldır. İdadilerde eğitim süresi erkek ve kızlar için beş yıl olup müdürlerin tayini ve azlinden bakanlık sorumludur. Sultaniler yatılıdır, öğrencilerin % 10’u için eğitim ücretsiz olup üç sınıflı ve üç adettir. Bakanlık bütçesi dâhilinde Sultani mekteplerinden yapılacak tasarrufla erkek ve kız öğretmen okulları, bir adet erkek ve kız olarak numune idadisi, iki ev idaresi ve iş yurdu açılacaktır. İlkokullar ve idadilerin masrafları özel bütçelerden karşılanacaktır. Açılan okulların kapatılmasında bakanlığın onayına gerek vardır. Öğretmenlere kıdem ve yeterliliklerine göre maaş verilir, cezai bir durum söz konusu olmadıkça maaşları indirilemez ve kesilemez. Maarif müdürlükleri kaldırılmıştı. Bunların yerine bakanlığa bağlı gezici umumi maarif müfettişlikleri kurulmuştur¹⁰¹.

Millî Mücadele yıllarında yabancılar, özellikle Yunanlılar, Türkler tarafından kendilerine verilen eğitim hakkını ülkemize karşı propaganda amaçlı kullanmışlardı. Okulları aracılığıyla çevrelerini Rumlaştırma ve Rum işgallerini kolaylaştırmaya çalışmışlardı. Zararlı eylemleri görülen öğretmenleri İstiklâl Mahkemeleri cezalandırmış ve bakanlık bazı okulları kapatmıştı. Dönemin Eğitim Bakanı Hamdullah Suphi TBMM’deki konuşmasında; *“Bazı sakıncalar olmasa ülkede bir tane bile yabancı okul bırakmam. Fakat bu iç mesele olduğu gibi dış meseledir. Amerikan, İtalyan mektepleri kapatıldığı zaman bunun o ülkelerdeki yansıması ne olacaktır, bunu iyice düşünmeli ve ortaya çıkacak etkileri göz önünde bulundurmalıyız. Demek ki elimizden gelen yol, okullarımızı, ailemizi yabancı okullara ihtiyaç duymayacak nitelikte yükseltmeliyiz. Kendi okullarımız gerekli eğitimi sağlayınca emin olun bir tek aile çocuklarını yabancı okullara göndermez*”¹⁰² demiştir. TBMM Hükümetinin kurdumuş olduğu nasihat heyetleri, halkımıza Millî Mücadelenin amaçları hakkında bilgiler vermişti. Böylece halk bu hedef doğrultusunda birleşecekti.

¹⁰⁰ _____, *age.*, s. 102-105.

¹⁰¹ _____, *age.*, s. 121-122.

¹⁰² Akyüz, *age.*, s. 321-322.

Özellikle Mehmet Akif (Ersoy)'in bu yöndeki çalışmaları kayda değerdir. O, konuşmalarında Kur'an'dan örnekler vererek olayları açıkladığından halk daha dikkatle ve saygıyla kendisini dinlemiştir¹⁰³.

Nihayet Millî Mücadele sona ermiş, yeni Türk Devletinin kurulması için çalışmalar başlamıştır. Mustafa Kemal Paşa düşmanı yenilgiye uğratmış, bundan sonra TBMM'deki muhaliflere karşı konup ilk yapılacak şey, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması için girişimlere başlamaktır. Mustafa Kemal Paşa, çıkmış olduğu yurtiçi gezilerinde hükümet şekli ve programının yanı sıra sosyal hayat, eğitime dair köy okulları, mahalle ve kız okulları hakkında yapılması gerekenleri de anlatmıştır. İzmit'teki toplantısında harf inkılâbına değinmiş açıklamalarda bulunmuştur. Alaşehir'e yaptığı gezide halka yapmış olduğu konuşmasında; *“Arkadaşlar! Bundan sonra önemli zaferlere kavuşacağız. Bu zafer süngü zaferleri değil; iktisat, ilim ve irfan zaferleri olacaktır... Yeni ilim ve iktisat zaferlerine hazırlanalım.”*¹⁰⁴ demiştir.

24.03.1923 tarihli Kütahya gezisinde; *“Bir millet irfan ordusuna malik olmadıkça, muharebe alanlarında ne kadar parlak zaferler elde ederse etsin, o zaferlerin kalıcı sonuçlar vermesi ancak irfan ordusuyla sağlanabilir. İrfan ordusunun değeri de siz öğretmenlerin değeriyle ölçülecektir”*¹⁰⁵ derken gerçek kurtuluşun öğretmenler aracılığıyla olacağını belirtmişti.

Gazi Mustafa Kemal'e göre eğitim; gelecek nesillerin ülkesinin bağımsızlığını koruyacak, Cumhuriyeti koruyup yükseltecek biçimde yetiştirilmesi gereklidir. Millî, bilimsel, laik ve karma eğitim şeklinde olmalıdır. İşe yarar, üretim hayatında başarılı olacak bireyler bu şekilde yetiştirilebilecektir. Çocuğa hürriyet tanınarak onlardaki fedakârlık, fazilet, düzen ve disiplini sağlayarak kendinin ve milletin geleceğine güven duymaları geliştirilmelidir. Toplum cahillikten kurtarılmalı, onların ahlakını ve bilgi seviyelerini yükseltmeli, ayrıca yeteneklerini ortaya çıkarıp geliştirebilmelidir¹⁰⁶.

Eğitim sisteminin günümüzdeki şeklini alması, 1923 yılından sonra yapılan reformlarla olmuştur. Yönetim biçimi olarak Cumhuriyetin gelmesinden sonra ülkemiz eğitim

¹⁰³ _____, *age.*, s. 323-324.

¹⁰⁴ Mehmet Akif Tural, “Barış İçinde Cumhuriyet’e”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Ankara 2000, s. 395-402.

¹⁰⁵ _____, *age.*, s. 339.

¹⁰⁶ _____, *age.*, s. 339-342.

programlarının da cumhuriyet ilkelerine uygun olarak tasarlanması gerekiyordu. Bunun üzerine, 1923-1926 yılları arasında Heyet-i İlmîyeler (Bilimsel Kurullar) toplanmıştı¹⁰⁷. Toplantılarda yeni Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim politikaları belirlenmiş, eğitim meseleleri tanınmış eğitimcilerin düşünce ve tecrübelerinden yararlanarak tartışılmış ve karara bağlanmıştı. Yapılan bu toplantılar, kalite ve yaptırım itibarıyla belli bir uygulama gücü olan ilmi toplantılardır¹⁰⁸.

Tablo 1: Heyet-i İlmîyeler ve Ele Alınan Konular

1. Heyet-i İlmîye (15 Temmuz-15 Ağustos 1923)	2. Heyet-i İlmîye (Nisan 1924)	3. Heyet-i İlmîye (Aralık 1925-Ocak 1926)
<p>1. Milli eğitim yürütme programı,</p> <p>2. Milli kültür, milli müzik, milli dil ve edebiyat;</p> <p>3. Milli müze, okul müzesi ve etnografya müzesi; milli tarih kitaplığı, milli hazine evrakı, milli tarih ve coğrafya enstitüleri;</p> <p>4. İlköğretim programlarında değişiklikler;</p> <p>5. Sultanilerde teşkilat, öğretim süresi ve sultani adının değiştirilmesi;</p> <p>6. Kız ve erkek öğretmen okulu programları, İstanbul öğretmen okullarında orta kısım açılması, yüksek öğretmen okulu öğrencilerine mesleki bilgiler verilmesi;</p> <p>7. Din eğitimi esasları.</p>	<p>1. İlkokul öğretim süresinin altı yıldan beşe indirilmesi</p> <p>2. Ortaöğretimin yedi yıldan altı yıla indirilmesi, ortaokul ve lise olarak üçer yıllık tespiti</p> <p>3. Öğretmen okullarının beş yıla çıkarılması</p> <p>4. Kız liselerinin tam sınıflı hale getirilmesi</p> <p>5. Okul programlarının genişletilerek sosyoloji dersinin eklenmesi</p> <p>6. İlkokul öğretim programlarının geliştirilmesi</p> <p>7. Ders kitaplarının yazdırılması.</p>	<p>1. Devlet ve il bütçelerinden MEB'e ayrılan ödeneklerin daha yararlı şekilde kullanılması</p> <p>2. Okula kayıta başvuracak öğrencilerin tümünün kabulü için okul kapasitelerini artırıcı önlemlerin alınması</p> <p>3. Liselerin yeniden gözden geçirilip çoğaltılması</p> <p>4. Öğretmen okulları ve meslek okullarının belli merkezlerde toplanması ve güçlendirilmesi</p> <p>5. Gündüzlü ortaokullarda karma öğretim uygulaması</p> <p>6. Stajyer öğretmenlere verilecek pedagojik formasyon esaslarının tespiti</p> <p>7. Talim ve terbiye dairesinin kurulması.</p>

(Kaynak: http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/29164441)

¹⁰⁷ Başaran, *age.*, s. 16.

¹⁰⁸ "Heyet-i İlmîye 1921-1926", www.ttkb.meb.gov.tr, s. 3. (İndiriliş Tarihi: 25.02.2018, İndiriliş Saati: 15.30)

1.2.2. Tevhid-i Tedrisat Kanunu

Cumhuriyet ilan edildiğinde, ülkemizde eğitim yönetimi bakımından farklılıklar gösteren okullar vardı. Sıbyan mektepleri ve medreselerin idaresi Şeriye ve Evkaf Vekâletine ve özel vakıflara aitti. Tanzimat sonrasında kurulan orta ve yükseköğretim kademesindeki okullar bakanlığa bağlıken, ilköğretim ve bazı sanat okullarının yönetimi il özel idarelerindeydi. Büyük şehirlerde özel okullar vardı. Gayrimüslimler tarafından bağımsız veya kiliseye bağlı özel okullar açılmıştı. Ayrıca Osmanlı Devleti tarafından denetimi sağlanamayan yabancı ülkelere ait okullar vardı. Öğretimdeki bu karışıklığı ortadan kaldırmak ve devletin denetimini sağlayabilmek adına 3 Mart 1924 yılında 430 sayılı Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) kanunu çıkarıldı¹⁰⁹. Kabul edilen kanunla¹¹⁰ tüm eğitim ve öğretim kurumları Eğitim Bakanlığı'na bağlanarak eğitim işlerinin tek elden yürütülmesi sağlanmak istenmiştir. Kanun doğrultusunda 11 Mart 1924 yılında medreseler kapatılmıştır. İmam-hatip mektepleri de altı yıl sonra kapatılmıştır. Böylece eğitimde laikliğe doğru bir sürece girilmiştir¹¹¹.

22 Mart 1926'da ise, 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunu çıkarılmıştı. Kanunun amacı; Türk milletini özgür düşüncenin hâkim olduğu bir ortamda bilgi, sanat, teknik ve refah seviyesi bakımından çağdaş uygarlık seviyesine yükseltmekti. Ayrıca milli, ahlaki ve insani değerleri geliştirmektir. Bu kanun beraberinde bazı önemli kurumları getirmiştir. Önce dil heyeti, talim ve terbiye dairesi oluşturulmuştur. Sonraki zamanlarda bakanlığa başka birimler de eklenmiştir¹¹².

¹⁰⁹ Başaran, *age.*, s. 16.

¹¹⁰ Tevhid-i Tedrisat Kanunu: Md.1- Türkiye dâhilindeki bütün müessesatı (kurum) ilmiye ve tedrisiye Maarif Vekâletine merbuttur (bağlanmıştır). Md.2- Şeriye ve Evkaf Vekâleti veyahut hususi vakıflar tarafından idare olunan bilcümle medrese ve mektepler Maarif Vekâletine devir ve rapt edilmiştir. Md.3- Şeriye ve Evkaf Vekâleti bütçesinde mekatip ve medarise tahsis olunan meblağ Maarif bütçesine nakledilecektir. Md.4- Maarif Vekâleti yüksek diniyat mütehasısları yetiştirmek üzere Darülfünun'da bir ilahiyat fakültesi tesis ve imamet ve hitabet gibi hidemat (hizmet) diniyenin ifası vazifesiyle mükellef memurların yetişmesi için de ayrı mektepler küşat edecektir. Md.5-Bu kanun neşri tarihinden itibaren terbiye ve tedrisatı umumiye ile müşteğel olup şimdiye kadar Müdafaai Milliyeye merbut olan askeri rüşti ve idadilerle Sıhhiye Vekâletine merbut olan Darüleytamlar, bütçeleri ve heyeti talimiyeleriyle beraber Maarif Vekâletine rapt olunmuştur. Mezkûr rüşti ve idadilerde bulunan heyeti talimiyelerin ciheti irtibatları atıyen ait olduğu ve vekâletler arasında tahvil ve tanzim edilecek ve o zamana kadar orduya mensup olan muallimler orduya nisbetlerini muhafaza edecektir. Md.6- İş bu kanun tarih neşrinden muteberdir. Md.7- İş bu kanunun icrai ahkâmına İcra Vekilleri Heyeti memurdur. (Faik Reşit Unat, *Maarif Düsturu*, C. 1, İstanbul 1927, s. 41; Şemsettin Sami, *Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle)*, (Haz. Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel-Ebul Faruk Önal), İstanbul 2012, s. 451-1105)

¹¹¹ Akyüz, *age.*, s. 330.

¹¹² MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 14.

1.2.3. Harf İnkılâbının Kabul Edilmesi

Harflerin değiştirilmesi yönünde süregelen tartışmalar Cumhuriyetle birlikte farklı boyut kazanmıştır. Latin harflerine geçilmesi düşüncesi daha ilk zamanlarda ortaya çıkmıştı. 17 Şubat-4 Mart 1923 tarihinde gerçekleşen İzmir İktisat Kongresi'nde konu gündeme taşınmış ancak öneri reddedilmiştir. 1924 yılında TBMM gündemine getirilmeye çalışılsa da yine sonuçsuz kalmıştır¹¹³. Mustafa Kemal Paşa'nın bu konudaki düşünceleri; Arap harflerinin Türkçeye uygun olmadığı ve harflerinin öğrenilmesinin zor olduğu şeklindedir. Ayrıca toplumumuzdaki eğitim seviyesinin düşük olmasını da buna dayandırmıştı¹¹⁴. Kendisi bu konuda halkı ikna edebilmek için yurtiçi gezilere çıkmış onlara harfleri öğretebilmek için dersler vermiş ve halkın yeni harfleri kabul etmesi için çalışmıştır. Bu doğrultuda; Tekirdağ, Bursa, Çanakkale, Sinop, Samsun, Amasya, Tokat, Sivas ve Kayseri gibi çeşitli şehirlerde halka yönelik konuşmalar yapmış, dersler vermiştir. Harf inkılâbıyla; ülkemizdeki bilgisizliğe son verip, okuma yazmayı kolaylaştırmak ve yaygınlaştırmak, ayrıca Türk diline kişilik kazandırılması, eğitim ve öğretimde istenen hedefi gerçekleştirmek ve çağdaş uygarlık yolundaki şartlar oluşturulmak istenmiştir. Mustafa Kemal Paşa, her daim konunun içerisinde yer almıştır. Oluşturulan dil encümeninin faaliyetleriyle inkılâbın alt yapısı hazırlanmaya çalışılmış, inkılâbın gerekçeleri açıklanarak Latin alfabesiyle Türkçenin uyumu konusunda çalışmalara başlanmıştır. Türkçe ses bilgisi özellikleri de iyice düşünülmüş, Türkçeye uyarlanmıştır. Bir taraftan bilimsel hazırlıklar sürdürülürken diğer yandan yeni harfleri okutma seferberliğine başlanmıştır.

1 Kasım 1928'de TBMM oturumunda kanun teklifi verilmiş ve üzerinde görüşler belirtildikten sonra oylama yapılmıştır. Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun adıyla, aynı gün 1353 kanun numarasıyla kabul edilmiş ve 3 Kasım 1928'de Resmi Gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir. Böylece yapılan inkılâpla eğitim ve kültür değişimi hareketi oluşmuş, Türk kültür hayatının gelişiminde etkileri de kısa sürede görülmüştür. Bu doğrultuda yapılan yeni çalışmalar; Millet Mektepleri, Türk Tarih Kurumu, Türk Dil Kurumu ve Halkevlerinin açılması şeklinde kendisini göstermiştir¹¹⁵.

¹¹³ Bernard Lewis, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, (Çev. Boğaç Babür Turna), Ankara 2014, s. 582.

¹¹⁴ Dönmez, *Tarihi Gereçekleriyle*, s. 218.

¹¹⁵ _____, *Tarihi Gereçekleriyle*, s. 229-280.

1.2.4. Millet Mekteplerinin Açılması

Harf inkılâbının kanunlaştırılmasından sonra öğretim hazırlıklarında hızlilik yaşanmıştır. Yeni alfabeyi okul içinde ve dışında kısa sürede tüm halkın kullanmasına yönelik gereken çalışmalar yapılmış, alınan en kalıcı çözüm ise okul dışında kalan kişilerin belli amaç doğrultusunda programa ve düzene uymasını sağlayıp halkın bilgisizlikten kurtarılması ve gerekli bilgilerin kazandırılması adına kurs niteliğindeki okulların açılması olmuştur. Önceleri halk dershaneleri olarak düşünülmüş, sonra MEB tarafından millet mektepleri olarak ele alınmıştır. MEB tarafından hazırlanan Millet Mektepleri Talimatnamesi, görüşülüp incelendikten sonra 24 Kasım 1928 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanıp yürürlüğe girmiştir¹¹⁶. İlk yönetmelikte belirlenen amaç, halkın kısa sürede okuryazar hale getirilmesini sağlamak iken; 1929 yılında yapılacak değişiklikle genel amaç, Türkiye halkını okuryazar hale getirmek ve onlara yaşam mücadelesi yolundaki ana bilgileri kazandırmak olmuştur. Millet mekteplerinin genel başkanı ve başöğretmeni Gazi Mustafa Kemal Paşa'dır. Ayrıca TBMM Başkanı, Başbakan, Bakanlar, Genelkurmay Başkanı ve Halk Partisi Sekreteri'nin de bu örgütün başkanları olduğu belirtilmiştir. Öğretimin A, B dershanelerinde durağan ve gezici olarak yapılacağı, okuma yazma bilmeyenlerin A dershanesine, bilenlerin B dershanesine alınacağı, 16-45 yaş arasındaki kişilerin alınacağı, haftada altı saat ders yapılacağı ve bu eğitimlerin Kasım-Şubat ayları arasında olacağı belirtilmiştir¹¹⁷. Şubelerde verilen dersler; hayat bilgisi, yurttaşlık bilgisi ve basit aritmetik işlemlerdir. Yapılan bu uygulamalar sonucunda, 1935 yılında nüfusun yüzde yirmi beşi okuryazar olmuştur. Bu çalışmalar daha sonra halkevleri, akşam okulları tarafından sürdürülmüştür. 1950 yılından sonra ise faaliyetler, kurulan halk eğitimi merkezleri tarafından yerine getirilmiştir¹¹⁸.

1.2.5. Halkevlerinin Açılması

Halk eğitimi çalışmalarına; toplumun siyasi, teknik ve sosyo-ekonomik durumu nedeniyle başlanmıştır. Halkevlerinin ortaya çıkması bu amaç doğrultusunda olduğundan birer devlet kuruluşu olarak ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Paşa'nın öncülüğünde yapılan inkılapları halk kitlelerine yaymak ve derinleştirmek gerekliydi. Bu nedenle 19 Şubat 1932

¹¹⁶Şevket Gedikoğlu, *Türkiye'de Yaygın Eğitimden Çağdaş Halk Eğitimine*, Ankara 1991, s. 153-154.

¹¹⁷_____, *age.*, s. 154-155.

¹¹⁸Binbaşoğlu, *age.*, s. 383.

tarihinde on dört şehirde halkevleri açılmıştır¹¹⁹. Bu dönemlerde CHP'nin genel sekreteri de olan Recep Peker, açılışta yaptığı konuşmasında; “*CHP'nin halkevleriyle takip etmiş olduğu hedef; milleti şuurlu, birbirini anlayan, birbirini seven, ideale bağlı bir halk kütlesi halinde teşkilatlandırmaktır*”¹²⁰ derken kurumların amacının ne olduğunu belirtmiştir. Halkevlerinin açılmasıyla aynı yönde çabalayan ve yapılan harf inkılâbına, zamana yayılması yönünde karşı çıkan Türk Ocakları da kapanmış oldu.

CHP Halkevleri Talimatnamesine göre; şubelerin yapılacak çalışmalarda parti programını göz önünde bulundurmaları ve bunları yaymak ve derinleştirmenin esas olduğu belirtilmiştir. Bu kurumların açılmaları, parti genel yönetim kurulunun kararıyla olurdu ve halkevlerinin işletim ve denetimi konusunda da yetkili merciiydi. Bina ve bütçeleri parti teşkilatı tarafından sağlanmıştır. Halkevlerinde gerçekleştirilen çalışmalarla ilgili raporlar da parti genel sekreterliğine gönderilmiştir. Bu kurumların faaliyetleri dokuz şubeye ayrılmıştı: Dil ve edebiyat şubesi, spor şubesi, güzel sanatlar şubesi, temsil şubesi, sosyal yardım şubesi, kütüphane ve yayın şubesi, halk dersaneleri ve kurslar şubesi, tarih ve müze şubesi, köycülük şubesidir. Bir halkevinin açılması için en az üç şube kurulmalıydı. İlk halkevleri; Afyon, Ankara, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Konya, Malatya ve Samsun'da açılmıştır.¹²¹

Halkevlerinde kütüphane ve okuma odalarının açılması zorunluydu. Burada dinsel yayınlar ve Türk inkılâbına karşı ve yabancı rejim ideolojilerini yansıtan kitaplar, Türk milli çıkarlarına karşı gelen ve bilime aykırı yayınlar yer almamıştır¹²². Halkevlerinin 1932-1947 yılları arasında ülkede olumlu etkileri görülmüştür. Özellikle bu yıllar arasında açılan 1.800 okuma yazma kursundan 67.000 kişi sertifika almıştır¹²³. Kısa sürede yapılan çeşitli etkinliklerden olumlu sonuçlar alınmış ve ülke sınırlarını aşan bu kurumlar siyasi nedenlerle 8 Ağustos 1951 tarihinde çıkarılan 5830 sayılı kanunla kapatılmış, bina, araç ve gereçleri dağıtılmıştır¹²⁴.

¹¹⁹ Salih Özkan, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara 2011, s.179-180.

¹²⁰Funda Gençoğlu Onbaşı, “Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük Tartışmaları”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C. 20, S. 3, Ankara 2011, s. 74-75.

¹²¹ _____, agm., s. 75-76.

¹²² M. Cem Şahin, *Laik Eğitim Uygulamaları Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitimi (1923-1960)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002, s. 82.

¹²³ MEGSB, *age.*, s. 5.

¹²⁴ Gedikoğlu, *age.*, s. 193-194.

1.2.6. Türk Tarih Kurumu ve Türk Dil Kurumu'nun Açılması

Sadece belli bir dönemi inceleyen tarih anlayışını ve Avrupalıların incelemesiyle ortaya çıkan yanlış fikirleri ortadan kaldırmak ve Millî Tarih anlayışının benimsenmesini sağlamak üzere çalışmalara başlanmıştır. Özellikle 1928 yılında Afet İnan'ın Fransızca bir coğrafya kitabında gördüğü Türklere yönelik ifadelerini Mustafa Kemal Paşa'ya anlatması, çalışmaların başlamasında etkili olmuştur. Türk tarihinin derinlik ve bütünlük içerisinde ele alınmasına çalışılmıştır. 1930 yılında Türk Ocaklarının 6. Kurultayında cemiyetin temelleri atılmış ve 15 Nisan 1931 tarihinde Türk Tarihi Tetkik cemiyeti adıyla kurulmuştur. Cemiyetin adı Atatürk tarafından 1935 yılında Türk Tarih Kurumu (TTK) olarak değiştirilmiştir. 1940 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan bir dernek olarak kabul edilmiştir¹²⁵.

Türk Dili Tetkik Cemiyeti ise, 12 Temmuz 1932 tarihinde kurulmuştur. Daha sonra Türk Dil Kurumu (TDK) adını almıştır. Bu kurumla bilim, teknik ve sanat alanındaki kavramları ifade edecek şekilde Türkçenin geliştirilmesi sağlanacaktır. Arapça ve Farsça kelimelere Türkçe karşılıklar aranmış ve Osmanlıca bilim terimleri Türkçe haline getirilmeye çalışılmıştır. Sonrasında matematik terimlerine Türkçe ifadeler bulunmuş, bunlarla ilgili kılavuzlar hazırlanarak okullara gönderilmiştir. Kitaplar bu terimlere göre yazılmıştır¹²⁶. Türk tarihi ve Türk dili alanındaki gelişmelerin sürdürülebilirliğinin devamı için Atatürk bu kurumlara yardım yapılmasını da vasiyetinde belirtmiştir.

1.3. Cumhuriyetten Günümüze Örgün Eğitimde Yaşanan Gelişmeler

1973 yılında çıkarılan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu (METK) doğrultusunda Türk Milli Eğitim Sistemi, örgün ve yaygın eğitim olarak bölümlere ayrılmıştır. Örgün eğitim; okul öncesi, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise; örgün eğitimle birlikte veya dışında düzenlenen tüm eğitim faaliyetlerini içermektedir¹²⁷.

¹²⁵ Özkan, *age.*, s. 119-121.

¹²⁶ Binbaşoğlu, *age.*, s. 383.

¹²⁷ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 40.

Tablo 2: Örgün Eğitim Kurumları

Okul Öncesi Eğitim Kurumları	İlköğretim Kurumları	Ortaöğretim Kurumları		Yükseköğretim Kurumları
		Genel	Mesleki	
Kreş	İlköğretim Okulu	Genel Liseler	Erkek Teknik Öğretim Okulları	Üniversite
Anaokulu	Pansiyonlu İlköğretim Okulu(PİO)	Yabancı Dil Ağırlıklı Liseler	Kız Teknik Öğretim Okulları	Fakülte
Anasınıfı	Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO)	Anadolu Liseleri	Ticaret ve Turizm Öğretimi Okulları	Enstitü
Uygulama Sınıfı	Taşıma Merkezi İlköğretim Okulu	Fen Liseleri	Din Öğretimi Okulları	Yüksek Teknoloji Enstitüsü
	Açık İlköğretim Okulu	Anadolu Güzel Sanatlar Lisesi	Sağlık Öğretimi Okulları	Konservatuvar
		Anadolu Öğretmen Lisesi	Çok Programlı Okullar	Yüksekokullar
		Açıköğretim Lisesi		Meslek Yüksekokulu
		Sosyal Bilimler Lisesi		Araştırma ve Uygulama Merkezi
		Spor Liseleri		

(Kaynak: R. Cengiz Akçay, s. 114-119)

1.3.1. Okul Öncesi Eğitim

Çocuğun doğumundan temel eğitime başladığı güne kadar geçen süreyi kapsayan, çocukların gelişim ve kişisel özelliklerine uygun, çeşitli uyarıcı çevre imkanları sağlayan; zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal açıdan gelişimlerine destek olan, toplumun kültürel değerlerine uygun biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan temel öğretim içerisinde yer alan eğitim sürecidir¹²⁸.

¹²⁸ H. Elif Dağlıoğlu, “Ülkemizde Okul Öncesi Eğitim”, *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, S. 12, Ankara 2008, s. 45.

Öğretim süresi iki yıl olan Ana Öğretmen Okulu 1927-1928 yılında ilk olarak Ankara'da açılmış, 1930-1931 eğitim ve öğretim yılında İstanbul Kız Öğretmen Okuluna nakledilmiştir. Okul, 1933 yılına kadar öğretim vermiş akabinde kapanmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkemizde 38 şehirde 80 anaokulu bulunuyordu. Bu okullarda toplam 5880 öğrenci öğretim görmüştür. 1928'de gerçekleştirilen harf inkılâbıyla okuma-yazma seferberliği başlamış buna paralel olarak da ilköğretime önem verilmeye başlanmıştır. Böylece devlet ve il özel idare bütçelerinden anaokulu ve anasınıflarına ayrılan ödenekler ilköğretime aktarılmıştır. Bu okullar 1937-1938 öğretim yılında tekrar kapanmıştır¹²⁹. 1961'de 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu kabul edilmiş bir yıl sonra da Anaokulları ve Sınıfları Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğe göre; okul öncesi eğitim kurumları bağımsız anaokulları şeklinde açılabilirdiği gibi, ilköğretime bağlı anasınıfları ve diğer öğretim kurumlarına bağlı uygulama sınıfları şeklinde açılabilir. Bu şekliyle okul öncesi eğitim METK' de örgün eğitim sistemi içerisinde yerini almıştır¹³⁰.

METK (mad.20)'de okul öncesi eğitimin amaç ve görevleri şu şekilde ifade edilmiştir; “Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak; onları temel eğitime hazırlamak, şartları elverişsiz çevre ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetiştirme ortamı sağlamak, çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamaktır”¹³¹. 2004 yılında yayınlanan okul öncesi eğitim kurumları yönetmeliğindeyse; “Anaokulu 36-72 ay çocukların eğitimi amacıyla, anasınıfı 60-72 ay çocukların eğitimi için örgün eğitim kurumları bünyesinde açılan sınıfı ifade eder”¹³² denilmiştir.

Okul öncesi eğitime yer veren Milli Eğitim Şuraları; 5. Şura (1953), 14. Şura (1993) ve 17. Şura (2006) olmuştur. 17. Şurada 60-72 aylık çocukluk dönemini kapsayan okul öncesi eğitim döneminin zorunlu olması için çalışmalar başlatılırken, METK' de gerekli düzenlemeler tamamlanarak Okul Öncesi Eğitim Kanunu çıkarılması kararı alınmıştır. Hükümet tarafından 2023 yılı hedefleri arasında 36-60 aylık çocuklar için okullaşma oranı % 80 olarak gösterilmiştir¹³³.

¹²⁹ Cicioğlu, *age.*, s. 21-22.

¹³⁰ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 85-86.

¹³¹ Milli Eğitim Temel Kanunu, (RG), S. 14574, 24 Haziran 1973, s.2; R. Cengiz Akçay, *Türk Eğitim Sistemi*, Ankara 2006, s. 34.

¹³² Okul Öncesi Eğitim Kurumları Yönetmeliği, (RG), S. 25486, 8 Haziran 2004.

¹³³“Milli Eğitim Şuraları”, www.ttkb.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 25.02.2018, İndiriliş Saati: 15.46)

Tablo 3: Ülkemizde Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (1923-2015)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci
1923-1924	80	136	5 880
1928-1929	(*)	134	6 081
1930-1931	(*)	61	2 710
1940-1941	51	60	1 690
1950-1951	52	71	1 760
1970-1971	413	743	10 714
1980-1981	2 007	2 874	43 545
1997-1998	7 532	10 186	181 450
2000-2001	9 249	16 563	258 706
2005-2006	18 539	20 910	550 146
2010-2011	27 606	48 330	1 115 818
2012-2013	27 197	62 933	1 077 933
2014-2015	26 972	68 038	1 156 661

*İlgili yıllara ait veriler Maarif İstatistiği (1923-32) adlı yayından alınmış olup ana mektepleri ilköğretim içerisinde yer aldığından okul sayısı tespit edilememiş ve eklenmemiştir.

(Kaynak: BİUM Maarif 1923-32 İstatistikleri; www.meb.gov.tr (MEB Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2010-2015), Meryem Çelik-Kerim Gündoğdu "Türkiye'de Okulöncesi Eğitimin Tarihsel Gelişimi", KKEFD, S. 16, Erzurum 2007, s. 183.)

1.3.2. İlköğretim

Genel olarak 7-14 yaş grubundaki çocukların eğitimini kapsayan sürece temel eğitim denilmiştir. METK' de temel eğitimin amaç ve görevleri şu şekilde belirtilmiştir; *"Her Türk çocuğuna iyi bir vatandaş olması için gerekli temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandırmak, onu milli ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmek, her Türk çocuğunu ilgi, istidat ve kabiliyetleri yönünden yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamaktır"*¹³⁴.

Savaş dönemi içerisinde bulunduğumuz yıllarda TBMM'de eğitim alanında ilk oluşturulan dairelerden biri ilköğretim (İlk Tedrisat) idi. İlk maarif vekilimiz Rıza Nur, ilköğretimdeki durumu öğrenmek adına bir genelge yayınlamıştır. Sonuçta elde edilen

¹³⁴Milli Eğitim Temel Kanunu, (RG), S. 14574, 24 Haziran 1973, s. 2.

bilgilere göre durum; “39 vilayet ve sancakta toplam ilkokul sayısı 3.061 olup bunlardan 1.764’ü açık ve 581’i kapalıdır. Erkek öğretmenlerin 875’i Darülmualimin mezunu olup 1.511’i diğer mekteplerdendi. Kız öğretmenlerin 135’i Darülmualimat mezunu olup 512’si diğer mekteplerdendir. Aynı verilerde gelecek yıldaki okul ve öğretmen ihtiyaçları da gösterilmişti. Buna göre 39 vilayet ve sancaklarda 6.012 mektebe, 4.882 erkek ve 2.462 kız öğretmene ihtiyaç vardır. Yeniden inşa edilecek mektep binalarının sayısıysa 4.000 adet”¹³⁵şeklindeydi.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde gerçekleştirilen Heyet-i İlmiye toplantılarında ilköğretime yönelik önemli kararların alındığı ve uygulamaya geçirildiği gelişmeler olmuştur. İlköğretimin zorunlu olmasına, 1923 yılında düzenlenen I. Heyet-i İlmiye toplantısında başlanmıştır. 1924 yılında düzenlenen II. Heyet-i İlmiye toplantısında ilköğretim programının geliştirilmesi ve ders kitaplarının yazılması gibi kararlar alınmıştır. Ülkemize 1924 yılında davet edilen ABD’li eğitimci John Dewey, Türk Eğitim Sistemini şekillendirecek tespitlerde bulunmuş ve bir rapor sunmuştur. Dewey’in hazırladığı raporda ilköğretimi içeren ifadeleri şöyledir: “Türkiye’deki okulların hedefini belirlemek gereklidir. Hedefler açık olduğunda alınan eğitim önlemleri de etkili olur. Okulların amacı çift yönlüdür. Ulusal fayda sağlayan bilginin toplanması ve yayılması görevini üstlenecek merkez ve araç; ayrıca öğrencinin ülkeye faydalı olacak şekilde bilgilerle donatılması ve alacakları gereksiz bilgiden kurtarması gereklidir. Vatandaşlara ülkenin siyasi, ekonomik ve kültürel kalkınmasını gerçekleştirecek eğitim verilmelidir. Okul programları ülkedeki yöresel ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde geliştirilmelidir. Öğretmenler aracılığıyla öğrenciler de yönetime katılarak okul düzeninin sağlanmasında sorumluluk üstlenmelidirler”¹³⁶.

Genel itibariyle ilköğretimin durumu gerideydi. Öğretmenlerin sayısı az ve nitelik bakımından iyi yetişmiş değillerdi. Bina, derslik, eğitim araç ve gereçleri oldukça zayıftı. Henüz öğretmenlik meslek halini alamamıştı. Özellikle bu konunun çözülmesine çalışılmıştı. Ülke nüfusunun % 80’i köylerde olduğundan Cumhuriyet Hükümetleri bu sorunu bir köy eğitimi sorunu olarak ele almışlardı. Köydeki çocuklara ilköğretim

¹³⁵ Cicioğlu, age., s. 29.

¹³⁶ Nur Mala, *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Programlarının Faydacı ve İlerlemeci Ekole Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 2011, s. 69-70.

götürülerek ülkedeki çocukların büyük bir kısmının ilköğretimden faydalanmaları sağlanacaktı. Köy ve şehir ilkokulları da 1924 yılındaki Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla Maarif Vekâletine devredilmiş, vekâlet içindeki İlk Tedrisat Dairesine bağlanmıştır¹³⁷.

1926 yılında çıkarılan Maarif Teşkilatına Dair Kanun'da dört tür ilkokuldan bahsedilmiştir. Bunlar Şehir- kasaba yatılı, şehir-kasaba gündüzlü, köy gündüz, köy yatılı ilkokullarıydı. Tamamının öğretim süreleri de beş yıldır. Kız ve erkek için ilkokullar zorunludur ve ücretsiz eğitim verilecektir. Eğitim programlarının en sık değiştiği eğitim kademesi de ilkokullar olmuştur¹³⁸.

1926 yılındaki program; toplu öğretim, yakından uzağa ve çocuğa görelilik ilkelerine göre hazırlanmıştır. 1948 yılındaki ilköğretim programında ise, milli eğitimin amaçlarına yer verilmiştir. Özellikle ikinci devredeki konular hiçbir değişikliğe uğramamış, uzunca bir süre yürürlükte kalmıştır. Öğrencinin yaşamıyla ilgili konular toplu öğretim metoduna göre birleştirilip ünitelendirilmiştir. Her iki devrenin ders konuları; her sınıfa göre, çocukların yaş düzeyleri, ilgi ve becerileri göz önüne alınarak seçilmiştir. Öğretimde tümevarım metodu uygulanmıştır¹³⁹. 1961 yılında çıkarılan 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunuyla öğrenim çağındaki kız ve erkek tüm çocuklar için ilköğretimin zorunlu ve devlet okullarında ücretsiz olacağı belirtilmiştir. Bu kanun 1983 yılında 2917 sayılı kanunla değişikliğe uğramıştır. Demokratik eğitim, hayatilik, planlılık, okul-aile işbirliğinin sağlanması, Türkçenin doğru ve güzel kullanılmasına yer verilmiştir. Ayrıca öğrencilere maddi, manevi cezalar ve ödev verilmeyeceği ifade edilmiştir. Ancak, program dışı uygulamalar olmuştur¹⁴⁰.

METK' de 1983 yılında düzenlemeler yapılmış temel eğitimden tekrar ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. Ortaokullar ilköğretim kurumlarından sayılmaya başlamıştır. 1997 yılında yapılan değişiklikle ayrı ayrı geçen ilkokul ve ortaokul ifadeleri ilköğretim olarak değiştirilmiştir. Bağımsız ilkokul ve ortaokulların tamamının ilköğretim okuluna dönüşümü sağlanmıştır¹⁴¹. 2012 yılında çıkarılan 6287 sayılı kanunla İlköğretim ve Eğitim Kanununda değişiklikler yapılmıştır. Buna göre; *“zorunlu ilköğretim çağı 6-13 yaş grubundaki çocukları kapsar. Bu çağ çocuğun beş yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda*

¹³⁷ Cicioğlu, *age.*, s. 36.

¹³⁸ Başaran, *age.*, s. 78-79.

¹³⁹ Cicioğlu, *age.*, s. 102-103.

¹⁴⁰ Necdet Sakaoğlu, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İstanbul 1992, s. 134.

¹⁴¹ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 88.

başlar, on üç yaşını bitirip on dört yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar şeklinde kurulmaları esastır. Ancak imkan ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir. Ayrıca ilköğretim dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul, dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan eğitim öğretim kurumudur ”¹⁴² denilmiştir.

1.3.2.1. Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO)

Ülkemizde birçok yerde nüfusun az olması ve yerleşimin dağınık olması nedeniyle, bu yerleşim alanlarına ilköğretim okullarının yapımı zorlaşmıştır. Birleştirilmiş sınıf uygulamasına son vermek ve öğrencilere sınıflarında nitelikli eğitim verebilmek adına taşınmalı ilköğretim uygulamasına geçilmiş, taşıma imkanı olmayanlar içinse Yatılı İlköğretim Bölge Okulu uygulamasına geçilmiştir. Ülkemizde yatılı okulların kurulması Cumhuriyetin ilk dönemlerine rastlamaktadır. Mustafa Kemal Paşa, 1923 yılında TBMM açılış konuşmasında ilköğretim kademesinde yatılı okullara gereksinim olduğunu belirtince bu doğrultuda çalışmalar başlatılmıştı. Nihayet 1926 yılında çıkarılan 789 sayılı Maarif Teşkilatına Dair Kanunla; şehir-kasaba-köy, gündüz-yatılı gibi ilkmektepler oluşturulacağı ifadesinin olduğu görülmüştür. 1923-1933 yıllarında bütçesi elverişli şehirlerde, 1933-1938 yıllarında bucak ve ilçe merkezlerinde, 1940 yılında da merkezi köylerde gündüzlü ve pansiyonlu okullar açılmaya başlanmıştır. Yapılan çalışmalar 1952’ye kadar devam etmiştir¹⁴³.

1962 yılında çıkarılan İlköğretim ve Eğitim Kanununa göre; “*çeşitli sebeplerle hala bir ilkokul açılmamış olup, birbirine yakın birkaç köyün olduğu yerlerde veya ev grupları dağınık olan köylerde gündüzlü, yatılı, pansiyonlu bölge okulları açılır.*” ifadesine yer verilmişti. Bu doğrultuda YİBO’lar ve Pansiyonlu İlköğretim Okulları (PİO) açılmaya başlamıştır. 1997-1998 öğretim döneminde sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle bu tür okulların önemi artmış ve gittikçe yayılmıştır. 2006 yılında yapılan değişiklikle PİO’ların adı YİBO olarak değiştirilmiştir¹⁴⁴.

¹⁴²İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG), S. 28261, 11 Nisan 2012.

¹⁴³ Canöz, agm., s. 530.

¹⁴⁴ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, age., s. 94-95.

1.3.2.2. Taşımali İlköğretim

Nüfusun dağınık ve az olduğu yerleşim birimlerinde ve birleştirilmiş sınıf uygulaması yapan zorunlu öğrenim çağındaki öğrencilerin, eğitimde fırsat ve imkan eşitliği ilkesine dayanılarak, nitelikli eğitim alabilmeleri ve ilköğretimin yayılmasını sağlamak için MEB İlköğretim Genel Müdürlüğüne Taşımali İlköğretim Uygulaması başlatılmıştır. Seçilen merkezi yerlerdeki kurumlara gününbirlik taşınarak yapılan eğitim ve öğretim uygulamasıdır. Taşıma hizmeti ücretsizdir, taşıma giderleri devlet bütçesinden karşılanmaktadır¹⁴⁵. 1989-1990 öğretim döneminde başlatılan pilot uygulamadan olumlu sonuçların alınması üzerine uygulamanın yaygın hale getirilmesine karar verilmiştir. 18 Ağustos 1997 tarihinde çıkarılan 4306 sayılı kanunla yaşadığı yerleşim yerinde ilköğretim okulu bulunmayan 6, 7 ve 8. sınıflarda okuyan öğrenciler için taşımali ilköğretim uygulamasının yaygınlaştırılması ve çağ nüfusunun zorunlu ilköğretimden geçirilmesi kararlaştırılmıştır. 1998-1999 öğretim yılında yetmiş beş ilde uygulama yapılırken, 2008-2009 öğretim yılında seksen ilde uygulamaya devam edilmiştir¹⁴⁶.

Tablo 4: Ülkemizde İlköğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1923-2015)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci	Mezun
1923-1924	4 894	10 238	341 941	-
1928-1929	6 600	15 718	477 569	26 275
1940-1941	10 596	20 564	955 957	71 854
1950-1951	17 428	35 871	1 616 626	145 899
1997-1998	47 365	302 254	9 084 635	719 473
2005-2006	34 990	389 859	10 673 935	1 108 986
2010-2011	32 797	503 328	10 981 100	1 226 473
2012-2013	29 169	282 043	5 593 910	1 205 507
2013-2014	28 532	288 444	5 574 916	1 275 541
2014-2015	27 544	295 252	5 434 150	1 366 138

Not: 2012-2015 yıllarında ilköğretim; ilkokul ve ortaokul haline dönüşmüş olup bu öğretim yıllarında mezun olarak gösterilenler ortaokul öğrencileridir. (Kaynak: TÜİK İstatistik Göstergeler 1923-2013, www.meb.gov.tr, MEB Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2013-2016.)

¹⁴⁵ Asım Arı, *İlköğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi –Normal, Taşımali ve Yatılı İlköğretim Okullarının Karşılaştırılması-*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2000, s. 9.

¹⁴⁶ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 92.

1.3.3. Ortaöğretim

1.3.3.1. Genel Ortaöğretim

TBMM Hükümeti döneminde, ortaöğretimin yapısında pek bir değişiklik olmamıştır. Bu dönemde sultanilerin ödeneği devlet bütçesinden karşılanmış, diğer okulların ödenekleri ise il özel idaresi bütçelerinden temin edilmekteydi. Sultanilerin sayısı yirmi bir olup bunların dört tanesi yatılıydı. Ayrıca yatılı olmayan otuz idadi vardı. Cumhuriyetin ilanından sonra, ortaöğretim için yeni bir yönetmelik çıkarılmıştı. Sultanilerin birinci devresine ortaokul denmiş, ikinci devresine lise adı verilmişti. Kız ve erkeklerin eşit süreli eğitim almaları için açılan lise ve ortaokullarda öğretim süreleri eşitlenmiştir. Yatılı olmayan okullarda ise karma eğitime geçilmiştir¹⁴⁷. Cumhuriyet döneminin ilk lise programı 1924'te oluşturulmuştur. Özellikle tarih dersi üzerinde durulmuştur, saltanatla ilgili bölümler ise ders programından çıkarılmıştır. Ayrıca programa Kurtuluş Savaşı, Türkiye Devleti'nin kuruluşu, Sevr ve Lozan Anlaşmaları, Cumhuriyetin ilanı ve halifeliğin kaldırılması gibi konular eklenmiştir¹⁴⁸.

1926 yılında çıkarılan Maarif Teşkilatına Dair Kanunla; ortaöğretim kurumları sınıflandırılmış olup bunlar Ortamektepler, liseler, İlk Muallim Mektepleri, Köy Muallim Mektepleri olarak belirtilmiştir. 1927-1928 öğretim yılında yetmiş sekiz ortaokul ve liselerde toplam 19.858 öğrenci öğrenim görmüş, 1938-1939 öğretim yılında ise okul sayısı yüz yetmiş dokuz, öğrenci sayısı 74.107'ye ulaşmıştır. Eğitim ve kültür politikaları gereği eğitim programlarında bazı değişiklikler yapılmıştır. Okullardan din dersleri kaldırılmış, harf inkılâbı sonrasında Arapça ve Farsça dersleri program dışında bırakılmıştır. Türkçe, Edebiyat ve Tarih programları yeniden düzenlenmiş, liselere sosyoloji dersi eklenmiştir. 1933 yılında yürürlüğe giren 2287 sayılı kanunda, Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü oluşturulmuş ve görevleri belirlenmişti. Bu dönemde Mustafa Kemal Paşa'nın görüşleri doğrultusunda ortaöğretimde izlenen yol; sanat okullarıyla öğrencilere sanat öğretmek ve liseler aracılığıyla üniversitelere öğrenci yetiştirebilmek olmuştur¹⁴⁹.

O dönemde Mustafa Kemal Paşa, ortaöğretime ilişkin şu ifadeleri kullanmıştı; “İlk ve ortaöğretim mutlaka insanlığın ve medeniyetin gerektirdiği ilmi ve tekniği versin. Fakat

¹⁴⁷ Başaran, *age.*, s. 83.

¹⁴⁸ Cicioğlu, *age.*, s. 197.

¹⁴⁹ Özkan, *age.*, s. 125-126.

o kadar pratik bir tarzda versin ki, çocuk okuldan çıktığı zaman aç kalmaya mahkûm olmadığına emin olsun"¹⁵⁰. Böylece ortaöğretimde eğitim ve öğretim yönteminin iş ve uygulamaya dayanması gereği üzerinde durulmuştur. Ortaöğretimin yayılmasına çalışılmış, yeni okullar açılmış ve eski okullara yeni şubeler eklenmiştir.

1938-1950 yılları arasında ortaöğretimin geliştirilmesi yönünde ciddi çabaların olduğu görülmüştür. 1939 yılında I. Maarif Şurası'nda ele alınan ilk konu, ortaokul ve lise binalarının birbirinden ayrılması olmuştur. Ortaokullar, iş hayatına yönelik eğitim ve öğretim verebilmeliydi. Bunun için her ortaokulda daktilo, muhasebe ve büro dersleri, atölye ve motor kullanma dersleri; kız öğrencilere kadın işlerine ait derslerin verilmesi gerektiği belirtilmişti. Liselere öğrenci alımlarında sınırlandırılmaya gidilmesi kararlaştırılmıştır.

1949 yılında düzenlenen IV. Eğitim Şura'sında ise; orta dereceli okulların müfredat programlarının yeterli olmadığı dile getirilmiş, ayrıca liselerde öğretim süresinin dört yıla çıkarılması, öğrencilerin yeteneklerinin geliştirilmesine yönelik yöntem ve tekniklerin kullanılması, sınıf kapasitelerinin 35-40 öğrenciye indirilmesi kararı alınmıştır¹⁵¹.

1954-1955 öğretim yılında liselerdeki öğretim süresi üç yıla indirilmiştir. 1955 yılında fen derslerinin yabancı dille öğretileceği maarif kolejleri açılmıştır. Bu kolejler ilerleyen zamanlarda Anadolu Liselerine dönüşmüştür. Batılı ülkeler fen bilgisi öğretimine önem vermekteydi. Ülkemizdeyse; fen eğitiminde uluslararası düzeye erişebilmek için Modern Fen Programı denemesi başlatılmış ve bilim insanı yetiştirmek amacıyla Fen Liseleri açılmaya başlamıştır¹⁵². Niteliğe önem verilmeden okulların açılması ve sayılarının oldukça fazla oluşu, yüksekokul ve üniversite kapasitelerini de aşacak duruma gelerek lise mezunu birikimine neden olmuştur. 1980'lerden sonra da aynı durum gözlenmektedir. Sayıları, kadrosu ve niteliği düşünülmeden birçok okul açılmıştır. Liselerden mezun olanların oluşturduğu okumuş işsizler yığını çözmek için 1990 yılında Lise Mezunlarına Meslek Edindirme projesi başlatılmıştır. Yapılan kısa süreli bu kurslarla iş hayatına yönelik beceriler kazandırılmaya çalışılmıştır¹⁵³.

¹⁵⁰Özkan, *age.*, s. 126.

¹⁵¹_____, *age.*, s. 126-165

¹⁵²Okçabol, *age.*, s. 59-66.

¹⁵³Sakaoğlu, *age.*, s. 118-137

2010 yılında düzenlenen 18. Milli Eğitim Şurası'nda ortaöğretimin güçlendirilmesi ve ortaöğretime erişimin sağlanması konuları ele alınmıştır. Toplantıda alınan kararlar şunlardır: Zorunlu eğitimin 13 yıl olarak düzenlendiği ve ortaöğretimin dört yıl süresi olduğu, ikili öğretimden normal eğitime geçilmesi gerektiği ve ortaöğretim kurumu bulunmayan yerleşimlerde öğrencilere taşınmalı eğitim olanağı sunulması belirtildi. Kız öğrencilerin ise ortaöğretime devam etmelerine yönelik çalışmaların sürdürülmesi için pansiyonlu okullarda kapasitesinin artırılmasının giderilmesi görüşü benimsendi¹⁵⁴. Ayrıca bu dönemde alınan karar doğrultusunda ortaöğretimde taşınmalı eğitim sistemine başlandı. Öncelikle kız öğrencilere yönelik başlatılan taşınmalı eğitim uygulaması sonraki süreçte erkeklerin de faydalandığı bir hizmet haline getirildi¹⁵⁵.

METK' de 2012 yılında yapılan değişikliğe göre; *“ortaöğretim ilköğretime dayalı, dört yıl zorunlu, örgün ve yaygın öğrenim veren genel, mesleki ve teknik öğretim kurumlarının tümünü kapsar. Bu okulları bitirenlere ortaöğretim diploması verilir.”* Ayrıca 11. maddeye istinaden eklenen geçici maddede; *“Zorunlu ortaöğretim 2012-2013 eğitim öğretim yılından itibaren uygulamaya başlanır. Bakanlar Kurulu uygulamayı bir eğitim öğretim yılı ertelemeye yetkilidir ”*¹⁵⁶ denmiştir.

Tablo 5: Ülkemizde Genel Ortaöğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1923-2015)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci	Mezun

¹⁵⁴“18. Milli Eğitim Şurası Kararları”, www.ttkb.meb.gov.tr , s. 7- 8. (İndiriliş Tarihi: 25.02.2018, İndiriliş Saati:19.07)

¹⁵⁵Ahmet Nabi Taşbaşı, *Taşınmalı Eğitim ve Toplumsal Sorunlar*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2011, s. 99.

¹⁵⁶İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG), S. 28261, 11 Nisan 2012.

1923-1924 ^(*)	23	513	1 241	-
1928-1929	49	510	4 168	90
1937-1938	68	1 164	20 916	3 322
1950-1951	88	1 954	22 169	5 568
1960-1961	194	4 219	75 632	11 977
1970-1971	518	10 136	253 742	45 678
1980-1981	1 167	41 334	534 605	109 130
1990-1991	1 778	65 327	799 358	196 719
2000-2001	2 747	71 502	1 487 415	289 300
2010-2011	4 102	118 378	2 676 123	392 064
2012-2013	4 214	119 393	2 725 972	388 522
2014-2015	3 955	123 160	2 902 954	478 283

*İlgili yılda mezun öğrenci tespit edilememiştir.(Kaynak: TÜİK İstatistik Göstergeler 1923-2011, s. 68-69; www.meb.gov.tr, MEB Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2012-2016.)

1.3.3.2. Ortaokullar

Ortaokullar, bağımsız olabileceği gibi lise bünyesinde de faaliyet göstermiştir. İlkokul mezunlarına üç yıl eğitim ve öğretim hizmeti sunan okullardır. 1928 yılında yapılan harf inkılâbıyla bu tür okulların sayılarında artış yaşanmış, ayrıca karma eğitime geçilmiştir. 1997 yılında çıkarılan 4306 kanunla ilköğretim kurumları sekiz yıl eğitim veren okullara dönüşmüştür. Bu okullarda zorunlu eğitim yapılması ve ortaokulların ilköğretime dâhil edileceği belirtilmiştir¹⁵⁷.

METK’ de 2012 yılında yapılan değişiklikle ilköğretim kurumlarının, “*ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız kurulacağı; ancak şartlara göre ortaokullar, ilkokul veya liselerle birlikte kurulabilir. Dört yıl süreli, mecburi ve farklı programlar arasında tercih imkânı sunan ortaokullar ve imam-hatip ortaokullarından oluşmaktadır*”¹⁵⁸ denilmiştir.

¹⁵⁷ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 99.

¹⁵⁸ İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG), S. 28261, 11 Nisan 2012.

1.3.3.3. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim

Maarif Vekâleti; devletin temel hedeflerinden olan sanayi ve teknik alanında ileri teknolojileri yakalamak ve bu yönde kalkınmayı sağlayacak teknik eleman ihtiyacını sağlamak için, Teknik Öğretim Teşkilatını oluşturmuş ve amaçlarını belirlemiştir. Bu doğrultuda; sanat enstitüleri, ticaret okulları, yapı ve usta okulları, kız ve erkek teknik öğretmen okulları açılmıştır. Türk ailesinin iyi bir anne ve ev hanımına sahip olması yönündeki düşünceden hareketle ev işleri de zamanla bilgi ve teknik işi haline gelmiştir. Bu ihtiyacı karşılamak için enstitüler açılmıştır. Bu nedenle ilki 1928 yılında Ankara'da açılan İsmet Paşa Kız Enstitüsüdür. Ayrıca kızlara yönelik açılan meslek okulları arasında akşam kız sanat okulları, köy ve nahiyelerde açılan gezici köy kursları olmuştur¹⁵⁹.

Bu alanda danışmanlık vermeleri için yurtdışından uzmanlar çağırılmıştır. 1925 yılında Alman Dr. Köhne, 1927 yılında Belçikalı Prof. Ö. Buyse ve 1929 yılında Alman Jung ülkemize getirilmiştir. Özel idareler ve belediyelerin idaresinde olan meslek okulları 1927-1928 yılında çıkarılan kanunla bakanlığa bağlanmıştır. 1933 yılında çıkarılan kanunla Ortaöğretim ve Mesleki Teknik Öğretim Genel Müdürlükleri oluşturulmuştur. 1940'lı yıllara gelindiğinde Mesleki ve Teknik Öğretim Müsteşarlığı oluşturulmuş, mesleki ve teknik eğitimde öğrenci artışı sağlanmıştır. 1942 yılında çıkarılan kanunla mesleki ve teknik eğitime yönelik yeni okullar açılmış ve atölyelerin arttırılmasına yönelik parasal kaynaklar oluşturulmuştur. Erkek sanat okullarının sanat enstitülerine dönüşümü sağlanmıştır. 1950'li yıllardan sonra ülkemizde motorlu araçların yayılmaya başlamasıyla motorlu araçlara yönelik eğitim vermek amacıyla farklı sanat okulları açılmıştır¹⁶⁰.

1950'lerden sonra oluşturulan orta sanat okulları ilerleyen zamanlarda kaldırılmıştır. Çünkü ilkokuldan henüz çıkan öğrenciler için buradaki eğitim bedensel ve zihinsel gelişimlerine uymamaktaydı. Orta sanat okulları ilerleyen öğretim yıllarında öğrencilerin gerçekçi bir şekilde meslek seçebilmeleri adına az sayıda dersle bazı endüstri meslek liseleri bünyesinde açılmıştır. 1970'lerden sonra imam-hatip okullarında artış olmuştur. 1973 yılında METK' e göre imam hatip okulları lise adını almıştır. 1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunuyla meslek liseleri öğrencilerinin işyerlerinde uygulama yapmaları sağlanmıştı. 1997 yılında alınan bir kararda imam hatip okullarının

¹⁵⁹ Özkan, *age.*, s. 127.

¹⁶⁰ Okçabol, *age.*, s. 41-59.

ihtiyaç ölçüsünde olması gerektiği belirtilmiş, ayrıca bu dönemde sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmiş ve ortaokul düzeyindeki meslek okullarının tamamı kaldırılmıştır¹⁶¹.

Ortaöğretimde etkili bir yönlendirme sisteminin olmayışı ve mesleki teknik eğitimle sanayi arasında işbirliği sağlanamaması, yükseköğretim kurumları önünde yığılmalara neden olmuştur¹⁶². Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarıyla meslek yüksekokulları arasında bütünlük oluşturulamaması, eğitim programlarının işgücü piyasasının talepleri doğrultusunda güncellenememesi nedeniyle mesleki ve teknik eğitim mezunlarının istihdamı sağlanamamış ve her geçen gün mesleki eğitime olan talep azalmıştır¹⁶³.

1.3.4. Yükseköğretim

Üniversiteler; çağdaş yükseköğretimin temel unsurlarından olup sosyal, ekonomik, siyasi ve teknolojik alanlarda toplumsal değişimi gerçekleştirme görevini üstlenen başlıca kurumlardır¹⁶⁴. Cumhuriyet Hükümetinin tek üniversitesi, Osmanlıdan devralınan, İstanbul'daki Darülfünun'du. Darülfünunda teoride özerklik ve karma eğitim ilkelerine yer verilmiş ve 1933 yılına kadar da bu kurum hükümetin desteğiyle sürdürülmüştür.

Yeni kurulan Türk Devleti ilmi çalışmalarla milletin yeteneğini tüm dünyaya göstermek düşüncesindeydi. Bu düşüncenin üniversiteler aracılığıyla gerçekleşebilmesi mümkündü. Ancak Darülfünun ihtiyaca cevap verecek nitelikte değildi. Bunun üzerine hükümet tarafından yükseköğretimi incelemesi ve reform tasarısı hazırlaması için İsviçre'den Prof. Albert Malche davet edilmiştir. Malche' nin danışmanlığında Darülfünun kapatılmış, yerine 1933 yılında İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. Ayrıca Maarif Vekâleti bünyesinde Yüksek Tedrisat Umum Müdürlüğü oluşturularak üniversiteler Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştır. Mustafa Kemal Paşa, ülkedeki gençlerin faydalanabilmesi için üniversitelerin yaygınlaştırılmasını istemiştir. Konuya dair yaptığı bir konuşmasında; *"...Batı bölgesi için İstanbul Üniversitesi'nde başlıca olan reform programını daha radikal bir biçimde uygulayarak, Cumhuriyete cidden modern bir üniversite kazandırmak, merkez*

¹⁶¹ Akyüz, *age.*, s. 371-373.

¹⁶² "Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001-2005", www.kalkinma.gov.tr , s. 81. (İndiriliş Tarihi: 25.02.2018, İndiriliş Saati: 19.20)

¹⁶³ "Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)", www.kalkinma.gov.tr , s. 40. (İndiriliş Tarihi: 25.02.2018, İndiriliş Saati:19.22)

¹⁶⁴ Orhan Oğuz, "Yüksek Öğretim Üzerine Bazı Tespitler ve Yeniden Yapılanma Önerileri", *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*, (Yay. Haz. Orhan Oğuz-Ayla Oktay-Halis Ayhan), Ankara 2010, s. 86.

bölgesi için, Ankara Üniversitesi'ni az zamanda kurmak lazımdır. Doğu bölgesi için Van Gölü sahillerinin en güzel bir yerinde, her şubeden ilkokullarıyla ve nihayet üniversitesiyle modern bir kültür şehri yaratmak yolunda şimdiden harekete geçilmelidir"¹⁶⁵ demiştir. Bundan hareketle ülkede yeni üniversiteler açılmaya başlamıştır.

1946 yılında çıkarılan Üniversiteler Kanununda, aynı zamanda yükseköğretimde geçerliliğini en uzun süre koruyan kanun, yeni düzenlemeler yapılmıştır. Üniversitelere özerklik ve tüzel kişilik verilmiştir. Üniversitelerin görevleri arasında; öğrencileri bilimsel anlayışla sağlam düşünceli aydınlar olarak Türk inkılabı hedefleri doğrultusunda milli karakter sahibi yurttaşlar olarak yetiştirmek, çeşitli mesleklere eleman sağlamak, ülke sorunlarına yönelik bilimsel araştırmalar yapmak, resmi kurumlarla işbirliği yapıp ülke gelişimine katkı sağlamak, araştırma ve inceleme sonuçlarını yayınlamak, doktora eğitimi yaptırmak yer almıştır¹⁶⁶.

27 Mayıs 1960 yılında gerçekleşen ihtilal hareketi sonrasında Üniversiteler Kanununda değişikliklere gidilmiştir. 1965 yılında çıkarılan Özel Okullar Kanunuyla ülke genelinde özel yüksekokullar açılmaya başlamıştır.

1973 yılında 1750 sayılı Üniversiteler Kanununda, üniversitelerin görevleri ayrıntılı biçimde ele alınmıştır. Üniversitelerde yaşanan silahlı öğrenci olayları 1980 yılında silahlı kuvvetlerin yönetimi ele almasıyla durdurulmuş ve yükseköğretim kurumlarında huzur sağlanmış ve eğitim eskisi gibi yapılır hale gelmiştir¹⁶⁷. 1981 yılında çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunuyla üniversiteler, enstitüler, yüksekokullar ve akademiler tek yerde toplanmış, özerklik sınırlandırılmış, Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) oluşturulmuştur¹⁶⁸. Merkezi düzenleme organı olan YÖK bazı durumlarda kendisi karar aldığı gibi bazı önemli sorunların çözümünde kararı üniversitelere bırakmış, uygulamalarda farklılıklara neden olmuştur. Yükseköğretime giriş sınavları 1981-1998 yıllarında iki basamaklı olarak yapılmış, 1999 yılından sonra ise tek aşamaya inmiştir¹⁶⁹. 2009 yılında YÖK'ün aldığı kararla 2010 yılı Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (ÖSYS) dahil edilerek

¹⁶⁵ Özkan, *age.*, s. 127-128.

¹⁶⁶ Akyüz, *age.*, s. 360.

¹⁶⁷ _____, *age.*, s. 360-364.

¹⁶⁸ Sakaoğlu, *age.*, s. 138.

¹⁶⁹ Akyüz, *age.*, s. 366-367.

yükseköğretime geçiş tekrar iki aşamalı sınava dönüştürülmüştür. Bu nedenle YÖK'ün yapmış olduğu bazı düzenlemeler anlamsız siyasi polemiklere de neden olmuştur¹⁷⁰.

Tablo 6: Ülkemizde Yükseköğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1923-2015)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci	Mezun
1923-1924	9	307	2 914	321
1928-1929	18	515	3 827	575
1937-1938	19	837	9 384	1 301
1950-1951	34	1 950	24 815	3 107
1960-1961	55	4 071	65 297	6 025
1980-1981	321	20 917	237 369	31 841
2000-2001	1 084	67 880	1 508 205	234 181
2010-2011	1 756	111 495	3 626 642	496 794
2012-2013	2 086	130 653	4 676 566	648 535
2014-2015	3 196	148 903	5 642 562	752 593

(Kaynak: TÜİK İstatistik Göstergeler 1923-2011; www.meb.gov.tr, MEB Milli Eğitim İstatistikleri 2011-2016)

1.3.5. Özel Öğretim

Özel öğretim kurumlarının maliyetleri, gelir ve giderleri, gerçek veya tüzel kişilerce karşılanmakta, denetim ve gözetiminden ise MEB sorumludur. Özel okullar bakanlık tarafından açılmaktadır. Diğer özel öğretim kurumları valilikler tarafından açılarak faaliyetlerine devam etmektedirler¹⁷¹.

Cumhuriyet döneminden 1960'lı yıllara kadar özel öğretimdeki gelişmeler birkaç şehirle sınırlı kalmış, yavaş bir seyir izlemiştir. 1923 yılında Lozan Barış Antlaşması'nda azınlıkların eğitim haklarına yer verilmişti. Buna göre; Masrafları kendilerine ait olup her türlü okul açma ve kendi dilleriyle öğretim görme haklarına sahip olmuşlar, ayrıca devlet ve

¹⁷⁰Abdullah Çavuşoğlu, "Yüksek Öğretime Geçiş Sınav Sistemi ve Politikaları", *21. Yüzyılda TÜRKİYE'nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu*, Ankara 2012, s. 68-69.

¹⁷¹ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 174.

belediye bütçelerinden pay alabileceklerdi¹⁷².Bu kurumlara Türk Devleti yasalarına uymaları esası getirilmiştir. Varlığını sürdüren azınlık okulları; Rum, Ermeni ve Yahudi okullarıydı. Azınlık okullarının açılması gibi yabancı okulların da açılması verilen kapitülasyonlar ve misyonerlik faaliyetlerine dayanmaktadır. Bu tür okullar; Amerika, İngiltere, Fransa, Almanya ve Rusya gibi ülkelerin Osmanlı Devleti'ndeki vatandaşlarının eğitim ve öğretim isteklerini karşılamak için açılmıştı. Genel olarak ülkemizde özel öğretim, azınlıklar ve yabancılar öncülüğünde gelişmişti. Eğitim sistemine dair yenilikler getirmiş olsalar da siyasi, dini ve ekonomik alanlarda ülkemizi etkilemiştir¹⁷³.

Gazi Mustafa Kemal Paşa, 1925 yılında TBMM açılış konuşmasında; *“Büyük Millet Meclisi'nin ve Cumhuriyet Hükümetinin her alanında büyük gayretler sarf ettiği bilinmekle beraber tüm vatandaşlarımızın eğitim isteklerini yerine getirmekten uzaktır. Gelecek yıl devletimizin bu hususta gösterebileceği en büyük fedakârlığı yapmasını önemle rica eder, maddi imkânları yerinde olan vatandaşlarımızın çocuklarına sahip çıkmak amacı ile özel teşebbüs tarafından okutulup yetiştirilmesini(özel okul açılmasını) önemle tavsiye ediyorum.”* diyerek özel okul açılmasını teşvik etmiştir. Bu öneri doğrultusunda 1928 yılında hükümet, milletvekilleri ve eğitimci kişiler öncülüğünde özel okul açmak maksadıyla Türk Eğitim Derneği (TED) kurulmuş, vakıfların çabalarıyla Ankara, Kayseri ve Zonguldak'ta özel okullar açılmıştır. TED adıyla kurulan bu okul Cumhuriyet döneminin ilk özel Türk okulları örneğini oluşturmaktadır¹⁷⁴.

Zamanla gelişen özel okullar sundukları öğretim imkanı olsun, yabancı dil gibi özellikler nedeniyle ekonomileri iyi olan ailelerin çocuklarını gönderdikleri kurumlar olmuştur. 1965 yılında çıkarılan 625 sayılı Özel Öğretim Kanunu ile özel yüksekokulların açılmasının yolu açılmıştır. 1982 Anayasası'nda, üniversiteler devlet tarafından açılır ve bazı şartlarda vakıflar tarafından açılabilir hükmüne yer verilmiştir. Ayrıca özel öğretim kanunuyla azınlıklar ve yabancıların yeni okul açmaları ve okul binaları yapmaları yasaklanmıştır. Böylece bu okullar sayıca dondurulmuş oldu. Programları, ders kitapları ve öğretmen atamaları gibi durumlar MEB'in onayına tabii tutulmuştur.

¹⁷² Akyüz, *age.*, s. 374.

¹⁷³ Yüksel Çelik, *Özel Okulların Türk Eğitim Sistemine Ekonomik Katkılarının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006, s. 23-30.

¹⁷⁴ _____, *age.*, s. 22.

1984 yılında, Özel Öğretim Kurumları Kanununda düzenlemeler yapılmıştır. Özel dershaneler de bu kanuna bağlanmıştır. Veliler çocuklarının nitelik sahibi kişiler olarak yetişmeleri için büyük bir istek duymuştur. Ayrıca sınavla giriş yapılan okul kontenjanlarının sınırlı tutulması ve bu okullara girmenin gittikçe zorlaşması gibi nedenlerden ötürü özel dershanelere talep artmıştır¹⁷⁵.

Tablo 7: Özel Öğretim Kurumları

Özel Okullar	Özel Türk Okulları Özel Yabancı Okullar Özel Azınlık Okulları Özel Eğitim Okulları	Özel Dershaneler Özel Kurslar Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri Özel Motorlu Taşıt Sürücüler Kursu Hizmet İçi Eğitim Merkezleri Uzaktan Öğretim Kurumları
--------------	---	--

(Kaynak: MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, age., s.174-185)

1.3.5.1. Özel Eğitim

Özel eğitim; çoğunluktan farklılık gösteren özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün özellikleri olanları yetenekleri doğrultusunda seviyelerinin en üst düzeyine çıkmasına imkan veren, yetersizliğin engele dönüşmesini önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirip toplumla kaynaşmasını, üretken ve bağımsız bireyler olarak yetişmelerini destekleyen eğitimidir¹⁷⁶. Belli bir eğitim basamağının adı değildir. Tabandan tavana tüm eğitim sisteminin bir parçasıdır. Gelişimleri nedeniyle bu çocukların kendilerine özgü yöntemlerle eğitilmeleri gerekliliği Anayasada belirtilmiştir. 1923 yılında İzmir’de körler ve sağırılar için açılmış olan bu okullarla alandaki çalışmalara başlanmıştır¹⁷⁷.

¹⁷⁵ Akyüz, age., s. 374-378.

¹⁷⁶ Ayşegül Ataman, *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Ankara 2009, s. 19.

¹⁷⁷ Başaran, age., s. 106.

1948 yılında, üstün zekâlı ve üstün yetenekli kişilerin eğitimine yönelik İdil Biret - Suna Kan Yasası (Harika Çocuklar Kanunu) ile diğer ülkelere de örnek olacak bir uygulama başlatılmıştır. 1950’li yıllar özel eğitim için anlamlı gelişmelerin olduğu dönem olmuştur. Özel eğitim hizmetlerini planlama ve yürütme işi, Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı’ndan alınıp MEB’e devredilmiştir. Böylece konu sağlıktan ziyade eğitim konusu olarak ele alınmıştı. Özel eğitime personel yetiştirmek için Gazi Eğitim Enstitüsü’nde Özel Eğitim Şubesi açılmıştır. Ancak 1955’te MEB tarafından kapatılmıştır. Sonrasında günümüzdeki Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinin (RAM) temelini oluşturan Psikolojik Servis Merkezleri kurulmuştur. 1957’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun yürürlüğe girmiş, böylece korunmaya muhtaç çocuklardan özel eğitim ihtiyacı olanlara MEB tarafından gereken önlemlerin alınacağı güvence altına alınmış oldu¹⁷⁸.

1959 yılında MEB İlköğretim Genel Müdürlüğünde Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar Şubesi oluşturulmuştur. Araştırma ve rehberlik klinikleri Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM) adını almıştır. Özel eğitimin yasal dayanağı 1960 yılındaki 222 sayılı İlköğretim Kanunudur. Özel eğitimin gerekliliğine ve bunun hangi kurumlar ve hizmetler yoluyla sağlanacağına değinilmiştir¹⁷⁹. 1965 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesinde, Özel Eğitim Bölümü açılmış ve 1982 yılına kadar aktif olmuştur. 1987 yılında Ankara Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesinde özel eğitim öğretmenliği programı açılmıştır. Şehirlerimizde özürli çocuklara göre okullar ve bazı okullarda özel eğitim sınıfları yer almıştır. Özel eğitime gereksinimli çocukların çok azı özel eğitim imkanlarından yararlanmıştır. Alana yönelik yatırımlar yetersizdi. Çünkü öğretmen ve uzman yetiştirme konusu yavaş ilerlemiş ya da eğitimini alan kişiler iş bulmakta sıkıntı çekmişlerdi¹⁸⁰.

1970’li yıllara kadar özürli çocukların eğitimi, engel türlerine göre oluşturulmuş ayrı eğitim ortamlarında yapılmıştı. Batılı uzmanlar yapılan araştırmalarla, engel türü ve derecesi ne olursa olsun her çocuğun normal yaşlılarıyla eğitim görmeleri gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu alandaki çabalar günümüze kaynaştırma eğitimi olarak gelmiştir. Gerektiğinde sınıf öğretmenine ve özürli öğrenciye destek özel eğitim hizmetleri verilerek normal eğitim ortamlarında eğitilmesi demektir. Bu eğitim sürecinde başarılı olmak için,

¹⁷⁸ Tevhide Kargın, “Cumhuriyetin 80. Yılında Özel Eğitim”, *Milli Eğitim Dergisi*, S. 160, Ankara 2003, s. 107-108.

¹⁷⁹ Cicioğlu, *age.*, s. 326.

¹⁸⁰ Başaran, *age.*, s. 107.

normal sınıf öğretmenlerinin özürsüz öğrencileri sınıflarına kabul etmeye istekli olmaları ve kaynaştırmayı başarıya ulaştırmada kararlı olmaları gerekmektedir. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin özel eğitim öğretmenleriyle süreç boyunca işbirliği sağlaması gerekmektedir¹⁸¹.

Özel eğitim ve rehberlik hizmetlerine ihtiyacın artması üzerine verilecek hizmetin daha etkili ve yaygın hale getirilmesi için, 1992 yılında 3797 sayılı kanunla Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü kurulmuştur. 1997 yılındaki 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameyle özel gereksinimli kişilerin eğitimleri hakkındaki esaslar belirlenmiştir. Özel eğitim hizmeti sunulan engel grupları; görme engelliler, işitme engelliler, ortopedik engelliler, zihinsel engelliler, uyum güçlüğü olanlar, dil ve konuşma problemi olanlar, süregen hastalığı olanlar, üstün ve özel yetenekliler olarak ayrılmıştır¹⁸².

Bu alanda yaş sınırı aranmaksızın tüm engellilere hizmet verebilmek için gereken yasal düzenlemeler yapılmalıdır. İlköğretimi bitiren öğrenciler için belirlenecek komisyonda özelliklerine uygun meslek liselerine yerleştirilme kararı verilmelidir. Bu alandaki çocukların tanınması ve yönlendirilmesi için gerekli ölçme araçları geliştirilip bunları uygulayabilecek uzmanlar yetiştirilmelidir. Yerel yönetimler tarafından özel eğitim ve bakıma muhtaç kişilerin ailelerini kaybettikten sonra yaşamlarını sürdürebileceği yaşamevi alanları oluşturulmalıdır. Mesleki eğitim ve çıraklık eğitiminde engelli öğrenci kontenjanları artırılmalıdır. Kaynaştırma eğitimi yapacak öğretmenler için hizmet içi eğitimler verilmelidir. Özel eğitim gereksinimi duyan öğrenci ve öğretmenlere yönelik daha fazla projeler olmalı ve desteklenmelidir. Erasmus, Comenius gibi eğitimde hareketlilik programlarına katılımlarını sağlamak için düzenlemeler yapılmalıdır¹⁸³.

1.4. Cumhuriyetten Günümüze Öğretmen Yetiştirmede Yaşanan Gelişmeler

Öğretmenlik, insanlık tarihinin en eski mesleklerindendir. Mustafa Kemal Paşa öncülüğünde gerçekleştirilen Türk Devrimi'nin en önemli sorunları, kurulan yeni rejimi sağlam temellere oturtmak ve ülkenin geri kalmışlığına son vermektir. Cumhuriyet

¹⁸¹ Gönül Kırcaali İftar, "Özel Eğitimde Kaynaştırma", *Eğitim ve Bilim*, C. 16, S. 86, Ankara 1992, s. 45-47.

¹⁸² Ataman, *age.*, s. 50.

¹⁸³ "On Yedinci Milli Eğitim Şûrası Kararları", www.ttkb.meb.gov.tr, s. 1-3. (İndiriliş Tarihi: 26.02.2018, İndiriliş Saati: 23.50)

dönemine geçildiğinde yaklaşık % 10 okuryazar nüfus vardı. İlköğretim çağındaki nüfusta okullaşma oranı %20'yi geçmemekteydi. Bu durumda yapılan yenilik girişimlerinde başarıya ulaşılamayacağı gibi askeri zaferlerle elde edilenlerin kalıcılığını sağlamak için gerekli ekonomik kalkınma da gerçekleştirilemezdi. O halde eğitimde büyük bir atılım gerçekleştirmek gerekliydi. Bunun için eğitimde gerçekleştirilen yenilikler doğrultusunda öğretmen yetiştirme konusunda çalışmalar başlatılmıştır¹⁸⁴.

1923 yılında toplam 10.102 ilkokul öğretmeninden 1.081'i kadın, 9.021'i erkek öğretmendi. İl özel idareleri yönetiminde olan ilköğretmen okulları gelişme gösteremediğinden Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış ve genel bütçeye dâhil edilmiştir. Bu okulların sayısı azaltılarak öğrenci mevcudu ve öğretimin niteliği yükseltilmeye çalışılmıştır¹⁸⁵. 13 Mart 1924'de 439 numaralı Orta Tedrisat Muallimleri Kanunuyla öğretmenlik statüsü belirlenmiş ve tanımlanmıştır. Buna göre “*Muallimlik, devletin umumi hizmetlerinden, talim ve terbiye vazifelerini üzerine alan, müstakil sınıf ve derecelere ayrılan bir meslektir*” denmiştir. METK'de de buna benzer ifadeler kullanılmış ve öğretmenlik, devletin eğitim ve öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleği olarak tarif edilmiştir¹⁸⁶.

1.4.1. İlkokul ve Ortaokullara Öğretmen Yetiştirilmesi

İlkokullardaki öğretmen ihtiyacını gidermek üzere açılmış okulların öğretim süresi dört yıl iken 1924 yılında Heyet-i İlmîyede alınan karar sonucunda okulların öğretim süresi beş yıla çıkarılmıştır. Bazı il merkezlerinde ortaokul kademesi için iki yıl süreli, genel bilgi ve meslek kültürü vermek amacıyla pedagoji sınıfı adıyla öğretmen okulları açılmıştır. 22 Mart 1926 yılında Maarif Teşkilatına Dair Kanunda, ilk muallim mekteplerinin yanı sıra köy muallim mekteplerinin de açılacağı ifade edilmiştir. Kayseri (1926) ve Denizli'de (1927) köy muallim mektebi açılmış ve altı yıl kadar öğretim yaptıktan sonra kapanmıştır. Yapılan bu denemeler sonrasında köylere öğretmen yetiştirme çalışmalarına devam edilmiştir.

¹⁸⁴Cemil Öztürk, “21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme”, *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*, (Yay. Haz. Orhan Oğuz-Ayla Oktay-Halis Ayhan), Ankara 2010, s. 180-184.

¹⁸⁵Akyüz, *age.*, s. 380-381.

¹⁸⁶Niyazi Altunya, “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme”, *Cumhuriyetimizin Kuruluş Felsefesinin Öngördüğü Eğitim: Bildiriler*, Malatya 2008, s. 297-301.

1926 yılında Konya’da açılan Orta Muallim Mektebi; 1927-1928 öğretim yılında Ankara’ya nakledilmiş, eğitim bilimlerini öğretmek ve ülkeye yayılmasını sağlamak için okulda pedagoji bölümü açılmıştır. 1929-30 yılında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü adını almış ve yeni bölümler eklenmiştir. 1946-1947 yılında Toplu Dersler Bölümü kurulmuş, 1949-1950 yılından itibaren okul Gazi Eğitim Enstitüsü adını almış ve tüm bölümlerde eğitim süresi üç yıl olmuştur. 1980’lerde okulun adı Gazi Yüksek Öğretmen Okulu olmuştur. 1982’de kurulacak Gazi Üniversitesi bünyesindeki Gazi Eğitim Fakültesinin temeli de bu şekilde oluşmuştur¹⁸⁷.

1.4.2. Mesleki ve Teknik Eğitime Öğretmen Yetiştirilmesi

1927 yılında ülkemize davet edilen uzman Ö. Buyse’nin hazırladığı rapor doğrultusunda Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğüne teknik öğretim eklenerek Yüksek ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur. 1933 yılında MEB içinde Mesleki ve Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü kurulmuş ve Genel Müdür Rüştü Uzel’in gayretleriyle bu alandaki okulların sayısı artırılmıştır. Ankara’da kız ve erkek teknik öğretmen okulları açılmış, zamanla gelişimlerini sürdürmüştür¹⁸⁸.

1953 yılında öğretmen yetiştirme konusunda danışmanlık yapması için ABD’li R.S. Maaske getirilmiştir. Maaske; öğretmen adaylarını seçerken güzel konuşma, ruh ve beden sağlığı, güvenilirlik, sabırlılık ve demokratik özelliklere sahip olanların seçilmesine dikkat edilmesi gerektiğini belirtmiştir. 1958 yılında kurulan Eğitim Milli Komisyonunun öneride bulunduğu konular arasında; özel öğretim yöntemleri ve öğretmenlik uygulamalarına önem verilmesi, öğrenci seçme sisteminin değiştirilmesi, öğrencilerin ders dışı sosyal etkinliklere yönlendirilmesi, kız ve erkek teknik yüksek öğretmen okullarında nitelikli öğretmen yetiştirmek için programların yeniden düzenlenmesi yer almıştır¹⁸⁹.

1.4.3. Liselere Öğretmen Yetiştirilmesi

Öğretmen ihtiyacı 1956 yılına kadar İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu tarafından karşılanmıştır. 1959 yılında Ankara’da Yüksek Öğretmen Okulu açılmıştır. 1959 yılına kadar üniversitenin Fen-Edebiyat Fakültelerine giren öğrencilerin bir kısmı sınavla seçilip,

¹⁸⁷ Cicioğlu, *age.*, s. 302-307.

¹⁸⁸ Binbaşoğlu, *age.*, s. 386.

¹⁸⁹ Okçabol, *age.*, s. 60-61.

çeşitli dallarda lise öğretmeni olmak üzere MEB adına ücretsiz ve yatılı okutulmaktaydı. 1959'dan itibaren ilköğretmen okullarında en başarılı ve kişilik sahibi öğrenciler arasından seçilenler bu okullara öğrenci olarak alınmıştır. 1978 yılından itibaren Yüksek Öğretmen Okullarına öğrenci alımı durdurulmuş, bu tür okulların ortadan kaldırılmasına çalışılmış ve 1982 yılında eğitim fakültelerine dönüştürülmüştür.

Her önleme rağmen öğretmen açığı giderilmeyince öğretmen ihtiyacını gidermeye yönelik çeşitli uygulamalara başvurulmuştur. İhtiyacın sağlandığı kaynaklar arasında; yedek subay öğretmenler, vekil öğretmenler, barış gönüllüleri, öğretmenlik formasyonu, mektupla öğretmen yetiştirme, hızlandırılmış programla öğretmen yetiştirme, askerliğini öğretmen olarak yapanlar, fakülte mezunlarının atanması şeklinde olmuştur. Öğretmenlik formasyon uygulaması ciddi şekilde yapıldığında yararları görülse de diğer yöntemlerden bazıları çabuk ve ucuz, siyasi amaçla öğretmen sağlama yolları olarak ele alındığından öğretmenlik mesleğine zarar vermiştir¹⁹⁰.

1982 yılında öğretmen yetiştirme görevi MEB'den alınıp üniversitelere verilmiştir. Alınan bu kararda ülkedeki siyasi gelişmeler ve METK'de ifade edildiği gibi öğretmenlerin yükseköğrenim görmesi gerekliliği etkili olmuştur¹⁹¹. 1990'lı yıllarda özellikle mesleki ve teknik alandaki pek çok dalda ihtiyaç fazlası öğretmen açığı olmuştur. Bir kısmı sanayi sektöründe ve fazla ücret gerektiren iş alanlarında çalışmaya yönelmiştir. Ayrıca okul öncesi öğretmenliğinden lise öğretmenliğine kadar her öğretim kademesi ve dalında lisans düzeyinde öğretmen yetiştiren programlar vardır¹⁹². MEB'in 1995 yılında YÖK'e göndermiş olduğu bir yazıda; öğretmenlik meslek bilgilerinin kısa süreli kurslarla verilemeyeceği, öğretmenlik tutum, davranış ve becerilerini kazandırmak için olabildiğince uzun süreli eğitim verilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur. 1997 yılında MEB'in değişik programlardan mezun olan lisans öğrencilerini öğretmen olarak ataması; MEB, YÖK ve DPT (Devlet Planlama Teşkilatı)'nin işbirliği yapmadığını göstermiştir¹⁹³.

Ayrıca bu yıllarda ülkede büyük bir eğitim seferberliği başlatılmıştır. Eldeki kaynaklarla okul ve derslikler inşa edilmeye başladı. İhtiyaç fazlası öğretmenler sorununu

¹⁹⁰ Akyüz, *age.*, s. 390-391.

¹⁹¹ Okçabol, *age.*, s. 84.

¹⁹² Öztürk, *21. Yüzyılın*, s. 188.

¹⁹³ Okçabol, *age.*, s. 99-103.

çözmek için; MEB ile YÖK arasında kurumsal işbirliğine gerek vardı. Ülkemizde öğretmen yetiştiren kurumlarda nitelikli öğretmen yetiştirilememesinin nedeni; üniversite seçme ve yerleştirme sınavlarında düşük puan alan öğrencilerin bu kurumlara gelmesiydi. Yapılan çalışmalarla olumsuzluklar giderilmeye çalışıldıysa da günümüz şartlarında öğretmenlerin içinde yer aldığı kötü sosyal ve ekonomik şartlar nedeniyle öğretmenlik mesleği tercih edilmemektedir. Bu kurumlara başarılı öğrencilerin alınması dışında öğretmen adaylarına gelecekte kendilerini güvende hissedeceği yaşam şartlarının iyileştirilmesi gereklidir. Ayrıca mesleğe yönelik tutumları değerlendirilmelidir. Çünkü olumlu tutuma sahip olarak eğitim alacak öğrenciler gelecekte daha da başarılı öğretmenler olarak görevlerini yerine getireceklerdir.

21. yüzyılda bilişim teknolojisindeki gelişmelere bağlı olarak müfredat programları ve eğitim kurumlarında her geçen gün değişimler yaşanmaktadır. Değişimle beraber öğretmenler sürekli güncelleştirilmeli ve bilgileri yenilenmelidir. MEB hizmet içi eğitim faaliyetlerini etkili yürütmelidir. Son yıllarda öğretmenlerin meslekleriyle ilgili programlarda lisansüstü öğrenim görmeleri ve mesleki kariyer yapmaları teşvik edilmiş, öğrenim gördükleri üniversitenin olduğu şehirlere atanmaları sağlanmıştı. Öğretmen yetiştiren kurumların programlarında eğitim teknolojisi ve bilgisayar öğretimi derslerine çokça yer vermeye başlanmıştır. Hizmet içi eğitim uygulamalarıyla öğretmenlere bilişim teknolojisini kullanma becerileri kazandırılmaya çalışılmaktadır¹⁹⁴.

1.4.4. Köy Enstitülerinin Açılması

Köy Enstitülerinin açılması,1923 yılındaki İzmir İktisat Kongresi'ne dayanmaktadır. Kongrede üretime yönelik köy eğitimi şeklinde öneriler tartışılmış, dolayısıyla çiftçi eğitimiyle ilgili kararlar alınmıştır. 1924 yılında eğitimci John Dewey, köy okulları programlarının şehirdeki okulların programlarından ayrı olarak ele alınması gerektiğinden bahsetmişti. 1925 yılında eğitimci Kühne, ilköğretim programlarında pratik bilgilerin yer alması ve köy öğretmen okullarına yetenekli köy çocuklarının seçilmesinin iyi olacağını belirtmiştir¹⁹⁵.

¹⁹⁴Öztürk, *21. Yüzyılın*, s. 194-220.

¹⁹⁵ Mehmet Sarıoğlu, *Türk Eğitim Tarihinden Esintiler*, Kocaeli 2012, s. 167-168.

1927 yılında nüfusun %85'i köylerde yaşamaktaydı ve ülke bir tarım ülkesiydi. O nedenle memleketteki kalkınmaya köylerdeki eğitimle başlamak gerekiyordu. 1933 yılında köylere dair eğitim düşüncesi belirginleşmiştir. Nusret Kemal Bey (Köymen), *Bir Köycülük Projesi* önerisinde köy çocuklarına teorik bilgilerin yanı sıra pratik bilgiler duvarcılık, demircilik, marangozluk ve makine onarımıyla ilgili bilgilere yer verilmesini belirtmiştir. Asıl gelişme İsmail Hakkı Bey (Tonguç)'in İlköğretim Genel Müdürlüğü'ne gelmesiyle olmuştur. Tonguç, diğer ülkelerin eğitim sistemlerini incelemeleri için gözlemciler göndermişti. Ekonomiyi eğitimle etkileyebilecek bir düşüncenin peşinde olmuştur. Görüşlerini Milli Eğitim Bakanları Saffet Arıkan ve Hasan Ali Yücel'le paylaşmış, destek görmüştür. Öncelikle köy öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusu ele alınmıştır. Okuryazar köylü bulmak zordu. O nedenle kışlalara gidilmiş okuryazar ve onbaşı, çavuş rütbelerini almış askerlere ulaşılmış, istekli olanlara öğretmenlik becerilerine yönelik kurslar verilmiştir. Böylece köylere döndüklerinde diğer köylülere öğrendikleri bilgilerin aktarımını sağlayacaklardı. 1936 yılında öğretmen kursları denemesiyle başlandı. Açılan öğretmen okulları Köy Enstitülerinin temelini oluşturmuştur¹⁹⁶.

Köy Enstitülerinde hâkim olan ilke; öğretimde etkinlik, demokratik eğitim ve halk eğitimidir. 1939 yılında toplanan I. Milli Eğitim Şurası'nda konu ele alınmış ve hazırlanan Köy Enstitüsü Yasa Tasarısı TBMM'ye gönderilmiş, 17 Nisan 1940 tarihinde yasa kanunlaşmıştır. İlgili kanunun gerekçesi; nüfusun çoğunluğunun köylerde yaşıyor olması ve okuma yazma bilmemesidir. Bilgisizliğin hâkim olduğu yerler aktif nüfusa sahip olan köylüdür. Köylülerin okuryazar ve üretken olmalarını sağlamak için köy öğretmenlerine ihtiyaç vardır. Köylerimiz okulsuzdur, eldeki mali kaynaklar da yetersizdir. Ancak, ilköğretimi gerçekleştirmek zorunluluğu vardır. Hâlihazırdaki öğretmen okullarından mezun olanlar köy koşullarına uyum sağlayamamaktadırlar. O nedenle köy koşullarına ve ihtiyaçlarına uygun, uygulamalı öğretim, demokratik yaşam becerilerine sahip köy kalkınmasına hizmet edecek öğretmenler yetiştirilmelidir¹⁹⁷.

Bu uygulamaya göre, öğretmen okullarında deneyim kazanan müdürlerin çoğu bu okullara atanmış ve kendilerine çalışma arkadaşlarını seçme imkanı tanınmıştır. Ayrıca resmi olmasa da araç gereç sağlayabilecek firmalarla iletişim kurulmuştur. Bu okulların

¹⁹⁶ Sarıoğlu, a.g.e., s. 168.

¹⁹⁷ Binbaşoğlu, age., s. 553-555.

kurulacağı yerlerin çoğunda genelde yapı inşaat işleri kısa sürdüğünden (mevsim nedeniyle) bir an önce yapıların yapılması gerekliydi. Kurulacak yerlerin seçiminde özellikle arazilerin temininde kamulaştırmaya gerek kalınmaması, enstitülerin yöre halkı tarafından isteniyor olması ve binalar yapılırken barınabilecek yerlerin olmasına dikkat edilmiştir. Enstitüler acil ihtiyaçları nedeniyle para sıkıntısı yaşamışlar ve birçok ihtiyacı kendileri karşılamışlardır. İstenilen nitelikte ve sayıda öğretim elemanı bulunamamıştı. Enstitü müdürleri yerel görevlilerin tepkili olacaklarını tahmin etse de teknik konularda en azından birkaç kişinin kendilerine yardım edebileceğini ummuşlardır. Olumlu sonuca varılamayan konularda ise halkın deneysel bilgilerine başvurulmuştur¹⁹⁸.

Enstitülerin temeli olan öğretmen okulları; İzmir-Kızılcıllu, Eskişehir-Mahmudiye, Edirne-Karaağaç (Lüleburgaz-Kepirtepe'ye taşınacak), Kastamonu-Gölköy'de açılmıştır. 1940 yılında kabul edilen kanunla bu okullar Köy Enstitüleri adını almıştır. Bu okullara ek olarak açılan on yedi Köy Enstitüsü daha vardır. Bunlar; Malatya-Akçadağ, Antalya-Aksu, Samsun-Ladik-Akpınar, Adapazarı-Arifiye, Trabzon-Vakfıkebir-Beşikdüzü, Kars-Cilavuz, Adana-Bahçe-Düziçi, Isparta-Gönen, Balıkesir-Savaştepe, Ankara-Hasanoğlan, Kayseri-Pazarören, Konya-Ereğli-İvriz, Sivas-Yıldızeli-Pamukpınar, Erzurum-Pülür, Diyarbakır-Ergani-Dicle, Aydın-Ortaklar, Van-Erciş-Ernis Enstitüleridir¹⁹⁹.

Köy Enstitüleri döner sermayeli işletme kurumları olarak tasarlanmıştır. Buldukları yerin iklim şartlarına ve ekonomisine göre faaliyetlerde bulunmuşlardır. Genelde iki veya üç ilin kesişim noktası merkez alınmış, anayol ve demiryolu yakınındaki yerleşim yerlerine kurulmuştur. Bu uygulamayla bölgesel kalkınma düşüncesi hedeflenmiştir. Köy Enstitülerindeki dersler; kültür, tarım ve teknik dersler şeklindedir. Tarım dersleri uygulamalı olarak yapılmıştır. Ayrıca her okulda marangozluk ve demir atölyeleri yer almıştır. Teknik dersler bu atölyelerde verilmiştir. Güzel sanatlar, yabancı dil öğrenimi, spor ve müzik önem verilen diğer dersler arasındaydı. Öğrencilerin bir müzik aleti çalıyor olması istenmiştir. En çok kullanılan müzik aletleri mandolin ve bağlama olmuş, bazı enstitülerde piyanolar da yer almıştır. Köy Enstitüleri, özellikle köylerdeki kız çocuklarının okula gitmelerini sağlamıştır. Köylerdeki okullaşma ve okuryazar oranı artışı sağlanmıştır. Mezun olan kız öğrenciler gittikleri köylerde öğretmen olmanın yanı sıra ebe ve sağlık

¹⁹⁸Fay Kırbay, *Türkiye'de Köy Enstitüleri*, (Çev. Niyazi Berkes), İstanbul 2010, s. 280- 291.

¹⁹⁹ Özkan, *age.*, s. 199.

memurluğu görevlerini de yerine getirmişlerdi. Modern düşünce tarzları ve yaşam biçimleri, demokrasi ve cumhuriyet düşüncesi enstitüler aracılığıyla köylere kadar ulaşmıştır. Köy Enstitüleri bu bakımdan Türk toplumunda iz bırakmış kurumlardır. Bu yönleriyle bu okullar Avrupalı uzmanların dikkatini çekmiş ve bu konuda onlar ülkemizde incelemelerde bulunmuşlardır²⁰⁰.

1947’de değişikliğe uğrayan Köy Enstitülerinin programlarında ziraat ve teknik derslerden ziyade kültür derslerine daha fazla saat ayrılmıştır. Bu değişiklik enstitülerin kurulma felsefesinden uzaklaştığını göstermektedir. 1950 sonrasında seçimlerde Tefvik İleri Bakanlığa getirilmiştir. 1952 yılında enstitülerin kapatılması yolunda adımlar atılmıştır. 1954 yılında 6234 sayılı kanunla enstitüler, geleneksel ilköğretmen okullarıyla birleştirilmiş ve böylece Köy Enstitüleri dönemi kapanmıştır.²⁰¹

1.5. Cumhuriyetten Günümüze Yaygın Eğitimde Yaşanan Gelişmeler

Yaygın eğitim; örgün eğitime dâhil olmamış veya herhangi kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkan kişilere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak adına örgün eğitim yanında veya dışındaki kişilere sunulmaktadır. Ayrıca kişilere; ilgi, istek ve kabiliyetleri yönünde ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeleri sağlayacak nitelikte çeşitli süre ve seviyede yaşam boyu yapılan eğitim, öğretim, rehberlik ve uygulama, üretim faaliyetlerinin tümüdür. Mustafa Kemal Paşa önderliğinde gerçekleştirilen tüm çalışmalarda halk eğitimine de önem verilmiştir. 1926 yılında Talim Terbiye Dairesine bağlı Halk Terbiyesi Şubesi açılmıştır. 1928 yılında Millet Mektepleri, 1930 yılında Halk Okuma Odaları ve 1932 yılında açılan Halkevleri yaygın eğitim yapan kurumlar arasındaki yerini almıştır.

1951 yılında alana yönelik incelemeler yapmak üzere Amerikalı halk eğitimi uzmanı Prof. W. Dickerman davet edilmiştir. Sunmuş olduğu raporda; halk eğitim çalışmalarının sistemli ve bilimsel bir şekilde ele alınması gerektiği üzerinde durmuştur. Bundan hareketle 1952 yılında MEB bünyesinde Halk Eğitimi Bürosu kurulmuştur. 1979 yılında Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü oluşturulmuştur²⁰². Hizmetlerin çağdaş bir görünüm kazanması için BM, UNESCO ve UNICEF işbirliğiyle 1977-1981 yıllarını kapsayan Fonksiyonel

²⁰⁰ Sarıoğlu, *age.*, s. 169-170.

²⁰¹ Akyüz, *age.*, s. 395-396.

²⁰² İlhan Akar, “Yaygın Eğitim”, *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, S. 6, Ankara 2006, s. 52-55.

Yetişkin Eğitimi Projesi çerçevesinde Milli Yaygın Eğitim Enstitüsü kurulması taraflar arasında kabul edilmiş, 1978 yılında yürürlüğe girmiştir. Enstitü, Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğüne bağlı olarak görevini sürdürmüştür. Ülkemizdeki yaygın eğitim faaliyetleri toplumun ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda şekillenmiştir. Yer, zaman ve yaş sınırlaması yoktur. Uygulanan program süresi ve içeriği değişkendir. Her kursun maliyeti farklı olmaktadır. Toplumun tüm kesimini içermektedir ve gönüllülük esasına dayanmaktadır²⁰³.

²⁰³ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 185-186.

İKİNCİ BÖLÜM

OSMANLI'DAN GÜNÜMÜZE ARTVIN'DE EĞİTİM VE ÖĞRETİM

2.1. Osmanlı Devleti Döneminde Artvin'de Eğitim ve Öğretim

Osmanlı hâkimiyetine giren ilk bölge Ardanuç sancağı olup burada ilk olarak camiler ve medreseler yapılmaya başlanmıştır. Başta Ardanuç İskender Paşa Camii ve bitişiğindeki medrese olmakla beraber Şavşat'ta Zor Mustafa Bey Camii, Borçka'da Muratlı Camii, Ardanuç Aydın Köyü Camii gibi her köye cami ve buna bağlı medreseler yapılmaya devam edilmiştir. Okul çağındaki küçük çocuklar bu medreselerde eğitim görüyorlardı. Bunlardan Ardanuç'ta İskender Paşa Medresesi, Şavşat'ta Cevizli, Erikli, Balıklı, Meydancık, Tepeköy, Köprülü ve Söğütlü köylerindeki medreseler ve Arhavi'deki medreseler dönemin şartlarına göre büyük sayılan medreselerdir²⁰⁴.

1869 tarihli Trabzon Salnamesi'ne göre Livane kazasında, 2.359 öğrenciden oluşan 124 İslam Mektebi vardır. Bunun yanı sıra 80 öğrencili 1 Ermeni Mektebi, 300 öğrencili 4 Katolik Mektebi, 14 rahip, 4 kilise, 10 müderris, 113 hatip, 115 imam, 18 mescit, 115 cami ve 84 öğrenciden oluşan 7 ilmiye medresesi yer almaktaydı. Hopa kazasında; 925 öğrenciden oluşan 27 İslam Mektebi, 27 müderris, 45 hatip, 31 imam, 17 mescit, 25 cami, 80 öğrencili 3 ilmiye medresesi yer almaktaydı. Arhavi nahiyesindeyse 1.890 öğrenciden oluşan 44 İslam Mektebi, 70 hatip, 55 imam, 10 mescit, 55 cami ve 70 öğrenciden oluşan 3 ilmiye medresesi yer almaktaydı.

1870 tarihli Trabzon Salnamesi'ne göre; Livane kazasında 9 İslam Mektebi ve 1 medrese bulunmaktaydı. Aynı salname'ye göre; Hopa kazasında 4 İslam Mektebi ve 1 medrese bulunmaktayken, Arhavi nahiyesinde 3 İslam Mektebi ve 3 medrese vardı²⁰⁵.

1871 tarihli Erzurum Vilayeti Salnamesi'ne göre; Erzurum sancağı Kiskim kazasında Sıbyan Mektebi düzeyinde 10 İslam Mektebi ve 12 Hristiyan Mektebi bulunmaktadır. Aynı tarihli salnameye göre; Çıldır Sancağı Ardanuç kazasında Sıbyan Mektebi düzeyinde 23

²⁰⁴ Zülali Özbek vd., *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Artvin İlinde Eğitim*, Artvin 1998, s. 66.

²⁰⁵ Yurt Ansiklopedisi, "Artvin", s. 905; Artvin Valiliği, *Artvin Tarihi*, s. 49-50.

İslam Mektebi ve 4 Hristiyan Mektebi bulunmaktadır. Çıldır sancağı Şavşat nahiyesinde ise, aynı tarihli salnamede Kaza'nın eğitimine dair kayıt görülmemektedir²⁰⁶.

1873 tarihli Erzurum Salnamesi'ne göre; Ardanuç kazasında 30 medrese, 33 İslam Mektebi ve 4 Hristiyan Mektebi vardır. Şavşat kazasında ise 20 medrese, 17 İslam Mektebi ve 3 Hristiyan ilkokulu bulunmaktadır.1873 tarihli Trabzon Salname'sinde ise; Hopa kazasında 1 medrese varken, Arhavi'de 2 medrese görülmektedir²⁰⁷.

1878 tarihli Berlin Antlaşması gereğince, Elviye-i Selase Çarlık Rusya'sına bırakılmıştır. Bu yerlerde yerli Türk halkına ait mescit ve cami yanındaki medreseler dışında Türk Rüşdiye ve mektepleri kapatılmıştır. Ruslar yerli halkı asimile etmek ve kendilerine bağlamak için Şavşat Balıklı ve Söğütlü'de birer Rus Mektebi açmışlardır. Bu mekteplerden Balıklı köyünde bulunanına halk ilgi göstermemiş ve ertesi yıl kapanmış, ancak Söğütlü'deki mektep Mondros Mütarekesi imzalanana değin faaliyette bulunmuştur. Rusların açtıkları mekteplere rağbet etmeyen halk, çocuklarını köylerdeki medreselerde okutmayı yeğlemişlerdir. Arhavi, Hopa ve Kiskim kazaları 1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrası Osmanlı sınırları içerisinde kaldığından bu konuda oldukça şanslıdırlar. Buradaki Sıbyan mektepleri ve medreselerde gençlerin eğitim almaları eskisi gibi devam etmiştir²⁰⁸.

1894 yılında Kiskim nahiyesinde; 51 Sıbyan Mektebi, 76 cami ve medrese bulunmaktaydı. Ersis'te inşa edilen Kiskim Rüştiye Mektebi ise 1895 yılında öğretime açılmıştır. Bu mektebin aynı zamanda Kaza'daki tek ortaöğretim kurumu olduğu da ifade edilmiştir. 1896 yılında ise Kiskim İbtidai Mektebi açılmış olup 51 talebeyle eğitime başlamıştır. Aynı yıllarda Erkinis ve Öğdem'de birer ibtidai mektep açılmış ve bu mekteplere Sultan II. Abdülhamit'e ithafen Hamidiye Mekteb-i İbtidaisi denilmiştir. 1900'de Erkinis'teki mektepte talebe sayısının 35, Öğdem'deki mektepte talebe sayısının ise 15 olduğu belirtilmiştir²⁰⁹.

²⁰⁶ Ayfer Yılmaz, *H.1287/M.1870, H.1288/M.1871 İlâ H.1317/M.1899, H.1318/M.1900 Tarihli Erzurum Vilâyeti Sâlnâmeleri'ne Göre Erzurum Vilâyetinin Eğitim Durumu*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993, s. 37-64.

²⁰⁷ Yurt Ansiklopedisi, "Artvin", s. 905, 906; Ali Gündüz, *Çoruh Havzası ve Artvin*, Ankara 2001, s. 100.

²⁰⁸ Özbek vd., *age.*, s. 67-69.

²⁰⁹ Taner Artvinli, *Yusufeli Külliyesi*, C. 1, İstanbul 2013, s. 287-290; Hatip Yıldız, "Osmanlı Yenileşme Döneminde Yusufeli'de Eğitim", *Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul 2010, s. 95-98.

1900'de yayınlanan Salname-i Nezaret-i Maarif-i Umumisi'ne göre; Arhavi nahiyesinde batı tarzlı öğretim yapan ortaokul düzeyinde bir Rüşdiye açıldığı, ayrıca Hopa ve Yusufeli'de (Kiskim) birer Rüşdiye, birer ilkmektep ve birer öksüz mektebi bulunmaktadır. 1902 yılında Kiskim Rüştiye Mektebine 76 talebe devam etmiş ve 2 muallim görevlendirilmişti. Mektebin ders programına bakıldığında genel itibariyle sosyal derslere ağırlık verildiği sayısal derslere ise yer verilmediği belirtilmiştir.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'na girmesiyle Ruslar, Artvin üzerine yönelmiş ve sonrasında göç etmek durumunda kalan halk Anadolu'ya gitmiştir. Savaş döneminde eğitimden bahsetmek zor olsa da 1918 yılında Şavşat Tepeköy ve Söğütlü'de ilk defa Türk İbtidai Mektepleri açılmıştır. Ancak bu okul imzalanan Mondros Antlaşması sonrasında kapatılmıştır. 1918 yılında kapanan Şavşat merkezindeki bu mektep 1921 yılında tekrar açılmıştır. Ayrıca Tepeköy ve Söğütlü köyünde de ilkmektepler açılmıştır. Aynı yıl Borçka'da ise; Güreşen, Muratlı (Hasan Fehmi Paşa İlkmektebi), Kaynarca ve Adagül'de ilkmektepler açılmıştır²¹⁰.

2.2. Cumhuriyet Döneminden Günümüze Artvin'de Eğitim ve Öğretim

Kafkasların başlangıcı olan Artvin'in en önemli özelliği; bölge coğrafyasında yaşamış toplumların kültürlerini korumakla beraber değişime, yeniliğe ve bilime açık olmasıdır. İlde; engebelik sonucu tarıma uygun araziler sınırlı kalmış, ayrıca tüketim merkezlerine uzaklığı ve sanayinin gelişmemesi nedeniyle de yöre halkı okumaya ve öğrenmeye büyük önem vermiştir²¹¹.

Artvin'in TBMM Hükümetinin yönetimine girmesinden sonra eğitim konusuna önem verilmeye başlanmıştı. Bu doğrultuda merkez ve nahiyelerde eğitim programları uygulanmaya başlamıştır²¹².

²¹⁰ Özbek vd., *age.*, s. 69-71; Yıldız, *agm.*, s. 102-103.

²¹¹ Adem Önal, "Artvin İlimizin Eğitim Tarihindeki Yeri, Günümüzdeki Durumu, Eğitim-Öğretimde Başarının Artması İçin Alınması Gereken Önlemler", *Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildirileri -1-*, Artvin 2012, s. 27.

²¹² Mesut Çapa, "Milli Mücadele Döneminde Artvin", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 13, Trabzon 2012, s. 127.

Tablo 8: 1921-1922 Yılları Arasında Artvin'de Açılan Mektepler

Mektebin Bulunduğu Yer	Mektebin Adı	Sınıf Sayısı	İdari Kadro Sayısı	Muallim / Muallime Sayısı
Artvin Merkez	Erkek Numune Mektebi	5	1	5
	Kız Numune Mektebi	3	1	2
	Ana Mektebi	2		2
Ardanuç	Numune Mektebi		1	2
Şavşat	Numune Mektebi		1	3
Borçka	İptidai Mektebi			1
Murgul	İptidai Mektebi			1

(Kaynak: Mesut Çapa, agm., s. 127)

1922-1923 öğretim yılında; Maradit, Maçahel, Berta, Sirya, Mirpa ve İmerhev nahiyeleriyle Samşhar köyünde okul açılması kararlaştırılmış ve öğretmen kadroları oluşturulmaya başlanmıştır. Bu dönemde Artvin eğitimine ayrılan bütçe 14 bin liraya yakındır. Köy muallimlerinin numune mekteplerinde uygulama yapmasıyla Artvin'deki çocuklar beş yıl içerisinde okuryazar haline gelecek, güzel bir eğitim görmüş olacaklardı. Ayrıca Kazım (Karabekir) Paşa, okullardaki ihtiyaçların giderilmesine yardım etmiştir. Kız mektebinin tamiri ve tesisinde rol alan mutasarrıfa tahta, ağaç ve çivi vaat etmenin yanı sıra Erkek Mektebinin ihtiyaçları için de 10 Rus lirası bağışlamıştır. 12 Ağustos 1922 yılında Artvin Muallimler Cemiyeti kurulmuş; sekreterliğine Merkez Numune Mektebi öğretmeni Reşit Bey, yönetim kurulu üyeliklerine de mektebin öğretmenlerinden Fethi, Fahri, Hüseyin

Ulvi ve Cemal Beyler seçilmişti. Ayrıca Merkez Numune Mektebi tarafından Yeşil Yuva adlı dergi çıkarılmıştır²¹³.

Tablo 9: Artvin'de Eğitim Kurumlarına Göre Okul ve Öğrenci Sayısı (1923-1924)

Ortaöğretim Okulları									
Genel Resmi İlkokul			Yatılı İlkokullar ve Darüleytamlardaki Öğrenci Sayısı						Öğrenci Genel Toplamı
Okul Sayısı			Öğrenci Sayısı						
K	E	T	K	E	T	K	E	T	
1	29	30	63	1330	1393	-	60	60	1453

(Kaynak: Alkan, s. 304)

Tablo 10: Artvin'de Eğitim Kurumlarına Göre Öğretmen Sayısı (1923-1924)

Ortaöğretim Okulları İlk Kısımlarında Öğretmen Sayısı						
Resmi ve Genel Okullarda			Yatılı İlkokullar ve Darüleytamlardaki Öğretmen Sayısı			Genel Toplam
K	E	T	K	E	T	
5	46	51	-	5	5	56

(Kaynak: Alkan, s. 308)

Tablo 11: Artvin'de Genel İlkokulların Sınıf Sayısına Göre Dağılımı (1923-1924)

1 Sınıflı		2 Sınıflı		3 Sınıflı		4 Sınıflı		5 Sınıflı		6 Sınıflı		Toplam	
E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
6	-	10	-	8	-	3	1	1	-	1	-	29	1

(Kaynak: Alkan, s. 297)

²¹³ Çapa, agm., s. 127-128.

1923-1924'de Şavşat İmam Hatip Mektebinin faaliyetlerine göre, İptidai hariç 3 sınıf yer almıştır. Bu sınıflardan 1. sınıfta 16, 2. sınıfta 13, 3. sınıfta 15 olmak üzere toplamda 44 öğrenci eğitim görmüştür. Ayrıca Hopa İmam Hatip Mektebinde iptidai hariç birinci sınıfta 58 öğrencinin eğitim aldığı belirtilmiştir²¹⁴.

Muvahhid Zeki, Artvin'de Eğitim Müfettişliği görevini (1924-1927) sürdürmüş ve ele aldığı Artvin Vilâyeti Hakkında Ma'lûmât-ı Umûmiye eserinde eğitime yönelik tespitleri ise şu şekilde olmuştur:

“Yarım yüzyıldır Rus işgali altında olan bu yörede Müslüman okulları açılmamış, kurtuluş sonrasındaysa peş peşe okullar, ilim irfan kurumları açılarak bu yörede de insanlar geleceğe güvenle bakarak emin adımlarla yürümeye başlayacaktır. Ayrıca yöre arazisinin engebeli olması ve tarıma elverişsizliği nedeniyle halkın yoksul olması, Artvin eğitiminin istenen şekilde gelişmesini engellemektedir. Yöresel gelirlerle eğitim araç ve gereçleri sağlanamadığından mektepler nitelik ve nicelik yönden gelişme gösterememektedir. Mevcut mektepler eğitim ve öğretimi karşılamaktan çok uzak olduklarından maaş ve giderleri genel bütçeden karşılanmak üzere burada 200 mevcutlu dört köy yatı mektebi, bir şehir yatı mektebi ve bir yatı orta mektebi açılması önem arz etmektedir”²¹⁵.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Artvin'de eğitim ve öğretim yapan okullar ise şunlardır: 1923 yılında, Hopa'da Sarp ve Sugören köyü, Yusufeli'de Kılıçkaya İlkokulları vardır. 1923'den sonra Arhavi'de Gazi İlkokulu, 1925'de Ardanuç'ta Adakale'de beş sınıflı ilkokul; Aydın, Aşağı İrmaklar, Bereket ve Bulanık'da üç sınıflı ilkokullar vardır. 1926'da Murgul Petek köyünde aynı isimle ilkokul ve Yusufeli'de Öğdem İlkokulu bulunmaktadır. 1927'de Hopa'da Esenkıyı köyünde ve Yusufeli'de Esenyaka İlkokulları vardır. 1928'de Hopa Yoldere köyünde ve Yusufeli'de Altıparmak (Barhal), Günyayla (Oğdar) İlkokulları faaliyet göstermiştir. 1929 yılında Artvin Ortaokul Direktörlüğü, 1929-1930 öğretim yılında İkmal Okulu vardır²¹⁶.

²¹⁴Alkan, *age.*, s. 296.

²¹⁵ Özdemir, *age.*, s. 336-337; Zeki, *age.*, s. 126-201.

²¹⁶ Özbek vd., *age.*, s. 71-72.

2.3. Artvin’de Örgün Eğitimde Yaşanan Gelişmeler

2.3.1. Okul Öncesi Eğitim

Çocuğun doğumundan temel eğitime başladığı güne kadar geçen süreyi kapsayan, çocukların gelişim düzeyi ve kişisel özelliklerine uygun, çeşitli uyarıcı çevre imkanları sağlayan; zihinsel, bedensel, duygusal ve sosyal açıdan gelişimlerine destek olan, toplumun kültürel değerlerine uygun biçimde yönlendiren ve ilköğretime hazırlayan temel öğretim içerisinde yer alan bir eğitim sürecidir²¹⁷.

Artvin’de okul öncesi eğitim; 1975-1976 öğretim yılında Merkez ilçedeki Kız Meslek Lisesine bağlı olarak başlamış ve giderek diğer ilçelerde ve köylerde anasınıfları açılarak yaygınlaşmıştır. Bu alandaki öğretmen ihtiyacı giderilemediğinden MEB’in emirleri doğrultusunda sınıf öğretmenlerinden yararlanılmıştır²¹⁸. Günümüzde ise ücretli öğretmenlik adı altında personel çalıştırılmaktadır.

Bugün ildeki okul öncesi eğitim kurumlarıyla çocukların gelişimlerini sağlamak ve onları yaşama hazırlamak hedeflenmiştir. Fiziksel koşullar, eğitsel ortamlar, açık alanlar ve nitelikli personeller sayesinde hedefe ulaşılabilecek ve kalite artacaktır. Yapılan çalışmaların neticesinde özellikle Merkez ilçede okul öncesi eğitimi alan çocukların oranı % 95’in üzerindedir. Ayrıca merkezde bulunan bağımsız anaokulu müdürlükleri çevresinde beş yaş öğrencilerinin % 100’ü kayıt olarak eğitim alması sağlanmıştır. Tüm öğrencilerin bu eğitimden yararlanması için çalışmalar halen sürdürülmektedir²¹⁹.

²¹⁷ Dağlıoğlu, agm., s. 45.

²¹⁸ Özbek vd., age., s. 77.

²¹⁹ Artvin İl Millî Eğitim Müdürlüğü, “Artvin’de Okul Öncesi Eğitim”, *Artvin’de Eğitim*, S. 3, Ankara 2014, s. 61.

Tablo 12: Artvin'de Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (1984-2000)

Öğretim Yılı	Okul Öncesi Eğitim Kurumu	Sayı	Öğretmen	Öğrenci
1984-1985	Uygulama Anaokulu	1	4	16
	Anasınıf	16	(*)	383
1986-1987	Uyg. Anaok.	2	3	28
	İlkokul Bünyesindeki Anasınıf	17	21	369
	İlköğretim Okulu Bün. Anasınıf	4	7	126
1988-1989	Uyg. Anaok.	2	3	22
	İlkokul Bün. Anasınıf	17	20	270
	İlköğ. O. Bün. Anasınıf	6	8	98
1990-1991	İlkokul Bün. Anasınıf	14	15	282
	İlköğ. O. Bün. Anasınıf	4	7	122
	Kız Teknik O. Bün. Anasınıf	2	5	28
1993-1994	İlkokul Bün. Anasınıf	11	13	224
	İlköğ. O. Bün. Anasınıf	12	19	303
	Kız T.O.Bün. Uyg. Anasınıfı	2	6	34
1995-1996	İlkokul Bün. Anasınıf	17	15	297
	İlköğ. O.Bün. Anasınıf	12	20	325
	Kız T.O.Bün. Anasınıfı	2	8	30
1996-1997	İlkokul Bün. Anasınıf	14	13	278
	İlköğ. O.Bün. Anasınıf	13	14	281
	YİBO Bünyesindeki Anasınıf	1	1	7
	Kız T.O.Bün. Anasınıfı	2	7	29
1997-1998	İlköğ. O. Bün. Anasınıf	25	27	577
	YİBO Bün. Anasınıf	1	-	7
	Kız T.O.Bün. Anasınıfı	2	7	31
1998-1999	İlköğ. O.Bün. Anasınıf	35	26	628
	Kız Meslek Lisesi Bün. Uyg. Anasınıfı	2	7	36
1999-2000	Bağımsız Anaokulu	1	2	47
	İlköğ. O.Bün. Anasınıfı	33	21	732
	Kız T.O.Bün. Anasınıfı	2	7	35

*Resmi ilkokullar bünyesinde bulunan anasınıfı öğretmenleri, ilkokul öğretmenleri içerisinde gösterildiğinden tespit edilememiştir.(Kaynak: DİE Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1984-2000)

Tablo 13: Artvin'de Okul Öncesi Eğitimde Okullaşma Oranının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2010-2015)

Öğretim Yılı	Yaş Grupları	Artvin Geneli (%)	Türkiye Geneli (%)
2010-11	3-5	39,93	29,85
	4-5	55,69	43,10
2011-12	3-5	40,30	30,87
	4-5	58,20	44,04
2012-13	3-5	41,91	26,63
	4-5	59,47	37,36
	5	74,95	39,72
2013-14	3-5	36,53	27,71
	4-5	48,67	37,46
	5	54,45	42,54
2014-15	3-5	43,46	32,68
	4-5	53,80	41,57
	5	68,11	53,78

(Kaynak: “Resmi İstatistikler (2010-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr)

2010-2015 yıllarında Artvin ilinde okulöncesi eğitimde okullaşma oranı Türkiye geneli okullaşma oranından fazla olmuştur. (Tablo 13)

Tablo 14: Artvin'de Okul Öncesi Eğitimde Sayısal Gelişmeler (2004-2015)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci
2004-2005	105	54	1 777
2008-2009	81	74	1 919
2010-2011	88	120	2 427
2012-2013	76	142	2 292
2014-2015	68	131	2 308

(Kaynak: TÜİK, Bölgesel Göstergeler 2008, “Resmi İstatistikler (2010-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr)

2014-2015 öğretim yılında ilde faaliyet gösteren okulöncesi eğitim kurumları şunlardır:

Merkez ilçede Şehit Ömer Zeki Varan Anaokulu, Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulu, Zübeyde Hanım Anaokulu ve Milli Egemenlik Anaokulu; Ardanuç'ta Ardanuç Anaokulu, Arhavi'de Arhavi Gaye Çarmıklı Anaokulu, Borçka'da 7 Mart Anaokulu, Şavşat'ta Şavşat Anaokulu, Hopa'da Hopa Vatan Anaokulu ve Yunus Emre Anaokulu; Yusufeli'de Yusufeli Zübeyde Hanım Anaokulu faaliyetlerini yürütmektedirler²²⁰.

Şehirde anasınıflarını bünyesinde bulunduran ilkokullar da şunlardır: Merkez İlçede; 7 Mart İlkokulu, Çoruh İlkokulu, Ortaköy İlkokulu, Vakıfbank İlkokulu, Yenimahalle İlkokulu ve Seyitler TOKİ Şehit Onur İlhan İlkokuludur. Arhavi'de Hacılar İlkokulu, Borçka'da Atatürk İlkokulu, Cumhuriyet İlkokulu, Düzköy İlkokulu, Karşıköy İlkokulu ve Muratlı İlkokulu; Hopa'da 14 Mart İlkokulu, Başoba İlkokulu, Hüsnü Ciner İlkokulu, Kemalpaşa İlkokulu, Kemalpaşa Serhat İlkokulu, Köprücü İlkokulu ve Mehmet Akif Ersoy İlkokulu'dur. Şavşat'ta Ahmet Fevzi İlkokulu, Murgul'da Damar İlkokulu²²¹ ve Atatürk İlkokulunda, Ardanuç'ta Atatürk İlkokulu bünyesinde, Yusufeli'de Kazım Karabekir, Kınalıçam, Alanbaşı Bağlar, Dereçi ve Sarıgöl İlkokulu bünyesinde anasınıfları vardır²²².

2.3.2. İlköğretim (İlkokul-Ortaokul)

İldeki halkın okuma yazmaya karşı istekli olması ve gösterdikleri çabalar okullaşmaya da yansımış, halkın çabasıyla yapılan okullarda okuma yazma oranı hızla yükselmeye başlamıştır. Şehirde 1923-1927 yılları arasında 36 ilkmektep açılmıştır, bu mekteplerde tahsil gören talebe sayısı 1.526 olup tedrisatı sunan 51 muallim vardır. Bu yıllarda mezun olan talebe sayısı da 127'dir²²³. 1927-1933 yılları arasında ildeki resmi ilkmektep sayısı 212 adettir. Tahsil gören toplam talebe sayısı 13.654 olup bu talebelerden mezun olan sayısı 435'dir. Tedrisat veren muallim sayısıysa 361'dir²²⁴. 1933-1934 öğretim

²²⁰ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorgu Modülü)

²²¹ "İlçeler, Okullar / Kurumlar", www.artvin.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 23.13)

²²² "Okullar ve Diğer Kurumlar", www.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 27.02.2018, İndiriliş Saati: 20.02)

²²³ Özbek vd., *age.*, s. 81.

²²⁴ BİUM, *Maarif 1923-32 İstatistikleri*, İstanbul 1933, s. 12-75; *Maarif 1932-33 İstatistiği*, İstanbul 1934, s. 2-3.

yılında 73 resmi ilkmektebin yanı sıra 1 adet hususi ilkmektep faaliyet göstermiştir. Bu mekteplerde görev yapan 142 muallim olup 7.593 talebe tahsil görmüştür²²⁵.

1935-1936 öğretim yılında Merkez ilçede 12 okul, Borçka ilçesinde 6 okul, Hopa ilçesinde 11 okul, Şavşat ilçesinde 10 okul ve Yusufeli ilçesinde 12 okulda eğitim faaliyetleri yürütülmüştür²²⁶.

20 Temmuz 1936 tarihli Çoruh Vilayeti altı aylık Ahvali Umumiye Raporunda: Mektep sayısının az olduğu, küçükler ve büyüklerin anadili Türkçeyi bırakarak Lazca, Gürcüce hatta Ermenice gibi dilleri konuştuğu ifade ediliyor. Mektebi ve yolu olmayan fakir düşen Çoruh ilini en kısa sürede layık olduğu yere ulaştırmak için Atatürk'ün kurtarıcı ve yükseltici irşatları üzerinde sürekli çalışılacaktır denmiştir. Alınacak tedbirleri sağlam temele oturtmak için araçların dahi çıkamadığı yerleşimlere yaya çıkılıp ildeki incelemelere devam edilmiştir. Gözlenen durumlar neticesinde 74 bin lira gibi para hususi bütçeden ayrılarak ilkmektep ihtiyacına tahsis edilmiştir. Bu miktarın mevcut durumun onda birine cevap vermekten uzak olduğu da belirtilmiştir. Yöredeki halkın istekleri ve feryatları; “*Ekmek değil mektep isteriz. Biz büyük bir karanlık içinde ömrü tebah olan insanlardanız; bari çocuklarımız Cumhuriyet devrinde, Atatürk devrinde bizim gibi kalmasınlar. O devire ve o büyük adamın nesline layık çocuklar olarak yetişsinler*”²²⁷ olmuştur.

Ayrıca, 1936 tarihli raporda kültür işlerine yer verilmiştir: “*Tahsil çağında toplam çocuk sayısı 28.205 olup okula devam eden çocukların sayısı 5.643'tür. Tahsil çağındaki çocuk mevcuduna göre ildeki okuma oranı % 18'dir. İlde 9'u 5 sınıflı, 42'si 3 sınıflı olmak üzere 51 resmi okul ve 7 hususi okul vardır. Toplamda öğretmen okulu mezunu olan 50 öğretmen olup ilde 73 asil öğretmen vardır. Merkezde askerde yer alan iki öğretmenin yeri orta mektep mezunlarından vekillerle idare edilmektedir. İl merkezindeki okullar modern ve sıhhi okul binası olma özelliğinden uzaktırlar. Okul binaları Kültür Bakanlığı planlarına uygun şekilde yaptırılacaktır*”²²⁸ deniyor.

²²⁵ BİUM, *Maarif 1933-34 İstatistiği*, İstanbul 1935.

²²⁶ BCA., 030..10.0.0 / 65.434..4; lef. 38-39-41-43-44.

²²⁷ BCA., 030..10.0.0 / 65.434..4; lef. 3-6-7- 9-10.

²²⁸ BCA., 030..10.0.0 / 65.434..4; lef. 26-27.

1936'da ilde 1 ortamektep olup 8 muallim görev yapmakta ve 182 talebesi vardır. Ayrıca Hopa'da 1 ikmal mektebi yer almakta, 5 muallim görev yapmakta ve 160 talebesi bulunmaktadır²²⁹.

Tablo 15: Artvin'de Resmi Ortamekteplerin Durumu (1931-1940)

Yıl	Mektep Sayısı	Muallim Sayısı	Talebe Sayısı
1931-1932	1	-	121
1932-1933	1	7	120
1933-1934	3	17	428
1937-1938	2	21	444
1938-1939	2	22	479
1939-1940	2	20	589

(Kaynak: BİUM Maarif İstatistiği 1923-1940)

1932-1933 öğretim yılında ildeki ortamektep sayısının bir olduğu, 1933-1934 öğretim yılında ise bu sayının üçe yükseldiği görülmektedir. Bu yıllarda Artvin idari yönden Rize merkezli Çoruh vilayetine bağlı olduğundan okul sayısı ayrı olarak tespit edilememiştir. (Tablo 15)

Tablo 16: Artvin'de İlkokulların Durumu (1937-1940)

Yıl	Resmi Gündüzlü	Hususi	Eğitmenli	Öğretmen	Talebe
1937-1938	72	7	-	126	8.248
1938-1939	71	6	24	154	9.398
1939-1940	61	3	73	181	11.094

(Kaynak: Başvekâlet İstatistik Umum Direktörlüğü Maarif 1937-1938 İstatistiği, BİUM Maarif İstatistiği 1938-1940)

²²⁹ BCA., 030..10.0.0 / 65.434..4; lef. 27.

Tablo 17: Artvin'de Millet Mekteplerinin Faaliyetleri (1937-1948)

Seneler	Dershane Sayısı		Öğretmen Sayısı	Okula Devam Edenlerin Sayısı		Başarılı Olanlar Sayısı	
	A	B		A	B	A	B
1937-1938	32	24	37	860	638	412	458
1938-1939	27	18	26	567	272	308	173
1942-1943	24	16	21	627	250	391	217
1944-1945	20	16	31	666	475	457	353
1945-1946	31	14	45	703	543	190	174
1946-1947	27	26	18	544	791	413	671
1947-1948	10	9	10	169	252	87	140

(Kaynak: BİUM, Maarif 1937-1939 İstatistiği; Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü Milli Eğitim İstatistikleri 1942-1948)

İlde ilköğretim seviyesinde ulus okullarının çalışmaları da vardır. Bu okullar faaliyetlerini 1937-1948 yılları arasında sürdürmüşlerdir. Yıl ilerledikçe dershane sayısı, öğretmen sayısı, okula devam eden ve mezun olan öğrenci sayılarında düşüş yaşanmıştır. Sonradan ilköğretimde bu okullara ihtiyacın azaldığı da anlaşılmıştır. (Tablo 17)

1973'teki METK'de 1983 yılında düzenlemeler yapılarak temel eğitimden tekrar ilköğretim uygulamasına geçilmiştir. Ortaokullar, ilköğretim kurumlarından sayılmaya başlanılmıştır. 1997 yılında yapılan değişiklikle yasalarda ayrı ayrı geçen ilkokul ve ortaokul ifadeleri ilköğretim olarak değiştirilmiştir. Bağımsız ilkokul ve ortaokulların tamamının ilköğretim okuluna dönüşümü sağlanmıştır. İlköğretimin sekiz yıllık okullardan oluşması ve bu okullarda kesintisiz eğitim yapılması ve eğitimi tamamlayanlara ilköğretim diploması verilmesi uygulamasına geçilmiştir²³⁰.

²³⁰ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 88.

2012 yılında çıkarılan 6287 sayılı kanunla İlköğretim ve Eğitim Kanununda değişikliklere gidilmiştir. Buna göre; *“zorunlu ilköğretim çağı 6-13 yaş grubu çocukları kapsamaktadır. Bu çağ çocuğun beş yaşını bitirdiği yılın eylül ayı sonunda başlayıp, on üç yaşını bitirip on dört yaşına girdiği yılın öğretim yılı sonunda biter. İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar şeklinde kurulmaları esastır. İmkan ve şartlara göre ortaokullar, ilkokul veya liselerle de birlikte kurulabilir. Ayrıca ilköğretim dört yıl süreli ve zorunlu ilkokul, dört yıl süreli ve zorunlu ortaokuldan oluşan eğitim öğretim kurumudur”*²³¹ denilmiştir.

2014-2015 öğretim yılında ilde hizmet veren ilkokullar şunlardır:

Merkez ilçede; 7 Mart, Çoruh, Karadeniz Bakır, Vakıfbank, Yenimahalle, Ortaköy, Seyitler TOKİ Şehit Onur İlhan, Aşağı Maden ve Tütüncüler İlkokulları vardır. Ardanuç'ta Atatürk, Aydın, Peynirli ve Güleş İlkokulu; Arhavi'de Cumhuriyet, Fatih Sultan Mehmet, Hacılar, Mehmet Nazif Günal ve Nuri Özaltın 75. Yıl İlkokulu bulunmaktadır. Borçka'da Atatürk, Cumhuriyet, Mehmet Akif Ersoy, Yeniyol, Demirciler, Düzköy, Kaynarca, Meryem Acar, Karşıköy, Güreşen, Camili, Anbarlı ve Muratlı İlkokulu faaliyetlerini yürütmektedir. Hopa'da 14 Mart, Hüsnü Ciner, Kaya Çamurlu, Kemalpaşa, Kemalpaşa Serhat, Köprüce, Mehmet Akif Ersoy, Sugören, Başoba ve Yoldere İlkokulu; Murgul'da Yunus Emre ve Damar İlkokulu; Şavşat'ta Atatürk, Ahmet Fevzi, Pınarlı ve Meydancık ilkokulu hizmet vermektedir. Yusufeli'de Alanbaşı Bağlar, Çevreli Meydan, Kazım Karabekir, Kınalıçam, Pamukçular 70. Yıl, Küplüce Mehmet Akif Ersoy, İnönü, Kılıçkaya, Demirköy, Dereçi, Halitpaşa, Bostancı, 16 Mart ve Sarıgöl İlkokulu faaliyet göstermektedir²³².

2014-2015 öğretim yılında ilde faaliyetlerini yürüten ortaokullar ise şunlardır:

Merkez ilçede Gazi, Atatürk, 7 Mart, Yenimahalle, Ortaköy, İmam-Hatip ve Seyitler TOKİ Şehit Onur İlhan Ortaokulu; Ardanuç'ta Cumhuriyet Ortaokulu, Arhavi'de Atatürk, Cumhuriyet, Fatih Sultan Mehmet, Nuri Özaltın 75. Yıl ve Hacılar Ortaokulu faaliyetlerini sürdürmektedir. Borçka'da Atatürk, Cumhuriyet, Mehmet Akif Ersoy, Düzköy, Meryem

²³¹İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun,(RG), S. 28261, 11 Nisan 2012.

²³²Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorgu Modülü).

Acar, Karşıköy, Yeniyol, Muratlı, Demirciler, Güreşen Ortaokulu ve Borçka İmam Hatip Ortaokulu bulunmaktadır. Hopa’da Atatürk, Kaya Çamurlu, Kemalpaşa Serhat, Kemalpaşa, Yavuz Selim, Yoldere, Köprücü, Karadeniz, Başoba ve Sugören Ortaokulu; Murgul’da Damar ve Murgul Ortaokulu faaliyetlerine devam etmektedir. Şavşat’ta Atatürk, Meydancık ve Ahmet Fevzi Ortaokulu; Yusufeli’de Kazım Karabekir, İnönü, Demirköy, Halitpaşa, Kınalıçam, Tekkale, Dereiçi, Alanbaşı Bağlar, Sarıgöl ve Darıca Ortaokulu hizmet vermektedir²³³.

2015 yılında 8. sınıflardan 2264 öğrenci mezun olmuştur. Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) sınavı sonuçlarına göre 191 öğrenci Fen Lisesine, 26 öğrenci Sosyal Bilimler Lisesine, 971 Öğrenci AL’ ye, 239 öğrenci Anadolu İHL’ ye, 750 öğrenci Mesleki ve Teknik AL’ ye ve 29 öğrenci de Güzel Sanatlar ve Spor Lisesine yerleşmiştir. Sınavla öğrenci alan okullara 2.206 öğrenci yerleşmiştir²³⁴.

Tablo 18: Artvin’de İlköğretimde Sayısal Gelişmeler (1998-2015)

Öğretim Yılı	Okul Sayısı	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı	
1998-1999	346	1 609	1 206	26 645	2 458	
2000-2001	187	1 423	1 269	27 070	6 961	
2003-2004	196	1 415	1 317	24 709	3 562	
2008-2009	120	1 171	1 196	20 460	2 647	
2010-2011	107	1 103	1 238	19 575	2 578	
2011-2012	106	1 083	1 200	18 959	2 429	
2012-2013	İlkokul	81	596	593	8 937	-
	Ortaokul	66	500	809	9 845	2 348
2013-2014	İlkokul	68	530	592	8 636	-
	Ortaokul	65	487	754	9 444	2 451
2014-2015	İlkokul	63	514	602	8 255	-
	Ortaokul	65	487	765	8 837	2 443

Not: 2012-2015 yıllarında ilköğretim kurumları ilkokul ve ortaokul olarak ayrılmıştır. (Kaynak: DİE (TUİK) Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1998-2004; “Resmî İstatistikler (2008-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr)

²³³Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorgu Modülü).

²³⁴Artvin’in Sesi, 24 Ağustos 2015, S. 11393, s.2.

Tablo 19: Artvin'de İlköğretimde Okullaşma Oranının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2000-2015)

Öğretim Yılları		Artvin Geneli (%)	Türkiye Geneli (%)
2000-2001		96,64	90,80
2001-2002		99,79	89,79
2010-2011		98,92	98,41
2011-2012		99,05	98,67
2012-2013	İlkokul	99,82	98,86
	Ortaokul	96,13	93,09
2013-2014	İlkokul	99,10	99,57
	Ortaokul	97,23	94,52
2014-2015	İlkokul	96,28	96,30
	Ortaokul	97,21	94,35

(Kaynak: DİE Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2000-2002; “Resmî İstatistikler (2010-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr)

İlde ilköğretimdeki okullaşma oranının Türkiye geneli okullaşma oranı üzerinde olduğu görülmektedir. Bu oranın % 100'e ulaşması için çalışmaların bugün de sürdürülmesi gereklidir. (Tablo 19)

Tablo 20: Artvin'de İlköğretimde Okul-Şube-Öğretmen-Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2006-2015)

Öğretim Yılı	Artvin				Türkiye			
	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik
2006-2007	138	18	19	18	305	27	26	34
2008-2009	166	17	17	17	307	25	23	32
2010-2011	176	17	15	16	322	25	21	31
2012-13	İlkokul	110	15	15	192	22	20	
	Ortaokul	140	18	11	16 ^(*)	306	27	19
2013-14	İlkokul	127	16	15	195	22	19	
	Ortaokul	139	18	12	17 ^(*)	304	27	18
2014-15	İlkokul	131	16	14	197	21	18	
	Ortaokul	130	17	11	15 ^(*)	292	25	17

^(*) İlgili yıllarda ilkökul ve ortaokulda derslik başına düşen öğrenci sayısı hesaplanırken genellikle aynı dersliği ilkökul ve ortaokul birlikte kullandığından İlkokul ve ortaokul birlikte değerlendirilmiştir.

(Kaynak: “Resmi İstatistikler (2006-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr)

Kentte okul başına düşen öğrenci sayısında artış olduğu, şube ve dersliklere düşen öğrenci sayılarında biraz değişim gözlenmiş olup öğretmen başına düşen öğrenci sayıları azalma seyri göstermektedir. Demek ki okul sayılarındaki artış yeni şube ve dersliklerin açılmasını sağlamıştır. Böylece öğretmenlerin öğrencilere birebir eğitim ve öğretim konusunda daha verimli olmaları sağlanabilecektir. (Tablo 20)

2.3.2.1. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO)

YİBO'ların temeli, 1926 yılındaki Maarif Teşkilatına Dair Kanununda kurulması öngörülen köy yatılı mekteplerine dayanmaktadır. Bu mektepler 8-10 okulsuz köyün

çocuklarını bir köyde toplaması şeklindedir. Bu mekteplerle yeni okul binası, yeni yatakhane yapılması gibi harcamalar ortadan kalkmakta ve bir öğretmenden çok sayıda öğrenci faydalanabilmekteydi²³⁵.

İlde, 1927-1930 yıllarında köy yatılı mektebinin faaliyetleri olduğu görülmüştür. Ancak bu yıllarda idari yapılanma nedeniyle Hopa ilçesi Rize vilayetine bağlı olduğundan mektebin adı Rize- Hopa Köy Yatılı Mektebi olarak geçmektedir. Bu mektepte erkek öğrenciler eğitim görmüştür²³⁶.

Tablo 21: Hopa Köy Yatılı Mektebinde Öğrenci Sayısı (1927-1930)

Seneler	Sınıflar					Toplam	Nehari *	Leyli Meccani ^(**)	Mezun
	1	2	3	4	5				
1927-28	4	6	41	53	32	136	18	118	29
1928-29	2	-	18	42	36	98	6	92	36
1929-30	1	2	16	20	28	67	-	67	19

(*) Gündüzlü-yatısız, (**) Yatılı-parasız(Kaynak: BİUM Maarif 1923-1932 İstatistikleri)

Köyler arasında yaşanan ulaşım zorlukları nedeniyle yatılı mektepler bir iki bölgenin dışına çıkamamış ve o günlerde beklenen başarıyı gösterememişti. Sonraları bu okullar bölge okulları haline dönüştürülerek günümüze kadar öğretimlerini sürdürmektedirler²³⁷.

Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına dayalı olarak yatılı ilköğretim bölge okulu ve pansiyonlu ilköğretim okulları, 1962 yılında İlköğretim ve Eğitim Kanunu doğrultusunda planlanarak açılmaya başlanmıştır. YİBO, nüfusu az yahut dağınık yerleşim birimlerinde aynı yönetim altında kurulan sekiz yıllık parasız yatılı ilköğretim kurumudur. PİO'lar ise; merkezi durumdaki yerleşim birimlerinde öğrencilerin parasız yatılı ve gündüzlü olarak

²³⁵ Cicioğlu, *age.*, s. 40-41.

²³⁶ BİUM, *Maarif 1923-1932 İstatistikleri*, İstanbul 1933, s. 29.

²³⁷ Cicioğlu, *age.*, s. 41.

eğitim ve üretim görebilmeleri için açılan ilkretim kurumlarıdır. 2006 yılında yapılan değişlikle PİO'ların adı YİBO olarak deđiştirilmiştir²³⁸.

Artvin'de özellikle kırsal kesimdeki halk okumak ve iş bulmak için buldukları yerlerden göç ettiği gibi bir kısmı da zor şartlarda geçimini sağlamaya kaldığı yerden devam etmeye çalışmıştır. Bu aileler okuma çağına gelen çocuklarını okula göndermek konusunda sıkıntı yaşadıklarından bunu giderebilmek adına birkaç köyün öğrencisini merkezi okulda toplayarak maddi imkanı olmayan ailelerin çocuklarına yatılı okuma olanağı sunulmaya çalışılmıştır. İlk açılan YİBO 1985-1986 retim yılındaki Borçka-Anbarlı'dır. 1989-1990 üretim yılında Ardanuç-Ttnl YİBO, 1992-1993 retim yılında Yusufeli-Kılıçkaya ve Yusufeli-Sarıgöl YİBO aılmıřtır²³⁹.

Tablo 22: Artvin'de YİBO'lardaki Sayısal Gelişmeler (1987-1998)

Üretim Yılı	Okul	şube	retmen	ğrenci		Mezun
				Yatılı	Toplam	
1987-1988	2	14	18	513	558	316
1988-1989	2	13	18	539	592	487
1989-1990	4	25	18	874	938	484
1993-1994	8	48	62	1261	1640	1141
1994-1995	8	49	69	-	1703	2165
1996-1997	8	49	67	-	1571	461
1997-1998 ^(*)	4	49	67	-	1532	312

Not: 1987-1997 yılları arasında birinci ve ikinci kademe olarak ayrılan YİBO'lar tabloda toplam olarak verilmiştir.

^(*)İlgili yılda ilköğretim okulu olarak ifade edilmiştir (Kaynak: DİE, Milli Eğitim İstatistikleri rgn Eğitim 1987-1998)

²³⁸ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 94-95.

²³⁹ zbek vd., *age.*, s. 82.

2014-2015 öğretim yılında ilde eğitim faaliyetlerini yürütmekte olan yatılı bölge ortaokulları şunlardır: Borçka'da Camili ve Anbarlı, Şavşat'ta Köprüyaka, Yusufeli'de Mehmet Akif Ersoy ve Kılıçkaya Şehit Albay Cevat Erten, Ardanuç'ta Ardanuç Tütünlü Yatılı Bölge Ortaokuludur²⁴⁰.

2.3.2.2. Taşımali İlköğretim

Anayasamızda (mad. 42); kimse eğitim ve öğrenim hakkından yoksun bırakılamaz. Ayrıca ilköğretim kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır denilmiştir. Okulu bulunmayan nüfusu az ve dağınık yerleşim birimlerindeki ilköğretim çağındaki çocuklar ve birleştirilmiş sınıf uygulaması yapılan okullardaki öğrencilere, eğitimde fırsat ve imkân eşitliği ilkesi gereği ve öğrencilerin nitelikli eğitime kavuşturulabilmesi adına MEB İlköğretim Genel Müdürlüğüne 1989-1990 öğretim yılında Taşımali İlköğretim uygulaması başlatılmıştır²⁴¹.

Artvin'de taşımali eğitime, 1997-1998 öğretim yılında başlanmıştır. İlin coğrafi yapısı göz önünde bulundurularak taşıma sistemi şekillenmiştir. Ayrıca ildeki göç olgusu, yerleşimlerdeki öğrenci sayısının az olması, birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarını asgariye indirmek düşüncesi taşımali eğitime neden olan diğer etmenlerdir. 1998-1999 öğretim döneminde ilimizde 103 okul taşımali eğitim kapsamına alınmış, 37 taşıma merkezine 2.246 öğrenci taşınacağı ifade edilmiştir. 1998-1999 öğretim yılında ilde taşımali ilköğretim uygulamasına alınan birleştirilmiş beş sınıflı ilköğretim okullarının durumu şöyledir; Merkez ilçede taşınan okul sayısı 10, taşıma merkezi 5'tir. Ardanuç'ta taşınan okul sayısı 6, taşıma merkezi 2'dir. Arhavi'de 13 taşınan okul sayısı ve 3 taşıma merkezi vardır. Borçka'da 25 taşınan okul sayısı ve 8 taşıma merkezi vardır. Hopa'da 13 taşınan okul sayısı ve 6 taşıma merkezi bulunmaktadır. Murgul'da 5 taşınan okul ve 1 taşıma merkezi bulunmaktadır. Şavşat'ta 9 taşınan okul ve 4 taşıma merkezi vardır. Yusufeli'de ise 19 taşınan okul olup 8 taşıma merkezi bulunmaktadır²⁴².

²⁴⁰Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorgu Modülü).

²⁴¹ MEB Strateji Başkanlığı, *age.*, s. 92.

²⁴² Özbek vd., *age.*, s. 100-107.

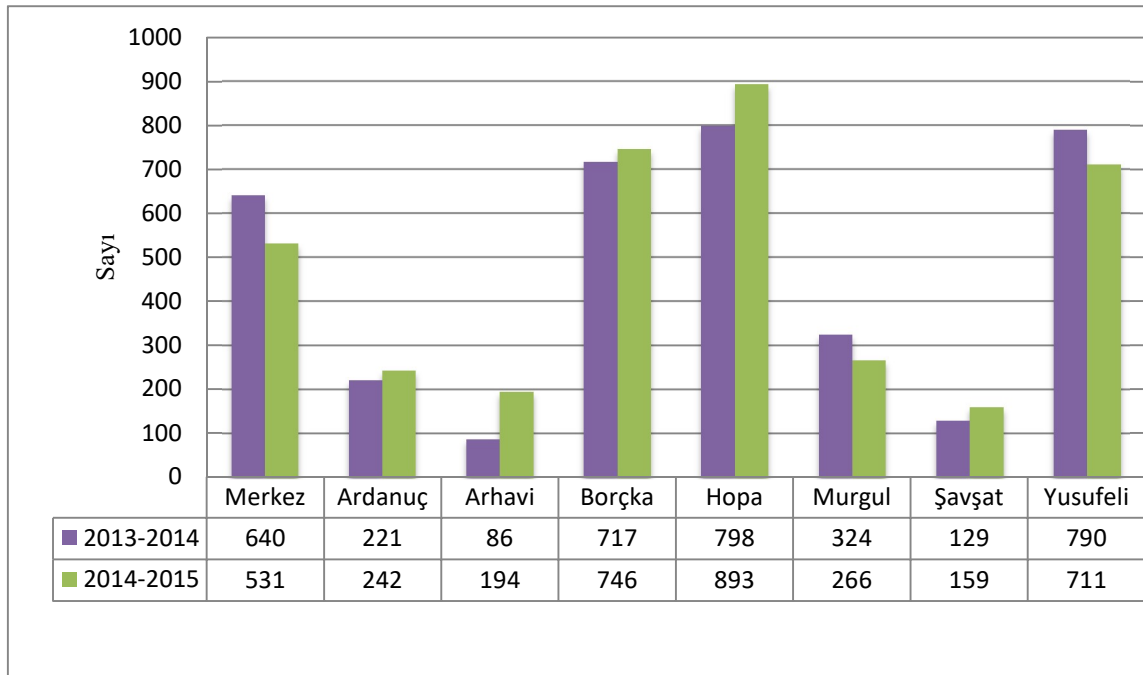
Tablo 23: Artvin'de Taşınalı İlköğretimin Durumu (2006-2015)

Öğretim Yılı	Taşınan Merkez Okul Sayısı	Taşınan Okul Sayısı	Taşınan Öğrenci Sayısı
2006-07	24	83	1 881
2008-09	31	118	2 505
2010-11	29	136	2 628
2012-13	44	165	3 073

(Kaynak: "Resmi İstatistikler (2006-2015)", www.sgb.meb.gov.tr)

Taşınma merkezi olan okul sayılarında 2014-2015 öğretim yılında 2006-2007 yılına göre yaklaşık 3 kat artış göstermiş, ayrıca taşınan öğrenci sayısı bakımından da gittikçe artış görülmüştür. Taşınan okul sayısı açısından 2012-2013 öğretim yılında, 2006-2007 öğretim yılına göre 2 kat artış yaşanmıştır. (Tablo 23)

Grafik 2: İlçelere Göre Taşınalı İlkokul-Ortaokul Kapsamındaki Öğrenci Sayısı (2013-2015)

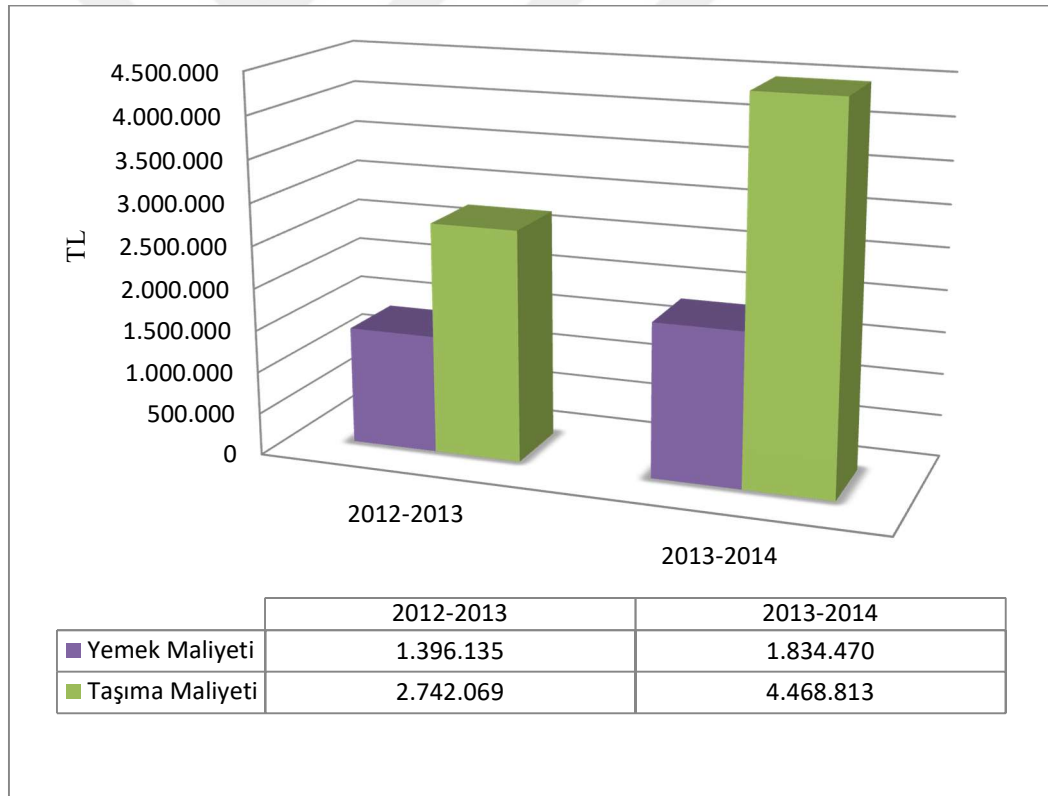

(Kaynak: Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü MEB Taşınalı Eğitim Modülü)

2013-2014 öğretim yılında ilde taşınmalı ilkokul ve ortaokulda öğrenci toplamı 3.705 iken 2014-2015 öğretim yılında bu sayı 3.742 olmuştur. (Grafik 2)

İlde taşınmalı eğitim; yerleşim yerinde ilgili türde eğitim kurumu bulunmaması ya da bu kurumların kapalı olması, doğal afetler, salgın hastalıklar vb. nedenlerle eğitim kurumunun kullanılmıyor olmasından kaynaklanmıştır. 2013-2014 öğretim yılında taşınan yerleşim birimi sayısı 353 ve taşıma merkezi okul sayısı 79 ve kullanılan araç sayısı 295'tir. 2014-2015 öğretim yılında 391 taşınan yerleşim birimi ve 81 taşıma merkezi okul olup 325 araç kullanılmıştır. Ayrıca Artvin'de, ilkokul ve ortaokul taşınmalı eğitim kapsamında kullanılan araç sayısı 2013-2014 öğretim yılında 295 olup 2014-2015 öğretim yılında 325 araç kullanılmıştır²⁴³.

Grafik 3: Artvin'de İlkokul-Ortaokul Taşınmalı Eğitim Maliyeti (2012-2014)

(Kaynak: Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

Taşıma hizmetleri ücretsiz olup bedeli devlet bütçesinden karşılanmıştır. 2012-2013 öğretim yıllarında taşınmalı eğitimdeki maliyet toplamı 4.138.204 TL iken 2013-2014

²⁴³Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEB Taşınmalı Eğitim Modülü)

öğretim yıllarındaki maliyet toplamı 6.303.283 TL olmuştur. Ayrıca, bazı taşıma merkezlerinde öğrencilere sıcak yemek verildiği gibi kuru gıda verilen bazı taşıma merkezleri de olmuştur. (Grafik 3)

2.3.3. Ortaöğretim

2.3.3.1. Genel Ortaöğretim

Ortaöğretim kurumları; “ lise, eski idadiler, Cumhuriyet döneminde ikiye bölünüp birinci devresine orta mektep, ikinci devresine lise dediğimiz okullar, mana ve mahiyet itibarıyla orta tahsil verici müesseselerdir. Bunlarda tedaris olunan programın bütününe umumi kültür denir ki müfredat programları bu zaruretle, tertip olunduğu devrin umumi kültür telâkkisini bize gösterir...”²⁴⁴ şeklinde ifade edilmişti.

İldeki genel lise, 1929 yılında Artvin Ortaokul Direktörlüğü adı altında açılmıştır. 1965-1970 yıllarında 4 olan genel liselerin sayısı, 1970-1972 yıllarında 6’ya çıkmıştır²⁴⁵.

Tablo 24: Artvin'de Genel Ortaöğretimde Sayısal Gelişmeler (1950-1972)

Öğretim Yılları	Okul	Öğretmen	Öğrenci			Mezun		
			E	K	T	E	K	T
1950-55	1	3	152	8	160	-	-	-
1955-60	1	8	883	131	1 014	176	20	196
1960-65	1	14	2 445	243	2 685	463	40	509
1965-70	4	73	4 463	558	4 931	986	80	1 066
1970-72	6	112	2 851	327	3 158	647	102	749

(Kaynak: Cumhuriyetin 50. Yılında Artvin: 1973 İl Yıllığı, s. 86.)

²⁴⁴Cicioğlu, age., s. 169.

²⁴⁵ Özbek vd., age., s. 88.

Tablo 24’de görüldüğü üzere; genel ortaöğretimdeki okul ve öğrenci sayılarında belirli bir artış olduğu görülmektedir. Özellikle 1965-1970 yılları arasında kız öğrenci sayısı 1950-1955 yıllarına göre 69 kat, en fazla artışın olduğu dönem olmuştur. Genel ortaöğretime katılım gösteren kız öğrencilerin payı gittikçe artmıştır.

1984-1985 yılında 7, 1987-1988 yıllarında 1 tanesi beldede olmak üzere 9, 1992-1993 öğretim yılındaysa biri beldede olmak üzere genel lise sayısı 11’e ulaşmıştır. 1997-1998 öğretim yılında genel liselerin sayısı 6’dır. Bunlar; Artvin Lisesi, Arhavi Lisesi, Borçka Şehit Savaş Gedik Lisesi, Murgul Lisesi, Murgul-Damar Atatürk Lisesi ve Yusufeli Kılıçkaya Lisesidir²⁴⁶.

Şehirde Anadolu Liseleri²⁴⁷ adıyla hizmet veren liseler 1989-1990 öğretim yılından itibaren eğitim ve öğretime başlamıştır. Bunların ilki, Artvin Anadolu Lisesidir. 1991-1992 öğretim yılındaysa, Anadolu Öğretmen Lisesi açılmıştır. Anadolu Öğretmen Lisesinde eğitim ve öğretime bina yetersizliği nedeniyle Artvin 7 Mart İlköğretim Okulunda başlanmış, 1995 yılından sonra Yenimahalledeki kendi binasına taşınarak eğitim ve öğretime devam edilmiştir. Artvin’de 1995-1996 yıllarında İmam Hatip Lisesi bünyesinde Anadolu İmam Hatip Lisesi açılırken, 1998-1999 öğretim yılında Kız Meslek Lisesi bünyesinde açılan Anadolu Kız Meslek Lisesi ile ildeki Anadolu Liselerinin sayısı dörde yükselmiştir²⁴⁸. Ayrıca ilde eğitim faaliyetlerini sürdüren Fen Liseleri de mevcuttur. Merkez ilçedeki Artvin Fen Lisesi 2006-2007 öğretim yılında hizmete girmiş, Arhavi’deki Arhavi Ertuğrul Kurdoğlu Fen Lisesi ise 2013 yılında hizmet vermeye başlamıştır.

2.3.3.2. Mesleki ve Teknik Ortaöğretim

Mesleki ve teknik eğitimde ihtiyaç duyulan insan gücünü yetiştirebilmek adına; çıraklık okulları, akşam sanat okulları, gezici ve geçici kurslar, orta meslek okulları, tekniker okulları ve mühendis okullarının açılması düşünülmüş ve Mesleki ve Teknik Öğretim Genel Müdürlüğüne program geliştirilerek ülke genelinde mesleki ve teknik okulların

²⁴⁶ Özbek vd., *age.*, s. 88-89.

²⁴⁷ Ülkede yaşanan toplumsal gelişmeler beraberinde farklı nitelikteki okulların açılmasını gündeme getirmişti. Bu doğrultuda genel liselere ilaveten Maarif Kolejlere kurulmuştu. Bu tür okulların toplumsal ilgiyi kazanmasıyla MEB’in 09.03.1974 tarihli ve 11108 sayılı genelgesiyle kolejler lise sayılmış ve 01.12.1975 tarihli ve 11459 sayılı genelgesiyle Anadolu Lisesi adını almıştı. (Bengül Çetintaş- Ayten Genç, “Eğitim Reformu Sonrası Anadolu Liselerinde Yabancı Dil Öğretimi” *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 20, Ankara 2001, s. 51-52.)

²⁴⁸ Özbek vd., *age.*, s. 89.

yaygınlaştırılmasına başlanmıştır. İlde bu alana yönelik eğitim vermeye başlayan okul, 1948 yılında açılan Sanat Enstitüsünün Orta Kısmı idi. 1950-1955 yılları arasında bu okulda öğrenim gören 687 öğrenci ve faaliyetlerini yürüten 5 öğretmen vardır. Bu okuldaki 109 öğrenci mezun olmuştur. 1955-1960 yıllarında Kız Sanat Enstitüsünün Orta kısmı açılmıştır. 1984’de şehirde 11 meslek lisesi bulunuyordu²⁴⁹. 1987 yılında ilde Endüstri Meslek Lisesi, İmam Hatip Lisesi, Kız Meslek Lisesi, Sağlık Meslek Lisesi, Teknik Lise ve Ticaret Liselerinde mesleki eğitim verilmiştir. 1994-1995 öğretim yılındaysa bu liselere Çok Programlı Liseler eklenerek eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir²⁵⁰.

Tablo 25: Artvin’de Ortaöğretimde Sayısal Gelişmeler (1998-2015)

Öğretim Yılı		Okul Sayısı	Şube Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı	Mezun Sayısı
1998-1999	Genel MT	8 29	85 219	138 463	2 971 6 049	586 1 512
2001-2002	Genel MT	8 28	118 226	165 396	3 515 5 574	772 1 088
2008-2009	Genel MT	12 28	159 275	214 356	3 953 5 840	806 748
2010-2011	Genel MT	14 29	177 295	267 359	4 968 6 366	803 1 259
2012-2013	Genel MT	14 33	202 331	287 498	5 545 5 864	773 1 116
2014-2015	Genel MT	14 27	180 362	315 562	6 291 5 568	1 013 1 308

*MT: Mesleki ve Teknik(Kaynak: DİE (TÜİK) Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1998-2003, “Resmi İstatistikler (2008-2016)”, www.sgb.meb.gov.tr)

Tablo 25’de görüleceği üzere; 1998-1999 öğretim yılında toplamda 37 ortaöğretim kurumu olan şehirde 2012-2013 öğretim yılında bu sayı 47’ye ulaşarak en fazla ortaöğretim kurumunun olduğu yıl olmuştur. Ancak 2014-2015 öğretim yılındaysa 41’e düşmüştür. Bu durum ortaöğretim kurumlarının birleştirilmesinden kaynaklanmaktadır. (Merkez ilçede yer

²⁴⁹ Özbeke vd., *age.*, s. 90.

²⁵⁰ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1987-1988*, Ankara 1990, s. 502-576; DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1994-1995*, Ankara 1997, s. 378-460.

alan Ticaret Meslek Lisesi ve Kız Meslek Lisesinin Ayhan Şahenk Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi bünyesinde yer alması gibi.)

Tablo 26: Artvin'de Ortaöğretimdeki Okullaşma Oranının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2000-2015)

Öğretim Yılları	Artvin Geneli (%)	Türkiye Geneli (%)
2000-2001	60,39	40,09
2010-2011	82,49	66,07
2012-2013	113,64	70,06
2013-2014	92,67	76,65
2014-2015	92,32	79,37

İlde ortaöğretimde okullaşma oranı tablo 26'da görüldüğü üzere her dönem artmış, 2012-2013 öğretim yılında % 113 gibi en yüksek oranı görmüştür. Ayrıca aynı tablodan edinilen verilere göre Artvin'deki ortaöğretim kurumlarının artışı Türkiye geneli ortaöğretim okullaşma oranından daha yüksek bir seyir izlemiştir.

Şehirdeki ortaöğretim kurumları ulusal projelere de katılım göstermişlerdir. 2013 yılında Artvin Ticaret Meslek Lisesi, Leonardo Da Vinci (LDV) programı kapsamında Romanya'ya gitmiş, iki hafta süren gezi kapsamında bu ülkenin eğitim sistemi, kültürel ve sosyal yapısı hakkında çalışmalar yapmıştı. Ayrıca 2013 AB projeleri kapsamında LDV dalında Avrupa'da Mesleki Eğitim konulu projeye, Artvin Ticaret Meslek Lisesi ve Borçka Ticaret Meslek Lisesi staj eğitimlerini tamamlamak için Yunanistan'ın Girit Adasına ziyarette bulunmuşlardır. 2014 yılında Artvin Ticaret Meslek Lisesi, proje ortağı olan Şavşat Meydancık ÇPL ile çalışmalarda bulunmak üzere Çek Cumhuriyeti'ne gitmişlerdir²⁵¹.

Kentte, 2014-2015 öğretim yılında eğitim ve öğretim faaliyetleri sunulan ortaöğretim kurumları şunlardır:

²⁵¹ Artvin İl MEM, *agd*, s. 19; *Artvin'in Sesi*, 30 Aralık 2013, S. 10885, s. 3.

Merkez ilçede Artvin Kazım Karabekir Anadolu Lisesi, Artvin Anadolu İmam Hatip Lisesi, Artvin AL, İskebe AL, İbn-i Sina Mesleki ve Teknik AL, Ayhan Şahenk Mesleki ve Teknik AL, Artvin Mesleki ve Teknik AL ve Artvin Fen Lisesi vardır. Ardanuç'ta İskenderpaşa Çok Programlı AL, Ardanuç Anadolu İHL ve Ardanuç AL faaliyet göstermektedir. Arhavi'de Arhavi Kanuni Anadolu İHL, Arhavi AL, Arhavi Mesleki ve Teknik AL, Arhavi Hüseyin Gürkan AL, Orhan Yücel Mesleki ve Teknik AL ve Ertuğrul Kurdoğlu Fen Lisesi yer almaktadır. Borçka'da Borçka AL, Borçka Mesleki ve Teknik AL, Borçka Anadolu İHL ve Şehit Savaş Gedik Mesleki ve Teknik AL vardır. Hopa'da Hopa Atatürk AL, Hopa Nuri Vatan AL, Hopa Mesleki ve Teknik AL, Kemalpaşa ÇPAL ve Hopa Anadolu İHL vardır. Murgul'da Murgul Atatürk AL, Murgul Mesleki ve Teknik AL ve Murgul AİHL yer almaktadır. Şavşat'ta Şavşat AİHL, Meydancık ÇPAL, Şavşat ÇPAL ve Şavşat AL vardır. Yusufeli'de ise Yusufeli ÇPAL, Yusufeli Kılıçkaya ÇPAL, Yusufeli AL ve Yusufeli AİHL bulunmaktadır²⁵².

Tablo 27: İlde Ortaöğretimde Okul-Şube-Öğretmen-Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısının Ülke Geneliyle Karşılaştırılması (2006-2015)

Öğretim Yılı	Artvin				Türkiye			
	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik	Okul	Şube	Öğretmen	Derslik
2006-2007	194	22	14	20	382	29	16	31
2008-2009	226	21	16	23	384	27	17	31
2010-2011	233	21	16	23	428	27	18	34
2012-2013	201	18	12	19	382	23	16	31
2013-2014	189	18	12	18	375	23	15	29
2014-2015	228	17	11	17	466	21	14	28

(Kaynak: "Resmi İstatistikler (2006-2015)", www.sgb.meb.gov.tr)

²⁵²Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorgu Modülü).

Tablo 27 incelendiğinde okul, şube ve derslik başına düşen öğrenci sayılarında kısmen bir değişiklik söz konusudur. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise azalmıştır. Bu durum ortaöğretim kurumlarındaki öğretmenlerin öğrencileriyle bire bir eğitim yapmalarını, öğrencilerin öğretimden verimli bir şekilde faydalanmalarını mümkün kılmaktadır.

Tablo 28: İlde Ortaöğretim Son Sınıf Öğrencilerinin ÖSS Sonuçlarına Göre Fakülte-Yüksekokullara Yerleşme Durumu (2000-2005)

Öğretim Yılı	ÖSS'ye Giren Öğrenci	Önlisans Yerleşen	Lisans Yerleşen	Açıköğretim Yerleşen	Toplam	Yerleşme Oranı (%)	
						Artvin	Türkiye
2000-2001	1 899	82	110	28	220	11,59	22,59
2001-2002	1 810	81	103	28	212	11,71	21,39
2002-2003	1 859	463	118	47	628	11,71	21,39
2003-2004	1 837	354	158	26	538	11,71	21,39
2004-2005	2 186	358	191	37	586	27,07	28,57

(Kaynak: DİE (TÜİK) Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2000-2004, TÜİK Milli Eğitim İstatistikleri Örgün ve Yaygın Eğitim 2004-2005)

Ortaöğretim son sınıftaki öğrencilerin yükseköğretim ve fakültelere yerleşme oranı 2004-2005 öğretim yılına kadar Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Aynı dönem 28,57 olan Türkiye ortalamasına yaklaşık bir orana ulaşmıştır. Bu durumda kurumlardaki nicelik yönünden gözlenen okullaşma oranının nitelik yönünden de yükseköğretime yansıtılması gerekmektedir. (Tablo 28)

2008 yılında Öğrenci Seçme Sınavına (ÖSS) giren öğrenci sayısı 5.064' dür. Önlisansa ÖSS ile yerleşen 429 kişi ve sınavsız yerleşen 387 kişidir. Lisansa 728 kişi ve AÖF'ye 1.159 kişi yerleşmiş olup fakülte ve yükseköğretime yerleşme oranı % 53,58

olmuştur²⁵³. Artvin okuryazarlık oranında adından söz ettiren il olmasına rağmen 2011 yılında yükseköğretime yerleşme sınavlarında en başarısız beş il arasında yer almıştır. Bu durumu ortaya çıkaran nedenlerin tespit edilmesi gerekmektedir. Eğitim ve öğretim hizmetlerinin yanı sıra dersliklerin fiziksel şartlarına dikkat edilmelidir. Okullara karşılıklı ziyaretler gerçekleştirmeli, son sınıf öğrencileri için üniversitelere gezi programları düzenlenmeli ve üniversitelerle bilimsel işbirliği sağlanmalıdır²⁵⁴.

Tablo 29: İlde Ortaöğretimdeki LYS Durumu (2013-2015)

Yıllar	Mezun	Yerleşen	%	Önlisans Yerleşen	%	Lisans Yerleşen	%
2013	1.962	1.064	54.23	619	58.17	445	41.82
2014	1.961	1.113	56.75	633	56.87	480	43.12
2015	2.108	1.261	59.82	716	54.70	540	42.82

(Kaynak: Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü)

2.3.3.3. Taşımali Ortaöğretim

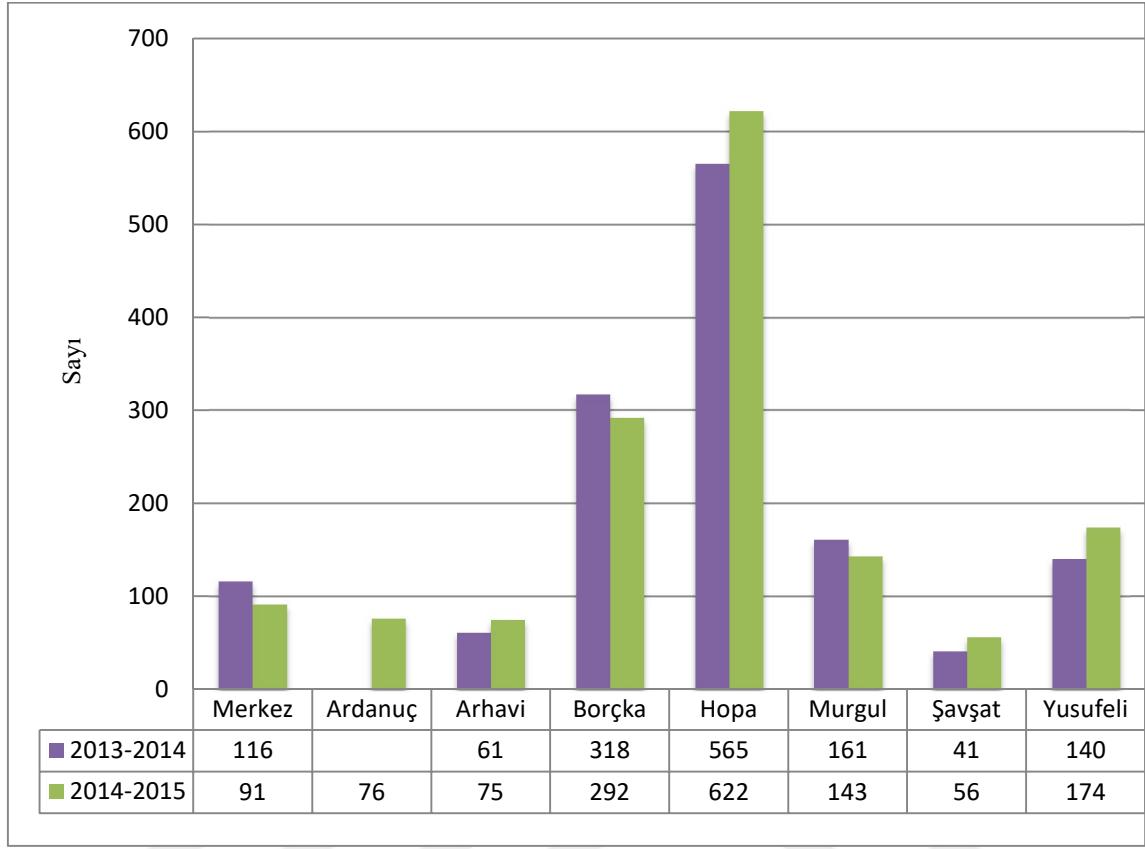
İlköğretim kademesinde başlatılan taşımali eğitime ortaöğretimde de yer verilmeye başlanmıştır. Ortaöğretimdeki taşımali eğitim; yerleşim yerinde ilgili türde eğitim kurumu bulunmaması ya da bu kurumların kapalı olması, doğal afetler, salgın hastalıklar vb. nedenlerle eğitim kurumunun kullanılmıyor olmasından kaynaklanmıştır. Bu kapsamda Artvin’de taşınan öğrenci sayısı 2011-2012 öğretim yılında 243, 2012-2013’te 951 öğrenci taşınmıştır. 2013-2014 öğretim yılında ortaöğretim kademesinde taşınan yerleşim birim sayısı 141 ve taşıma merkezi okul sayısı 25’dir. Bu öğretim yılında 111 araç kullanılmıştır. 2014-2015 öğretim yılında ise taşınan yerleşim birim sayısı 165 ve taşıma merkezi okul sayısı 30 olup kullanılan araç sayısı 112 olmuştur²⁵⁵.

²⁵³ T.C. Artvin Valiliği, *İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2010-2014 Strateji Planı*, Artvin 2010, s. 53.

²⁵⁴ Önal, agm., s. 28-31.

²⁵⁵ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü MEB Taşımali Eğitim Modülü; “Resmi İstatistikler (2011-2013)”, www.sgb.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 23.32)

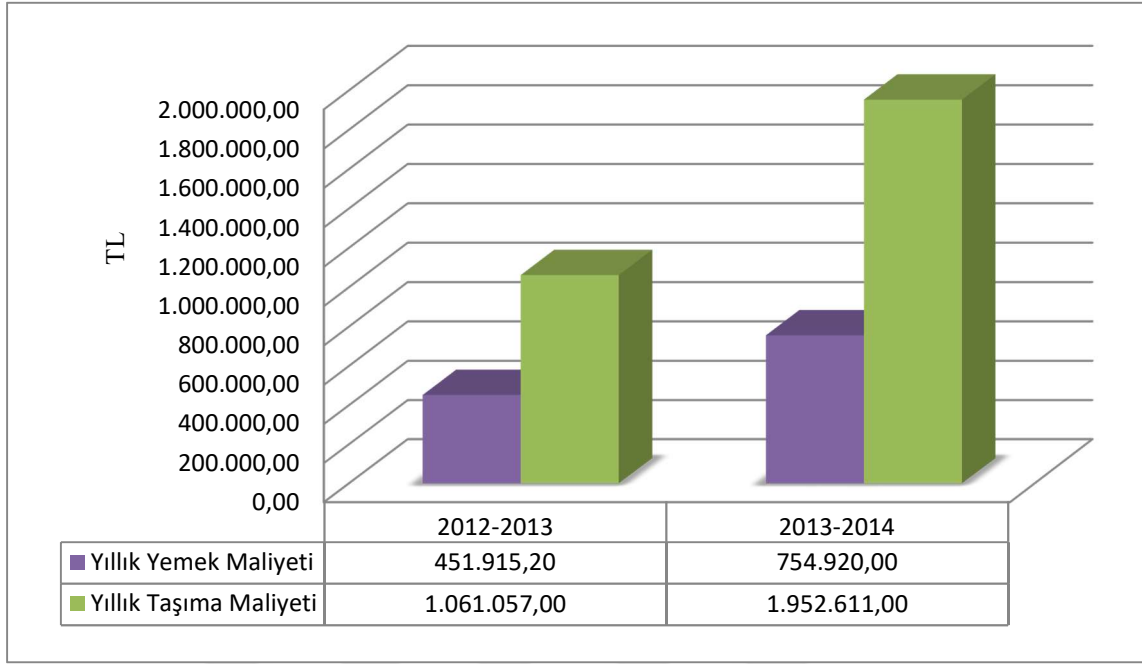
Grafik 4: İlçelere Göre Taşınalı Ortaöğretimdeki Öğrenci Sayısı (2013-2015)

(Kaynak: Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, MEB Taşınalı Eğitim Modülü)

İldeki ortaöğretimde taşınalı eğitim kapsamındaki öğrenci sayısı 2013-2014 öğretim yılında 1.403 olup 2014-2015 öğretim yılında 1.529 olmuştur. 2014-2015 öğretim yılında Ardanuç ilçesinin de taşınalı ortaöğretime dahil olduğu görülmektedir.(Grafik 4)

Grafik 5: İlerdeki Taşımalı Ortaöğretim Maliyeti (2012-2014)

(Kaynak: Artvin İl Millî Eğitim Müdürlüğü)

Tablo 30: Pansiyonlu Okullarda Kalan Öğrenci Sayısı ve Kapasitesi (2010-2015)

Öğretim Yılı	Okul	Kapasite	Öğrenci
2010-2011	24	4 118	3 114
2011-2012	25	4 307	3 171
2012-2013	26	4 475	3 216
2013-2014	26	4 373	2 946
2014-2015	27	4 459	2 897

(Kaynak: “Resmî İstatistikler (2010-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr)

2.3.4. Özel Öğretimde Yaşanan Gelişmeler

Özel öğretim kurumları; maliyeti, gelir ve giderleri gerçek veya tüzel kişilerce karşılanan, denetim ve gözetiminden MEB'in sorumlu olduğu kurumlardır²⁵⁶. Özel Türk Okulları, Özel Eğitim ve Özel Yurtlar konusuna bu kısımda yer verilecek olup Özel Dershaneler, Özel Motorlu Taşıtlar Sürücü Kursu, Özel Kurslar, Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri ve Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri konularına yaygın eğitim alanında yer verilecektir.

2.3.4.1. Özel Türk Okulları

1933-1934 yıllarında faaliyet gösteren resmi ilköğretim kurumlarının yanı sıra 1 adet hususi ilköğretim kurumunun faaliyetleri olmuştur²⁵⁷.

Tablo 31: İldeki Hususi İlköğretim Kurumlarının Durumu (1937-1940)

Hususi İlköğretim Kurumu Adı	Seneler	Bir Yılda 1. Sınıfa Yeniden Girenler	Talebe Sayısı	Tahsilden Ayrılanlar	Muallim
Merkez-Ardanuç	1937-1938	69	44	25	1
Merkez-Konaklı		14	58	7	1
Borçka-Adagül		12	84	1	1
Hopa-Lome		13	50	-	1
Hopa-Başköy		18	66	3	1
Hopa-Peronit		36	55	-	1
Hopa-Papilat		15	88	6	-
Çoruh-Üçirmak	1938-1939	24	43	3	1
Çoruh-Burcuma		60	69	6	1
Borçka-Adagül		12	37	3	1
Hopa-Canpet		19	55	3	1
Hopa- Başköy		10	47	13	1
Hopa-Alaca		49	49	-	1
Hopa-Başköy	1939-1940	-	56	1	1
Hopa-Hasköy		5	68	10	1
Hopa-Arhavi		63	77	6	1

(Kaynak: BİUM, Maarif 1937-1940 İstatistikleri)

²⁵⁶ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 174.

²⁵⁷ BİUM, *Maarif 1933-34 İstatistiği*, İstanbul 1935, s. XVIII.

1937-1938 yıllarında hususi ilkokulların gelirleri, cemaatlerden yardım ve diğer gelirler şeklinde sağlanmıştır. Bu dönemde hususi okulların yıllık gelirleri toplamı 840 lira olmuştur. Öğretmen maaş ve ücretleri harcamalarına toplamda 840 lira ödenmiştir.²⁵⁸ 1938-1939 yıllarında hususi okulların gelirleri teberruat (bağış), cemaatlerden yardım ve diğer gelirler şeklinde sağlanmıştır. Gelirlerin toplamı 888 lira olmuştur. Okulun harcamalarıysa; öğretmen maaş ve ücretleri, tedrisat ve tesisat levazımı, inşaat ve tamirat, diğer masraflar olup toplamda 888 lira harcanmıştır²⁵⁹.

1939-1940 yıllarında hususi okulların gelirleri teberruat (bağış) ve diğer gelirler şeklinde sağlanmıştır. Gelirlerin toplamı 460 liradır. Harcamalar öğretmen ve maaş ücretleri, diğer masraflar olup toplamda 460 lira harcanmıştır. Bu durum göstermektedir ki hususi okulların yıllık gelirleri aynen okul masraflarına gitmiş olup bu okullarda ekonomik anlamda kâr gözetilmemiştir²⁶⁰.

Tablo 32: İlde Özel İlköğretim Faaliyetleri (2011-2015)

Öğretim Yılı		Okul	Derslik	Öğretmen	Öğrenci
2011-2012		1	15	11	60
2012-2013	İlkokul	1	8	11	94
	Ortaokul	1	7	8	82
2013-2014	İlkokul	1	8	22	99
	Ortaokul	1	7	17	92
2014-2015	İlkokul	1	16	15	84
	Ortaokul	1	-	6	68

(Kaynak: “Resmi İstatistikler (2011-2015), www.sgb.meb.gov.tr)

Artvin’de özel ilköğretim 2011-2012 eğitim-öğretim yılında tek okul olarak başlamıştır. Bu okul Merkez ilçedeki Özel Menderes İlköğretim Kurumudur. MEB tarafından getirilen 4+4+4 değişikliğiyle beraber 2012-2015 yılları arasında bu okul ilkokul

²⁵⁸ Başvekâlet İstatistik Umum Direktörlüğü, *Maarif 1937-1938 İstatistiği*, İstanbul 1939, s. 147.

²⁵⁹ BİUM, *Maarif İstatistiği 1938-39*, Ankara 1942, s. 190.

²⁶⁰ BİUM, *Maarif İstatistiği 1939-1940*, Ankara 1942, s. 159.

ve ortaokul olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir. Okul, 15 Temmuz 2016'da yaşanan hain darbe girişimi sonrasında kapatılmıştır. (Tablo 32)

İldeki ilk özel ortaöğretim kurumu; Arhavi ilçesinde Arhavi Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği öncülüğünde 1967 yılında Arhavi halkı tarafından yaptırılmıştır. Dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından açılışı gerçekleştirilen liseye Özel Demirel Lisesi adı verilmiştir²⁶¹. 1967-1968 yıllarında eğitim ve öğretime başlanmıştır. 21 kız, 146 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 167 öğrenciyle 4 öğretmen eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Ancak 1968-1969 öğretim yılında MEB'e devredilen okulun adı Arhavi Lisesi olmuştur²⁶². Dershanelerin özel temel liselere dönüşümü sonucunda ilde iki özel öğretim kurumu faaliyet göstermeye başlamıştır. Bunlar Arhavi ilçesindeki Özel Arhavi Temel Lisesi ve Hopa ilçesindeki Özel Hopa Temel Lisesidir²⁶³.

2.3.4.2. Özel Eğitim

Özel eğitim; çoğunluktan farklılık gösteren özel gereksinimli çocuklara sunulan, üstün yetenek gösterenleri yetenekleri doğrultusunda seviyelerinin en üst düzeyine çıkmasına imkân veren, yetersizliğin engelle dönüşmesini önleyen, engelli bireyi kendine yeterli hale getirip toplumla kaynaşmasını, üretken ve bağımsız bireyler olarak yetişmelerini destekleyen eğitimidir²⁶⁴.

Şehirde özel eğitim alanında hizmet veren ilk kurum, Artvin Rehberlik Araştırma Merkezi (RAM) Müdürlüğüdür. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 1990 yılında açılmış, bina ve personel sıkıntısı nedeniyle faaliyetlerine 1993 yılında başlamıştır. Faaliyetlerini sırasıyla; Halk Eğitim Merkezi binasında, Öğretmenevi Müdürlüğü'nün giriş katında, 1997 yılında Halk Eğitimi Merkezinde, 1999 yılında 7 Mart İlköğretim Okulunda, son değişiklikle Artvin İmam Hatip Lisesi binasında faaliyetlerini sürdürmektedir²⁶⁵.

²⁶¹ "Tarihçe", www.ahgal.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 22.33)

²⁶² Parçalı-Saral-Yıldırım, *age.*, s. 198, 199; "Tarihçe", www.ahgal.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 22.33)

²⁶³ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim); *Artvin'in Sesi*, 19 Ağustos 2015, S. 11389, s. 5.

²⁶⁴ Ataman, *age.*, s. 19.

²⁶⁵ Artvin RAM Müdürlüğü.

RAM'ın amacı; öğrencilerin beden, zihin gelişimi yanı sıra milli, manevi duyguları bakımından da gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere sahip olmalarını sağlamaktır. Ayrıca psikolojik danışma, rehberlik ve özel eğitim hizmetleri ile öğrencilerin gelişimlerini desteklemek, eğitim kurumlarının eğitim ve öğretim etkinlikleri içerisinde yer almak, öğrencilerin hayata hazırlanması, onları mutlu kılacak ve çağdaş Türkiye'nin gelişmesinde etkili olacak insan gücünün oluşumunda katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarına katkıda bulunmaktır. RAM'ın çalışmalarında kullandığı ölçme araçları şunlardır: Çeşitli yetenek, zekâ ve standart başarı testleri; kişilik, tutum, gelişim, mesleki ve akademik benlik, öğrenci davranışlarını değerlendiren ölçekler; problem tarama ve ilgi envanterleri, kontrol listeleri, anketler ve benzeri ölçme araçlarıdır²⁶⁶.

Artvin'de özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için başlatılan çalışmaların başında 1997-1998 öğretim yılında Merkez ilçe Gazi İlköğretim Okulunda orta düzeyde öğrenme güçlüğü yaşayan çocuklar için Özel Eğitim Sınıfının açılması gelmektedir. Bunun yanı sıra 44 öğrenci de kaynaştırma eğitimine alınmıştır. 1997-1998 yılında, ilde işitme engelliler için okul açılması teklif edilmiştir²⁶⁷.

Sağlık problemleri nedeniyle öğrenime devam edemeyen kişiler hastane raporları ve yapılacak incelemeler neticesinde evde eğitim hizmetlerinden yararlanabilmektedirler. 2011 yılında 6 öğrenci, 2012 yılında 1 öğrenci yararlanmıştır. Şehirde, özel eğitim sınıflarında öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin ve sınıfların sayılarıysa şöyledir: 2011 yılında Merkez ilçe Gazi İÖO'da iki sınıf ve 13 öğrenci; Çoruh İÖO bünyesinde bir sınıf ve 11 öğrenci bulunmaktadır. Arhavi'de Fatih Sultan Mehmet İÖO bünyesinde bir sınıf ve 10 öğrencisi varken Atatürk İÖO'da bir sınıf ve 5 öğrencisi vardır. Borçka'da Mehmet Akif Ersoy İÖO'da bir sınıf ve 10 öğrenci, Hopa'da 14 Mart İÖO'da bir sınıf ve 10 öğrenci, Yusufeli'de Kazım Karabekir İÖO'da bir sınıf ve 6 öğrencisi vardır. 2012 yılında Merkez ilçede iki okul, üç sınıfta toplam 24 öğrenci; Arhavi'de iki okul ve iki sınıfta toplamda 18 öğrenci, Hopa'da bir okul ve sınıfında toplam 6 öğrenci, Yusufeli'de bir okul ve sınıfında 6 öğrenci vardır. Ardanuç' da ise Atatürk İÖO'da bir sınıf ve 5 öğrenci öğrenimini sürdürmüştür²⁶⁸. RAM'da 2014 yılındaki eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda 552 bireye destek eğitim

²⁶⁶ Artvin RAM Müdürlüğü.

²⁶⁷ Özbek vd., *age.*, s. 115.

²⁶⁸ Yaşar Barut vd., "Artvin'de Özel Eğitim Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri), *Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildirileri -I-*, Artvin 2012, s. 111-112.

programını önerilirken 530' una bireysel eğitim 22' sine hem bireysel hem grup eğitimi verilmiştir²⁶⁹.

Tablo 33: Artvin RAM Eğitsel Değerlendirme ve Tanılama (2015)

Eğitsel Tanı	Tanı Sayısı		
	İlkokul	Ortaokul	Lise
Ağır Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	4	8	6
Bedensel Yetersizlik	24	14	18
Bedensel (Tedbir Gerektirmeyen)	-	-	-
Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	56	58	72
Orta Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	16	18	25
Zihinsel (Tedbir Gerektirmeyen)	1	-	-
Dil ve Konuşma Güçlüğü	1	-	-
Süregele Hastalık	5	3	1
İşitme Yetersizliği Az İşiten	-	3	11
İşitme Yetersizliği- Total	-	-	1
Görme Yetersizliği Az Gören	2	1	1
Normal	3	2	-
Otizm	5	4	-
Yaygın Gelişimsel Bozukluk	1	2	-
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	-	2	-
Özel Öğrenme Güçlüğü	-	3	-

(Kaynak: Artvin İl Millî Eğitim Müdürlüğü, Artvin RAM Müdürlüğü)

Artvin Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi; okulun yapımı tamamlandıktan sonra 2003-2004 öğretim yılında MEB'e teslim edilmiştir. 2003 yılında 80. Yıl Cumhuriyet İlköğretim Okulu adıyla hizmete girmiştir. 2011-2012 yılında Çoruh İş Okulu ve Eğitim Uygulama Okulu ve İş Eğitim Merkezi olarak, 2012-2013 yılında Çoruh Özel Mesleki Eğitim Merkezi ve Artvin Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi adını almıştır²⁷⁰. 2014-2015

²⁶⁹ Artvin RAM Müdürlüğü.

²⁷⁰ "Tarihçe", www.artvinisuygulama.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 22.37)

öğretim yılında Artvin Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu), Artvin Özel Eğitim Uygulama Merkezi I ve II. Kademe adıyla faaliyetler yürütülmektedir. Ayrıca Hopa ilçesinde Hopa İsmet Çakır Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi (Okulu) vardır²⁷¹.

2014-2015 öğretim yılında taşınmalı eğitim kapsamında ilköğretim kademesinde özel eğitim kısmı yer almıştır. Söz konusu öğretim döneminde taşınılan merkez okul sayısı 14 olup taşınan 64’ü erkek ve 49’u kız olmak üzere toplamda özel eğitim öğrenci sayısı 113’ tür²⁷².

Tablo 34: İlde İlköğretim Özel Eğitimindeki Sayısal Gelişmeler (2004-2015)

Öğretim Yılı	Şube	Öğrenci	
		E	K
2004-2005	5	20	8
2006-2007	5	23	15
2009-2010	54	30	23
2011-2012	35	28	20
2013-2014	İlkokul	26	17
	Ortaokul	28	17
2014-2015	İlkokul	32	22
	Ortaokul	41	22

Not: Özel eğitime muhtaç öğrenciler için açılmış müstakil sınıflar yoksa bu öğrenciler normal öğrenciler arasında gösterilmiştir.

(Kaynak: “Resmi İstatistikler (2006-2015)”, www.sgb.meb.gov.tr , TÜİK, Milli Eğitim İstatistikleri Örgün ve Yaygın Eğitim 2004/’05)

²⁷¹ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorğu Modülü).

²⁷²“Resmi İstatistikler (2014-2015)”, s. 123, www.sgb.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 23.50)

Tablo 34'e bakıldığında ilde özel eğitime ilköğretim bünyesinde açılan şubelerde devam edildiği görülmektedir.

2.3.4.3. Özel Yurtlar

Artvin'de, ortaöğretim öğrencilerine yönelik pansiyonlu okulların yanı sıra özel yurtlarda barınma hizmeti verilmektedir. Özel yurtlar şunlardır: Merkez ilçede Özel Artvin Merkez İlim ve Kültüre Hizmet Derneği Ortaöğretim Erkek Öğrenci Yurdu ve Özel Merkez Ortaöğretim Kız Öğrenci Yurdu; Ardanuç'ta Özel Ardanuç Ortaöğretim Kız Öğrenci Yurdu ve Özel Torun Ortaöğretim Kız Öğrenci Yurdu, Arhavi'de Özel Boğaziçi Ortaöğretim Erkek Öğrenci Yurdu'nda barınma hizmeti verilmektedir. Borçka'da Özel Borçka Ortaöğretim Erkek Öğrenci Yurdu, Hopa'da Kurs ve Okul Talebelerine Yardım Derneği Ortaöğretim Erkek Öğrenci Yurdu ve Özel Çamlıköy Ortaöğretim Kız Öğrenci Yurdu, Şavşat'ta Özel Muhlis Tekin Ortaöğretim Erkek Öğrenci Yurdu ve Yusufeli'de Özel Yusufeli Öğrenim Bilim ve Kültür Ortaöğretim Erkek Öğrenci Yurdu'nda hizmet sunulmaktadır²⁷³.

Yükseköğretim öğrencilerine yönelik barınma hizmeti sunan özel yurtlar da bulunmaktadır: Merkez ilçede Özel Kafkas Yükseköğretim Erkek Öğrenci Yurdu ve Özel TÜRGEV Nedime Lütfiye Günel Yükseköğretim Kız Öğrenci Yurdu; Hopa'da Özel Hopa Yükseköğretim Erkek Öğrenci Yurdu hizmet vermektedir²⁷⁴.

2.3.5. Öğretmen Yetiştirme Alanında Yaşanan Gelişmeler

Ülkemizde öğretmen ihtiyacını karşılamak adına 1937 yılında eğitim kurslarına başlanmış ve 1940 yılında Köy Enstitüleri adını almıştı. Açılan enstitüler arasında Kars-Cilavuz Köy Enstitüsü vardı. Bu okula, özellikle Şavşat ve Yusufeli ilçesinden öğrenim almak üzere giden öğrenciler olduğu anlaşılmıştır. Öğretimlerini tamamlayanlar eğitim hayatlarına atılmıştır²⁷⁵.

²⁷³ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim).

²⁷⁴ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim).

²⁷⁵ Mikâil Bahçeci, *Artvin Tarihi Olguları*, Bursa 1999, s. 40-57; Emekli öğretmen Nizamettin Akın; "Kars Cilavuz Köy Enstitüsünde 1948 yılında tahsilime başladım. Okula başladığım zaman okulun öğretim süresi beş yıldır. Ancak enstitülerin öğretmen okullarına dönüşümüyle hem altı yıl tahsil gördüm hem de 1954-1955 öğretim yılında Cilavuz Enstitüsü diye girdiğim okuldan Öğretmen Okulu adı altında mezun oldum." demiştir. (Nizamettin Akın'ın bilgisine başvurulmuştur.)

Artvin’de 1958-1959 öğretim yılında hizmete giren Artvin İlköğretmen Okulu vardır. Aynı yıl 49 öğrenciye eğitim verilmekte olup 6’sı kız, 43’ü erkek öğrencidir. 1959-1960 öğretim yılında 14 kız, 122 erkek öğrenciye; 1960-1961 öğretim yılındaysa 20 kız, 241 erkek öğrenciye eğitim verilmiştir. Öğretime katılan kişi sayısı giderek artmıştır. Öğrenciler Artvin ve ilçelerinin yanı sıra Erzurum Oltu ilçesi, Kars’ın Ardahan, Göle ve Posof ilçelerinden okula katılım göstermişlerdir. 1973-1974 öğretim yılı dahil toplamda 2.571 öğrenci mezun olmuş ve eğitim hayatına katılmışlardır. 1974-1975 öğretim yılı itibariyle öğretmen lisesi olarak faaliyetlerini yürütmeye devam etmiş, 1978-1979 öğretim yılında 474 öğrenci mezun olmuş ve akabinde okul kapanmıştır.²⁷⁶

Tablo 35: Artvin İlköğretmen Okulunun Durumu (1955-1972)

Öğretim Yılı	Okul	Öğretmen	Öğrenci			Mezun		
			E	K	T	E	K	T
1955-1960	1	8	88	9	97	-	-	-
1960-1965	1	16	329	32	361	348	39	387
1965-1970	1	23	487	190	677	686	52	738
1970-1972	1	28	984	72	1 061	642	38	680

(Kaynak: Cumhuriyetin 50. Yılında Artvin: 1973 İl Yıllığı)

Tablo 35’de görüldüğü gibi, bu eğitim kurumunda erkek öğrencilerin yanı sıra kız öğrenciler de eğitim almışlardır. 1965-1970 yıllarında kız öğrenci sayılarında artış olmuş, ayrıca 1955-1960 yıllarına göre 21 kat artış yaşandığı görülmektedir.

²⁷⁶ Özbek vd., *age.*, s. 88; “Artvin İlköğretmen Okulu, 1969 yılı öncesinde ilk olarak Merkez ilçede yer alan Kızılay İş Merkezinin bulunduğu yerde sonrasında Miralay Şükrü Bey Caddesinde ilçe dolmuşlarının hareket noktası olan durak üzerindeki lojmanlarda eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. 1969 yılında ise Korzul denilen yerde (İHL’nin olduğu yer) eğitim ve öğretim sürdürülmüştür. Bu okul 1976 yılına kadar ilköğretmen yetiştirmiştir. 1976-1979 yıllarında öğretmen lisesi olarak faaliyet yürütmüştür. 1980’de Artvin Öğretmen Okulu kampüsü İl Jandarma Alay Komutanlığı’na tahsis edilmiştir. Sonrasında bu yerde İmam Hatip Lisesi faaliyetlerini yürütmüştür.” (Emekli öğretmenler Özkemal Avcı ve Yalçın Temiz’in bilgisine başvurulmuştur.)

İlde, 2002 yılında KTÜ'ye bağlı olarak Eğitim Fakültesi (Açılan ilk bölüm Sınıf Öğretmenliği) kurulmuş ve 2003-2004 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştirilmesi alanında hizmet vermeye başlamıştır.

2.4. Artvin'de Yaygın Eğitim Alanında Yaşanan Gelişmeler

Yaygın eğitim, 21 Mayıs 2010 tarihli ve 27587 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği (mad.3)'nde; *“örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da örgün eğitim sisteminin herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademedan ayrılmış ya da bitirmiş bireylere; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim, öğretim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümünü”*²⁷⁷ ifade eder denilmiştir.

Genellikle halk eğitimi; yetişkin eğitimi, toplum eğitimi, yaşam boyu eğitim kavramlarıyla kullanılmaktadır. Ülkemizdeyse halk-yaygın-yetişkin eğitimi olarak ifade edilmektedir. Bu eğitimle örgün eğitim dışında kalan kişilere ulaşılarak ve onlara mesleki bilgi ve beceriler kazandırmak, okuma-yazma düzeyini artırmak, dolayısıyla ülke kalkınmasını toplumun her kesiminde gerçekleştirmek istenmiştir. Önceleri halk eğitimi etkinlikleri; Halk Eğitimi Şubesi, Halk Derslikleri, Millet Mektepleri, Halk Okuma Odaları, Halkevleri ve Halkodaları, Köy Eğitim Kursları ve Köy Enstitüleri adı altında yürütülmüştür²⁷⁸.

İlde 1941 yılında, Artvin Halkevi bünyesinde Dil ve Edebiyat, Güzel Sanatlar, Halk Dershaneleri, Köycülük, Sosyal Yardım, Spor ve Temsil şubeleri açılmıştır. Faaliyetler Şubat-Kasım ayları arasında sürdürülmüş olup Ulusal bayramlar, Artvin'in Kurtuluşu gibi önemli günlere de dikkat edilerek şubelerin çalışma programı düzenlenmiştir²⁷⁹. Ayrıca MEB idaresi ve CHP idaresinde olan halkodalarının faaliyetleri olmuştur: 1943-1944 yılında MEB idaresinde Merkez ilçede 1 okuma odası açılmıştır. Odadaki kitapların sayısı 3.713 olup bir yıl içindeki okuyucu sayısı 3.101'dir. Aynı yıl CHP idaresinde 3 okuma odası

²⁷⁷ “MEB Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği”, www.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 11.29)

²⁷⁸ Adil Türkoğlu-Sanem Uça, “Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, Aydın 2011, s. 49-54.

²⁷⁹ Artvin Halkevinin Çalışma Programı, Ankara 1941, s. 5-24.

açılmıştır. Bunlar Borçka-Kahveüstü, Hopa-Viçe ve Şavşat ilçe merkezindedir. Odalardaki kitap sayısı 975 ve bir yıl içindeki okuyucu sayısı 12.614'dür²⁸⁰.

1944-1945 yılında sadece CHP idaresindeki halkodalarının faaliyetleri olmuş ve 4 okuma odası açılmıştır. Bunlar Borçka ilçe merkez, Hopa-Viçe, Hopa-Peramit ve Şavşat ilçe merkezindedir. Odalardaki kitap sayısı 439 olup bir yıl içindeki okuyucu sayısı 21.548'dir²⁸¹. 1950 yılında Şavşat Pınarlı Köyü Halkodasında kurs açılmış, 27 erkek öğrenci devam etmişti. Ayrıca Şavşat Karaağaç Köyü Halkodasında kurs verilmiştir. Kursu tamamlayanlara belge verilmesi için Ankara CHP Genel Sekreterliği'ne Halkodası Başkanı tarafından yazı gönderilmiştir. Ancak belgelerin merkezden gönderilmeyip Halkodası Başkanlığınca verileceği ve belgeyi öğretmenin imzalayıp Milli Eğitim Müdürlüğüne tasdik ettirildikten sonra öğrencilere verileceği ifade edilmiştir. Aynı yıl Yusufeli'de Nigzivan Köyü Halkodasında Türkçe okuma ve yazma kursu verilmiştir²⁸².

Halk okuma odaları sayısı 1967 yılında 67 olmuştur. Merkez ilçede 16, Ardanuç'ta 36, Borçka'da 5, Şavşat'ta 3, Yusufeli'de 7 okuma odası hizmet vermiştir. Köy okuma odalarındaki yayınlar il özel idaresi ve Bakanlık tarafından sağlanmıştır²⁸³. İlde "A-B-C" adıyla açılan halk dershanelerinin faaliyetleri; 1965-1970 yılları arasında 26 dersane olup 305 kişi belge almıştır. 1970-1972 yılları arasındaysa dersane sayısı 31 olmuş ve 351 kişiye belge verilmiştir²⁸⁴.

2.4.1. Halk Eğitim Merkezi (HEM) ve Mesleki Eğitim Merkezi (MEM)

İlde sanat okullarına bağlı olarak sürdürülen halk eğitimi çalışmaları, Merkez ilçede 1964 yılında Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü'nün (Başkanlığı) açılmasıyla buraya bağlanmıştır. Kısa sürede diğer ilçelerde halk eğitimi merkezleri açılmıştır²⁸⁵. 1966 yılında Merkez ilçe, Borçka ve Şavşat'ta; 1967 yılında Yusufeli'de Halk Eğitimi Merkez

²⁸⁰ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1943-1944*, İstanbul 1946, s. 48-68.

²⁸¹ Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1944-1945*, Ankara 1947, s. 54, 55.

²⁸² BCA, 490...1.0.0 / 1053.1044..1.; lef. 5, 6, 7, 8, 9.

²⁸³ Parçalı-Saral-Yıldırım, *age.*, s. 203.

²⁸⁴ Artvin Valiliği, *Cumhuriyetin 50. Yılında: Artvin İl Yıllığı 1973*, s. 89.

²⁸⁵ Özbek vd., *age.*, s. 119.

Müdürlükleri hizmete açılmıştır. Aynı yıl Şavşat'ta ise, gezici halk eğitimciliği açılmıştır. Gezici adı altında, kadın ve erkek kursları faaliyetlerde bulunmuştur.

1966-1967 öğretim yılında açılmış gezici köy kadınları kursları şunlardır: Merkez ilçede bazı mahallelerde ve Erenler köyünde, Ardanuç Ballı köyünde, Borçka Alaca köyünde, Hopa Çamlı köyünde, Şavşat Cirirdüzü köyünde ve Yusufeli'de Çevreli köyünde açılmıştır. Bu kurs biçki ve dikiş üzerinedir. Kurslara katılan kursiyer sayısı 161 olup bunlardan 138'ine öğretim belgesi verilmiştir. Aynı öğretim yılında açılan gezici köy erkek kursları ise şunlardır: Merkez ilçe Aşağımaden köyünde, Ardanuç Tepedüzü köyünde, Şavşat'ta Hanlı ve Savaş köyünde, Yusufeli Zeytincik köyünde açılmıştır. Bu kurs Demirci-Marangoz Kursu adı altında faaliyet göstermiştir. Şavşat Savaş köyündeki kurs Orman Yapı kursu olup duvarcı ve dülger bölümlerinde eğitim verilmiştir. Kursiyer sayısı 82 olup 66 kişiye öğretim belgesi verilmiştir²⁸⁶.

Tablo 36: Artvin'de Açılan Resmi Kurslar (1955-1972)

Yıllar	Küçük Kurslar			Köy			Orman Yapı		
	Biçki-Dikiş			Demirci-Marangoz			Orman Yapı		
	Kurs	Öğretmen	Öğrenci	Kurs	Öğretmen	Öğrenci	Kurs	Öğretmen	Öğrenci
1955-1960	6	6	190	5	10	330	1	2	49
1960-1965	9	9	210	5	10	305	1	2	43
1965-1970	22	22	440	4	8	310	1	1	45
1970-1972	26	26	520	3	6	90	1	2	21

(Kaynak: Cumhuriyetin 50. Yılında Artvin: 1973 İl Yıllığı, s. 89)

Sürdürülen kurslar; Pratik Kız Sanat Okulları, Kur'an Kursları, Okuma-Yazma Kursları, Mesleki Genel Bilgi Kursları, Sanayi Eğitimi Kursları, Sosyal Kültürel Kurslar adı altında yapılmıştır. 1985-1986 öğretim yılında açılan kurslardan bazıları şöyledir: 1. kademe

²⁸⁶ Parçalı-Saral-Yıldırım, *age.*, s. 201-204.

okuma ve yazma, biçki-dikiş, daktilo, halıcılık, muhasebe, ev ekonomisi ve ev yönetimi, kalorifer kurslarının yanı sıra İngilizce, Arapça, folklor, Türk Halk Müziği, gitar, piyano, ana çocuk sağlığı, toplum kalkınması kursları açılmıştır. Sınavlara yönelik açılan kurslar ise, 1985-1986 öğretim yılı itibariyle açılmıştır. Bu dönemde Anadolu Liselerine Hazırlık, Devlet Parasız Yatılı Sınavlarına Hazırlık, Üniversiteye Hazırlık ve Önlisans Eğitimine Hazırlık kurslarının faaliyetleri olmuştur²⁸⁷. 1997-1998 öğretim yılında ilde, tüm ilçeler dahil, 250 adet kurs açılmış olup 972 erkek ve 2.848 kadın kursiyere öğretim belgeleri verilmiştir²⁸⁸.

Mesleki Eğitim Merkezi; 1986 yılındaki 3308 sayılı kanunda belirtilmiş olan Çıraklık ve Mesleki Eğitim ifadesi 2001 yılında değişerek Mesleki Eğitim adını almıştır. İlköğretimi tamamlamış 15 yaş ve üstündekilere, 2-4 yıl öğretim süresi olan eğitim kurumları olup çıraklık uygulama kapsamında il ve meslek dallarında aday çırak, çırak, kalfa ve ustalara eğitim vermek ve çeşitli meslek kursları açmak suretiyle sanayimizin ihtiyaç duyduğu vasıflı ara insan gücünü yetiştirmek amacıyla açılan eğitim kurumlarıdır. Kız Teknik ve Erkek Teknik Öğretimi Genel Müdürlüğünün mesleki ve teknik alanda eğitim veren kurumların bünyesinde de eğitim verilmektedir²⁸⁹.

Tablo 37: İlde Çıraklık Eğitim Merkezi Faaliyetleri (1995-2003)

Öğretim Yılı	Çıraklık Eğitimine Devam Eden	Kalfalık Belgesi Alan	Ustalık Belgesi Alan
1995-1996	21	50	144
1996-1997	27	84	162
1998-1999	-	61	39
2001-2002	-	20	25
2002-2003	-	53	45

(Kaynak: DİE Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1995-2003)

²⁸⁷ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1985-1986*, Ankara 1988, s. 5-87.

²⁸⁸ Özbek vd., *age.*, s. 121.

²⁸⁹ TÜİK, *Yaygın Eğitim İstatistikleri 2011 /'12*, Ankara 2014, s. XI.

Artvin’de 1995-2003 yıllarında çıraklık eğitim merkezinin (meslek liseleri bünyesinde) faaliyetlerinin olduğu tablo 37’de görülmektedir. Kursiyerler; motorculuk, berberlik, yiyecek hazırlama ve pişirme, metal işleri, ağaç işleri, elektrikçilik, tesviyecilik, elektronik, terzilik, matbaacılık, taşçılık vs. bölümlerinde eğitim görmüş ve belgelerini almışlardır.

Ayrıca ilde; Açık Öğretim Lisesi 1997-1998 öğretim yılında, Açık İlköğretim Okulu ise 1999-2000 öğretim yılında hizmet vermeye başlamıştır. Ancak 2011 yılında yapılan değişiklikle Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne bağlanan Açık İlköğretim Okulu, 2012 yılındaki yönetmelikle de Açık Öğretim Ortaokulu ismini almıştır²⁹⁰.

Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü; farklı yaş ve öğrenim seviyesindeki kişilerin sosyal, kültürel gelişimlerini ve istihdam edilmelerini sağlamak için bilgi ve becerilerini geliştirerek öğrenen bireyden öğrenen topluma ve dolayısıyla öğrenen Türkiye’ye dönüşümü sağlamayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda “Okullar Hayat Olsun Projesi” 2011 yılında yürürlüğe girmiş, koordinasyonu MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne verilmiştir. Söz konusu projeye okullar; velilerin, mahallelinin ve çevrenin hizmetine açılıp, hayat boyu öğrenme, eğlenme ve dinlenmeye imkan veren yaşayan güvenli alanlara dönüştürülecektir. Bu kapsamda Orman Bölge Müdürlüğü ile işbirliği yapılarak okul bahçeleri ağaçlandırılmış, bunun yanı sıra 8 ve 12. sınıf öğrencileri için hatıra ormanı oluşturulmuştur. 2014 yılında Artvin Belediye Başkanlığınca Vilayetler Hizmet Birliği Anaokulu bahçesinin zemini kauçuktan yapılarak hizmete sunulmuştur. Şavşat Belediyesince Şavşat Atatürk Ortaokulunun bahçe düzenlemesi yapılmıştır²⁹¹.

Şehirde ilk kez 2014 yılında Artvin Valiliği ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü işbirliğiyle “Öğrenme Şenlikleri” düzenlenmiştir. Faaliyetler farklı kurum ve kuruluşların yer aldığı stantlarda gerçekleştirilmiştir. Merkez ilçede kitap imza günü, resim ve müzik şenliği, şiir ve müzik dinletisi, fotoğrafçılık üzerine söyleşi, tiyatro gösterileri ve yöresel kıyafetlerin sunumu gerçekleştirilmiştir. Diğer ilçelerde de şenlikler kapsamında etkinlikler gerçekleştirilmiştir²⁹².

²⁹⁰ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1997-1998*, Ankara 2001, s. 278-301; DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1999’00*, Ankara 2004, s. 140-141; “MEB Açık Öğretim Ortaokulu (Hakkımızda)”, www.aio.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 11.51)

²⁹¹ Artvin İl MEM, *agd.*, s. 24.

²⁹² Artvin İl MEM, *agd.*, s. 13-15; *Artvin’in Sesi*, 13 Haziran 2014, S. 11027, s. 3.

İlde 2014-2015 öğretim yılında faaliyetlerine devam eden yaygın eğitim kurumları şunlardır: Merkez ilçede Halk Eğitim Merkezi (HEM), Akşam Sanat Okulu (ASO), Mesleki Eğitim Merkezi; Ardanuç'ta HEM, Borçka'da HEM ve ASO bulunmaktadır. Arhavi'de HEM ve ASO; Hopa'da HEM, ASO ve Hopa Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi; Murgul'da HEM ve ASO, Şavşat'ta HEM ve ASO, Yusufeli'de Yusufeli Mesleki Eğitim Merkezi hizmet vermektedir²⁹³.

2.4.2. Özel Dershaneler

1973 yılında 1739 sayılı METK doğrultusunda; öğrencileri bir üst okulun veya yükseköğretime giriş sınavlarına hazırlamak, istedikleri derslerde yetiştirmek ve bilgi düzeylerini yükseltmek amacıyla faaliyet gösteren özel öğretim kurumlarıdır.²⁹⁴ 1986-1987 öğretim döneminden itibaren özel dershaneler bünyesinde lise ve dengi okullara takviye ve üniversiteye hazırlık kursları açılmaya başlamıştır.²⁹⁵ Özel dershanelerde 1987-1988 öğretim yılındaysa Fen Liselerine ve Anadolu Liselerine Hazırlık adıyla kurslar eklenmiştir²⁹⁶.

Artvin'de faaliyet göstermiş özel dershaneler şunlardı: Merkez ilçede Özel Artvin Birey Dershanesi, Özel Artvin Sınav Dergisi Dershanesi, Özel Artvin Fırat Eğitim Merkezi Dershanesi, Özel Artvin Zafer Fen Dershanesi, Özel Grup Final Dershanesi, Özel Kaya Çiçeği Anafen Dershanesi faaliyet yürütmüştür. Ardanuç ilçesinde Özel Ardanuç Güneş Dershanesi, Özel Artvin Sınav Dergisi Dershanesi Ardanuç Şubesi; Yusufeli'de Özel Yusufeli Zafer Fen Dershanesi, Şavşat'ta Özel Artvin Fırat Eğitim Merkezi Dershanesi Şavşat Şubesi ve Özel Güneş Dershanesi Şavşat Şubesi vardı. Arhavi ilçesinde Özel Ar Final Dergisi Dershanesi ve Sahil Şubesi, Özel Arhavi Seviye Dergisi Dershanesi, Özel Yavuz Fırat Eğitim Merkezi Dershanesi Arhavi Şubesi hizmet vermişti. Borçka'da Özel Borçka Birey Dergisi Dershanesi, Özel Borçka Sınav Dergisi Dershanesi ve Özel Sultan Selim Fırat Eğitim Merkezi Dershanesi; Hopa'da Özel Yavuz Fırat Eğitim Merkezi Dershanesi ve Özel Hudut Final Dergisi Dershanesi eğitim faaliyetlerini sürdürmüş özel dershanelerdi. Günümüzde dershaneler faaliyetlerini yürütmemektedir²⁹⁷.

²⁹³ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (MEİS Sorgu Modülü).

²⁹⁴ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 182.

²⁹⁵ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1986-1987*, Ankara 1989, s. 127-128.

²⁹⁶ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1987-1988*, Ankara 1990, s. 108-109.

²⁹⁷ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim).

2.4.3. Özel Kurslar

Öğrencilerin yanı sıra yetişkinlere de belli alanlarda beceri ve meslek kazandırmayı amaçlayan kurumlardır²⁹⁸. İlde, Motorlu Taşıtlar Sürücü Kursu (MTSK) 1990-1991 öğretim yılında faaliyetlerine başlamıştır.2001-2003 yıllarında Bilgisayar ve Yabancı Dil (İngilizce) kursu hizmet vermiştir²⁹⁹.

İldeki MTSK kursları şunlardır: Merkez ilçede Özel Artvin MTSK, Özel Çoruh MTSK ve Özel Livane MTSK; Arhavi’de Özel Büyük Arhavi MTSK, Borçka’da Özel Kafkas MTSK yer almaktadır. Hopa’da Özel Hopa Hedef MTSK, Özel Hopa MTSK, Özel Hopa Kuzey MTSK ve Özel Orhun MTSK, Şavşat’ta Özel Şavşat MTSK, Yusufeli’de ise Yusufeli Özel MTSK ve Özel Uzundere MTSK hizmet vermektedir³⁰⁰.

2.4.4. Özel Öğrenci Etüt Eğitim Merkezleri

Öğrencilerin okul saatleri dışında derslerine çalışmalarına, ödev ve projelerini yapmalarına yardımcı olan ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda onları yönlendiren kurumlardır³⁰¹. İldeki kurumlar şunlardır: Merkez İlçede Özel Artvin Sınav ÖÖEEM, Yusufeli’de Özel Yılmaz ÖÖEEM ve Yusufeli Sevgi Çiçeği ÖÖEEM faaliyetlerini sürdüren kurumlardır³⁰².

2.4.5. Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

Özel eğitim gerektiren bireylerin duygusal, zihinsel, sosyal, fiziksel gibi problemlerini ortadan kaldırmak yahut etkilerini en az seviyeye indirmek, yeteneklerini yeniden en üst seviyeye çıkarmak, temel öz bakım becerilerini geliştirmek ve toplumla uyumlarını sağlamak amacıyla faaliyetler yürüten kurumlardır³⁰³. İlimizde Özel Yeşil Artvin ÖERM (2007), Hopa ÖERM (2008) ve Özel Borçka ÖERM (2009) faaliyetlerini sürdüren özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleridir³⁰⁴.

²⁹⁸ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 183.

²⁹⁹ DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1990-1991*, Ankara 1994, s. 83; DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2001-2002*, Ankara 2005, s. 186-189; DİE, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2002-2003*, Ankara 2005, s. 204-207.

³⁰⁰ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim).

³⁰¹ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 184.

³⁰² Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim).

³⁰³ MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı, *age.*, s. 184-185.

³⁰⁴ Artvin İl Milli Eğitim Müdürlüğü (Özel Öğretim).

Tablo 38: İilde Yaygın Eğitimdeki Sayısal Gelişmeler (2006-2012)

Öğretim Yılı	Kurumun Adı	Kurum Sayısı	Öğretmen	Kursiyer		Bitiren
				Başlayan	Devam	
2006-07	-HEM	8	38	10 716	9 964	8 690
	-Kur'an Kursları	16	24	517	464	-
	-MEM	2	-	398	-	-
	-3308 Sayılı Kanuna Göre Açılan Meslek Kursları	-	-	133	108	108
	-MTSK	8	18	2 156	-	-
	-ÖERM	1	8	104	-	-
	-Özel Dershaneler	13	103	2 565	-	-
	-Pratik Kız Sanat Okulu	1	-	355	338	333
2010-11	-HEM	8	34	15 641	15 064	15 064
	-Kur'an Kursları	22	31	-	753	-
	-MEM	2	6	380	380	380
	-3308 Sayılı...	-	-	40	40	40
	-MTSK	10	49	3 455	3 455	3 455
	-ÖERM	3	32	558	558	558
	-Özel Dershaneler	10	87	2 861	2 861	2 861
	-Özel Etüt Merkezi	2	5	77	77	77
-Pratik Kız Sanat Okulu	1	-	-	-	-	
2011-12	-HEM	8	28	19 680	19 182	19 182
	-Kur'an Kursları	36	41	-	277	-
	-MEM	2	4	311	311	311
	-MTSK	10	60	2 786	2 786	2 786
	-ÖERM	3	29	564	564	564
	-Özel Dershaneler	10	78	2 540	2 540	2 540
	-Özel Etüt Merkezi	1	1	59	59	59

Not 1: Pratik Kız Sanat Okulları 2012 yılında Bakanlık makam onayıyla HEM'e dönüştürülmüştür.

Not 2: 3308 sayılı kanuna göre açılan meslek kursları; MEB örgün eğitimden ayrılmış istihdam için gerekli yeterliliğe sahip olmayan kişileri iş hayatında, istihdam imkanı olan görevlere hazırlamak amacıyla mesleki ve teknik öğretim okullarıyla yaygın eğitim kurumlarında açılan meslek kurslarıdır.(Kaynak: TÜİK, Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2006-2012)

2.5. Artvin’de Tarihsel Kimliği Bulunan Eğitim Kurumları

Gazi Ortaokulu (Artvin-Merkez)

1922 yılında, Erkek Numune Mektebi olarak eğitim hizmetine başlamıştır. İsmet Paşa Mektebi adı altında (7 Mart İlköğretim Okulunun bulunduğu yerde) eğitim ve öğretim yapılmıştır. Daha sonra Sağlık Müdürlüğü binasında hizmet vermiştir. 1937-1938 öğretim yılında halkevi binasında eğitime devam edilmiştir. Mevcut binaya 1974 yılında ek bina dahil olmuştur. 1982-1983 öğretim yılında Gazi İlköğretim Okulu adını alarak öğretime devam edilmiştir. 2012 yılında yapılan değişiklikle ortaokula dönüşümü sağlanmıştır. Günümüzde ortaokul olarak eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir³⁰⁵.

Artvin Kazım Karabekir Anadolu Lisesi(Artvin-Merkez)

Okul, 1929 yılında Artvin Ortaokul Direktörlüğü adıyla açılmış olup ildeki ilk ortaokul olma özelliğinin yanı sıra lise kademesi olarak da açılan ilk eğitim kurumu olmuştur. 1954-1955 öğretim yılında okulun adı Artvin Lisesi olmuştur. 1969-1970 öğretim yılında Artvin Kazım Karabekir Lisesi adını almıştır. Lise bünyesinde yer alan ortaokul kısmı (7 Mart Ortaokulu), 1973-1974 öğretim yılında kapatılmıştır. 1995-1996 öğretim yılında okulun bünyesinde Yabancı Dil Ağırlıklı Lise (Süper Lise) açılmıştır. (2004 öğretim yılından sonra kapatılmıştır.) 1997-1998 öğretim yılında lisenin adı, tekrar Artvin Lisesi olmuştur. 2010 yılında yapılan değişiklik sonrası okul Anadolu Liseleri kapsamına alınmıştır. Günümüzde Kazım Karabekir Anadolu Lisesi adıyla eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam etmektedir³⁰⁶.

Artvin Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi(Artvin-Merkez)

Okul, mesleki ve teknik alanda gereksinim duyulan nitelikli ara eleman yetiştirmek amacıyla 1949 yılında Erkek Sanat Okulu adıyla açılmıştır. Bünyesinde demir iş ve ağaç iş bölümleri vardı. İldeki ikinci lisedir. 1960 yılında okulun şimdiki yerine (A blok) taşınmıştır. 1982 yılında yeni binanın (B blok) yapımı tamamlanmış, yeni bölüm ve derslikler eklenmiştir. Okula 1988 yılında Teknik Lise katılmıştır. 1995 yılında okul bünyesinde Çıracılık Eğitim Merkezi (Günümüzde Mesleki Eğitim Merkezi adını almıştır.) açılarak ilde

³⁰⁵ “Tarihçemiz”, www.artvingazi.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 14.22)

³⁰⁶ “Okulumuzun Tarihçesi”, www.artvinkkal.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 14.22)

hizmet vermiştir. Pansiyon binası da 1995-1996 öğretim yılında hizmete açılmıştır. 1997 yılında Endüstri Meslek Lisesi ve Teknik Lise bünyesinde bilgisayar bölümü açılmıştır. Günümüzde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi adı altında eğitim ve öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir³⁰⁷.

Kaynarca İlkokulu(Artvin-Borçka)

Okul, 1929 yılında üç sınıflı olarak eğitim hizmetine başlamıştır. 1938 yılına kadar cami avlusundaki binada öğretim faaliyetlerine devam edilmiştir. 1939 yılında beş sınıflı eğitime geçilmiş, öğretim faaliyetleri aynı yerde yapılmıştır. 1964 yılında günümüzde hizmet verilen binaya taşınmıştır. 1964-1988 yılları arasında ilkokul olarak eğitim ve öğretim yapılmıştır. 1998 yılında zorunlu sekiz yıllık eğitime geçilmiştir. 2014 yılında ortaokul kısmı öğrenci yetersizliği nedeniyle kapatılmış ve taşınalı eğitime dâhil edilmiştir. İlkokul kısmı, birleştirilmiş sınıflı ilkokul olarak faaliyetlerine devam etmektedir³⁰⁸.

Karşıköy Ortaokulu(Artvin-Borçka)

Okul, 1938 yılında Karşıköy İlkokulu adıyla hizmete girmiştir. 1979 yılında okulun adı Karşıköy Ortaokulu olmuş, 1987 yılında Karşıköy İlköğretim Okulu adını almıştır. 2005 yılında eski binası baraj sularının altında kaldığından eğitime bir süre Karşıköy camininin altında devam edilmiştir. 2008 yılında yeni binasına taşınmış, günümüzde ortaokul adı altında eğitim ve öğretim faaliyetleri yapılmaktadır³⁰⁹.

Meydancık Ortaokulu(Artvin-Şavşat)

Okul, 1937-1938 öğretim yılında ilkokul olarak hizmete girmiştir. 1967-1968 öğretim yılındaysa ortaokul açılmıştır. 1984 yılında ilköğretim okulu haline dönüştürülmüştür. 2005-2006 öğretim yılında Meydancık Çok Programlı Lise binasında bir süre eğitim faaliyetlerine devam ettikten sonra 2008-2009 öğretim yılında tadilatı yapılan binasına taşınmıştır. Günümüzde ortaokul adı altında eğitim ve öğretim faaliyetlerine devam edilmektedir³¹⁰.

³⁰⁷ "Tarihçe", www.artvineml.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 14.23)

³⁰⁸ "Tarihçe", www.borcka.meb.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018 İndiriliş Saati: 14.32)

³⁰⁹ "Tarihçe", www.karsikoyortaokulu.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 14.32)

³¹⁰ "Tarihçe", www.savsatmeydancikortaokulu.meb.k12.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 14.33)

2.6. TBMM Artvin Milletvekillerinin Eğitime Dair Çalışmaları

Ahmet Fevzi Efendi (Erdem)

1885 Şavşat doğumludur. Babasının adı Süleyman, annesinin adı Altun'dur. Dârü'l-Hilâfe Medresesinde eğitim görmüştür. Şavşat Müftüsü ve Şavşat bölgesinde Kuvâ-yı Milliye Teşkilâtının kurucusudur. I. Dönem Batum Mebusudur. 1974 yılında ölmüştür³¹¹.

Ahmet Fevzi Efendi'nin, Şavşat kazası merkezindeki Medresei İlmiyenin Darülhilâfe Medresesine tahvili hakkında kanun teklifi (2/550) olmuştur. Reis “ Şavşat kazasındaki Medresenin tahvili hakkındaki mebus ve rüfekasının teklifine dair Layiha Encümeni mazbatası var. Layiha Encümeni görüşmeyi uygun görmüş, Şer'iyeye Encümenine gönderiyoruz.” demiştir. Ahmet Fevzi, Müstaceliyet teklif etmiştir. Reis “Bunun şifahen olmayacağını, evvelce 91 imzalı tahrir verilmişti. Müstaceliyetini istiyorlardı. O tahrir o zaman reye konmamıştı. Şimdi müstacelen müzakeresini kabul edenler lütfen el kaldırsın” demiş ve müstacelen müzakeresi (ivedilikle görüşme) kabul edilmiştir³¹².

Asım Us (Mehmet Asım Us)

1884 Gördes (Manisa) doğumludur. Babasının adı Hasan Hulusi, annesinin adı Sıdika'dır. Mülkiye Mektebinde eğitim görmüştür. Üsküdar İdâdisi, İstanbul Dârü'l-Muallimin-i Âliye ve Galatasaray Lisesinde öğretmenlik yapmıştır. Vakıf Gazetesinin sahibi ve başyazarıdır. III ve IV. Dönem Artvin Milletvekilliği, V, VI, VII ve VIII. Dönem Çoruh milletvekilliği görevini yürütmüştür. 1967 yılında ölmüştür³¹³.

Asım Us, Artvin (Çoruh) vilayetinde inceleme seyahatine gitmeden önce oradaki kültür seferberliğinin istenilen hızda ilerlemediği konusunda bilgi almıştı. Bu durumun nereden kaynaklanmış olabileceğini, Vali Vekili Mülkiye Müfettişlerinden Cemal Babaç'tan öğrenmeye çalışmıştır. Babaç; “Kültür seferberliğinde geri kalmaktan ziyade mahalli hususiyetlere dayanan bir durum olduğu program dahilindeki inşaatların (okul ve öğretmen evi) istenilen sürede bitirilmesi ve yetiştirilmesi için yetkili kişiler tüm çabalarını sarf etmektedir. MEB programına bağlı olarak yapılan inşaatların yanı sıra bunlardan ayrı

³¹¹TBMM Albümü 1920-2010 1920-1950, (Ed: Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel), C. 1, Ankara 2010, s. 14.

³¹² TBMM Zabıt Ceridesi, C. 22, Ankara 1959, s. 70-247.

³¹³TBMM Albümü..., C. 1, s. 460.

olarak başlayıp hatta bitirilmiş okullar da vardır. Aslında buradaki kişiler resmi vazifeleri dışında oldukça çok çalışmışlardır. Program kapsamındaki inşaatlarda yaşanan sıkıntı 3803 sayılı kanunun 16. maddesinden kaynaklanmaktadır. Buna göre; MEB bu tür inşaatlara başlanmadan önce gereken yerlere 3 yıl öncesinden tebligat yapması gerekirken, burada 3-9 ay öncesinde tebligat yapılmıştır. Bazı yerleşimlerdeki insanlarımız fakir oldukları halde okul inşaatlarını bitirmeye çalışmaktadırlar. Okulu olan yerlerdeyse öğretmen bulmakta zorluk çekilmektedir. Çünkü bu yerlerdeki kişiler çocuklarını öğretmen olması için enstitüye göndermemişlerdir” diyor³¹⁴.

Asım Us’un duruma ilişkin tespitleriye şöyle olmuştur: “Kültür seferberliği doğrultusunda valiler ve MEB arasında uyumlu bir işbirliği gözetilmelidir. Okul yapılacak köylerde öğretmen ihtiyacını gidermek adına köylerden enstitülere öğrenci alınmalıdır. Program doğrultusunda yapılacak okul ve öğretmenleri için gereken keresteler devlet ormanlarından ücretsiz sağlanmalıdır. Böylece küçük köylünün (ekonomik açıdan) yükü hafifletilmelidir. Okul yapılan köylerde enstitüye öğrenci gönderilmemiş dahi olsa bu yerlere öğretmen göndermek önemi de alınmalıdır. Ayrıca 4274 sayılı kanun doğrultusunda köylülere okul ve öğretmenleri yapılması mecbur tutulduğu halde kasabalardaki kişilere böyle bir zorunluluk verilmiyor ve bu yerleşimler okulsuz kalabilmektedir. Bu kanuni eksikliğin ortadan kaldırılması, kasaba ve şehirler için de aynı zorunluluğun getirilmesi gerekmektedir”³¹⁵ diyor.

Hilmi Çeltikçioğlu

1922 Artvin doğumludur. Babasının adı Kazım Kaydi, annesinin adı Mihriban’dır. Lise eğitimi almıştır. Demokrat Çoruh Gazetesi ve Matbaası sahibidir. X. Dönem Çoruh milletvekilliği ve XI. Dönem Artvin milletvekilliği görevini yürütmüştür³¹⁶.

Çeltikçioğlu; Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1958 yılı bütçeleri münasebetiyle söz almış ve ildeki durumlardan bahsetmiştir: “Bu vatanın Şarkı, Garbı yoktur. Böyle bir ayırım yapılmaması gerekir. Ben Artvinliyim, ilimize Halk Partisi iktidarı zamanında hiçbir

³¹⁴ BCA., 30..10.0.0 / 144.29..15; lef. 1.

³¹⁵ BCA., 30..10.0.0 / 144.29..15; lef. 2, 3.

³¹⁶ TBMM Albümü 1920-2010 1950-1980, (Ed. Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel), C. 2, Ankara 2010, s. 696.

şey yapılmamıştır. Bütün yaptıkları 36 km yoldur. DP zamanında bütün kazalarda hükümet konakları, sağlık merkezleri, hastanenin temelleri atıldığı gibi sanat okulları, lise, muallim mektebi açıldı. Halk Partisi Şarkda mektep yaptırdıklarından bahsettiler ancak ilimizde mektepler için 10 bin lira bile harcamamışlardır. Bizim köylerde mektepleri köylü dayakla, zorla yaptı. Polemik yapmasınlar, Anadolu'nun durumu malumdur"³¹⁷ diyor. Ayrıca Çeltikçioğlu, Çoruh vilayeti adının (Artvin) olarak değiştirilmesi hakkında kanun teklifini (2/232) üç arkadaşıyla sunan kişi olup yapılan görüşmeler neticesinde kanun kabul edilmiştir³¹⁸.

Ayhan Arifağaoğlu

1939 Borçka doğumludur. Babasının adı Yunus, annesinin adı Zehra'dır. İstanbul Hukuk Fakültesinde eğitim görmüştür. Serbest avukat, Borçka İl Genel Meclis Üyesidir. XVIII. Dönem Artvin milletvekilidir. 1998 yılında ölmüştür³¹⁹.

15 Nisan 1988 yılında yazılı yanıtlanmak üzere, Artvin il merkezindeki öğretmen okulu kampüsü ile Şavşat ilçesindeki temel eğitim okulu binasının Jandarma komutanlıklarınca kullanıldığına ilişkin MEGSB'e soru önergesi (6/95) vermiştir. Ancak zamanında cevap verilmediğinden içtüzük gereğince sözlü soruya dönüşmüştür. Soru önergesinde; "*Şehir merkezinde MEGSB tarafından yaptırılan öğretmen okulu kampüsü (eğitim ve öğretim binaları, spor salonları, lojmanlar) 12 Eylül 1980 tarihinden bu yana Jandarma Alay Komutanlığı olarak hizmet görmektedir. Kampusun mülkiyeti jandarmaya geçmiş midir, geçmişse ne şekilde geçmiştir? Şavşat ilçesinde Bakanlığınız tarafından yaptırılan temel eğitim okulu hizmete girmeden Jandarma Bölük Komutanlığı binası olarak hizmet vermiştir. Binanın mülkiyeti jandarmaya geçmiş midir, binanın jandarmadan alınıp eğitim ve öğretime verilmesini Bakanlığınız düşünmekte midir? Son olarak Borçka ilçesinde ortaokul, lise, ticaret lisesi ve imam-hatip lisesi binaları halk tarafından yaptırılmış, günün şartlarında eğitim ve öğretime elverişsiz binalardır. Bakanlık ilçede ortaokul, lise, ticaret lisesi ve imam-hatip lisesi yaptırmayı, 1988-1989 öğretim yılında, düşünmekte midir?"* demiştir.

³¹⁷ TBMM ZC, C. 7, Ankara 1959, s. 775.

³¹⁸ TBMM ZC, C. 10, Ankara 1956, s. 267-273.

³¹⁹ TBMM Albümü 1920-2010 1983-2010, (Ed. Sema Yıldırım- Behçet Kemal Zeynel), C. 3, Ankara 2010, s. 1185.

Soruyu MEGSB Avni Akyol cevaplandırmıştır. Buna göre; “ilk soruda yer alan Artvin Öğretmen Okulu kampüsünün Milli Emlak ve Genel Müdürlüğünün 28 Mart 1980 yılında 8209 sayılı yazısıyla İl Jandarma Alay Komutanlığına tahsis edildiğini belirtmek istiyorum. Ancak öğretim binası Bakanlığa bağlı imam-hatip lisesi olarak kullanılmaktadır. Bakanlığımıza alınması yolundaki çalışmalar da sürmektedir. Şavşat ilçesinde yer alan temel eğitim okulu da Milli Emlak Genel Müdürlüğünün aynı tarih ve aynı sayılı yazısıyla Jandarma Alay Komutanlığına tahsis edilmiştir. 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 23. maddesi gereğince her iki binanın mülkiyeti Milli Emlak Genel Müdürlüğüne ait olup kullanma yetkisi jandarmaya verilmiştir. Son soruya karşılık ortaokulların planlanması ve yapımından valilikler sorumludur. Devlet Planlamaya Borçka’da 12 derslikli lise binası yapımı için 600 milyon lira bedelli proje sunulmuştur, kesinleştirmeye çalışıyoruz; oradaki ihtiyacı biliyoruz. Borçka’da ticaret ve imam-hatip lisesi ihtiyacının il teklifi olarak 1990 yatırım döneminde Bakanlığa ulaştı ve konu önümüzdeki yıl ele alınacaktır”³²⁰ demiştir.

Süleyman Hatinoğlu

1944 Arhavi doğumludur. Babası Rıza, annesi Rasime’dir. İzmir Yüksek İslâm Enstitüsünde eğitim almıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı merkez ve taşra çalışanı, Personel Dairesi Başkanı ve Bakanlık Başmüşaviri, Sağlık Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı, Karadeniz Bakır İşletmeleri A.Ş. Yönetim Kurulu üyeliği, TBMM Hesaplarını İnceleme Komisyonu Başkanı görevlerini yerine getirmiştir. XIX ve XX. Dönem Artvin milletvekilidir³²¹.

1992 yılında Artvin’de üniversite açılıp açılmayacağına ilişkin MEB’e sözlü soru önergesi (6/86) vermiştir. Önergede; “ Okuma oranı % 100 olan ilimizde üniversite açılacağına dair haberler 20 Ekim seçim öncesi ve bugünkü iktidar adayları tarafından açıklanmış, basında yer almıştır. 230 bin nüfusa sahip Artvin’de üniversite açacak mısınız, öncelikle hangi yüksekokulları açmayı düşünüyorsunuz? 1990 yılında planlanmış Arhavi ve Hopa’daki yüksekokulların eğitim ve öğretime ne zaman başlamasını düşünüyorsunuz?” demiştir.

Soru önergesi Devlet Bakanı Akın Gönen tarafından cevaplandırılmıştır: “6. Beş Yıllık Kalkınma Planında yükseköğretimde kapasite artırımının bir plan dahilinde ele

³²⁰ TBMM TD, C. 34, Ankara 1990, s. 269-271.

³²¹ TBMM Albümü..., C. 3, s. 1315.

alınacağı belirtilmiştir. MEB, YÖK ve DPT'nin ortak çalışmasıyla 'Yeni Üniversitelerin Kuruluş Yerlerinin Seçiminde Uygulanacak Ölçütler' adlı rapor hazırlanmıştır. Buna göre Artvin nüfus büyüklüğü bakımından 64., üniversiteye başvuran aday sıralamasında 56., üniversiteye yerleşme oranında 62., GSYİH içindeki paya göre 60. Sırada yer almaktadır. O nedenle Artvin'de yeni bir üniversite açılması ve yeni yüksekokullar açılması mümkün gözükmemektedir. Ayrıca KTÜ'ye bağlı Hopa Meslek Yüksekokulu 1988-1989 öğretim yılında ve Artvin Meslek Yüksekokulu 1991-1992 öğretim yılında açılmıştır." demiştir. Ancak Hatinoğlu tekrar söz alarak Bakan'a yönelik "Hopa Meslek Yüksekokulu açıldı dediler, Hopa'da böyle bir okul yoktur. Kayıtlarda olup resmiyette yoktur. Varsa adresini bildirirlerse memnun olurum"³²²demiştir.

Milletvekili 1994 yılında; MEB, bağlı kuruluşlarıyla üniversiteler 1995 Mali Yılı Genel ve Katma Bütçesi ve 1993 Yılı Kesin hesabı münasebetiyle mecliste söz almıştır. Sözlerinde; "bugünkü Sabah Gazetesinde Bakanın nurcuların okullarını kapatırız şeklinde beyanları olmuştur, böyle okullar var mı, varsa hangi gerekçeyle kapatacaksınız? Ayrıca Başbakan nurcuların dini cemaatlerinin liderleriyle görüşüp, onların siyasi desteğini kazanmaya çalışırken Bakan ve Başbakanın düşüncelerinin zıt olduğu görülmektedir. Bakanın bu konuda neler düşündüğünü öğrenmek isterim. Ayrıca yakın zamanda öğretmen alımları için bir sınav yapacağınızı söylediniz. Sınav sonucu öğretmen atamaları aynı şekilde kurayla mı olacak, bir sınav mı getirmeyi düşünüyorsunuz yoksa önceleri olduğu gibi öğretmenlerin tayin yerleriyle ilgili transfer pazarı devam edecek mi?" diye sorular yöneltmiştir. Ayrıca ifadelerinde şehre dair sorular da yer almıştır: "Ülkemizde en çok öğretmen yetiştiren Artvin'de ilköğretim ve ortaöğretimde bir hayli öğretmen açığı vardır. Bu açığı ne zaman kapatmayı düşünüyorsunuz, tarih vermeniz mümkün müdür? Son olarak Arhavi ve Murgul çok yönlü sanat okulları inşaatları 5 yıldır devam etmekte ve yavaş ilerlemektedir, bu okulları ne zaman tamamlayıp hizmete açılmasını sağlamayı düşünüyorsunuz?"³²³demiştir.

Hatinoğlu; 1997 yılında sözlü soru önergesi vermiş, sonrasında yazılı soruya dönüşmüştür. Bayındırlık ve İskân Bakanına yöneltmiştir. Buna göre; "Artvin Bayındırlık İl Müdürlüğünde Şavşat YİBO ihalesi 26 Aralık 1996 tarihinde, Hopa-Kemalpaşa ÇPL inşaat

³²² TBMM TD, C. 11, Ankara 1992, s. 255-256.

³²³ TBMM TD, C. 76, Ankara 1995, s. 270-271.

ihalesi 3 Ocak 1997 tarihinde yapılmıştır. Şavşat YİBO 190 milyar keşif bedel ve % 48,77 tenzilatla, Hopa-Kemalpaşa ÇPL inşaatı 7,5 milyar keşif bedel ve % 40,81 tenzilatla aynı firmaya verilmiştir. (Ayrıca Bayındırlık İl Müdürü bu arada görevinden alınmıştır.) Her iki okul inşaatının aynı firmaya verilmesi bir tesadüf müdür? Yapılacak işlerin verilen bu tenzilatlarla tamamlanmasının mümkün olmadığı Bayındırlık Bakanlığı'nın ilan etmiş olduğu keşif bedellerinden anlaşılmaktadır. Eğer bu işler bu tenzilatlarla bitirilebilecekse bu kadar yüksek keşif bedelleri tespit eden sorumlular hakkında ne işlem gerçekleştireceksiniz? Bakanlığın birim fiyatlarına göre bu işlerin bu tenzilatlarla bitirileceğine inanıyor musunuz, inanmıyorsanız ihalenin iptalini düşünüyor musunuz? İhaleleri alan firma bölgede daha önce iş almamıştır, yörenin yabancısıdır. Ayrıca ihaledeki tenzilatlar yapılırken öte taraftan Bayındırlık İl Müdürlüğü kadrosunun değiştirilerek RP taraftarlarının getirileceği duyumlarını aldım, bu konu hakkında ne düşünüyorsunuz?” demiştir.

Bayındırlık ve İskân Bakanlığı tarafından önerge incelenmiştir. Bakan Cevat Ayhan cevabında; “Söz konusu okul inşaat ihaleleri Bakanlığımızca gerçekleştirilmemiştir. Şavşat YİBO ihalesi 26 Aralık 1996 tarihinde İl Milli Eğitim Müdürlüğü bünyesinde kurulan emanet komisyonu marifetiyle, Hopa-Kemalpaşa ÇPL ihalesiyse 3 Ocak 1997 tarihinde Artvin Valiliği İl Daimi Encümeni tarafından gerçekleştirilmiştir. İhalelere Bakanlık tarafımızdan emanet komisyonuna bir üye, il daimi encümenince olan ihaleye müşahit olarak teknik personel görevlendirmesi yapılmıştır. Adı geçen ihalelerde tebliğlere uygun hareket edilmiş ve istekli olanlar arasında en yüksek indirim teklif eden firmaya ihale verilmiştir. Bayındırlık İl Müdürlüğü kadrosuna RP taraftarlarının getirilmesi doğru değildir”³²⁴ ifadelerini kullanmıştır.

Yüksel Çorbacıoğlu

³²⁴ TBMM TD, C. 20, Ankara 1997, s. 213-215.

1962 Arhavi doğumludur. Babasının adı Şefik, annesinin adı Ferahi'dir. Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi Spor Bölümü ve İstanbul Hukuk Fakültesinde eğitim görmüştür. Serbest avukatlık yapmıştır. XXII. Dönem Artvin Milletvekilidir³²⁵.

2006 yılında İMKB ile imzalanan protokol kapsamında ilde yapılacak okullara ilişkin yazılı soruya çevrilen sözlü soru önergesini (7/16133) vermiş ve MEB Hüseyin Çelik'in cevaplandırmasını istemiştir. Çorbacıoğlu önergesinde; *“Sekiz yıllık ilköğretime destek vermek için MEB ve İMKB 5 Eylül 1998’de protokol gerçekleştirmiştir. Bu doğrultuda İMKB 47 ilköğretim okulu yapmıştır. 29 Haziran 2000’de yeni protokol yapılmıştır. Protokole göre yapılacak okullar arasında Hopa Lisesi ve Yusufeli Kılıçkaya İlköğretim Okulu yer almasına rağmen bugüne kadar yapılmamıştır. İMKB ve MEB protokolü gereğince Artvin’de yapılacak okulları yapmayı düşünüyor musunuz?”* ifadelerine yer vermiştir. MEB Hüseyin Çelik cevabında; *“ Artvin’de EFİKAP2 (Eğitime Fiziksel Katkı Projesi) kapsamında yapılması planlanan eğitim kurumlarının ihalesi 7 Haziran 2004 tarihinde yapılmış, ihale sonrası Kamu İhale Kurumu tarafından iptal kararının alınmasıyla Bakanlığımız iptal kararı hakkında dava açmış olup henüz sonuç alınamamıştır. İlgili davanın devam ediyor olması sebebiyle söz konusu okullar EFİKAP kapsamında değerlendirilememektedir”*³²⁶ demiştir.

2007’de; Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu ile 78 ve 190 Sayılı KHK’lerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında KHK ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK’ye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ile Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları münasebetiyle söz almıştır. Ek madde 80 doğrultusunda ilde Artvin Üniversitesi kurulmasına yönelik konuşması vardır; *“YÖK Başkanıyla yapılan görüşmelerde ilimize üniversite kurulmasına sıcak baktıklarını söylemiştir. İlimiz eğitimle özdeşleşen bir ildir. Koşullara bakıldığında eğitimin önemli ve zorunlu olduğu ortaya çıkmaktadır. İlimizde okumak yaşam biçimi, zorunluluk, başka seçeneğimiz yoktur. İller, ilçeler kendi oldukları yerlere üniversite, yüksekokul kurma çabasında olurlar. Atatürk Üniversitesi Rektörü Yusufeli ilçemizi ziyaretinde sosyal ve kültürel yaşantıyı beğenmiş ve bizzat kendisi ilçede kendi*

³²⁵ TBMM Albümü..., C. 3, s. 1467.

³²⁶ TBMM TD, C. 128, Ankara 2006, s. 1515-1516.

üniversitelerine bağlı bir yüksekokul kurulması için üniversite senatosuna teklif götürmüştür. Senato bu teklifi kabul etmiş ve YÖK'ün önünde durmaktadır. Ayrıca ülkemizin aydınlanmasını sağlayan köy enstitülerinden Kars Cilavuz Köy Enstitüsü'ne özellikle Şavşat ilçemizden büyük bir talep olmuştur. 1940'lı yıllarda yetişen bu eğitimli insanlar ilimizin eğitimine katkı sunmuşlardır. Arhavi'de 1967 yılında halkın toplamış olduğu paralarla özel lise açılmıştır. Bu örnekler çoğaltılabilir. İlimizin eğitime ne kadar yatkın ve ihtiyacı olduğunu gösteren örneklerdir. İlimizde iki fakülte ve bir yüksekokul bulunmaktadır. Artvin Üniversitesiyle ilgili olarak diğer Artvin Milletvekilimiz Orhan Yıldız ile üniversitenin adının Artvin Çoruh Üniversitesi adıyla kurulması yönünde vermiş olduğumuz önerge vardır. Umarım bu önergemiz de kabul edilir"³²⁷demiştir.

Orhan Yıldız

1962 Artvin doğumludur. Babasının adı Kemal, annesinin adı Elfa'dır. İstanbul Hukuk Fakültesinde eğitim görmüştür. Serbest avukattır. XXII. Dönem Artvin Milletvekilidir³²⁸.

16 Mayıs 2007 tarihinde; Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu ile 78 ve 190 Sayılı KHK'lerde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı ile Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında KHK ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK'ye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Tasarısı ve Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor ile Plan ve Bütçe Komisyonları Raporları münasebetiyle söz almıştır. Ek madde 80 doğrultusunda ilde Artvin Üniversitesi kurulmasına yönelik konuşmasında; "Yıllardır özlemler beklediğimiz üniversite bu maddeyle kurulmuş olacaktır. Partimizin iktidar döneminde çok önemli işler yapılmıştır. İldeki Fen Lisesi hükümetimiz döneminde yapılmıştır. İlimizde 500 kapasiteli yurt Yüksek Öğrenim Kredi Yurtlar Kurumu programına alınmış, bu yıl içerisinde bitirilecektir. Üniversitenin kurulması da bu yasayla sağlanacaktır. İnaniyorum ki hemşerilerimiz maddi ve manevi katkılar ortaya koyarak üniversitenin eksikliklerini de kısa sürede gidereceklerdir. Ayrıca Artvinliler olarak üniversitemizi ülkenin en saygın üniversiteleri arasında yer alması için tüm gayretimizi göstereceğiz. İlimizdeki en önemli sorundu ve bu da çözülmüş olacaktır"³²⁹demiştir. Ayrıca

³²⁷ TBMM TD, C. 157, Ankara 2007, s. 474-476.

³²⁸ TBMM Albümü..., C. 3, s. 1467.

³²⁹ TBMM TD, C. 157, s. 479-480.

bu madde üzerinde Artvin milletvekilleri Y. Çorbacıoğlu ve O. Yıldız tarafından 1414 Sıra Sayılı Kanun Tasarısının çerçeve 7. maddesine bağlı ek madde 80 başlığında ve metninde geçen “Artvin Üniversitesi” ibaresinin “Artvin Çoruh Üniversitesi” olarak değiştirilmesi teklifi sunulmuştur. Önergeler ayrı ayrı okunmuş, ancak aynı mahiyeti taşıdığından ortak işleme alınmıştır. Oylamaya sunularak Artvin Çoruh Üniversitesi’nin kurulması kabul edilmiştir³³⁰.

Uğur Bayraktutan

1965 Artvin doğumludur. Babasının adı Remzi, annesinin adı Yaşar’dır. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesinde eğitim görmüştür. Serbest avukatlık, Artvin Barosu Yönetim Kurulu Üyeliği, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi Türk Grubu Üyesi görevlerinde yer almıştır. XXIV, XXV ve XXVI. Dönem Artvin milletvekilidir³³¹.

2014 yılında ilin sorunlarına yönelik gündem dışı konuşma yapmıştır. Konuşmasında eğitimle ilgili; *“Murgul ve diğer ilçeler yüksekokul istiyor. Murgul’daki yüksekokul bir an önce açılmalıdır”*³³² ifadelerini kullanmıştır. Aynı yıl içinde Yusufeli ilçesi Kılıçkaya beldesindeki Kılıçkaya Lisesinin kapatılmasının söz konusu olduğuna ve bu lisenin kapatılmaması için gerekli tedbirlerin alınmasını talep ettiğine ilişkin açıklaması olmuştur. Konuşmasında; *“Kılıçkaya, Cumhuriyetin ilk kadın belediye başkanını çıkartmış bir beldemizdir. Kılıçkaya Lisesinin öğrenci yetersizliği nedeniyle kapatılacağına dair tereddüt vardır. Beldenin ilçe merkezine uzaklığı 25 km dir. Bu mağduriyetin giderilmesi gerekmektedir. Milli Eğitim Müdürlüğü ve Valiliğin gerekli önlemleri alması ve bu lisenin kapatılmaması için gerekli idari önlemlerin alınmasını talep ediyorum”*³³³ demiştir.

Kasım 2014’te Sakarya Milletvekili Engin Özkoç’un (2/1800) esas numaralı METK’de Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifinin Doğrudan gündeme alınmasına ilişkin önergesi (4/218) münasebetiyle söz almıştır. Öğretmenlerle ilgili problemlere değinmiştir. Konuşmasında; *“Ülkemizde öğretmenlerle alakalı ciddi sorunlar vardır. 119 bin civarı öğretmen açığı, 330 bin atama bekleyen öğretmenler ve dün açıklanan 15 bin*

³³⁰ TBMM TD, C. 157, s. 480-481.

³³¹ 24. Dönem TBMM Albümü 2011, (Ed. Yıldırım – Zeynel), Ankara 2012, s. 43; “Milletvekillerimiz”, www.tbmm.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 22.44)

³³² TBMM TD, C. 68, s. 306-307.

³³³ TBMM TD, C. 71, Ankara (Tarihsiz), s. 18.

atama. Bununla öğretmenlerin sorunları halledilebilir mi, kendimizi sorgulamalıyız. Ayrıca ilk atanan müdürler, ilk defa yeniden görevlendirme, mülakat sınavlarıyla alakalı çok ciddi sorunlar vardır, ilimizde de sorunlar var. İlimizde hangi okula kim müdür atanacak o yerdeki esnaftan, berberden, öğreniyorsunuz. Bakana sadece belli bir sendikal örgütlenme içerisinde üye olan öğretmenlerin atandığını dedim. Bakan ise bunun mantığı olduğunu söyledi, atanan yöneticilerin içerisinde sendikal dağılımlarına bakıldığında EĞİTİM-BİR-SEN'in üyelerinin çoğunlukta olduğu görülür. Ancak diğer sendikaların üye sayıları karşılaştırıldığında Bakanın söylemiş olduğu ifade etkisiz kalıyor. Sınavın nasıl yapıldığını kimlere nasıl sorular soruluyor biliyoruz”³³⁴ demiştir.

TBMM Artvin Milletvekilleri, Artvin eğitiminin yanı sıra ülkemizdeki eğitime dair konularda önerge vererek yahut söz alarak düşüncelerini ifade etmişlerdir. Ancak yapılan çalışmalar yetersiz kalmaktadır. Milletvekillerinin genel itibariyle meslekleriyle alakalı konularda mecliste daha aktif oldukları anlaşılmıştır. Bahsi geçen milletvekilleri dışında Ahmet Akif Suner, Ekrem Şadi Erdem, Hüseyin Şen ülkemiz eğitimini ilgilendiren çalışmalarda önerge vermiş ya da söz almışlardır.

³³⁴ TBMM TD, C. 92, Ankara (Tarihsiz), s. 687-688.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARTVIN'DE YÜKSEKÖĞRETİMDE YAŞANAN GELİŞMELER

3.1. Artvin'de Yükseköğretim

İlde üniversite açılmadan önce; yükseköğretimde faaliyetlerini yürüten Kafkas Üniversitesine bağlı Artvin Orman Fakültesi, Artvin Meslek Yüksekokulu ve Artvin Sağlık Yüksekokulu bulunmaktaydı. Bunun yanı sıra Karadeniz Teknik Üniversitesine (KTÜ) bağlı Artvin Eğitim Fakültesi ve Hopa Meslek Yüksekokulunun faaliyetleri olmuştur³³⁵.

Hopa Meslek Yüksekokulu, 1988-1989 öğretim yılında eğitime başlamıştır. Faaliyetler Trabzon'da sürdürülmüştür. Ağaç İşleri Programıyla başlanmış, sonraları Mobilya ve Dekorasyon programı olarak adı değişmiştir. Artvin Meslek Yüksekokulu; YÖK'ün 1990 yılında almış olduğu kararla KTÜ' ye bağlı açılmışken, 1994 yılında alınan kararla Kafkas Üniversitesine bağlı olarak eğitimlerini sürdürmeye devam etmiştir. Yüksekokulda Muhasebe, İşletmecilik, Elektrik, Makine, Bilgisayar, Otomotiv, Tekstil ve El Sanatları programları vardır. Artvin Orman Fakültesinde, Orman Mühendisliği bölümü 1993 yılında eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Artvin Sağlık Yüksekokulu; 1996 yılında Sağlık Bakanlığı ve MEB arasında yapılan protokol gereği Artvin'deki Sağlık Meslek Lisesi Kafkas Üniversitesine bağlı olarak Artvin Sağlık Yüksekokuluna dönüşümü sağlanmış ve 2003-2004 öğretim yılında eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Hemşirelik ve Sağlık Memurluğu bölümleri yer almıştır. Artvin Eğitim Fakültesi ise, 2002 yılında kurulmuş olup 2003 yılında eğitim ve öğretime başlamıştır. Fakültede açılan ilk bölüm, Sınıf Öğretmenliği olmuştur³³⁶.

³³⁵ Artvin Valiliği, *AGEP*, s. 79.

³³⁶“İnsan Kaynakları (Eğitim) Raporu-I”, s. 24-26, www.artvin.gov.tr(İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 17.46)

Tablo 39: Artvin'de Yükseköğretimdeki Sayısal Gelişmeler (1999-2005)

Öğretim Yılı	Birim Sayısı	Yeni Kayıt Öğrenci	Toplam Öğrenci	Mezun	Kendi Biriminde Öğretim Elemanı
1999-2000	2	226	522	122	41
2000-2001	2	220	600	76	40
2001-2002	2	222	713	217	41
2002-2003	2	504	947	207	40
2003-2004	4	354	1 047	183	48
2004-2005	4	474	1 274	253	56

(Kaynak: DİE(TÜİK) Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1999-2005, <https://biruni.tuik.gov.tr/>)

3.2. Artvin Çoruh Üniversitesi (AÇÜ)'nin Kurulması

17 Mayıs 2007 tarihinde 5662 sayılı kanunun 7. maddesine göre, üniversitenin kuruluşu şu şekildedir: Ek madde 80'e göre; Artvin'de Artvin Çoruh Üniversitesi adıyla bir üniversite kurulmuştur. Rektörlüğe bağlı olarak kurulan Fen-Edebiyat Fakültesi, KTÜ Rektörlüğüne bağlıyken adı ve bağlantısı değiştirilerek oluşturulan ve rektörlüğe bağlanan Eğitim Fakültesi, Kafkas Üniversitesi Rektörlüğüne bağlıyken adı ve bağlantısı değiştirilerek oluşturulan ve rektörlüğe bağlanan Orman Fakültesi ve Sağlık Yüksekokulu yer almaktadır. Ayrıca Kafkas Üniversitesi Rektörlüğüne bağlıyken adı ve bağlantısı değiştirilerek oluşturulan ve rektörlüğe bağlanan Meslek Yüksekokulu, KTÜ Rektörlüğüne bağlıyken adı ve bağlantısı değiştirilerek oluşturulan ve rektörlüğe bağlanan Arhavi Meslek Yüksekokulu ile Hopa Meslek Yüksekokulu ve Rektörlüğe bağlı olarak kurulan Sosyal Bilimler Enstitüsü ile Fen Bilimleri Enstitüsünden oluşmaktadır³³⁷.

³³⁷ Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında KHK İle Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK'ye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG), S. 26536, 29 Mayıs 2007.

7 Aralık 2007 tarihinde Rektörlüğün Yusufeli Meslek Yüksekokulu kurulmasına ilişkin YÖK'e yapmış olduğu teklif, 14 Aralık 2007'de YÖK'ün yazısıyla 2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 maddesi uyarınca kabul edilmiştir. Borçka Acarlar Meslek Yüksekokulu; Rektörlüğün teklifi ve YÖK Başkanlığının 5 Mayıs 2011'deki toplantısında alınan karar neticesinde, 2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 maddesi uyarınca kurulmuştur³³⁸.

Mühendislik Fakültesi ve Hopa İktisadi İdari Bilimler Fakültesi; 1 Şubat 2010 tarihli ve 2010/103 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ek kararıyla üniversiteye bağlı olarak kurulmasına karar verilmiştir. İlahiyat Fakültesi; 13 Ağustos 2012 tarihli ve 2012/3638 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla kurulmuştur. Sanat ve Tasarım Fakültesi; 20 Eylül 2012 tarihli ve 2012/3763 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kurulmuştur³³⁹. Şavşat Meslek Yüksekokulu; YÖK'ün 21 Mayıs 2015 tarihli kararıyla 2547 sayılı kanunun 2880 sayılı kanunla değişik 7/d-2 maddesiyle kurulmuştur. Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu 20 Ağustos 2015 tarihli ve 2015/8052 sayılı kararlar ile kurulmuş ve 27 Ağustos 2015 tarihli ve 29458 sayılı RG' de yayımlanmıştır³⁴⁰.

3.2.1. Fakülteler

Eğitim Fakültesi: 17 Mayıs 2007 tarihinde 5662 sayılı kanunun 7. maddesine göre, bağlantısı değiştirilerek KTÜ Rektörlüğünden AÇÜ'ye bağlanmıştır³⁴¹. İlköğretim Bölümü adı altında 2003-2004 öğretim yılında eğitime başlanmıştır. İlköğretim Bölümünde yer alan anabilim dallarıysa şöyledir: Sınıf Eğitimi 2003 yılı, Fen Bilgisi Eğitimi 2009 yılı, Sosyal Bilgiler Eğitimi 2011 yılı ve Matematik Eğitimi 2014 yılından itibaren öğrenci almıştır.

AÇÜ Senatosunun 2008 yılında yeni bölüm ve anabilim dalları teklifi sonucunda ve YÖK Yürütme Kurulunun 22 Ekim 2008 tarihli toplantısında, Eğitim Fakültesi bünyesinde şu bölümler açılmıştır: Eğitim Bilimleri, Güzel Sanatlar Eğitimi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümüdür. Bu bölümler öğrenci almamaktadır. Ayrıca 2009 yılında AÇÜ Senatosu teklifi

³³⁸ “Kuruluş ve Tarihçe”, www.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.48)

³³⁹ “Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu”, www.mevzuat.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.31)

³⁴⁰ “Kuruluş ve Tarihçe”, www.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.48)

³⁴¹ Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında KHK İle Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK'ye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG), S. 26536, 29 Mayıs 2007.

ve YÖK onayıyla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi, Yabancı Diller Eğitimi bölümleri kurulmuştur. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliğine 2010 yılında öğrenci alımı başlamıştır. (Bu bölüm 2012’de açılan İlahiyat Fakültesine bağlanmıştır.) AÇÜ Senatosunun teklifi ve YÖK’ün 23 Mart 2010 tarihindeki onayıyla, Eğitim Fakültesine bağlı Türkçe Eğitimi ABD açılmış ve 2013 yılından itibaren öğrenci alınmaya başlamıştır. AÇÜ Senatosunun teklifi ve YÖK’ün 28 Haziran 2012 tarihindeki onayıyla Eğitim Fakültesine bağlı Özel Eğitim Bölümü ve buna bağlı Zihin Engelliler Eğitimi ABD açılmışsa da öğrenci alımı yapılmamıştır³⁴². Üniversitenin kurulduğu yıllarda, fakültede akademik personel sayısı 12 ve öğrenci sayısı 229 iken, 2015 yılında akademik personel sayısı 55 ve öğrenci sayısı 938 olup, fakültedeki doluluk oranı % 93-98 arasındadır³⁴³.

Fen-Edebiyat Fakültesi: 17 Mayıs 2007 tarihinde, 5662 sayılı kanunun 7. Madde ek madde 80 kapsamında AÇÜ Rektörlüğüne bağlı olarak kurulmuştur³⁴⁴. Fakültede Tarih, Türk Dili ve Edebiyatı, Sosyoloji, Batı Dilleri Edebiyatı, Felsefe ve Kafkas Dili Edebiyatı bölümleri yer almaktadır³⁴⁵.

Hopa İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi: 1 Şubat 2010 tarihli Bakanlar Kurulu kararının 26 Şubat 2010’da RG’de yayımlanmasıyla kurulmuştur. 2011’de açılan İşletme Bölümüne ilaveten aynı yıl içerisinde İktisat, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, Turizm İşletmeciliği Bölümü kurulmuştur. Ancak Turizm İşletmeciliği Bölümüne öğrenci alımı başlatılmamıştır³⁴⁶.

İlahiyat Fakültesi: AÇÜ Senatosunun 18 Nisan 2012 tarihli teklifi ve YÖK’ün 7 Haziran 2012 tarihli onayı, MEB’in 13 Ağustos 2012 tarihli ve 2012/3638 sayılı kararıyla 2809 sayılı kanunun ek 30. maddesine göre kurulmuş ve 10 Eylül 2012’de RG’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Fakültede yer alan bölümler; Temel İslam Bilimleri,

³⁴² “Hakkımızda”, www.egitim.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.54)

³⁴³ “Faaliyet Raporları (2007-2015)”, www.egitim.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.57)

³⁴⁴ Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında KHK İle Genel Kadro ve Usulü Hakkında KHK’ye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (RG), S. 26536, 29 Mayıs 2007.

³⁴⁵ “Hakkımızda”, www.fef.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.56)

³⁴⁶ “Hakkımızda”, www.iibf.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.55)

Felsefe ve Din Bilimleri, İslam Tarihi ve Sanatlarıdır. Ayrıca Eğitim Fakültesi bünyesinde yer alan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Bölümü de fakülteye dâhil edilmiştir³⁴⁷.

Mühendislik Fakültesi: 26 Şubat 2010 tarihli ve 27505 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren kararnameyle AÇÜ bünyesinde kurulmuştur. Elektrik-Elektronik Mühendisliği, Harita Mühendisliği ve Çevre Mühendisliği bölümlerinin açılması uygun görülmüştür. Ayrıca 2011’de Enerji Sistemleri Mühendisliği Bölümü, 2013’te AÇÜ Rektörlüğü teklifi ve YÖK’ün incelemesi sonrasında Bilgisayar Mühendisliği Bölümüne ait Bilgisayar Bilimleri, Bilgisayar Donanımı ve Bilgisayar Yazılımı anabilim dallarının açılması uygun görülmüştür³⁴⁸.

Orman Fakültesi: 1992 yılında Kafkas Üniversitesi bünyesinde açılmış olup 29 Mayıs 2007 tarihli ve 26536 sayılı RG’de yayımlanarak yürürlüğe giren 5662 sayılı kanunun ek 80. maddesi doğrultusunda bağlantısı değiştirilerek AÇÜ’ye bağlanmıştır. Fakültede yer alan bölümler; Orman Mühendisliği 1993 yılında, Peyzaj Mimarlığı 2006 yılında, Orman Endüstri Mühendisliğinde ise 2009 yılında eğitim ve öğretime başlanmıştır³⁴⁹.

Sağlık Bilimleri Fakültesi: 2007’de bağlantısı ve adı değiştirilip AÇÜ’ye bağlanan Sağlık Yüksekokuluna dayanmaktadır. Yüksekokulda okutulan Sağlık Memurluğu Bölümü 2007 tarihinde 5634 sayılı kanunla hemşirelik eğitimiyle eşdeğer görülmüş ve adı Hemşirelik Bölümü olarak değiştirilmiştir. Ayrıca 2009’da Beslenme ve Diyetetik, 2010’da Çocuk Gelişimi Bölümü ve 2015 yılında İş Sağlığı ve Güvenliği Bölümleri eklenmiştir. 2015/8052 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla Sağlık Yüksekokulu kapatılarak Sağlık Bilimleri Fakültesi kurulmuştur³⁵⁰.

Sanat ve Tasarım Fakültesi: Kuruluşu 7 Ekim 2012 tarihli ve 28434 sayılı RG’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir³⁵¹. Yer alan bölümler; Görsel Sanatlar ve Tasarım, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı, Müzik Bilimleri, Mimarlıktır.

³⁴⁷ “Tarihçe”, www.ilahiyat.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.59)

³⁴⁸ “Hakkımızda”, www.eng.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.00)

³⁴⁹ “Genel Bilgi”, www.orman.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.00)

³⁵⁰ “Genel Bilgi”, www.sbf.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.01)

³⁵¹ “Kuruluş ve Tarihçe”, www.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.48)

3.2.2. Enstitüler

3.2.2.1. Fen Bilimleri Enstitüsü

Fen Bilimleri Enstitüsü; 2007’de AÇÜ Rektörlüğü bünyesinde kurulmuş; lisansüstü eğitim ve öğretim, bilimsel araştırma faaliyetlerini yürüten akademik kurum olarak hizmet vermektedir. Orman Mühendisliği Anabilim Dalında (ABD) yüksek lisans eğitimine 1999 yılında ve doktora eğitimine 2009-2010 yılı itibariyle başlanmıştır. Orman Endüstri Mühendisliği ABD’de Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesiyle ortak yürütülen yüksek lisans programına 2012-2013 eğitim-öğretim yılında başlanmıştır. Ayrıca Peyzaj Mimarlığı ABD’de Atatürk Üniversitesiyle ortak yürütülmekte olan tezli yüksek lisans programına YÖK’ün 28 Ekim 2015 yılında aldığı kararla başlanmıştır³⁵². 2015 yılı sonu itibariyle 5 Profesör, 8 Doçent, 25 Yardımcı Doçent olmak üzere 38 öğretim üyesi ve 245 öğrencisi vardır³⁵³.

Tablo 40: AÇÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Faaliyetleri (2010-2015)

Yıl	Akademik Personel	Yüksek Lisans Öğrencisi (Tezli)	Doktora Öğrencisi
2010	19	65	-
2011	24	89	6
2012	24	108	10
2013	28	158	16
2014	29	203	18
2015	38	222	23

(Kaynak: “Birim Faaliyet Raporu (2010-2015)”, www.fbe.artvin.edu.tr)

³⁵² “Tarihçe”, www.fbe.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.02)

³⁵³ “Artvin Çoruh Üniversitesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu”, s. 12, http://www.sp.gov.tr/upload/xSPRapor/files/D4Co4+2015_acue_faaliyet_raporu.pdf(İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 18.16)

Tarihi:

2015 yılındaki akademik personel sayısı 2010 yılına göre 2 kat artış göstermiştir. 2010 yılı sonu itibariyle enstitüde 65 öğrenci varken 2015 yılı sonu itibariyle enstitüdeki toplam öğrenci sayısı 245 olmuştur. Enstitü bünyesinde akademik eğitim çalışmalarına devam edilmektedir. (Tablo 40)

2010 yılı sonu itibariyle 29 yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. 2011 yılında 20, 2012’de 10, 2013’te 7, 2014’te 6 yüksek lisans tezi tamamlanırken 2015 yılında 25 adet yüksek lisans tezi ve 1 doktora tezi tamamlanmıştır³⁵⁴.

3.2.2.2. Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilimler Enstitüsü; 29 Mayıs 2007’de 26536 sayılı RG’de yayımlanan 5662 sayılı kanunun ek 80/ç maddesi gereğince kurulmuş; lisansüstü eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yürüten akademik kurum olarak hizmet vermeye devam etmektedir. Atatürk Üniversitesiyle ortak yüksek lisans programları açılmıştır: Türk Dili ve Edebiyatı ABD, Tarih ABD’de eğitim verilmektedir. 2013-2014 öğretim yılında 18 yüksek lisans öğrencisi ve 14 bilimsel hazırlık öğrencisi olmak üzere toplamda 32 öğrenci alınmıştır. 2014-2015 öğretim yılındaysa 21 yüksek lisans öğrencisi ve 2 bilimsel hazırlık öğrencisi alınmıştır. Enstitü bünyesinde akademik eğitime devam edilmektedir³⁵⁵.

Tablo 41: AÇÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Faaliyetleri (2013-2015)

Yıl	Akademik Personel		Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi
	Türk Dili ve Edebiyatı ABD	Tarih ABD	
2013	6	5	22
2014	9	7	59
2015	11	8	76

(Kaynak: “Birim Faaliyet Raporu (2013-2015)”, www.sbe.artvin.edu.tr)

³⁵⁴ “Birim Faaliyet Raporu (2010-2015)”, www.fbe.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.02)

³⁵⁵ “Birim Faaliyet Raporu (2013-2014)”, www.sbe.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.04)

3.2.3. Yüksekokullar

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu: Kurulma kararı 27 Ağustos 2015 tarihli ve 29458 sayılı RG’de yayımlanmıştır³⁵⁶. Spor Yöneticiliği Bölümü açılmıştır, ancak bölüme öğrenci alımı başlatılmamıştır³⁵⁷.

3.2.4. Meslek Yüksekokulları

Arhavi Meslek Yüksekokulu: 17 Mayıs 2007 tarihli ve 5662 sayılı kanunla kurulmuştur. 2009-2010 eğitim-öğretim yılında Dış Ticaret Programı ve Büro Yönetimi ve Yönetici Asistanlığı Programında faaliyetlere başlanmıştır. 2010-2011 öğretim yılında Turizm ve Seyahat Hizmetleri Programı, 2013-2014 yılındaysa Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı eklenmiştir³⁵⁸.

Artvin Meslek Yüksekokulu: YÖK Yürütme Kurulunun 1990 yılındaki toplantıda aldığı karar neticesinde KTÜ’ye bağlı olarak kurulmuş, 1992 yılında Kafkas Üniversitesine bağlanarak eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmiştir. 2002-2003 yılından itibaren mesleki ve teknik liselerden meslek yüksekokullarına sınavsız geçiş uygulamasının başlamasıyla yüksekokulda Teknik Programlar Bölümü kurulmuştur: Bilgisayar Teknolojisi ve Programlama Programı, Elektrik Eğitim Programı, Otomotiv ve Makine Programı. 2002-2007 yılları arasında İşletme, Muhasebe ve Pazarlama Programları dâhil edilmiştir. 2007 yılında ise, AÇÜ’ye bağlanmıştır. 2009-2013 yılları arasında Ormancılık ve Orman Ürünleri, Peyzaj ve Süs Bitkileri Yetiştiriciliği, Harita ve Kadastro, Büro Hizmetleri ve Yönetici Asistanlığı, İnşaat, Avcılık ve Yaban Hayatı, Çocuk Gelişimi açılan bölümler olurken; İlk ve Acil Yardım, Özel Güvenlik ve Koruma Programları da faaliyetlerine devam etmiştir. Ayrıca Hopa Meslek Yüksekokulundaki Mobilya ve Dekorasyon Programı da meslek yüksekokuluna aktarılmıştır³⁵⁹.

Borçka Acarlar Meslek Yüksekokulu: 24 Mayıs 2011 tarih ve 022015 sayılı YÖK Başkanlığının yazısıyla kurulması uygun görülmüştür. Artvin Meslek Yüksekokulu bünyesinde yer alan Elektrik Enerjisi Üretim, İletim ve Dağıtım Programı 2013 yılında

³⁵⁶ “Kuruluş ve Tarihçe”, www.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 15.48)

³⁵⁷ “Bölümler”, www.besyo.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.06)

³⁵⁸ “Hakkımızda”, www.arhavinmyo.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.07)

³⁵⁹ “Genel Bilgi”, www.myo.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.07)

aktarılmıştır. Ayrıca Yapı Denetimi, İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Programları açılmıştır. Yüksekokulda 2014 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlanmıştır³⁶⁰.

Hopa Meslek Yüksekokulu: Artvin ilinin adı kullanılarak açılan ilk yükseköğrenim kurumu olup KTÜ'ye bağlı olarak kurulmuş ve 1988-1989'da eğitime başlanmıştır. Teknik Programlar Bölümü adı altında Mobilya ve Dekorasyon Bölümü yer almıştır³⁶¹. 2007 yılında KTÜ bağlantısı ve adı değiştirilerek AÇÜ'ye bağlanmıştır. Yer alan programlar şöyledir: Bankacılık ve Sigortacılık, Deniz ve Liman İşletmeciliği, İnsan Kaynakları Yönetimi, Kontrol ve Otomasyon Teknolojisi, Lojistik Programı³⁶².

Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu: Kurulması YÖK'ün 25 Eylül 2014 tarihli toplantısında alınan karar neticesinde olmuştur. Artvin Meslek Yüksekokulu bünyesindeki İlk ve Acil Yardım, Çocuk Gelişimi programlarının öğrencileri ile Yaşlı Bakımı, Eczane Hizmetleri programları aktarılarak Sağlık Hizmetleri MYO oluşturulmuştur³⁶³.

Şavşat Meslek Yüksekokulu: YÖK'ün 21 Mayıs 2015 tarihli toplantısında alınan karar neticesinde kurulmuştur³⁶⁴.

Yusufeli Meslek Yüksekokulu: AÇÜ Rektörlüğü teklifinin YÖK'ün 7 Aralık 2007 tarihindeki toplantısında incelenmesi neticesinde kurulmuştur. Maliye Programı yer almaktadır. 2011-2012 öğretim yılında Maliye Programına öğrenci alınmıştır³⁶⁵.

³⁶⁰“Tarihçe”, www.borcka.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.08)

³⁶¹ “İnsan Kaynakları (Eğitim) Raporu-I”, s. 26, www.artvin.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 17.46)

³⁶² “Programlar”, www.hopamyoy.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.10)

³⁶³ “Hakkımızda”, www.shmyoy.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.11)

³⁶⁴ “Tarihçe”, www.savsat.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.12)

³⁶⁵ “Tarihçe”, www.ymyoy.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.13)

Tablo 42: AÇÜ'deki Sayısal Gelişmeler (2007-2014)

Öğretim Yılı	Birim Sayısı	Yeni Kayıt Öğrenci	Toplam Öğrenci	Mezun	Kendi Biriminde Öğretim Elemanı
2007-2008	10	516	1631	377	69
2009-2010	10	1 110	2305	382	73
2011-2012	13	1 803	4275	462	271
2013-2014	15	1 780	5943	880	420

(Kaynak: “Resmi İstatistikler (2007-2014)”, www.meb.gov.tr; “Kuruluş ve Tarihçe”, www.artvin.edu.tr, <https://biruni.tuik.gov.tr/>)

2013-2014 eğitim-öğretim yılında akademik birim sayısında artış görülse de yeni kayıtlı öğrenci sayısı bakımından 2011-2012 öğretim yılından az olmuştur. Bu durum akademik birimlerin oluşturulduğu ancak bazı birimlere öğrenci alımı başlatılmamasından kaynaklanmaktadır. 2013-2014 öğretim yılında kendi biriminde öğretim elemanı sayısı 420 olmuş ve 2007-2008 yıllarına göre öğretim elemanı bakımından 6 kat artış yaşandığı görülmektedir. (Tablo 42)

Tablo 43: 2015 Yılı AÇÜ Öğrenci Kontenjanları

Birimin Adı	Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS) Kontenjanı	ÖSYS Sonucu Yerleşen	Boş Kalan	Doluluk Oranı (%)
Fakülteler	840	778	62	92,6
Meslek Yüksekokulları	1688	1647	41	97,6
Yüksekokullar	144	144	-	100
Toplam	2672	2569	103	96,1

(Kaynak: <http://www.sp.gov.tr/>)

AÇÜ’ de lisans ve önlisans eğitimine ayrılan akademik birimlerdeki kontenjanlarda % 90’ın üzerinde doluluk yaşandığı görülmektedir. Ayrıca yüksekokullarda% 100 doluluk yaşanmıştır. 8 yıldır akademik faaliyetlerini yürütmekte olan AÇÜ’ nün yeni bir üniversite olarak öğrenciler tarafından yüksek oranda tercih edildiği anlaşılmaktadır. (Tablo 43)

Tablo 44: Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumuna Bağlı Yurtlarda Öğrenci Sayısı ve Kapasitesi (2007-2015)

Öğretim Yılı	Yurt	Kapasite	Öğrenci
2007-2008	1	320	285
2009-2010	1	628	406
2011-2012	1	1 274	1 186
2012-2013	2	1 630	1 280
2014-2015	2	1 362	1 274

(Kaynak: “Resmi İstatistikler (2007-2015)” www.sgb.meb.gov.tr)

Artvin Çoruh Üniversitesinde yayınlarla ilgili faaliyetler ise şunlardır: Eğitim Fakültesinde; editörlük yapan öğretim üyesi 2, hakemlik yapan öğretim üyesi 5 ve hakemliği yapılan dergi sayısı 7’dir. Fen Edebiyat Fakültesinde; editörlük yapan öğretim üyesi 4, hakemlik yapan öğretim üyesi 9 ve hakemliği yapılan dergi sayısı 24’tür. Orman Fakültesinde; editörlük yapan öğretim üyesi 5, hakemlik yapan öğretim üyesi 13 ve hakemliği yapılan dergi sayısı 13’tür. Mühendislik Fakültesinde; editörlük yapan 3 öğretim üyesi, hakemlik yapan 4 öğretim üyesi ve 12 adet hakemliği yapılan dergi vardır. Sağlık Bilimleri Fakültesinde; hakemlik yapan öğretim üyesi 3 ve hakemliği yapılan 7 dergi vardır. Hopa MYO’ da; hakemlik yapan 2 öğretim üyesi ve hakemliği yapılan 2 dergi vardır. İİBF’ de; editörlük yapan 5 öğretim üyesi, hakemlik yapan 5 öğretim üyesi ve hakemliği yapılan 14 dergi vardır³⁶⁶.

³⁶⁶ “Artvin Çoruh Üniversitesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu”, s. 56, www.sp.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 18.16)

Tablo 45: 2015 Yılı AÇÜ Kapalı Alanların Dağılımı

Birimler	İdari Binalar	Eğitim Alanları	
		Derslik	Laboratuvar
Artvin MYO	1	13	3
Eğitim Fakültesi	5	28	21
Fen Edebiyat Fakültesi	1	8	5
Mühendislik Fakültesi	1	10	8
Orman Fakültesi	1	14	16
Arhavi MYO	1	6	1
Borçka Acarlar MYO	1	22	11
Hopa İİBF	2	14	3
Yusufeli MYO	1	3	1
Toplam	14	108	66

(Kaynak: www.sp.gov.tr/)

3.2.5. Araştırma Merkezleri

AÇÜ’de eğitim ve öğretim veren akademik birimlerin dışında araştırmaların yapıldığı merkezler de bulunmaktadır. Bu merkezler şunlardır: Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ormancılık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Kafkasya ve Çevresi Uygulama ve Araştırma Merkezi, Merkezi Araştırma ve Uygulama Laboratuvarı, Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezidir³⁶⁷.

³⁶⁷“Artvin Çoruh Üniversitesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu”, s. 23, www.sp.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 18.16)

Sürekli Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezi; 18 Mart 2010 tarih ve 27525 sayılı RG’de yayımlanan yönetmelikle yürürlüğe girmiştir³⁶⁸. Ormanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi; 1 Nisan 2011 tarihli RG’de yayımlanan yönetmelikle yürürlüğe girmiştir³⁶⁹. Kafkasya ve Çevresi Uygulama ve Araştırma Merkezi; 2 Nisan 2012 tarihli ve 28252 sayılı RG’de yayımlanan yönetmelikle yürürlüğe girmiştir³⁷⁰. Doğal Afetler Uygulama ve Araştırma Merkezi; 21 Kasım 2012 tarihli ve 28474 sayılı RG’de yayımlanan yönetmelikle yürürlüğe girmiştir³⁷¹.

Üniversite öğrencilerinin boş vakitlerini iyi değerlendirebilmesi, doğru yönlendirilebilmeleri ve yararlı alışkanlık edinmeleri amacıyla da Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı bünyesinde kültürel faaliyetler yürütülmektedir. Üniversitede öğrenci, akademik ve idari personele yönelik faaliyetler düzenlenmekle beraber öğrencilerin ilgileri doğrultusunda yönlendirilmeleri ve sosyalleşmeleri desteklenmektedir. Öğrenci topluluklarınca geleneksel hale gelen kültürel etkinliklerin yanı sıra çeşitli yerel, ulusal ve uluslararası konferans, seminer ve toplantılara katılımlarının sağlanması amaçlanmaktadır. Başkanlık bünyesinde faaliyet gösteren topluluklardan bazıları şunlardır: Akademik Kültür ve Eğitim Topluluğu, Beslenme ve Diyetetik, Derbent Tarih, Doğa Sporları, Fotoğrafçılık, Genç Tema, Halk Oyunları, Kuş Gözlem, Okçuluk ve Atıcılık, Tenis, Tiyatro, Topluma Hizmet Uygulamaları, Türk Dünyası Araştırma, Yeşilay, Yaban Hayatı ve Ekoturizm Topluluğu vb. vardır. Toplam öğrenci topluluğu sayısı 47’dir³⁷².

3.3. AÇÜ Bünyesinde Yapılan Çalışmalar

Artvin Çoruh Üniversitesi, verilen akademik eğitimlerin yanı sıra kurulduğu günden itibaren bölge halkıyla iç içe bir eğitim ve öğretim hizmeti sunmaya çalışmıştır. Yapılan çalışmalardan bazıları şunlardır:

“Bitki ve hayvanlarımız evinde kalsın. Çalışmalarına izin vermeyelim. Farkındalık Çalışması” :2007-2010 yılları arasında 3 etkinlik şeklinde düzenlenmiştir.

³⁶⁸ “Yönetmelik”, www.sem.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.16)

³⁶⁹ “Artvin Çoruh Üniversitesi Ormanlık Uygulama ve Araştırma Merkezi”, www.ouvam.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.16)

³⁷⁰ “Hakkımızda”, www.kcam.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.17)

³⁷¹ “Mevzuat”, www.dam.artvin.edu.tr (İndiriliş Tarihi: 01.03.2018, İndiriliş Saati: 16.18)

³⁷² “Artvin Çoruh Üniversitesi 2015 Yılı Faaliyet Raporu”, s. 32, 33; www.sp.gov.tr (İndiriliş Tarihi: 28.02.2018, İndiriliş Saati: 18.16)

Amaç; bölgedeki endemik bitkilerin tanıtımı, kaçakçıların varlığı ve tanımlanmaları hakkında bölge halkının farkındalığını artırmaktır. Yapılan ilk seminerde askeri personele bilgilendirmeler yapılmış, sonraki etkinliklerdeyse il protokolüne ve bölge halkına sunumlar yapılmıştır³⁷³.

“Bitki Müzesi (Arboretum) Projesi”:2011 yılında AÇÜ tarafından Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansına (DOKA) sunulan proje kabul edilmiştir. Arboretumlar; bilimsel araştırma ve gözlem amacıyla orijini ve yaşları belli her biri doğru ve dikkatli bir şekilde bir araya getirilen çoğunluğu ağaç ve diğer odunsu bitki taksonlarının uygun seçilmiş alanlarda yetiştirilip sergilendiği tabiat parçalarıdır. Artvin’de bir ilk olma özelliği taşıyan projeye ildeki eğitim, kültür, araştırma ve turizm potansiyelinin artırılması hedeflenmiştir³⁷⁴. Haziran 2012’de proje yöneticisi Doç. Dr. Zafer Ölmez tarafından yetkililere proje sunumu gerçekleştirilmiştir. Sunumda; çalışmaların 2011 yılında başladığı, proje maliyetinin 312.992 TL olduğu ve DOKA’ dan 234.774 TL destek sağlandığı belirtilmiştir. Ayrıca bitki müzesi 320 türü barındırmakta olup, Artvin ikliminde yetiştirilmesi uygun olan türlerin ithal edildiği ifade edilmiştir. Sunumun ardından yetkililer ve katılımcılara müze gezdirilmiştir³⁷⁵.

“Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Etkinliği” :AÇÜ ve Artvin Valiliği tarafından organize edilmiş olup 30-31 Mayıs 2012’de gerçekleştirildi. Yurtiçi ve dışından akademisyenlerin katılımı olmuştur. Matematik, Coğrafya, Dil, Tarih, Türkçe, Edebiyat gibi alanlarda eğitime dair konuların yanı sıra çevre ve ekosistem, kentleşme ve çarpık yapılaşmanın sosyal yaşama etkileri, çocuklara yönelik özel beceri isteyen alanlarda eğitim gibi konulara da yer verilmiştir³⁷⁶.

“Atık Kâğıt Geri Dönüşüm Makinesi Projesi” : Artvin Meslek Yüksekokulu elektrik ve makine programları öğrencileri ve proje koordinatörü Öğr. Gör. Bilgehan Tozlu öncülüğünde gerçekleştirilmiştir. Makineyi tasarlayan öğrenciler bununla kâğıt israfının önüne geçilmesine yönelik adım atarak doğayı koruma adına önemli bir projede rol almışlardır. Ayrıca makine içerisinde atık kâğıtların arasına ağaç tohumları eklenerek Ağaçkartlar elde edilmesi sağlanmıştır. Ağaçkartlar, toprağın 1-2 cm altına gömülüp

³⁷³Aydın Tüfekçioğlu, *Artvin Kampüs AÇÜ Üniversite Bülteni*, S. 6, Artvin 2011, s. 8.

³⁷⁴_____, *agd.*, S. 6, s. 40- 41.

³⁷⁵_____, *agd.*, S. 7, Artvin 2012, s. 72-73.

³⁷⁶_____, *agd.*, S. 7, s. 50.

sulandığında içindeki tohum çimlenerek ağaç halini alabilecektir. Makineyle 5-6 saat içinde yaklaşık 1.000 Ağaçkart üretmenin mümkün olduğu da ifade edilmiştir³⁷⁷.

“Artvin’in Kuş Atlasının Oluşturulması Projesi”: Kafkas sıcak noktasında yer alan Artvin, biyo-çeşitlilik açısından zengin bir konuma sahiptir. Bitki örtüsü zenginliği yanı sıra sahip olduğu kuş türleriyle ülkemizin ender illerinden olup ilde kuş türlerini incelemek, kuş popülasyonu hakkında genel bir tablo ortaya koymak amacıyla bu proje uygulamaya konulmuştur³⁷⁸.

“Botanik Bahçesi Projesi”: Artvin’de kurulması yönünde projesi hazırlanmış olup incelemeler yapmak üzere Almanya’dan heyet gelmiştir. Heyet üyeleri, AÇÜ’nün özellikle orman ve bitkiler gibi doğal güzellikler konusunda önemli çalışmalar yaptıklarını ifade etmişlerdir. Sonrasında Hatila Vadisinde incelemelerde bulunmuşlardır³⁷⁹.

“Geleceğin Ekoistleri: Artvin ve Çevresinde Çevre Koruma Bilinci Oluşturmaya Yönelik Doğa ve Bilim Eğitimi Projesi”: TÜBİTAK (Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu) işbirliğiyle gerçekleştirilmiş olup projeyi yürüten, Eğitim Fakültesinden Arş. Gör. Mesude Çalış’tır. Şehir merkezindeki ortaokullardan seçilen öğrencilerin katıldığı projede, 7 gün boyunca doğa ve bilim eğitimi verilerek katılımcılarda çevre koruma bilinci oluşturulmaya çalışılmıştır. Geleceğin çevrecileri 23-30 Haziran 2013’te kampa katılmıştır. Böylece öğrenciler, teoride öğrendiklerini saha araştırmalarında pekiştirebilme şansı bulmuşlardır. Uygulama alanları; Şavşat Karagöl Sahara Milli Parkı, Ardanuç Cehennem Deresi Kanyonu, Deriner Barajı, Kafkasör Bölgesi, Hatila Vadisi, Borçka Karagöl Tabiat Alanı, Macahel Bölgesi ve AÇÜ Bitki Müzesidir. Proje sonunda katılımcı ve görev alanlara belgeleri verilmiştir³⁸⁰.

Artvin halkının AÇÜ’ye tutumları olumlu yöndedir. Ancak, halkın AÇÜ’de yapılan etkinliklerden haberdar olmadığı ve katılımın az olduğu da görülmüştür. Halkın üniversiteyi

³⁷⁷ _____, *agd.*, S. 8, Artvin 2013, s. 48.

³⁷⁸ _____, *agd.*, S. 8, s. 52.

³⁷⁹ _____, *agd.*, S. 9, Artvin 2013, s. 33.

³⁸⁰ _____, *agd.*, S.9, s. 54-55.

daha iyi tanıyabilmesi adına şehir-üniversite etkileşiminin gerçekleştirilmesi yönündeki çalışmaların artırılması gerekmektedir³⁸¹.

³⁸¹ Mustafa Sözbilir vd., “Artvin Çoruh Üniversitesi’nin Artvin’e Etkileri ve Şehrin Üniversiteyi Algılayışı”, *Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildirileri –I-*, Artvin 2012, s. 252-253.

SONUÇ

Artvin’de Osmanlı Devleti Dönemi’ndeki ilk sancak, Ardanuç’tur. Ardanuç’ta açılan medreselere sonrasında Şavşat ve Arhavi’de açılan medreseler eklenmiş ve buralarda eğitim ve öğretim devam etmiştir. 19.yy’ da ise; Livane kazası, Hopa kazası, Kiskim kazası, Ardanuç kazası ve Arhavi nahiyesi ile mahallelerinde yeni açılan mektepler ve medreselerde eğitim sürdürülmüştür.

İlin TBMM Hükümeti idaresine girmesiyle eğitime daha da önem verilmeye başlanmıştır. Mayıs 1922 yılına kadar Numune Mektepleri, Ana Mektebi ve İptidai Mekteplerinin faaliyetlerinin olduğu anlaşılmıştır. 1923-1924 öğretim yılında ise bunlara Şavşat İmam Hatip Mektebi eklenmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında üç sınıflı ve beş sınıflı ilkokullarda eğitim yapılmıştır.

Şehirde okul öncesi eğitime 1975-1976 öğretim yılında Merkez ilçedeki Kız Meslek Lisesi bünyesinde başlanmıştır. Günümüzde ise, müstakil anaokulları ve ilköğretim kurumlarındaki anasınıflarında eğitim sürdürülmektedir. 2014-2015 öğretim yılındaki okullaşma oranı % 55,12 olup Türkiye geneli okullaşma oranından (% 42,67) yüksek olduğu tespit edilmiştir. Merkez ilçede okul öncesinde görülen okullaşma oranının (% 95) ildeki diğer ilçelere de yansıtılması ve bu yöndeki çalışmaların artırılması gereklidir.

Artvin ve çevresinde 1923-1927 yılları arasında faaliyet gösteren 36 ilkokul varken 1927-1933 yıllarında bu sayı 212’ye ulaşmıştır. Yöre halkının okuma yazmaya önem vermesinin ildeki okullaşmaya da yansıdığı görülmektedir. İlköğretim kademesinde 1937-1948 yıllarında gündüzlü ilkokulların yanı sıra ulus okulları, hususi okullar ve eğitimli okulların faaliyetleri olmuştur. İlerleyen zamanlarda genel ve mesleki liseler bünyesindeki ortaokullarda da eğitim görülmüştür. Ülkemizde sekiz yıllık zorunlu eğitime geçilmesiyle ilköğretim adı altında eğitime başlanmış, günümüzdeyse 4+4+4 sisteminin gelmesiyle ilkokul ve ortaokul adıyla eğitim sürdürülmektedir. Şube, derslik ve öğretmen başına düşen öğrenci sayılarının giderek azalması okulların fiziksel eğitim ortamının iyileştirildiğini göstermektedir. Böylece öğrencilerin bu süreçte daha rahat eğitim alabilmeleri sağlanacaktır. % 96’nın üzerinde olan okullaşma oranının % 100 olması yönünde çalışmalara devam edilmelidir. Ayrıca okulların nitelik yönünden de geliştirilmesine devam edilmelidir.

İldeki yatılı eğitime 1927-1930 yıllarında Hopa Köy Yatı Mektebi bünyesinde başlandığı görülmüştür. Yatılı İlköğretim Bölge Okulu (YİBO) adıyla 1985-1986 öğretim yılında faaliyetlere bir okul bünyesinde başlanmıştır. Günümüzdeyse Yatılı Bölge Ortaokulları adıyla faaliyet gösteren 6 okul vardır. METK Fırsat ve İmkân Eşitliği İlkesi doğrultusunda taşınmalı ilköğretime ise, 1997-1998 öğretim yılında başlanmış olup günümüzde de bu eğitim sürdürülmektedir.

Şehirdeki ilk genel lise, 1929 yılında Artvin Ortaokul Direktörlüğü adıyla açılmıştı. Mesleki ve teknik alandaki ilk liseyse 1948 yılında açılan Sanat Enstitüsünün Orta kısmıydı. 1970-1972 yıllarında genel lise sayısı 6'dır. 1984 yılında 11 meslek lisesi vardır. Ortaöğretimdeki okullaşma oranımız Türkiye geneli okullaşma oranı üzerindedir. Özellikle öğretmen başına düşen öğrenci sayısının gitgide azalma seyri gösteriyor olması öğrencilerin eğitimden verimli bir şekilde yararlanabilecek olmaları bakımından olumlu bir gelişmedir. Ancak ortaöğretim son sınıf öğrencilerinin yükseköğretime dahil olması bakımından başarısız oldukları tespit edilmiştir. 2004-2005 öğretim yılına kadar Türkiye geneli yükseköğretime yerleşme oranından oldukça düşük olduğu, ancak bu dönemde % 27,07 oranına ulaşarak Türkiye geneli orana (% 28,57) yaklaşmıştır. 2011-2012 öğretim yılında ise, taşınmalı ortaöğretime başlanmış olup günümüzde sürdürülmektedir. 2014-2015 öğretim yılında genel lise sayısı 14, meslek lisesi sayısı 27 olmuştur. 2015 yılındaysa yükseköğretime yerleşme oranı % 59,82 olmuştur. Ortaöğretim kurumlarında nicelik yönünden gözlenen durumun nitelikte beraber yükseköğretime yansıtılması gerekmektedir. Günümüzde eğitim faaliyetlerine devam eden okul türleri ise; Anadolu Liseleri, Anadolu İmam Hatip Liseleri, Çok Programlı Anadolu Liseleri, Mesleki ve Teknik Anadolu Liseleri ve Fen Liseleri'dir. Bu okul türlerine Sosyal Bilimler Lisesi, Güzel Sanatlar Lisesi ve Spor Lisesi eklenmelidir. Bağımsız bir okul oluşturulamazsa dahi mevcut okullar bünyesinde şubeler eklenmesi yönünde girişimlerin olması gereklidir.

Artvin'de özel öğretim; ilköğretim kademesinde 1933-1934 yılında bir okul bünyesinde yapılırken, 1937-1940 yılları arasında da özel okulların faaliyetlerinin olduğu anlaşılmıştır. Lise kademesindeki ilk özel öğretim kurumu; 1967-1968 yıllarında hizmete girmiş, sonrasında okul MEB'e devredilmiştir. 2011-2015 yıllarındaysa Merkez ilçede bir ilköğretim kurumu bünyesinde (Okul 15 Temmuz 2016 darbe girişimi sonrasında

kapatılmıştır.) eğitim sürdürülmüştür. Günümüzdeyse özel dershanelerin özel temel liselere dönüşümü sonucunda ilde iki özel temel lise faaliyet göstermeye başlamıştır.

Özel eğitimdeki çalışmalara ise; 1990 yılında RAM bünyesinde başlanmış, günümüzde ilköğretim okullarında açılan özel eğitim sınıflarında ve ilköğretimde kaynaştırma eğitimiyle uygulama yapılmaktadır. Ayrıca özel eğitim gerektiren bireylere evde eğitim hizmetleri de sunulmaktadır. İlimizde Özel Eğitim İş Uygulama Merkezi, Özel Eğitim Mesleki Eğitim Merkezi ve Özel Eğitim Rehabilitasyon Merkezleri bu alanda faaliyet yürüten diğer kurumlardır. Taşınabilir eğitim kapsamında özel eğitim (ilköğretim) öğrencilerinin de yer aldığı anlaşılmıştır.

Şehirdeki yükseköğretim faaliyetleri, 1988-1989 öğretim yılında hizmete giren Hopa Meslek Yüksekokuluyla başlamıştır. 1990 yılında Artvin Meslek Yüksekokulu, 1993'te Orman Fakültesi, 1996'da Sağlık Yüksekokulu ve 2002-2003 öğretim yılında eğitim faaliyetlerine başlamış olan Eğitim Fakültesi vardır. Sözü edilen yükseköğretim kurumları bir süre KTÜ ve Kafkas Üniversitesine bağlı olarak faaliyetlerini yürütmüşlerdir. 2007 yılında fakülte ve yüksekokulların söz konusu üniversitelerle bağlantıları da değiştirilerek AÇÜ kurulmuştur. AÇÜ'deki fakültelere Fen-Edebiyat, İİBF, İlahiyat, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Sanat ve Tasarım Fakültesi eklenmiştir. Yüksekokullara; Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Arhavi Meslek Yüksekokulu, Borçka Acarlar Meslek Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Şavşat Meslek Yüksekokulu ve Yusufeli Meslek Yüksekokulu eklenmiştir. İlde Murgul İlçesi dışında tüm ilçelerde yükseköğretim kurumu oluşturulmuştur. Üniversite bünyesinde yer alan Fen Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsünde ise eğitim ve öğretim faaliyetleri sürdürülmektedir. Bunun yanı sıra araştırma faaliyetlerinin sürdürülmesi için üniversite bünyesinde araştırma merkezleri oluşturulmuştur. Üniversite kurulduğu yılda 10 birim sayısı varken 2013-2014 yılında bu sayı 15 olmuştur. Her geçen yıl öğrenci ve öğretim elemanı sayısında artış olduğu görülmüştür. 2015 yılında fakülte ve yüksekokullara yerleşme oranı % 90'ın üzerinde olmuştur. İlde üniversiteyle halkın bütünleşmesi adına Artvin Çoruh Üniversitesinde halka yönelik çalışmaların artırılması gereklidir.

İlde öğretmen yetiştirme alanında; 1958-1959 öğretim yılında İlköğretmen Okulunda eğitim ve öğretime başlanmıştır. 1978-1979 öğretim yılında ise öğretmen lisesi olarak son

mezunlarını vermiş ve okul kapanmıştır. 2002 yılında KTÜ'ye bağılı olarak açılan Eğitim Fakültesi günümüzde AÇÜ'ye bağılı olarak eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir.

Yaygın eğitim alanında ise; halkevleri, millet mektepleri, halk okuma odaları bünyesinde faaliyetler yürütülmüştür. 1964 yılından itibaren ildeki halk eğitim merkezleri tarafından kurslar açılmıştır. Pratik Kız Sanat Okulları, Kur'an Kursları, Okuma ve Yazma Kursları, Mesleki Genel Bilgi Kursları, Sanayi Eğitimi Kursları, Sosyal ve Kültürel Kurslar adı altında düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra mesleki eğitim merkezlerinde faaliyetler yapılmış, günümüzde de çalışmalar sürdürülmektedir.

Artvin'de 2000 yılında nüfusun % 86, 8'i okuryazar iken 2015 yılına geldiğimizde bu oran % 95,90'a yükselmiştir. 2015 yılında 37.448 kişi ilkököl mezunu, 17.244 kişi ilköğretim, 34.764 kişi lise ve dengi, 18.809 kişi ise yükseköğöl veya fakülte mezunudur. Ayrıca yüksek lisans mezunu 857 kişi ve doktora mezunu 230 kişinin olduğı tespit edilmiştir.

Artvin Eğitim Tarihi hakkında daha fazla bilgi edinilmesi için yeni çalışmaların yapılması gerekmektedir. Yapılacak çalışmaların tekrar niteliğı taşıması için, bilimsel metotların kullanılması önemlidir. Özellikle konuyla ilgili arşiv belgelerinin tasnifinin yapılması araştırmacıların yeni bilgilere ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Karşılaşılan en önemli sorun eğitim kurumlarının adının ve yerlerinin değıştirilmesi olmuştur. O nedenle yapılan değışiklikler Milli Eğitim Müdürlüğü ve eğitim kurumlarında kaydedilmelidir.

KAYNAKLAR

ARŞİV

BCA; 30..10.0.0 / 65.434..4.

BCA; 30..10.0.0 / 144.29..15.

BCA; 490..1.0.0 / 1053.1044..1.3

ZABIT CERİDELERİ

TBMM ZC, Cilt: 7, Ankara 1959.

TBMM ZC, Cilt:10, Ankara 1956.

TBMM ZC, Cilt: 22, Ankara 1959.

TBMM Tutanak Dergisi, Cilt: 11, Ankara 1992.

TBMM TD, Cilt: 20, Ankara 1997.

TBMM TD, Cilt: 34, Ankara 1990.

TBMM TD, Cilt: 68, Ankara (Tarihsiz)

TBMM TD, Cilt: 71, Ankara (Tarihsiz)

TBMM TD, Cilt: 76, Ankara 1995.

TBMM TD, Cilt: 92, Ankara (Tarihsiz)

TBMM TD, Cilt: 128, Ankara 2006.

TBMM TD, Cilt: 157, Ankara 2007.

GAZETE

T.C. Resmi Gazete, S. 9243, 25 Şubat 1956; S. 14574, 24 Haziran 1973; S. 25486, 8 Haziran 2004; S. 26536, 29 Mayıs 2007; S. 28261, 11 Nisan 2012; S. 30165, 25 Ağustos 2017.

Artvin'in Sesi Gazetesi, S. 10885, 30 Aralık 2013; S. 11027, 13 Haziran 2014; S. 11389, 19 Ağustos 2015; S. 11393, 24 Ağustos 2015.

RESMİ YAYINLAR

Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü, *Genel Nüfus Sayımı Çoruh Vilayeti*, C. 15, Hüsnütabiat Basımevi, İstanbul 1937.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1942-1943*, Ankara 1945.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle, Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1943-1944*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1946.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim Genel Kitaplıklar ve Müzeler İle, Halkevleri, Odaları ve Okuma Odaları Kitaplıkları İstatistikleri 1944-1945*, Biricik Matbaa, Ankara 1947.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlk Öğretim İstatistikleri 1944-1945*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1947.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlk Öğretim İstatistikleri 1945-1946*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1947.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlk Öğretim İstatistikleri 1946-1947*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1949.

Başbakanlık İstatistik Genel Müdürlüğü, *Milli Eğitim İlk Öğretim İstatistikleri 1947-1948*, Pulhan Matbaası, İstanbul 1949.

Başvekâlet İstatistik Umum Direktörlüğü, *Maarif 1937-1938 İstatistiği*, Sühulet Basımevi, İstanbul 1939.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1923-32 İstatistikleri*, Devlet Matbaası, İstanbul 1933.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1932-33 İstatistiği*, Devlet Matbaası, İstanbul 1934.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif 1933-34 İstatistiği*, Devlet Matbaası, İstanbul 1935.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistiği 1938-1939*, Ulusal Matbaa, Ankara 1942.

Başvekâlet İstatistik Umum Müdürlüğü, *Maarif İstatistiği 1939-1940*, Ulusal Matbaa, Ankara 1942.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1984-1985 Öğretim Yılı*, DİE Matbaası, Ankara 1986.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri İlköğretim 1985-1986*, DİE Matbaası, Ankara 1987.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1985-1986*, DİE Matbaası, Ankara 1988.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri 1986-1987 Örgün Eğitim*, DİE Matbaası, Ankara 1988.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1986-1987*, DİE Matbaası, Ankara 1989.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1987-1988*, DİE Matbaası, Ankara 1989.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1987-1988*, DİE Matbaası, Ankara 1990.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1988-1989*, DİE Matbaası, Ankara 1991.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1989-1990*, DİE Matbaası, Ankara 1991.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 1990-1991*, DİE Matbaası, Ankara 1994.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1993-1994*, DİE Matbaası, Ankara 1996.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1994-1995*, DİE Matbaası, Ankara 1997.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1996-1997*, DİE Matbaası, Ankara 1999.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1997-1998*, DİE Matbaası, Ankara 2001.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1998-1999*, DİE Matbaası, Ankara 2002.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 1999'00*, DİE Matbaası, Ankara 2004.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2000'01*, DİE Matbaası, Ankara 2004.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2001'02*, DİE Matbaası, Ankara 2004.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2001 / '02*, DİE Matbaası, Ankara 2005.

Devlet İstatistik Enstitüsü, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2002 / '03*, DİE Matbaası, Ankara 2005.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Bölgesel Göstergeler TR 90 Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane 2010*, TÜİK Matbaası, Ankara 2011.

Türkiye İstatistik Kurumu, *İstatistik Göstergeler 1923-2011*, TÜİK Matbaası, Ankara 2012.

Türkiye İstatistik Kurumu, *İstatistik Göstergeler 1923-2013*, TÜİK Matbaası, Ankara 2014.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2002/ '03*, TÜİK Matbaası, Ankara 2006.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2003/ '04*, TÜİK Matbaası, Ankara 2006.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milli Eğitim İstatistikleri Örgün ve Yaygın Eğitim 2004/'05*, TÜİK Matbaası, Ankara 2006.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2006 / '07*, TÜİK Matbaası, Ankara 2008.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2010 / '11*, TÜİK Matbaası, Ankara 2012.

Türkiye İstatistik Kurumu, *Milli Eğitim İstatistikleri Yaygın Eğitim 2011 / '12*, TÜİK Matbaası, Ankara 2014.

YÜKSEK LİSANS- DOKTORA TEZLERİ

ARI, Asım, *İlköğretim Uygulamalarının Değerlendirilmesi –Normal, Taşımali ve Yatılı İlköğretim Okullarının Karşılaştırılması-*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon 2000.

BALKAN, Yasemin, *Kırıkkale Eğitim Tarihi (1923-2014)*, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2014.

CAN, Betül, *Fatih Döneminden Tanzimat'a Kadar Osmanlı Medreselerinde Arapça Öğretimi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

ÇELİK, Yüksel, *Özel Okulların Türk Eğitim Sistemine Ekonomik Katkılarının Değerlendirilmesi*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2006.

ÇINAR, Serhat, *Eskişehir Eğitim Tarihi (1876-2004)*, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2005.

DEMİREL, Fatih, *Mekteb-i İdâdî*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum 2010.

KÖMÜR, Erol, *Osmanlı Devleti Enderun Mektebi'nde Eğitim Sistemi ve Türk Eğitim Sistemine Etkileri*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010.

MALA, Nur, *Cumhuriyetten Günümüze İlköğretim Programlarının Faydacı ve İlerlemeci Ekole Uygunluğu Bakımından Değerlendirilmesi*, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 2011.

OĞUZ, Murat, *Osmanlı Devletinin Yükselme Döneminde Enderun Saray Okulunun Yeri ve Önemi*, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2008.

ŞAHİN, M. Cem, *Laik Eğitim Uygulamaları Açısından Cumhuriyet Dönemi Türk Eğitimi (1923-1960)*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2002.

TAŞBAŞI, Ahmet Nabi, *Taşımali Eğitim ve Toplumsal Sorunlar*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzurum 2011.

YILMAZ, Ayfer, *H.1287/M.1870, H.1288/M.1871 İla H.1317/M.1899, H.1318/M.1900 Tarihli Erzurum Vilâyeti Sâlnâmeleri'ne Göre Erzurum Vilâyetinin Eğitim Durumu*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993.

KİTAPLAR

AKBIYIK, Yaşar - ERASLAN, Cezmi, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara (y.y.)

AKÇAY, R. Cengiz, *Türk Eğitim Sistemi*, Anı Yayıncılık, Ankara 2006.

AKYÜZ, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö.1000- M.S.2010)*, Pegem Akademi, Ankara 2008.

ALKAN, Mehmet Ö., *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Modernleşme Sürecinde Eğitim İstatistikleri 1839-1924*, C. 6, DİE Matbaası, Ankara 2000.

ALTUNYA, Niyazi, "Türkiye'de Öğretmen Yetiştirme", *Cumhuriyetimizin Kuruluş Felsefesinin Öngördüğü Eğitim: Bildiriler*, İnönü Üniversitesi Matbaası, Malatya 2008. (s. 297-301)

Artvin Halkevinin 941 Yılı Çalışma Programı, Ankara 1941.

ARTVİNLİ, Taner, *Yusufeli Külliyesi*, C. 1, Yusufeli Belediyesi Yayınları, İstanbul 2013.

ARTVİN VALİLİĞİ, *Artvin İl Gelişme Planı (AGEP)*, Artvin 2005.

ARTVİN VALİLİĞİ, *Artvin İl Yıllığı 1967*, (Hazırlayanlar: Ç. Parçalı- H. Saral - M. Yıldırım), Güneş Matbaacılık, Artvin 1967.

ARTVİN VALİLİĞİ, *Cumhuriyetin 50. Yılında Artvin: 1973 İl Yıllığı* (y.y. Tarihsiz)

ARTVİN VALİLİĞİ, *Göge Komşu Topraklar*, Artvin Valiliği Yayını, Ankara 2007.

ARTVİN VALİLİĞİ, *Göge Komşu Topraklar: Artvin Tarihi*, Orient Yayınları, Ankara 2007.

ARTVİN VALİLİĞİ, *İl Milli Eğitim Müdürlüğü 2010-2014 Strateji Planı*, Artvin 2010.

ARTVİN VALİLİĞİ, *19 ve 20. Yüzyıl Belgelerinde Artvin Göçe Komşu Topraklar*, (Editör: Polat Safi), Artvin Valiliği Yayınları, Ankara 2008.

ARTVİN VALİLİĞİ İL KÜLTÜR VE TURİZM MÜDÜRLÜĞÜ, *Artvin Kültür Envanteri 2012*, Öncü Basımevi, Ankara 2012.

ATAMAN, Ayşegül, *Özel Gereksinimli Çocuklar ve Özel Eğitime Giriş*, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara 2009.

ATATÜRK, Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk-Söylev*, C. II, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yayınları, Ankara 2012.

BAHÇECİ, Mikail, *Artvin Tarihi Olguları*, Irmak Yayıncılık, Bursa 1999.

BARUT, Yaşar-AKDENK, Mürsel-ÜNAL, Cevat- ALTINOK, Gülşen, “Artvin’de Özel Eğitim Uygulamalarının Değerlendirilmesi (Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildirileri -I-*, Editör: Fatih Demirel-Hüseyin Efe, Artvin 2012, s. 111-112.

BAŞARAN, İbrahim Ethem, *Türkiye Eğitim Sistemi*, Yargıcı Matbaası, Ankara 1996.

BERKES, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, (Yayına Hazırlayan: Ahmet Kuyuş), Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2015.

BİNBAŞIOĞLU, Cavit, *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi –Temel “Eğitim Tarihi” Bilgileri ve Yönetici ve Eğitimcilerin Kendi Yazıları İle-*, Anı Yayıncılık, Ankara 2014.

CANÖZ, Şakir, “Türk Millî Eğitim Sisteminde Yatılı İlköğretim Bölge Okulları (YİBO)”, *Prof. Dr. Yahya Akyüz’e Armağan Türk Eğitim Tarihi Araştırmaları, Eğitim ve Kültür Yazıları*, (Editör: Cemil Öztürk), Pegem Akademi, Ankara 2011.

CİCİOĞLU, Hasan, *Türkiye Cumhuriyetinde İlk ve Ortaöğretim (Tarihi Gelişimi)*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara 1983.

ÇAVUŞOĞLU, Abdullah, “Yüksek Öğretime Geçiş Sınav Sistemi ve Politikaları”, 21. Yüzyılda TÜRKİYE’nin Eğitim ve Bilim Politikaları Sempozyumu, Ankara 2012, s. 68-69.

DEMİREL, Muammer, “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Yusufeli’nde İdari Yapı”, Editör: Muammer Demirel-Mustafa Akıllı, *Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri*, Yusufeli Belediyesi Yayını, İstanbul 2010, s. 9-10.

_____, “Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri”, Editör: Hasan Celâl Güzel – Kemal Çiçek – Salim Koca, *Türkler Ansiklopedisi*, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 74-82.

DÖNMEZ, Cengiz - ORUÇ Şahin, *II. Meşrutiyet Dönemi Tarih Öğretimi (Tedisât-ı İptidâiye Mecmuâsına Göre)*, Gazi Kitabevi, Ankara 2006.

DÖNMEZ, Cengiz, *Tarihi Gerekçeleriyle Harf İnkılâbı ve Kazanımları*, Gazi Kitabevi, Ankara 2008.

ERGÜN, Mustafa, *İkinci Meşrûtiyet Devrinde Eğitim Hareketleri (1908-1914)*, Ocak Yayınları, Ankara 1996.

GEDİKOĞLU, Şevket, *Türkiye’de Yaygın Eğitimden Çağdaş Halk Eğitimine*, Kadioğlu Matbaası, Ankara 1991.

GÜNDÜZ, Ali; *Çoruh Havzası ve Artvin*, Ardanuçlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği Yayını, Ankara 2001.

İHSANOĞLU, Ekmeleddin, “Dârülfünun”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 8, İstanbul 1993, s. 521-524.

İPŞİRLİ, Mehmet; “Medrese”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 28, Ankara 2003, s. 327.

KARAL, Enver Ziya, *Islahat Fermanı Devri 1856-1861*, C. VI., Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yayınları, Ankara 2011.

_____, *Osmanlı Tarihi Islahat Fermanı Devri 1861-1876*, C. VII., Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yayınları, Ankara 2011.

_____, *Osmanlı Tarihi Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri 1876-1907*, C. VIII., Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yayınları, Ankara 2011.

KIRBY, Fay, *Türkiye’de Köy Enstitüleri*, (Çeviren: Niyazi Berkes), Tarihçi Kitabevi, İstanbul 2010.

KOÇER, Hasan Ali, *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu (1773-1923)*, Uzman Yayınları 1, Ankara 1987.

LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye’nin Doğuşu*, (Çeviren: Boğaç Babür Turna), Arkadaş Yayınevi, Ankara 2014.

MEB STRATEJİ GELİŞTİRME BAŞKANLIĞI, *Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler (1920-2010)*, Ankara 2010.

MİLLİ EĞİTİM GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI (MEGSB) ÇIRAKLIK VE YAYGIN EĞİTİM GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, *Türkiye’de Yaygın Eğitim*, Ankara 1985.

NURDOĞAN, Arzu M., *Modernleşme Döneminde Osmanlı’da İlköğretim (1869-1914)*, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2016.

OĞUZ, Orhan, “Yüksek Öğretim Üzerine Bazı Tespitler ve Yeniden Yapılanma Önerileri”, (Yayına Hazırlayan: Orhan Oğuz-Ayla Oktay-Halis Ayhan), *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*, Pegem Akademi, Ankara 2010.

OKÇABOL, Rıfat, *Türkiye Eğitim Sistemi –Tarihsel Gelişim Sistemin Betimlenmesi, Çözümlemesi ve Yeniden Yapılanması-*, Ütopya Yayınevi, Ankara 2005.

OKUMUŞ, Ejder – CİHAN, Ahmet – AVCI, Mustafa, *Osmanlı Devleti’nde Eğitim Hukuk ve Modernleşme*, Özgü Yayınları, İstanbul 2006.

ÖNAL, Adem, “Artvin İlimizin Eğitim Tarihindeki Yeri, Günümüzdeki Durumu, Eğitim-Öğretimde Başarının Artması İçin Alınması Gereken Önlemler”, *Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildirileri -I-*, Editör: Fatih Demirel-Hüseyin Efe, Artvin 2012, s. 27-31.

ÖZBEK, Zülali – ÖZDEMİR, Halit – ÜNAL, Osman – ACAR, Fahri – DİNÇER, Çağatay-KURŞUN, Halit – SARAÇ, Yusuf – AKIN, Turan- KARAKOÇ, Oktay- YAZAR, Şehzade-

AĞGÜMÜŞ, Nazım – TOKER, Ali – ŞATIR, Muhammet, *Cumhuriyet Öncesi ve Sonrası Artvin İlinde Eğitim*, Artvin 1998.

ÖZDEMİR, Halit, *Artvin Tarihi*, Egem Matbaacılık, Ankara 2002.

ÖZDER, M. Adil, *Artvin ve Çevresi 1828-1921 Savaşları*, Ay Matbaası, Ankara 1971.

ÖZKAN, Salih, *Türk Eğitim Tarihi*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara 2011.

ÖZTÜRK, Cemil, *Türk Tarihi ve Kültürü*, Pegem A Yayıncılık, Ankara 2006.

_____, “21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme”, (Yayına Hazırlayan: Orhan Oğuz-Ayla Oktay-Halis Ayhan), *21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi*, Pegem Akademi, Ankara 2010.

SAKAOĞLU, Necdet, *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1992.

SAMİ, Şemsettin, *Kâmûs-ı Türkî (Latin Harfleriyle)*, (Hazırlayan: Raşit Gündoğdu-Niyazi Adıgüzel-Ebul Faruk Önal), İdeal Kültür & Yayıncılık, İstanbul 2012.

SARIHAN, Zeki, *1921 Maarif Kongresi*, MEB Yayınları, Ankara 2009.

SARIOĞLU, Mehmet, *Türk Eğitim Tarihinden Esintiler*, Umuttepe Yayınları, Kocaeli 2012.

SEMİZ, Yaşar – AKDAĞ, Ömer, *Yenibahçeli Şükrü Bey’in Hatıraları*, Çizgi Kitabevi, Konya 2011.

SÖZBİLİR, Mustafa - DEMİREL, Fatih- AKILLI, Mustafa - OZAN, Ceyhun, *Eğitim Odağında Artvin Sempozyumu Bildirileri -I-*, Editör: Fatih Demirel-Hüseyin Efe, Artvin 2012, s. 252-253.

ŞAŞMAZ, Musa, *Türkiye’nin İdari Taksimatı (1920-2013)*, C. III, TTK Yayınları, Ankara 2014.

TBMM ALBÜMÜ 1920-2010 1920-1950, (Editör: Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel), C. 1, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM ALBÜMÜ 1920-2010 1950-1980, (Editör: Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel), C. 2, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TBMM ALBÜMÜ 1920-2010 1983-2010, (Editör: Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel), C. 3, TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları, Ankara 2010.

TEKELİ, İlhan – İLKİN, Selim, *Osmanlı İmparatorluğu'nda Eğitim ve Bilgi Üretim Sisteminin Oluşumu ve Dönüşümü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu TTK Yayınları, Ankara 1999.

TUNCEL, Metin, “Artvin”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 3, İstanbul 1991, s.421.

TURAL, Mehmet Akif, “Barış İçinde Cumhuriyet’e”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 2000.

TURAN, Refik, “Eğitim ve Öğretimdeki Gelişmeler: Yeni Devlet Yeni Eğitim”, *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara (Tarihsiz).

TÜFEKÇİOĞLU, Aydın, *Artvin Kampüs Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Bülteni*, S. 6, Artvin 2011.

_____, *Artvin Kampüs Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Bülteni*, S. 7, Artvin 2012.

_____, *Artvin Kampüs Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Bülteni*, S. 8, Artvin 2013.

_____, *Artvin Kampüs Artvin Çoruh Üniversitesi Üniversite Bülteni*, S. 9, Artvin 2013.

UNAT, Faik Reşit, *Maarif Düstûru*, C. 1, Milli Matbaa, İstanbul 1927.

YEŞİLYURT, Yahya, *Osmanlı Devleti'nde Livaneliler*, Yusufeli Belediyesi Yayınları, İstanbul 2014.

YILDIZ, Hatip, “Osmanlı Yenileşme Döneminde Yusufeli’de Eğitim”, *Geçmişten Geleceğe Yusufeli Sempozyumu Bildirileri*, Editör: Muammer Demirel – Mustafa Akıllı, Yusufeli Belediyesi Yayını, İstanbul 2010, s. 95-103.

24. DÖNEM TBMM ALBÜMÜ 2011, Editör: Sema Yıldırım – Behçet Kemal Zeynel, TBMM Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Başkanlığı Yayınları, Ankara 2012.

YURT ANSİKLOPEDİSİ, *Türkiye, İl İl: Dünü, Bugünü, Yarını*, C. 2, Anadolu Yayıncılık, İstanbul 1982, s. 899-922.

ZEKİ, Muvahhid, *Artvin Vilayeti Hakkında Ma'lumat-ı Umumiye*, (Yayına Hazırlayan: Muammer Demirel), Yusufeli Belediyesi Yayınları, İstanbul 2010.

MAKALELER

AKAR, İlhan, “Yaygın Eğitim”, *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Y. 2, S. 6, Ankara 2006, s. 52-55.

ARTVİN İL MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ, “Artvin’de Okul Öncesi Eğitim”, *Artvin’de Eğitim*, S. 3, Ankara 2014, s. 61.

AYBARS, Ergün, “Millileşme ve Çağdaşlaşma Lideri Atatürk”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 1, S. 3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1985, s. 868.

ÇAPA, Mesut, “Milli Mücadele Döneminde Artvin”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, S. 13, Trabzon 2012, s. 127-128.

ÇELİK, Meryem - GÜNDOĞDU Kerim, “Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Tarihsel Gelişimi”, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 16, Erzurum 2007, s. 183.

ÇETİNTAŞ, Bengül - GENÇ Ayten, “Eğitim Reformu Sonrası Anadolu Liselerinde Yabancı Dil Öğretimi”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 20, Ankara 2001, s. 51-52.

DAĞLIOĞLU, H. Elif, “Ülkemizde Okul Öncesi Eğitim”, *Eğitim-Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi*, Y. 4, S. 12, Ankara 2008, s. 45.

DEMİREL, Fatih, “II. Meşrutiyetten Sonra Osmanlı’da Orta Öğretim: Sultâniler”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C. 27, S. 2, İzmir 2012, s. 340-341.

DEMİREL, Muammer, “Doğu Anadolu’da İdari Yapılanma (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı’ndan Sonra)”, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, S. 37, Erzurum 2008, s. 249.

DOĞRAMACI, İhsan, “Atatürk ve Eğitim”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 1, S. 3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1985, s. 655.

GÖK, Nurşen, “Artvin Livası’nın Anavatan’a Katılışı Sırasındaki Durumuna İlişkin Belgeler”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, S. 41, Ankara 2008, s. 91.

GÖKSEL, Burhan, “Atatürk’ün Eğitim Hakkında görüşleri ve Misak-ı Maarif”, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, C. 1, S. 3, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1985, s. 930-931.

İFTAR, Gönül Kırcaali, “Özel Eğitimde Kaynaştırma”, *Eğitim ve Bilim*, C. 16, S. 86, Ankara 1992, s. 45-47.

KARGIN, Tevhide, “Cumhuriyetin 80. Yılında Özel Eğitim”, *Milli Eğitim*, S. 160, Ankara 2003, s. 107-108.

ONBAŞI, Funda Gençoğlu, “Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük Tartışmaları”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, C. 20, S. 3, Ankara 2011, s. 74-76.

TÜRKOĞLU, Adil – UÇA, Sanem, “Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri”, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, Aydın 2011, s. 49-54.

İNTERNET ADRESLERİ

www.ahgal.meb.k12.tr

www.arhavimyo.artvin.edu.tr

www.artvin.edu.tr
www.artvineml.meb.k12.tr
www.artvingazi.meb.k12.tr
www.artvin.gov.tr
www.artvinkkal.meb.k12.tr
www.artvin.meb.gov.tr
www.besyo.artvin.edu.tr
www.borcka.artvin.edu.tr
www.borcka.meb.gov.tr
www.dam.artvin.edu.tr
www.egitim.artvin.edu.tr
www.eng.artvin.edu.tr
www.fbe.artvin.edu.tr
www.fef.artvin.edu.tr
www.hopamyoy.artvin.edu.tr
www.iibf.artvin.edu.tr
www.ilahiyat.artvin.edu.tr
www.kalkinma.gov.tr
www.karsikoyortaokulu.meb.k12.tr
www.kcam.artvin.edu.tr
www.meb.gov.tr
www.mevzuat.gov.tr
www.myo.gov.tr
www.orman.artvin.edu.tr
www.ouvam.artvin.edu.tr
www.savsat.artvin.edu.tr
www.savsatmeydancikortaokulu.meb.k12.tr
www.sbe.artvin.edu.tr
www.sbf.artvin.edu.tr
www.sem.artvin.edu.tr
www.sgb.meb.gov.tr
www.shmyo.artvin.edu.tr

www.sp.gov.tr

www.tbmm.gov.tr

www.tuik.gov.tr

www.ymyo.artvin.edu.tr

KİŞİSEL GÖRÜŞME

Nizamettin AKIN (02.05.2018, 13.30)

Özkemal AVCI (06.06.2018, 15.00)

Yalçın TEMİZ (06.06.2018, 15.30)

EKLER

3

teşkilatı da bu sahalı harabi ve sefalet içinde günlerini geçirmeğe aylarını doldurmağa kuyulmuşlar. Mektep hemen yok denecek kadar az, bir çok yerlerde -şimdiye kadar muhtelif vesilelerle arzettiğim gibi- değil küçükler büyükler bile Türkçeyi, ana dili bırakarak lazca, Gürcüce ve hatta ermenice gibi adeta dağ dilleri dediğim dilleri konuşmağa başlamışlar, alâkadar memurlar bu yürekler ürpertici ve yakıcı manzara karşısında tamamen lakayt kalmışlar, bunlar içinden istisnaen yörekleri sızlıyanlar olmuşsa da bunların da sesi durğun hava içinde boğulmuş kalmış .

Umumî harp işlerinde Rusların Karadeniz kıyılarına işgal ettikleri zaman sırf askeri mülhaza ile ve çok kısa zamanlarda yaptıkları sahil yollarından Hopa - Wiçe 52 kilometre ve yine 1901 senelerinde tesis edilerek bu yerler halkının yegâne maişet vasıtası halinde azametle işliyen Murğul ve Kuvarshan fabrikalarına şirketler tarafından yapılan Borçka - Murğul 20, Kuvarshan 10 kilometrelik yollar, ve yine Erzurum istikametinde vaktile yapılmış olan Artvin - Melo 52 kilometrelik yollarda hemen en ufak bir ihtimamın dahi esirgenmiş ve böylece metruk bırakılmış olmasından kâmilen denecek derecede harap olmuş, köprüler yakılmış veya yakılmış, tesisatı sanayesi kalmamış ve adeta atla ve bir çok yerlerinden yaya bile geçmek müşkül bir hale gelmiş .

Bu iller halkının yegâne geçim yollarından biri olan meyvecilikte Ziraat teşkilatının bulunmaması, mütchassislerin teyvik ve himayelerinden mahrumiyet yüzünden meyvelerin cinsleri kâmilen dejenere olarak zavallı halk bu geçim vasıtasından da mahrum bırakılmış. 10-15 sene evvel vilâyetin Şavşet, Ardanuç, Artvin, Murğul, Sirya gibi kaza ve nahiye merkezlerinde ve köylerinde oldukça muterakki bir inkişaf gösteren ve halke bu hususta da ehemmiyeti küçük görülemeyecek maddi kolaylıklar temin eden ve senede 1,500,000 kiloya varan tütüncülüğü de alâkadarların tütün cinsinin islahına çalışmamaları, inhisar idaresinin tamamen kârını düşünen ve başka bir şeyle köylünün iktisadiyatına hizmet etmek

030	10			65	434	4
-----	----	--	--	----	-----	---

EK 1: Çoruh'un 6 Aylık Genel Vaziyet Raporu

yakışır bir surette her türlü fedakârlığa da katlanarak durmadan, yorulmadan ve yılmadan çalışmak ve Cumhuriyet idaresine kadar bin bin bir sebeple harap kalmış yurdumuzu şenlendirmek, bakımsız kalan millete yeniden hayat ve kudret vermek en önde tutulacak millî iman ve akide halını almalıdır .

4 - Yurdun her tarafında büyük önemle göz önünde tutulacak bu esasların yarım asır çarç idaresi altında inliyen Çoruh ili halkının umumî kurtuluş ve yükseliği emrinde bu illere toplanan vazife arkadaşlarımızın uhdelerine ne büyük vazifenin teveccüh ettiği kendiliğinden anlaşılacaktır. Çoruh ilini ve Çoruh ilinin ecebebi zulum ve tazyikinden dahi ırkımayan ve sarsılmıyan büyük varlığını şerefli Türklük varlığı içinde lâyık olduğu huzur , refah ve saadete kavuşturmak başta tutulacak işlerden olacaktır. mevcut ihtiyaçlara göre Mektepsiz, yolsuz ve fakır kalmış olan Çoruh ilini en kısa zamanda lâyık olduğu yüksek mevkie iriştirmek için büyük ATATÜRK'ün kurtarıcı ve yükseltici irgâtlarını üzerinde durmadan çalışılacaktır .

5 - Kudretli Cumhuriyet hükümeti Yurdun her tarafında asayiş ve emniyet işini tamamen halletmiş ve hele Çoruh illeri bu bakımdan fahrile söylenecek mutlak bir huzur ve saadete kavuşmuş olduğu dikkat önüne alınarak mesai arkadaşlarımızın Yurdun muhtaç olduğu irfan işlerinde, iktisadî faaliyette, bayındırlık üzerinde, sağlık işlerinin ehemmiyetle takibinde diğer yerlere hatta nümüne olacak şekilde çalışmalarını bir ahlak, vicdan ve yurt borcudur . İşte bu esaslar dahilinde vilâyetin çok hassas, titâz ve idareci ruhile çalışılacağına işaret edilmişti .

Muhtelif zaman ve muhtelif vesilelerle geniş mikyasta devam eden bu ikaz ve telkinin ve sıkı takibatın şükranına lâyık feyizli neticelerini üç ay gibi kısa bir zamanda almış olduğumu söylemek bir idareci için hakikaten irişilmesi güç zevklerden birini teşkil etmektedir .

030	10			65	434	4
-----	----	--	--	----	-----	---

EK: 1/1

kazasında ve merkeze bağlı Ardanuç nahiyesinde ve Yusufeli kazası köylerinde görülen ve müstevli bir halde olduğu ifade edilen frengi afetinin önüne geçilmesi için hiç değilse buralarda bu sahada bir mücadele açılmasına şiddetle ihtiyaç vardır. bu ihtiyacın bu sene içinde karşılanacağı halk tarafından büyük bir ümit ile beklenmektedir .

Maarif işleri :

Yurdun diğer yerlerinde Cumhuriyet idaresinin aydınlatıcı eliyle geçen bilgi boşluğu bu illerde daha geniş miktarda görülmektedir. O halde ki: başka vesilelerle de arzettiğim gibi ana dilini bırakarak yıkılan idarelerin lâkaydisi yüzünden laz ve Kürt unvanlarına altında hiç bir esası ilmiye dayanmayan dillerin konuşulduğuna gönül acıları ile yer yer şahit oldum. bu manzarayı tek bir kelime ile dağ dili diye tavsif ettim. İşte anası Türk, soyu Türk, tarihi türk olan bu iller halkının bu dağ dilini terk etmeleri için her şeyden evvel okumağa ihtiyaçları meydandadır. bu dağ dilleri arasında Hopa kazasına yerleşmiş olan ve hemşin namını taşımakta olan bir takım insanların bir de Ermenice konuşmalarını öğretmek, iltirapların iltirabı oluyor. Adının Hüseyin, Bekir, Turğut, Kaya diye çağırıldıklarını duyan çocukların buna cevaben ermenice konuşmaları hakikaten yürekler sızlatıcı bir manzaradır.

İşte bu elemeleri ve bu acı ihtiyaçları gördüğümünden dolayı mahallî varidatın bütün eksikliğine bakılmıyarak diğer işlere tercihan ve takdimen Hüsusi muhasebe bütçesinden 74,000 lira gibi bir para ayırmağa ve ilk tahsil çağında bulunan çocukların okutulmasına karşılık tutmağı millî bir borç bildim . tahsilat muhammenatı 12,000 lirayı ancak bulabilecek bütçenin üste ikisine yakın 74 bin küsur lirayı ilk mektep ihtiyacına tahsis ettim. Bu paranın dahi mevcut ihtiyacın onda birine olsun cevap vermekten uzak olduğunu kayıt ederken bile derin bir azap duymaktayım .

030	10			65	434	4
-----	----	--	--	----	-----	---

EK : 1/2

Geniş ve esaslı bir bilgiye dayanmayan cemiyet hayatının ne kadar sönük ve zayıf olduğunu en acı bir surette idrak eden, tarihin bin bir misalini bilen bir Yurt göçüğüyüm .

Muhtelif seyahatlarda bu acı hakikatla karşılaştığım zaman bilhassa Maarif vekâletini bu vaziyetten haberdar etmekte gecikmedim. o haldeki: gezdiğim yerlerde temas ettiğim köylülerin dilekleri ve feryatları şu oldu. "Ekmek istemeyiz, Mektep isteriz. biz büyük bir karanlık içinde ömrü tebah olmuş insanlardanız; bari ^{İstikbalimiz} Cumhuriyet devrinde, ATATÜRK devrinde bizim gibi kalmayınlar , o devre ve o büyük adamın mesline lâyık çocuklar olarak yetişsinler" diye hıçkıraklarla göz yaşları döktüler . Yurdun muhtelif köşelerinden gelen bu geçit acı seslere bir de Çoruh ilinin seslerini eklemek için bu vaziyetleri dilimin döndüğü kadar yüksek Kültür bakanlığına arza çalıştım. fakat, hiç değilse köy bütçelerine köy kanununa göre halkın arzularına da dayanarak yaptırmak istediğim Mekteplerin cam ve çivi parası olmak üzere istenilen ufak bir yardımın gönderileceği hakkında bile bu güne kadar sevindirici bir emir telakki etmediğimi bu vesile ile dahi arza mecbur oldum . Buna rağmen bu büyük derdin, her çareye baş vurarak çaresini bulmak için bir an dahi düşünmekten fariğ değilim. bu cümleden olarak bu mevzuda hazırladığım bir projenin grafik şeklinde bir plangosunu bağlı olarak sunuyorum. Yeniden bir kaç köyü birleştirerek ağacağımız mekteplerin mütevazî sayısı bu hususta duyduğumuz ıztırapları bir dereceye kadar teselli edecek mahiyettedir.

Bayandırılık işleri:

Çoruh ilinin en başta dertlerinden birisinin de yolsuzluk olduğunu vilâyete adım attığım andan itibaren meraretle gördüm. Durmadan yaptığım tetkik seyahatları halkın yolsuzluk yüzünden mağdûten ve manen karşılaştıkları kararların vus'at ve azametini nazarında tecelli ettirdi . O haldeki hayvanların ve

030	10			65	434	4
-----	----	--	--	----	-----	---

KÜLTÜR İŞLERİ :

1 - Tahsil çağı durumu:

İl içinde tahsil çağında 14501 Erkek, 13704 kız olmak üzere 28205 çocuk ve okula devam eden çocuk miktarı da merkezlerde 1094 erkek 33 kız, köylerde 3446 Erkek 717 kızki: cem'an 5643 çocuktur. tahsil çağındaki çocuk mevcuduna göre ilimizde okuma nispeti O/o : 18 dir !

2 - Okul durumu:

İlimizde 9 u 5. sınıflı, 42 si 3 sınıflı olmak üzere 51 resmi ve 7 dane hususi okul vardır . Bu okullardan ikisi 5 sınıflı 5 öğretmenli, 2 si 5 ssınıflı 4.öğretmenli, 5 i 5.sınıflı 3 öğretmenli 3.ü 3.sınıflı 2 öğretmenli 39 okul 3 sınıflı bir öğretmenlidir .

3 - Öğretmen durumu:

Öğretmenlerimizden ikisi 3.sınıflı, üçü 4 sınıflı, otuz yedisi beş sınıflı, sekizi 6 sınıflı ki: cem'an 50 öğretmen, öğretmeç okulu mezunudur. bunlardan başka onu 342 ve 13 ü II24 sayılı kanunla öğretmen olmuşlardır . Buna göre halen ilimizde 73 asil öğretmen bulunmaktadır . vilâyet merkezinde 4.münhal öğretmenlik ile askerde bulunan iki öğretmenlik yeri Orta mektep mezunlarından vekillerle idare edilmektedir . Haziran ayı içinde 10 öğretmen orta okul öğretmenliği sınavına girmiştir .

4 - Okul binaları durumu:

İl merkezinde ve gerekse kaza merkezlerinde okul binaları her bakımdan bugünkü modern ve sıhhi okul binası olmak şartlarını haiz değildirdirler. köylerde yeniden yapılacak veya tadil edilecek okul binaları Kültür bakanlığının planlarına uygun bir surette yaptırılacak ve ders yılı başına kadar ilimiz köylerinde bu hayırlı muesseseden bir çokları başarılmış olacaktır .

5 - Ulus okulları durumu:

Bu yıl yalnız Şavşet kazasında 9.okulda 111 A. ve 5 B.

030	10			65	434	4
-----	----	--	--	----	-----	---

2-6

EK: 1/4

Ulus dersanesi açılmış ve bu dersanelerde 774 Yurttaş okumuş, bunlardan 323 kişiye tasdikname verilmiştir .

5 - Pansiyon durumu :

İl merkezinde orta okul ve ilk okul fakır ve uzak köylerden gelen çocukların devamına müsait şartları hazırlıyan bir pansiyon,

Şavşet, Borçka kazalariyle Ardanuç nahiyesinde de birer pansiyon vardır. Bu pansiyonlardan 15 - 40 çocuk istifade etmektedir .

936 bütçesinde pansiyonlara daha fazla yer verilmiştir .

6 - Kütüphane durumu:

bir kaç sene evvel işlemekte iken tahsisatsızlık yüzünden kapanan halk kütüphanesini işletmek üzere 936 yılı bütçesine miktarı kâfi tahsisat konmuştur . yakında Halkevinde bu kütüphane açılacaktır. Bu kütüphanede 850 arap, 676 Türk harfleriyle ve 10 tanesi ecnebi dilile olmak üzere cem'an 1537 kitap vardır .

7 - Kültürün Bütçe durumu:

936 Bütçesine yeniden bir İlk öğretim ispektörlüğü ve 24 öğretmen ilâve edilmiştir. bu öğretmenlerden 14 ü yeniden açılacak köy okullarında ve 10 danesi de öğretmeni az olan okullarımızda çalışacaklardır. Orta okulu bitirenler arasından en liyakatlı ikisini Lislerde okutmak için de Bütçeye 300 lira tahsisat konmuştur.

Hususi muhasebe bütçesinden Kültür için ayrılan tahsisat 74086 lira olup tahsilat muhammenatınan nazaran üçte iki nispetindedir.

8 - Orta okul durumu:

Artvinde 182 mevcutlu ve -8- muallimli bir Orta okul ve Hopada 160 mevcutlu ve -5- muallimli bir İkmal mektebi vardır.

030	10			65	434	4
-----	----	--	--	----	-----	---

27

EK: 1/5

Hopa ilçesi Kültür hulâsa çizelgesi

Okulun Adı	Öğretmen Adı	Memleketi	Men'şei				Okul binası durumu
Hopa M.O.	1 Nedim 2 Rahmi 3 Hasan 4 Sait 5 Münhal	7 8 6 7	Trabzon Hopa gümüşane Hopa	Öğretmen okul.M.	506		5 Okul binası yoktur orta okulun alt katında kötü bir şerait içindedir.
Abislah	6 Hamit	11	Hopa	1124 NO. Kanunla	91	143	3 Okul binası çok fena
Kemalpaşa tahsisatıyla limanda	7 Fahri	4	Erzincan	Öğretmen okul.M.	61	104	3 Okul binası yapılacak
Sarp O.	8 Basti	5	Hopa	" "	72	62	3 Okul binası fenadır
Arhavi "	9 Şakir 10 Lütfü 11 Hsan	21 17 11	tarbzon Arhavi " "	" " 824NO. kanunla 1124 "	284	609	5 Okul binası fenadır
Kavak	12 Cevdet	24	" "	842 "	155	350	3 yapı yebi, daha bitmemiş
Pilarket	13 İlyas	15	" "	1124"	83	151	3 iyi değil
Vige O.	14 Faik 15 Zeki 16 Mesut	12 22 6	Pazar " " Vige	842" Öğ. okul mezunu 5	283	497	5 Yapı iyidir.
Sümle "	17 N.Ali	9	" "	1124 NO.	132	249	3 binası iyi
Abu ulya	18 Hüseyin	12	" "	Kanunla	75	286	3 " fena
Pishala	19 Hakki	11	Hopa	"	86	219	3
936	bütçesile açılan okullar						
Açıldığı yere okuldan istifade edecek köyler							
Zürpici	Zürpici, Ardala, Hikoba				268		
Kise	Kise, Peronit				226	Binası var iyi değil	
Sidere	Sidere, Napşit, çukalvat; Çırmak				395	binası yapılıyor, Pilarket öğretmenin ilavesile beş sınıflı olacak	
Ortaköy	Ortaköy, başköy, kanbarna				253	yeniden bina yapmak gerek	
936 bütçesinde ilâveten verilen öğretmenler							
ilâve edilen okul		Sayı					
Hopa merkez		2					
Arhavi		1					
Kavak		1					
936 öğretmen tutarı							
935 bütçesile yeniden açılan okullara ilâve öğretmen tutarı		19		4		030 10 65 434 4	
		4		27			

EK: 1/6

Şavşet İlçesi 935-936 ders yılı kültür Hûlâsa çizelgesi

Okulu Adı	Okuldan istifade eden köyler	Okula Çağ	Okul binası durumu
1 Şavşet M.O.3	Armutlu,süğütlü,kurudere	193	176 5 Binası çok fena
2 Yavuz köy	I Duzebli,yavuz köy	65	268 3 Binası eyidir.
3 Kocabey	I Kocabey	52	139 3 " "
4 Tepe köy	I Tepeköy kayabaşı	71	247 3 İnşasının ikmalî lazım.
5 Çiftlik	I Savaş,üzümlü,çiftlik çayağzı çavdarlı	72	414 3 Binası eyidir
6 Balıklı kuruşunlu	2 Balıklı,Meydancık,kuruşunlu	129	312 3 Binası eyidir.
7 Veliköy	2 Veliköy,Meşeli	71	239 3 Binası eyidir.
8 Cevizli	I Cevizli,yaşar	68	174 3 " "
9 Ilıca	I Ilıca	62	280 3 " " badana lâzım
10 Kireçli	I Kireçli,çamlıca,ziyaret;Hanlı	77	388 3 Binası eyidir.
936 senesinde yeniden açılan			
I Çağlıyan	Çağlıyan,demirci,meden yağlı,Oba,Tepebaşı		

030 10 65 434 4

37

Artvin merkez İlgesi Kültür hulasa çizelgesi

S.N.	Okulun adı	Öğretmeni	Okuldan istifade eden yerler	Okula çağı	Okula devam	Sınıfı	bina durumu
1	Merkez Gazi ve ismet paşa okulları	4	Merkez mahalleri	448	588	5	gazi okulu binası iyi ismet paşa okulu binası çatlak
3	Bakır köy ok.	I	Bakır köy, beştaş, sümbüllü.	353	77	3	Çok iyi
4	Ardanuç okulu	3	ada kale, ekşinar harmanlı, kızılçık naldöken, yolüstü tütünlü.	386	156	3	çatlak yakılmak üzere.
5	Bereket "	I	bereket, sakarya ovacık	303	73	3	bina yeni kafi değil
6	Aydın "	I	Aydın	296	45	3	binası iyi
7	Yukarı ırmaklar okulu	I	Aşağı ve yukarı ırmaklar	242	52	3	iyi
8	Orta köy	I	Orta köy	339	48	3	iyi değil
	Zeytinlik	I	kalburulu derin	299	85	3	yeni bina yapıyor.
	Melo	I	Melo, binat	295	51	3	Çok fena
	yukarı maden	I	Yukarı maden	265	45	3	binası fena
	Oruçlu	I	Oruçlu	131	91	3	yeni olmakla beraber iyi değil.

936 bütçesinde yeniden açılan okullar.

Okulun bulunduğu yer.	okuldan istifade eden köyler	Okul çağında	Okul binası durumu
Vezir köy	Seyitler, varlık	126	
erenler	erenler	164	
Bulanık	tosunlar, bulanık	209	

936 Bütçesinde ilaveten verilen öğretmenler.

Verildiği okul sayı

Artvin gazi okulu	I
" ismetpaşa "	I
Ardanuç okulu	I

030 10 65 434 4

41

Borçka ilçesi kültür hulasası çizelgesi

NO:	Okul adı	Okuldan istifa- fade eden köy sınıfı	Okula devam	Okula çağ	Düşünceler.	
1	Borçka M.O.	3 Merkez köylerden pansiyona gelen- ler, ibrikli.	5	128	124	Binası fenadır.
2	Kaynarca	1 Kaynarca, alacanın bir kısmı.	3	75	100	Binasının tamiri lazım dır.
3	Muratlı	1 Muratlı	3	69	145	Binası yapılacak.
4	Murğul	1 Murğul, küre	3	73	176	Binası yapılıyor.
5	Petek	1 Petek	3	42	100	Binası yapılıyor.
6	Macahal	1 Macahal, üzenli	3	49	147	Binası iyidir.

936 bütçesinde yeniden okul açılacak yerler.

Okul açılacağı yer	Okulden istifade edecek köyler	Okula çağ	Düşünceler
1 Anbarlı	Anbarlı	82	Yapılacak.

(Çnümüzdeki senelerde açılması gerekli bulunan okul yerleri)

Okul açılacağı yer	Okuldan istifade edecek köyler.	Okula çağı	Düşünceler.
1 Düzköy	Düzköy, demircılar.	161	Binası yapılıyor.
2 Erenköy	Erenköy, özmalin bir kısmı, sütlüklünün da bir kısmı.	180	Özelde yapılacak binanın eren köyde yapılması gereklidir.
3 Aralık	Aralık	123	Binası yoktur.
4 Maral	Maral, uğur	188	Binası yok kıığı yoktur.
5 Kayalar	Kayalar, efeler.	134	" " " "
6 Karşı köy	karşı köy, Orta köy	76	Binası var tadili gereklidir
7 Adagül	adagül, ibriklinin bir kısmı	70	Binası Yok
8 Çavuşlu	Çavuşlu	66	Çoruh üzerinde kayık bulunur- sa karşı köyde istifade eder

030 10 65 434 4 93

Yusufeli ilçesi kültür hülâsa cetveli

Okulun adı		okuldan istifa- edecek köy	sınıfı	okula de- vam eden	tahsil gağı	okul binasının durumu .
Öğdem	I	Ahut, Öğdem	3	32	133	
Erkinis	I	İşhan, Erkinis	3	54	245	
Hars	I	Hars	3	110	301	
Öğdar	I	Öğdar	3	51	139	
İşhan	2	İşhan	3	60	142	
Zor	I	Zor, bit, okat	3	66	400	
Utav	I	Utav	3	31	315	
Hevek	I	Hevek	3	52	218	
Ohor	I	Ohor	3	47	94	
Parhal	I	Parhal	1	51	333	
Ersis	5	Ersis	5	133	535	
Peterek	I	Peterek	3	28	134	bina yeri değıştirdi- mle önce k. istifa- de eder.

935 bütğesiyle yeniden açılan okullar .

Okulun açılacağı yer	okuldan istifade edecek köyler	okula gağı	düğünceler
Sarıgöl	Sarıgöl, zapor	281	5 sınıflı olacak, binası varılıyor
Zoybar	Zoybar arışan, sacvaret	181	
Mızovan	Mızovan, daneler mısuncur	253	
Oğnak	Oğnak, Mihan	72	

936 bütğesinde ilâveten verilen öğretmenler .

Verildiği yer	sayı
Öğdem l. okulu	1

030 | 10 | | | 65 | 434 | 4 | 44

13.12.45
16/3
45

Çoruh'da tetkik seyahatine gitmezden evvel buradaki kültür seferberliğinin arzu edilen hız ile ilerlemediği hakkında malumat olmuştum. Bu itibar ile bu gerilik sebebi ne olduğuna hastalanarak vazifesinden izin ile ayrılmış olan vali Cenaba vekalet eden Mülkiye müfettişlerinden Cemal Babacan'dan öğrenmek istedim. Vali Vekili Cemal Babac Çoruh kaza ve köylerinin kültür seferberliğinde geri geri kaldığı yolundaki malumatın doğru olmakdan ziyade mahalli hususi yetlere dayanan bir vaziyeti ifade ettiğine ve programa dahil inşaatın mutlak surette 15 Eylül 1946 tarihine kadar bitirilmesi için her türlü tedbirler alınıp ve alakalı merciler bütün gayretleriyle faaliyetlerine devam etmekte bu - lunnuş olduğuna söyledi.

Mahalli hususiyetlere dayanan vaziyete gelince, programa bağlı olarak Çoruh ilinde elli köyü alakadar eden okul ve öğretmen evi ve işlek inşaatı vardır. Bunlardan ayrı olarak Milli Eğitim Bakanlığınca programa alınmadığı halde bağlanmış, hatta bitirilmiş okullarda bulunmaktadır. Bu bakımdan Çoruh ili köyleri kültür seferberliğinde haksızca resmen vazifeli olduğundan fazla çalışmıştır. Programa bağlı olarak okul binaları ve öğretmen evlerinden bazıların bitirilmesinde zorluk çekilmesinin sebebi 3803 sayılı kanunun 16 nci maddesine göre bu nevi inşaatın başlaması için üç yıl evvelden tebliğat yapılması lazım geldiği halde Milli Eğitim bakanlığı tarafından ÇORUH iline bazı köy okulları ve öğretmen evlerinin inşaatı için sekiz, dokuz ve hatta üç ay evvel tebliğat yapılmış olmasıdır. HOPANIN aşığı KAPISRE, NAPSAT köylerinde yapılacak okul ile yeni köyde mevcut okuldan ayrı olarak ikinci bir okul inşası evvelce 1945 Eylülünde bitirilmesi tebliğ edilmiş iken 8-45 Mayısında yapılan ikinci bir tebliğ ile bu okulların mutlak 1946 Eylülünde bitirilmesi emir edilmiştir. Bundan dolayı bu inşaatın beş aylık bir müddet içinde bitirilmesi zorlaşmıştır. Diğer taraftan yine Hopada MOŞHORA köyü vardır. Bu köy 36 evdir. Bu evlerden altısı pek fakirdir, yedisi gurbettedir, geriye kalan 28 ev sıkıntı içinde okul inşaatını bitirmek için çalışmaktadır. Burada da binanın kârgir kısmı bitmiştir. Çatı ile uğraşmaktadır.

Çoruh ilinde inşası tamamlanan ve inşa edilmekte olan okul binalarından sonra 9-46 ve müteakip ders yıllarınca kadarsa bitirilmesi gereken köy okullarının yapma işleri altmış bir köyde başlamıştır. Bunlardan bir kısmı bu yıl içinde bitirilmiş olacaktır.

Okul binalarını yapmış olan köylerden bazıları öğretmen gönderilmesini istemektedir. Fakat bu köylerden enstitüde enstitüye öğrenici gitmiş olduğu için buralara öğretmen verilmeyecektir.

Bazı köylerin böyle okul yapmış oldukları halde öğretmeni bulamaması, diğer bazıların enstitüde öğrenicileri olduğu halde okul binaları yapmakta zorluk çekmeleri sebebi şudur : Köylerden bazıları büyük, nüfusu oldukça kalabalıktır, halk varlıklardır. Bunlar kendiliklerinden okul binası yapıyorlar. Fakat bu köylerden öğretmen almak için enstitüye çocuğunu gönderen kimse olmadığından yapılan okul öğretmensiz kalıyor. halkın kültür seferberliğinde gevki kırılıyor. Bunun tersine olarak köylerden bazıları küçük, nüfusu azdır. geçinme zorunda olan köylülerden biri çocuğunu yetiştirmek için bir çaresini bulmuş, diğer bir köyün ve yahut kazalarının ilk okuluna göndermiş, orada ilk tahsilini bitirdikten sonra da enstitüye vermiştir. Bu öğrenici için Milli eğitim bakanlığı okul yapılmasını fakir köye emir ediyor. Köylü tahli olarak okul yapmaya çalışıyor. Fakat bu işi zorlukla yapıyor ve gayet üç sene evvelden tebliğat yapılması lazım gelirken beş, altı ay gibi kısa bir zaman içinde bir okul binası yapmak emri verilmiş ise bu zorluk çok büyük olur. Şu halde kanunun emir ettiği şekilde köylüyü yapacağı okul için üç sene evvelden haberdar etmek ve hazırlamak için vakit vermek lazımdır.

4 -

Bu nokta üzerinde bilhassa duruyorum. Zira daha Çoruh ilinde gelecek yıl lar

030	10			11/11/29/15
-----	----	--	--	-------------

EK 2: Çoruh İlinde İlköğretim ve Okul İnşaatı Çalışmaları İle İlgili Milletvekili Asım Us'un Raporu

İçin programa alınacak 172 okul binası vardır. Okulsuz olan bu köyler kültür seferberliğine katılırken büyük ve nüfus fazla olan köyler ilk plana alınır, küçük ve nüfusu az ve fakir köyler ikinci planda tutulur. ve ikincilere birincilerden ziyade müddet verilirse inşaat programı için mükelleflere kolaylık gösterilmiş olur. 4274 sayılı kanuna göre yapılması gereken bir okul ve işlek, bir öğretmen evi için gereken paraya Çoruh köylerinde bin liraya geçmektedir. On sekiz ile otuz yaşları arasındaki erkek kadın köylüler 25 gün mükellefiyete tabidir. Çoruh bölgesindeki köyler içinde 26 evli olanlar bulunduğu gibi 100 evli olanlar da vardır. Bu itibar ile her köyün okul binası ve öğretmen evi yapmak yolunda üzerine aldığı mükellefiyette nüfus başına farklı olur. Büyük köylerde oturanlar yükü hafif, küçük köylerde oturanların yükü ağır olur. meselâ ARDÖNÜÇ de yapılacak köyü 100 nüfusludur. bu köy 7800 litraya bir okul yapmış ve bitirmiştir. Bu köyde beher aileden 200 lira alınmıştır. Fazla olarak bu köy halkı mülkemeyi taşımak için altı ay mütemadiyen çalışmıştır. Fakat yine ardaneşun merkezi olan Tutuklu'da okul yapmak mükellefiyetli olarak beher çiftçi aileye düşen bors 90 lira ile 120 lira arasındadır. Bu köy altı ay değil, yalnız üç ay çalışmıştır.

Borçka kazasında 100 evli demirciler köyü ile 150 evli düz köy birleşerek beş dershaneli öğretmen evi ile bir işlekte üstü kapanaacak dereceye gelmiştir. 250 evli olan bu iki köyün topluca nüfusu 2000 kişidir. Okul işlek öğretmen evi için gündüze kadar 16000 lira sarf edilmiştir. Daha 6000 lira sarfına ihtiyaç vardır. Bu köylerde nüfus başına isabet eden para mükellefiyette 11 liradan ibarettir. demirciler ile düz köyde okuma gününde 200 çocuk vardır. fakat bunlardan enstitüye gönderilmiş bir genç yoktur. gönderilmemiş olmasının sebebi de gündüze kadar ilk okulları olmadığı için ilk tahsilini bitirmiş köylü bir çocuk olmamasıdır. Demirciler ile düz köyden enstitüye öğrenmiş oluncu bunların fedakarlık yaparak yapmış okulları okula öğretmen gönderilmesi zor olacaktır.

Malgul nahiyesine bağlı Başköy de bir öğretmen vardı. Bu sene üçüncü sınıftan 48 öğrençisi çıkarak dördüncü sınıfa geçmiştir. Köylüler kendiliklerinden bir iki ilk okul yapmışlardır. Buna bir öğretmen evi ile bir işlek ilâve edeceklerdir. Dördüncü sınıfa geçen 48 öğrençisi nin tahsillerine devam edebilmesi için bir öğretmen gönderilmesini istiyorlar.

Malbuki bu köyden daha enstitüye öğrençisi alınması, buna mukabil Savgat kazasının tepe köyü 14 evlidir ve 174 nüfusu vardır. Bu köyden enstitüye öğrençisi alınmış olduğu için okul yapmak emri verilmiştir. Fakat nüfusu az, aynı zamanda fakir olan bu köyde inşasına bağlanan ilk okulun ne zaman biteceği belli değildir. Onun için bu köyden enstitüye gitmiş olan öğrençisi öğretmen olarak çıkacağı zaman kendi köyünde ilk okul binası tamamlanmış olursa hiç olmazsa geçici surette okul binası ve öğretmen evi ve işleği bulunduğu halde enstitüye öğrençisi göndermemiş olduğu için öğretmen verilinceye bir köye verilmesi yerinde olur.

Çoruh ilinde göze çarpan bu vaziyet diğer illerde de varsa kültür seferberliğinde valiler ile Milli eğitim bakanlığı arasında şerhli bir iş birliği bulunmadığı anlaşılır. Akıllı bir iş birliği kurulabilmesi için ise ilk okul binaları, öğretmen evleri ve işleklerin inşaatı için her senenin programına alınırken daha evvelce valiler ile anlaşılması lazımdır. İnşaatı zamanında kalabalık ve halkı varlıklı köylerde nüfusu az ve fakir köylerden evvel işe başlamak üzere tertiplenmelidir. Bir taraftan inşaat işlerini bu yolda programlatırken diğer taraftan okulları yapılacak köylerden enstitülere öğrençisi alınmalıdır. Yoksa 14 evli bir köyden tesadüf olarak çıkan bir öğrençisinin bir kaza merkezinde ilk tahsilini bitirmemesi ve oradan enstitüye gitmesi bu köyün 100 veya 200 evli bir köyden evvel programa alınmasına sebep olursa daima inşaatın vaktinde bitirilmesinde güçlükler çıkacağına da şüphe etmemelidir.

030 10 144/29/15

2

Köylerde ilk okul öğretmeni evi yapılmasını kolaylaştıracak tedbirlerden biri de lazumlu keresteleri devlet ormanlarından parasız vermektir. Orman işletmeleri okul ve ıglik binaları için lazumlu kerestelerin metre kubânâ 10 lira öğretmen evleri içinse 56 lira hesabile vermektedir. Öğretmen evine lazumlu keresteleri eskullardan ayırmağı ve okul binaları için masraf olarak 10 lira alacak yerde ağağların kesilmesini ve taşınmasını köylülere bırakarak parasız ve masrafsız vermek suretile bilhassa küçük köylünün yükünü hafifletmelidir. Okul binalarını ve öğretmen evlerini yapmış olan köylülere köylerinden enstisyeye öğrençoi gitmemiş olsa dahi öğretmen göndermek tedbirini alanlıdır. 4274 numaralı kanun köylüleri bir ilk okul bir ıglik bir öğretmen evi yapmaya mecbur tutduğu hâlde kasabalar ahalişine böyle bir kanuni mecburiyet konmaması bazı bucak merkezlerle ilçe merkezlerinin ilk okulsuz kalmasına sebep oluyor. Bu cümleden olarak bu gün Hopada bir okul binası yoktur. Bu kanuni eksikliğin ortadan kalkması için hususi idareler tarafından şimdiye kadar lazumlu ilk okul binaları yapılmamış olan kasabalar ve gehirler için de bundan faydalanacak olan ahaliye ilk okul inşaatı kanunî bir mükellefiyet haline getirmelidir.

Çorum milletvekili
Tb. İsmail İhsan

13.12.1921

030 10 1/14/29/15

3

EK: 2/2

Kurs açılan odanın adı : Pınarlı Halkodası
İli : Çoruh
İlcesi : Şavşat
Bucağı : Mirya
Köyü : Pınarlı

Kursun açıldığı tarih	1- II - 1950	
Kursun açıldığı yer	Pınarlı Halkodası	
Öğretmenin adı, soyadı	Kâzım Özcan	
Kursa devam eden Öğrenci sayısı	Erkek	(27) yirmiyedi
	Kadın	—
	Yekün	(27) yirmi yedi

6- II - 1950
Pınarlı Köyü
Halkodası Başkanı
Öğretmen
Kâzım Özcan

31927

Halkodası Başkanlığına

Karaağaç Köyü

Şavşat-Çoruh

Tarihsiz, 3 sayılı yazınıza karşılıktır
Kursu başarı ile bitirenlere verilmek
üzere merkezden herhangi bir belge gönderil-
memektedir .

Bu belge Halkodanız Başkanlığınca ve-
rilecek, öğretmen de imzaladıktan sonra Millî
Eğitim Müdürlüğünce tasdik edilecek ve öğren-
cilere verilecektir .

Bildirir, sevgiler sunarım .

A.Ş.
C.H.P. Genel Şdare
Kurulu Üyelerinden
Bursa Milletvekili

Fahri Bük

7 / 255
1557

EK: 3/1

C.H.P.
Karaağaç Köyü Halkoşası
Şevket Çoruh

C.H.P. ARŞİVİ
21. IV 1950 Eki
955

S. 3
DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

C.H.P. genel sekreterliği yüksek makamına

Ankara

1557

- II-3-950 gün ve 7/2986* sayılı emirleriniz karşılığıdır.
1- Parının adımı verilmesi için 3/4/1950 günü Artvin (Çoruh)
C.H.P. il idare kuruluna gerekli vazi vazılmıştır.
2- Köyde açtığı halkoşası kursu için gerekli belgenin 22 adet ola-
rak ilk posta ile göndermeniz savğı ile arz ve rica olunur.

Şevket ilçesi Karaağaç köyü
Halkoşası başkanı
Mansur Altun

en. Altun

Kurslar
21. 4. 1950

7

EK: 3/2

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ

2014/1950

21 Nisan 1950

YAZILDI

31671

Ö.H.P. İl İdare Kurulu
Başkanlığına

Garuh

*Yusufluk İlerine Bağlı Nigiziman Kâzım
Halbocasıyla*

açılan Türkçe Okuyup Yazma Kursunun Öğretmen Ücreti ile
kurs masraflı olarak (200) lira Türkiye İş Bankası A.Ş.
Ankara Merkez Müdürlüğünün 21 / 4 / 1950 gün ve 3930
sayılı havale makbuzu karşılığında T.C. inat bankası
emrineye gönderilmiştir.

Bu paraya ait emânet kasa makbuzunun gönderil -
mesini ve paranın makbuz karşılığında *Garuh Halbocası*
Başkanlığına ödenmesini ve öğretmen ücretinde her ay kanu -
nî vergiler kesilerek mal sandığına yatırıldıktan sonra
ödenmesinin teminini diler, sevgiler sunarım.

Ö.H.P. Muhasip Üye

f. Altın

25 IV 1950

EK: 3/3

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MAARİF VE KİLLİĞİ
İLKOKUL DİPLOMASI**

DİPLOMA N° 266 OKUL N° 121

DERECESİ 1. Sınıf

30.5.1946 tarihinde Şanlıurfa ilindeki İlkokulunda ilk tahsilini bitirerek 1946 ders yılı sonunda yapılan imtihanında kazandığı dereceleri gösterilmiş olan bu diploma 1946 yılı Ocak ayının 25. Cuma günü verilmiştir.

Maarif Müdürü

Basöğretmen

Sınıf Öğretmeni

27/10/2015 15:33

DERSLER	DERECELER	DERSLER	DERECELER
Türkçe	1. Sınıf	Ziraat - 1. Sınıf	
Tarih - Coğrafya	1. Sınıf	Resim - 1. Sınıf	1. Sınıf
Yurt Bilgisi	1. Sınıf	Yazı	1. Sınıf
Arithmetik - Geometri	1. Sınıf	Cimnastik	Okul
Cebir Bilgisi	1. Sınıf	Musiki	1. Sınıf
Diğer Bilgisi	1. Sınıf		

**TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
İLK ÖĞRETİM OKULU
DİPLOMASI**

DİPLOMA NUMARASI 745

MUZAFFER OĞLU SELMİ ALTUN

Öğretmen okulu öğrenimini bitirip geçirdiği bitirme imtihanında -1- derece ile "İlkokul öğretmenliği" diploması alma hakkı kazanmıştır. 24.9.1968

Milli Eğ. Müdürü
AZİZ GÖZGÜN

Okul Müdürü
FİKRİ BENDER

Ad ve soyadı	SELMİ ALTUN
Baba adı	MUZAFFER
Doğum yeri	ŞANŞAT
Doğum yılı	1.1.1950
Diplomayı veren okul	ARTVİN İLKÖĞRETİM OKULU
Öğrencinin okul No	237
İmtihani bitirme ders yılı ve dönemi	1967-1968 GÜZ
Mecburi hizmet süresi	YOKTUR

27/10/2015 15:23

EK 4: Artvin İl Millî Eğitim Müdürlüğü Arşivinden Eğitime İlişkin Resmi Belgeler

T.C.
ARDAHAN NÖRESİ
M-5-263

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI
LİSE DİPLOMASI

Adi ve soyadı	Nurhan İddigür
Babasının adı	Cemal
Doğum yeri	Zeyneli
Doğum yılı	1957
Okul numarası	6-8
İmtihana bu sınıfta girdiği yıl ve dönem	1975-1975
Kayıt parasız yatılı okuduğu	
Okuduğu yabancı dil	İngilizce
Diplomayı veren okul	Karabük Lisesi

Diploma No: 2292 Diploma derecesi: 0,75/6,05

Cemal ^{Oğlu} ~~Yaz~~ Nurhan İddigür

Fabrika kolundan girdiği Lise imtihanını başarıyla tamamlayarak diploma almağa hak kazanmıştır. 11/7/1975.

Milli Eğitim Müdürü

Tuncel Büyüktürk

Okul Müdürü

Hayati İnanç

27/10/2015 16:11

20:91 9102/01/12 Artvin
27/10/2015 16:02

ARTVİN ERKEK İLKÖĞRETİM OKULU
1974 - 1975 yılı mezunu

Okul No: 611

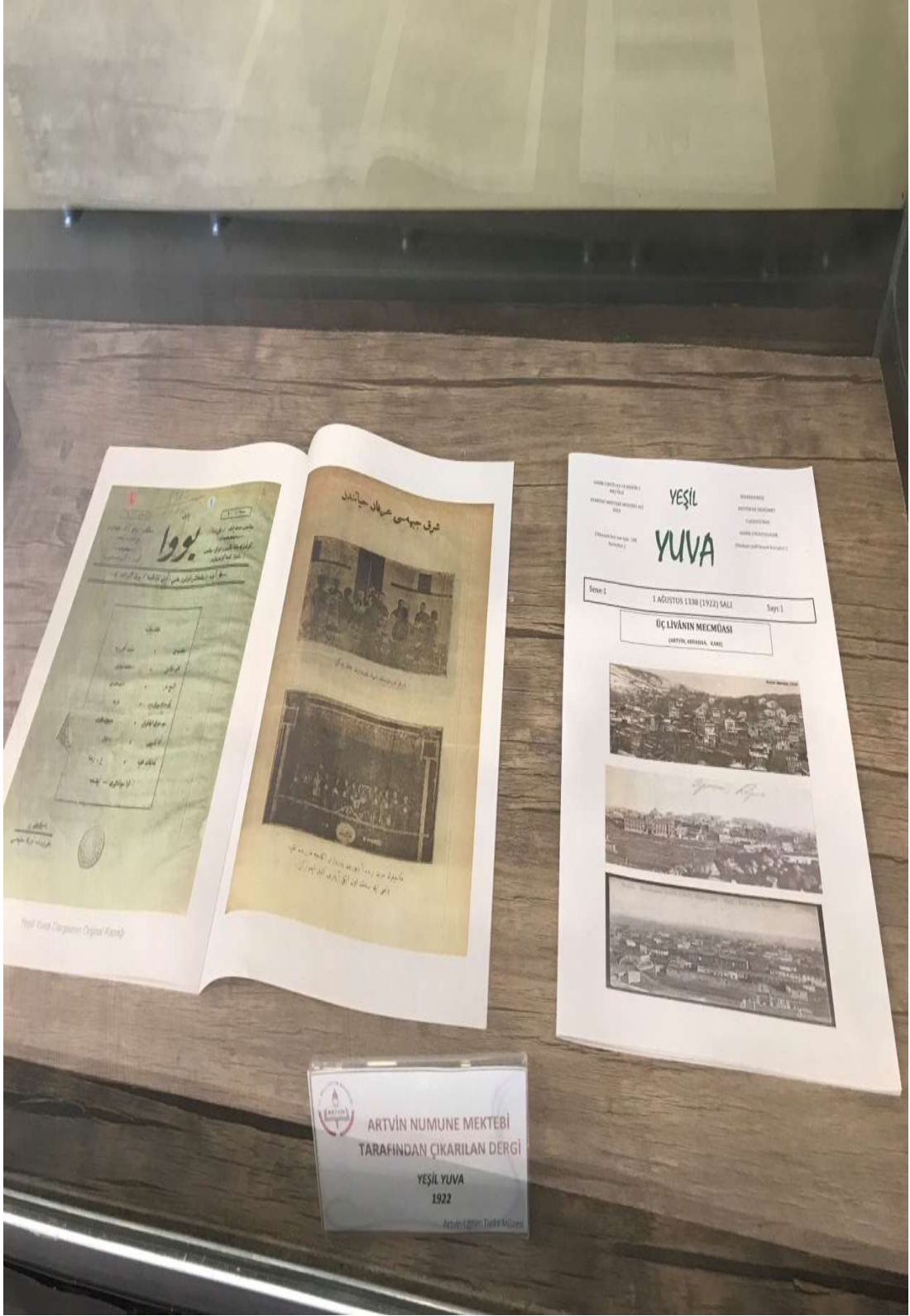
Adı ve Soyadı: Minax Yılmazoğlu

Babasının Adı: Halit

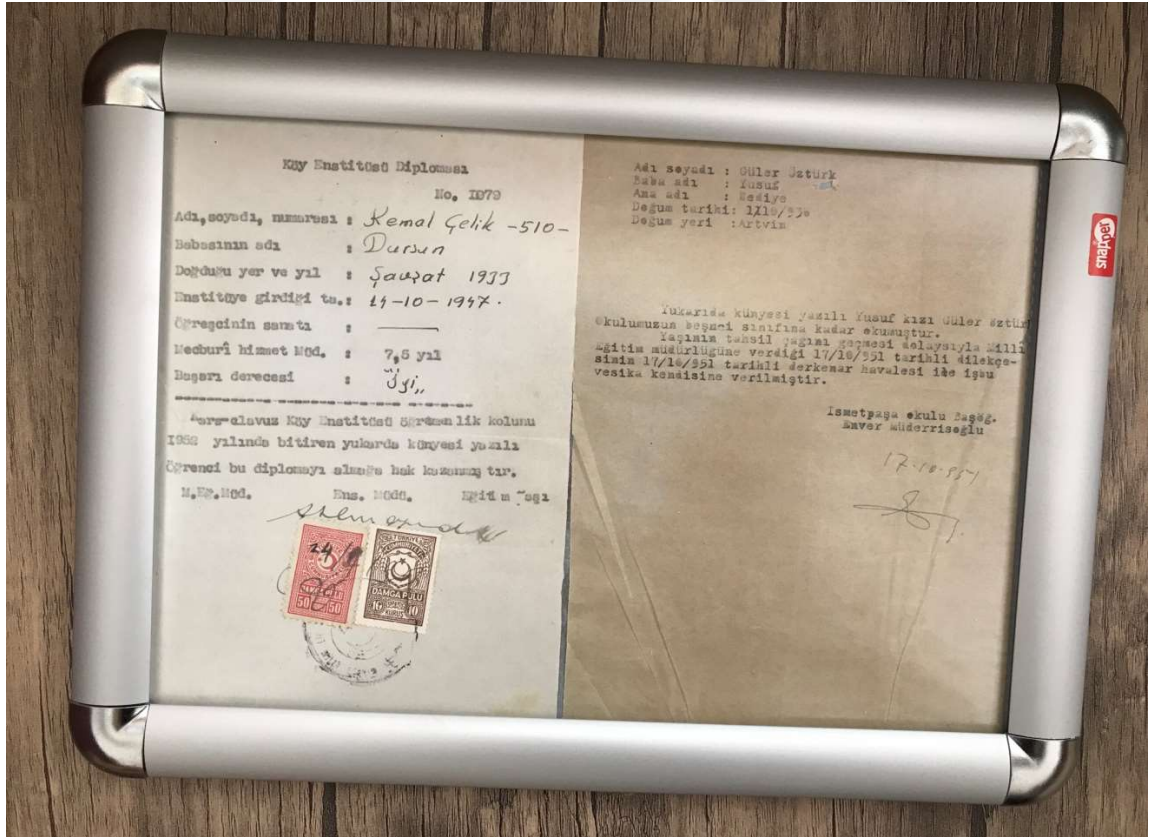
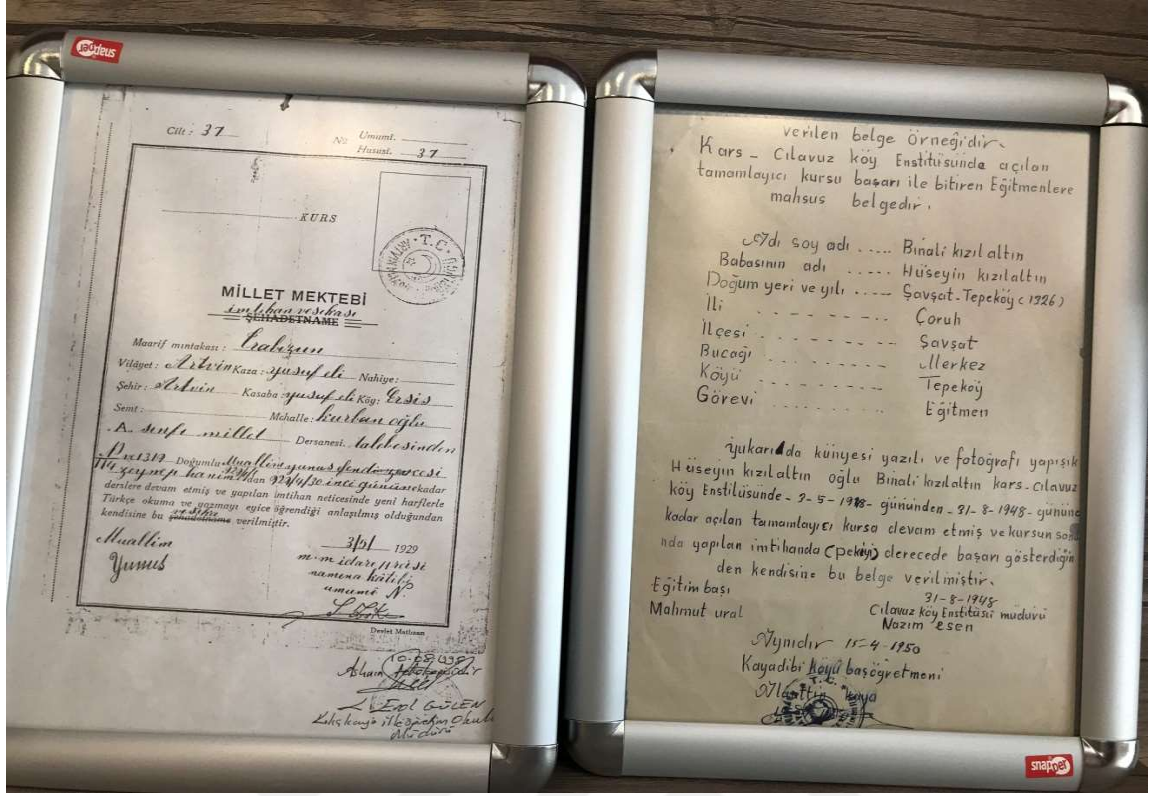
I - ÖĞRENİM DURUMU

- 1- Hangi okuldan geldiği : Artvin Lisesi
- 2- Birinci ve ikinci bitirme sınavları sonuçları : Mezun
- 3- En çok yetenek gösterdiği dersler ve başarıları ve ödülleri var mıdır? Hayır
- 4- Parasız yatılı olarak kaç sene okumuştur: 1
- 5- Yabancı dil öğrenim aldığı kurumun adı, öğrenim tarih ve numaraları: Yok

EK: 4/1

EK 5: Artvin Eğitim Tarihi Müzesinde Çektiğim Fotoğraflar

EK: 5/1

Eğitim Araçları		FİLMİN ADI : Karadenizde Bir Köy No. : 261 Fiş No. : 1 İlk kullandığı tarih : 16-2-1979					
Sıra No.	Gösterinin yapıldığı yer, okul veya müessesenin adı	Gösteri yapanın veya öğretmenin adı	Sınıf veya seyirci nevi	Gösteri tarihi	Gösteri sayısı	Seyirci sayısı	Kopuk ve bozukluk
1.	Yusuflari-Abant İlkokulu	Soner Uzun	Öğ	3-5-979	2	90	
2.	F.Mart İlkokulu	" "	"	6-4-981	3	90	
3.	" " "	" "	"	11-1-1981	1	75	
4.	" " "	" "	"	16-1-1985	1	250	
5.	" " "	" "	"	17-1-1985	1	100	
6.	" " "	" "	"	20-1-1985	1	100	
7.	Gazi İlkokulu	Ahmet	"	30-3-85	1	100	
8.	S.D. Yıl Dena Okulu	Turhan Sayal	"	29-6-85	1	90	
9.	Gazi İlköğretim Okulu	Soner Uzun	"	22-2-984	4	90	
10.	" " "	" "	"	5-12-984	2	80	
11.	" " "	" "	"	12-12-985	3	20	
12.	" " "	" "	"	14-12-985	5	100	
13.	Gazilik İlkokulu	" "	"	9-1-1986	3	50	
14.	Gazi İlköğretim Anasınıfı	" "	"	19-1-990	1	20	
15.	Sarıyıldız İlkokulu	" "	"	19-3-986	3	35	
16.	Gazilik İlkokulu	Yalçın Keleş	"	30-3-1990	4	76	
17.	Bereket-Demirler İlkok	" "	"	5.10.1990	2	120	

EK: 5/2

SAHİBİ

Yüksel Sezgin

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

HASAN SARIKAYA

Artvin'in SESİ

HAKLA BERABER, HAKSIZLIKLA MÜCADELE EDER.

3

Şubat
1966

Perşembe

KURULUŞ TARİHİ
16 / 6 / 1962

Yıl : 4 Sayı : 1059

Günlük Bağımsız Siyasî Gazete

Fiatı — 15 Kuruş

Yurt Savunması ve ÇİFTÇİLER

Sivil Savunma Müdürlüğünden

Her Yurdumuza bir nükleer saldırı olursa infilak noktasından uzak olmalarına rağmen, bir çok çiftlikler yakına ve yakına tesirinden zarar görebilirler. Fakat Bombanın patladığı yerden uzak köy ve çiftlikler için asil tehlike çok uzaklara kadar yayılan radyoaktif serpinti meselesidir.

Radyoaktif serpentinin tarım bölgeleri üzerindeki etkileri hakkında, bugün henüz yeter derecede tam bir bilgiye sahip değiliz. Gerçekten, bu tesirler bir yandan atılacak bombanın çeşidine, diğer taraftan bombanın atıldığı bölgedeki toprağın terkihibine, infilak zamanındaki hava durumuna ve diğer bazı faktörlere bağlıdır.

Bir çok eserlerden faydalanmak suretiyle hazırlanan bu yazılarda "Serpinti" denilen radyoaktif maddelerde bu maddelerin tarım işleri üzerine olan etkileri bugün için bilinen taraftır. ve bu tehlikeye karşı koymak için en doğru öğütleri herkesin anlayabileceği bir dille anlatılmaya çalışılmıştır.

Bu yazıda yer alan öğütlerin bir kısmı halen yapılmakta ve ileride yapılacak olan araştırmaların ışığı altında bazı değişikliklere uğrayabilir.

Sıkıntılı zamanlarda halkımızın muhtaç olduğu yiyecek maddelerinin aralıksız olarak sağlanması, herşeyden önce çiftçilerimizin gayretine ve alacakları pratik tedbirlerle bağlıdır. Özellikle Harp zamanlarında tarım işlerinde çalışanların kendi başlarına kalıp etraftan yardım ve öğüt alamadıkları hallerde bir çok konularda önceden bilgili olmaları çok önemlidir.

Bu yazımızda radyoaktif serpinti tehlikesine karşı tarım ürünleri ve hayvanların nasıl korunacağı hakkında ancak genel olarak bazı öğütler verilmiştir. Bir Savaş olur ve yurdumuz bir düşman saldırısına uğrarsa, herkes gibi kıyılı ve çiftçiler de bir çok önemli ve yeni meseleler karşısında kalacaklardır. İşte Milletçe hayatta kalabilmemiz bu meselelerin çözülmesine bağlıdır.

Bu yazımızın esas maksadı, daha çok tarım ve çift çubuk işlerini incelemektir. fakat bu arada, köy ve çiftliklerde yaşayan insanların radyoaktif serpinti tehlikesinden nasıl korunacaklarına dair bazı kısa bilgiler de verilmiştir.

Mamafih Sivil Savunma İdaresi tarafından çeşitli broşür ve kitaplarda sadece köy ve kasabalarda değil büyük şehirlerde yaşayan insanlar için lüzumlu bir çok bilgiler yer almaktadır.

Bu arada özellikle aşağıda sıralanan Sivil Savunma İdaresi yayınlarının sayabiliriz.

Devamı gelecek sayıda

Lise öğrenci radyosu yayınlarına başladı

Sayın Valimiz Cemal Vefkiğülünün önderliğinde Artvin Lisesi ve öğrenciler koruma Cemiyetinin gayretleriyle ilimizde açılan radyo istasyonu bugün itibaren yayınlarına başlamıştır.

Dün saat 14,00 den itibaren uzun zamanlardan beri kuruluş hazırlıkları içinde bulunan Artvin Lisesi Öğrenci Radyosu ilk denemede yayınlarına başlamıştır.

Yayın T.R.T dinleyicilerinin özledikleri nitelikte pürüssüz ve temizdir.

Artvin halkının müzik ihtiyacını imkânlar dahilinde karşılayacak olan Okul radyosu, daha çok fikir, düşünce ve sosyal alanda kalkınmamıza faydalı olmaya çalışacaktır.

Kısa dalga 42,8 metreden yayın yapacak olan

radyo istasyonu, İstanbul da mühendis Hilka Bolu firması atölyelerinde yerli malı olarak imal edilmiştir.

Montajını yapmak üzere şehrimize gelen firma teknisyeni Özcan Karabulutun verdiği teknik bilgiye göre normal olarak yarı çapı 200 Km. olan bir saha dahilinde net

bir şekilde dinlenebilecektir. Normal hava şartlarında daha da uzaklarda dinlenebilir.

İleride il Radyosunun esasına teşkil edecek olan Artvin Lisesi Öğrenci Halimizde bu teşebbüste görünen yardımı esirgemeyeceğimize inanırken plak yardımlarını da şimdiden bekleriz.

ARTIN LİSESİ ÖĞRENCİ RADYOSUNUN PLAK KAMPANYASINA KATILINIZ VE ARKADAŞLARINIZI TEŞVİK EDİNİZ

İzmirde selden zarar görenlere yardım

İmar ve İskân Bakanı Haldun Menteşoğlu ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı İbrahim Deriner selden zarar gören köyleri ziyaret etmişler. Devamı sayfa iki de

ADANADA KIYAFET KANUNU

UYGULANACAK

Adana — Şehrinde yeni görevine başayan Vali Hancock'un dikkatini çeken ilk husus, şehirdeki halkın kıyafeti meselesi olmuştur.

Ortada bir Kıyafet Kanunu variken, çarşaf ve çarşaf sayısının gittikçe artması, bu aradan bere giyenlerin de çoğalmasından dolayı dikkati çekecek bir hale gelmiştir.

İlerici bir yönetici olan Vali Hancock'un bu duruma mücadelede büyük bir önem verdiği ve Emniyet Müdürü ile diğer ilgilileri uyardığı bildirilmektedir. Önümüzdeki günlerde Kıyafet Konununun tatbikatına Adana'da başlanacaktır.

Amerikalılar Vietnamda büyük harekâta giriştiler

Bir Amerikan sözcüsünün açıkladığına göre, Amerikan deniz piyadeleri, merkezi Vietnamın sahil kesiminde Vietkongların kontrolündeki bir bölgeye denizden ve karadan hücumu geçmişlerdir.

Harekâta katılan dört bin Amerikan piyadesi, Saygonun 530 kilometre

kuzey-doğusunda karaya çıkarak Vietkong kontrolü altında bulunan arazide, bir dayanak noktası kurmuşlardır.

«Çift Kartal» adını taşıyan harekâtın amacı Ouang Ngai eyaletindeki kuzey Vietnamlıları ve Vietkongu yok etmektir.

(03.02.1966 Tarihli Gazete)

EK: 5/3

SAHİBİ
Hilmi Çeltikçioğlu
Yazı İşleri Müdürü
SELÇUK
OSMANAĞAOĞLU

Demokrat Çoruh

GÜNLÜK
GAZETE

KURULUŞU
14-Şubat-1950

Yıl - 14 - Sayı - 2957

2 - NISAN - 1963 - Salı

FIATI - 10 - KURUŞ

İşçilerin ihtiyarlık yaşı 60 tan 50 ye indiriliyor

Tasarıya göre, Sigorta maaşı hayat pahalılığına uydurulacak

Ankara—
Çalışma Bakanlığı,
(Sosyal güvenliğinin asgari normları) hakkındaki Milletlerarası Çalışma teşkilatını kabul ettiği ve Türkiye'nin de benimsediği sözleşmeyle ilgili kanun tasarısını, Başbakanlığa varmıştır.

Sözleşmede, sağlık yardımları, hastalık ödenekleri, işsizlik yardımları, iş kazaları ve meslek hastalıkları yardımları, aile, analık, malûliyet ve ölüm yardımları gibi dokuz sosyal güvenlik kolu yer almaktadır. Sözleşmeyi tasdik eden her üyesin bunlardan en az üçünü sözleşme normlarına uygun şekilde tatbik etmesi gerekmektedir.

Bu kanun tasarısının Meclisten geçerek kanun

laşması halinde, sağlık yardımlarından sigortalının eş ve çocukları da istifade edecektir. İşsizlik sigortası kurularak, işsizlik yardımı yapılacak, ihtiyarlık yardımı, erken ihtiyarlık maaşı kabul edilme suretiyle, kadın ve erkek farkı ortadan kalkacak ve 50 ye indirilecektir.

İŞ KAZALARI

İş kazaları ile meslek hastalıklarının tedavilerinin 20 aylık süre tahdidine kaldırılacak, ölüm

yardımı 120 liradan 250 liraya çıkarılacak, anasız babasız kalan çocuklara, aylığı yüzde 50 si kadar maaş bağlanacaktır.

Bu arada sigorta ayhıkları, hayat pahalılığın daki değişimler sonunda genel ücret ve seviyelerindeki artışa göre yeniden ayarlanacaktır. Aynı şekilde, bağlanan malûliyet aylıklarının miktarı da değiştirilecektir.

Tarım işindeki araçlar kontrol altına alınıyor

Ankara —
Çalışma Bakanlığı, tarım alanında "Elici, Drago man, Dayışbaşı" gibi adlarla faaliyet göstererek istisna ve iş verenin de

zararına sebep olan araçları, bir kanun ile kontrol altına almaktadır.

En kısa zamanda Meclise verilecek olan tasarıya göre, tarım sektöründeki araçlar, ancak iş işi Bulma Kurumundan alacakları bir belge ile çalışabilecektir.

İtalyan turistleri bir günde 10 bin lira harcadılar

İzmir —
İtalyan bandıralı "Gentile da Fabriano" gemisi ile limanımıza 97 turist gelmiştir. Ekserisi İtalyan olan yolcular arasında, İtalyanın "Dolce Vita", sosyetesine mensup şahsiyetler 8 makarna fabrikatı

rü bulunmaktadır. Yolcuların 25 i hususi vantalarla Efeşe gitmişlerdir. Ancona limanından hareket ederek Pire yolculuğuyla İzmir'e gelen geminin yolcuları tam 700 bin Lira (10 bin TL.) bozdurmuşlardır.

İki uçak, bir Amerikan şilebine ateş açtı

Washington
B. Amerika Dışişleri Bakanlığı, hangi memleketle ait oldukları tesbit edilemeyen iki tekpili uçağın Küba sâhilleri açıklarında, beynelmîl sularda

seyreden bir Amerikan şilebine ateş açtıklarını bildirmiştir.

Washington kaynakları, uçakların Rus yapımı Miglere benzediklerini söylemişlerdir.

Operatör Dr. Aykut Aytan vazifesine başladı

Murgul Bakır İşletmesi Hastanesi Baştabibliğinden Artvin Devlet Hastanesi Baştabibliğine tayin olunan Operatör Dr. A. Aykut Aytan vazifesi

ne başlamıştır.

Kendileri aslen İstanbullu olup evli ve iki çocuk babasıdır. Yeni vazifesinin hayırlı olmasını diler, Hoş geldiniz deriz.

Artvin ilköğretmen okulu gece tertip edecek

Öğrendiğimize göre Artvin İlk Öğretmen Okulu 10-11 Nisan tarihlerinde viliyetimizde bir gece tertip edecektir. Büyük yardımlarını esirgemenen okul müdürü ve idarecilerinin gayretli çalışmalarıyla güzel bir gece olacaktır tahmin ettiğimiz ve müsamereler kolunun hissettirdiği bu gecede Mohilerin «Kibarlık Budalası» piyesini oynayacaklardır. Gecede milli oyunlar ve okul elif garubı yer alacaktır.

10-11 Nisan'da Artvin'de oynandıktan sonra 13 Nisan Murgul, 20 Nisan Yusufeli, 23 Nisan Rize'de 27 Nisan Şavşat'ta ve

Kurban bayramında da Kars Cilavuz Öğretmen okulunda tekrar oynanacaktır.

Mücadele verildiği takdirde Temmuz ayı içinde Ankara Gazi Eğitim Enstitüsünde iki gece temsil verilmek üzere gidilecektir.

Okul idaresine ve öğrencilere şimdiden başarılar dileriz.

Kral Suud'un uçacağı bulundu

Cuneo,
Cuneo'ya gelen bir habere göre, bir Fransız ve İtalyan helikopteri, araştırma sırasında çarşamba gününden beri kayıp bulunan Kral Suud'un uçacağıntı, Cuneo'nun güney batısında Salut Anndi Valde r i yakınlarında, San Lorenzo'da, İtalyan Alpleri üzerinde tesbitmişlerdir.

(02.04.1963 Tarihli Gazete)

EK: 5/4

(Vilayet Merkezinde Oluşturulan Köy Yatı Mektebi Binası)

(Gündüz Erkek Mektebi Binası)

EK 6: Muvahhid Zeki'nin Artvin Vilayeti Hakkında Ma'lumat-ı Umumiye Eserinden Eğitime İlişkin Resimler

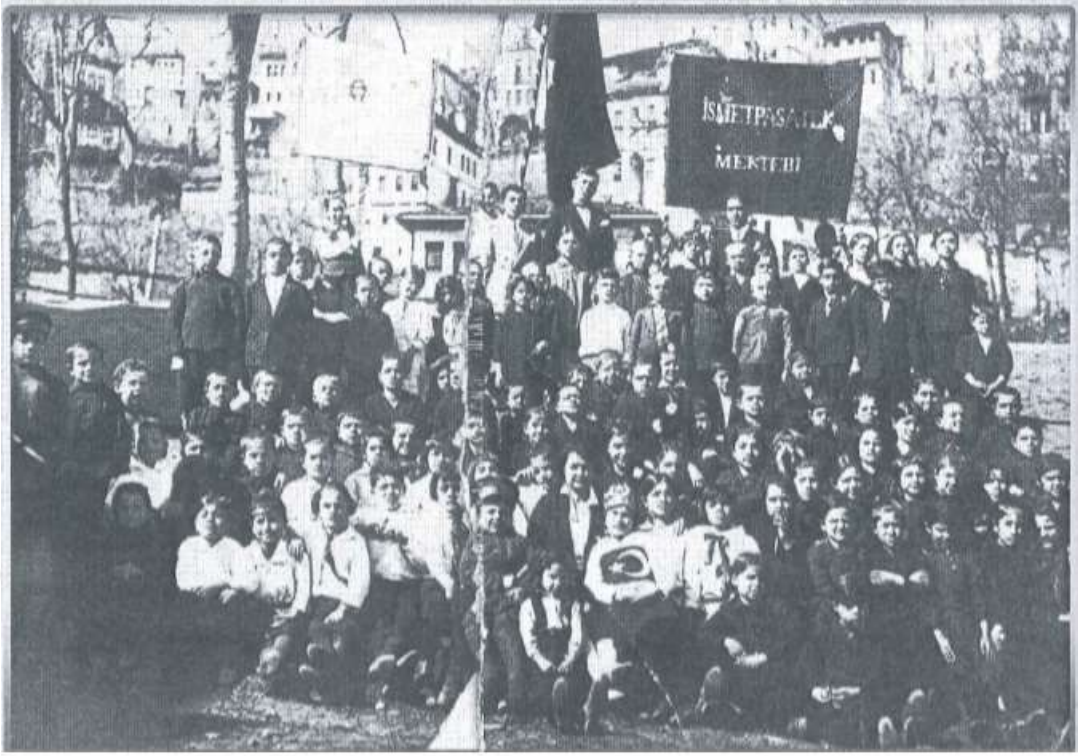

(Kız Mektebi Muallimleri)

(Vilayetin Yarına Hazırlanan Kızları)

EK: 6/1

(23 Nisan 1931 İsmet Paşa İlkokulu Öğrencileri)

(27 Ocak 1937-İnönü İlkokulu 5. Sınıf Öğrencileri ve Öğretmeni)

EK 7: Resimlerin Diliyle Eski Artvin Albümü (Erol Çağal)

(29 Ekim 1953-Artvin Ortaokulu Öğrencileri)

(1971-Artvin Öğretmen Okulunun Görünümü)

EK: 7/1

(9 Haziran 1982-Sabahçi 5-A Öğrencileri ve Öğretmenleri (Osman BİTON))

(Artvin Lisesi Öğrencileri- 1979/1980)

EK 8: Ayla BİTON' un Aile Albümünden

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı:	Özten Biton			
Doğum Yeri:	Artvin			
Doğum Tarihi:	22.08.1987			
Medeni Durumu:	Bekâr			
Öğrenim Durumu				
Derece	Okulun Adı	Program	Yer	Yıl
İlköğretim	7 Mart İÖO		Artvin	2001
Ortaöğretim				
Lise	Artvin Lisesi	Sosyal Bilimler	Artvin	2004
Lisans	Gazi Üniversitesi	İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Ankara	2006-2010
Yüksek Lisans	Artvin Çoruh Üniversitesi	Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Bilim Dalı	Artvin	2013-2018
İş Deneyimi				
Hakkımda bilgi almak için önerebileceğim şahıslar:	Müzeyyen Eken Düzbağ Nihal Yıldızbaş Türk Mehtap Polat Arzu Çalışır Nigar Yıldızhan	(05417457517) (05547886485) (05077157020) (05415222519) (05466508700)		
e-posta	ozten.biton@gmail.com			
Yayımlarım:				